bijlage bij
nummer 36
januari 1987

TIJD·SCHRIFT

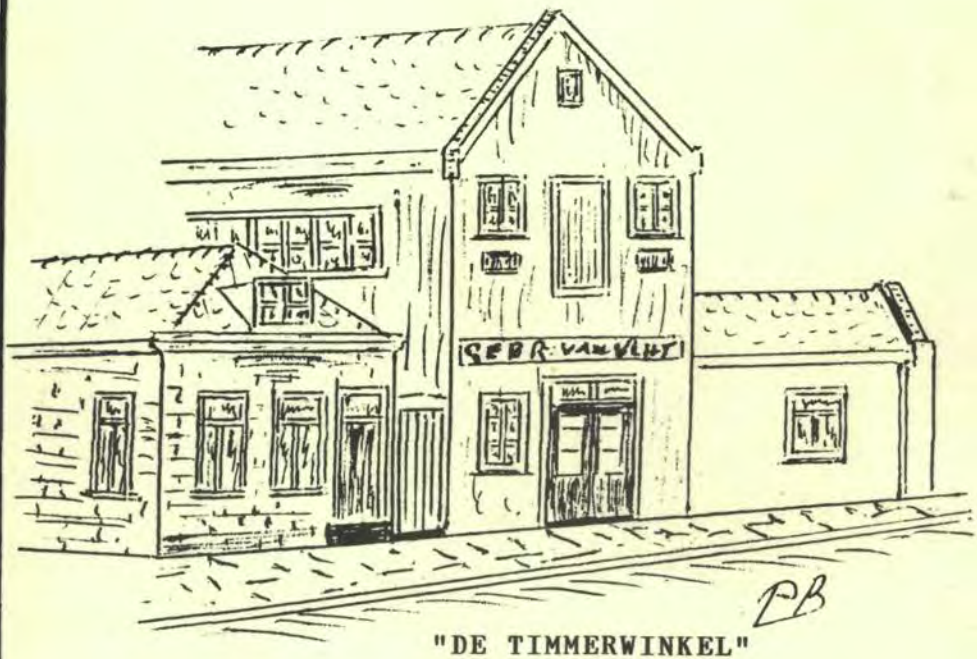

"DE TIMMERWINKEL"

HISTORISCHE VERENIGING VLAARDINGEN

Aan de leden,

U zult zich wel wat hebben afgevraagd toen u in het eerder bezorgde Tijd-Schrift nr 36 las over een "record" dikte van dat nummer, terwijl u een super dun boekje in de hand had! Het 'verenigingsdeel' van het nummer was echter met opzet beknopt gehouden om de omvang van het nummer nog wat te beperken. Het was voor de drukker een probleem om het gehele boek (want zo mogen we het nu wel noemen) op tijd klaar te krijgen en daarom besloten we nummer 36 dan maar in twee delen te doen verschijnen.

Wij kwamen via de heer J.Anderson in het bezit van de beschrijving van het jonge timmermansleven van de heer P.Borsboom bij het Timmerbedrijf Gebr.Van Vliet aan de Kortedijk. De heer Borsboom beschrijft vrij nauwkeurig allerlei timmerwerken waarin dat bedrijf zich had gespecialiseerd. De beschrijving van het boerentimmerwerk geeft zijn verhaal volkskundige waarde. Bovendien bevat het verhaal aardige informatie over de Kortedijk, over de boerderijen in Vlaardinger-Ambacht, alsmede over de bebouwde kom daarvan. Om hiervan niets verloren te laten gaan, besloten we om zijn verhaal zo min mogelijk te bekorten. Dit heeft echter wel gevolgen voor het volgende Tijd-Schrift, want om budgettaire redenen zal dat maar zeer beperkt van omvang kunnen worden. Wij hopen dat u daar begrip voor heeft.

Bij het lezen van "De Timmerwinkel" moet u bedenken dat dit nog slechts ca 10 jaar van het beroepsleven van de heer Borsboom beschrijft. Er was nog meer in zijn leven, de sport bijvoorbeeld en zijn ervaringen tijdens de bezetting. Het is in feite een uittreksel uit zijn complete levensbeschrijving, die hij boekstaafde voor zijn nu 6 jarige kleindochter. Een idee overigens wat navolging verdient. Zogenaamde 'egodocumenten' geven namelijk een veel persoonlijker en gedetailleerdere kijk op het leven en op bepaalde zaken daarin, dan de afstandelijke overheidspapieren kunnen geven. Al kunnen we die laatsten niet missen, al was het alleen maar om feit en fictie te kunnen vaststellen. Geheugens willen namelijk nog wel eens een steekje laten vallen, maar in het geval van "De Timmerwinkel" hebben we daar geen enkele twijfel over!

Met dank aan de heer Borsboom en ook aan de familie Van Vliet, wensen we deze bijlage veel succes toe!

De commissie Tijd-Schrift.

3,-

TIJD - SCHRIFT

Bijlage bij nummer 36, januari 1987.

HISTORISCHE VERENIGING VLAARDINGEN

"De Timmerwinkel"

door

Piet Borsboom

*

Herinneringen aan het
Timmer- en Aannemingsbedrijf
Gebroeders Van Vliet
Kortedijk 44
te
Vlaardingen
1933 - 1942

*

INHOUD VAN DE BIJLAGE

Voorwoord	5
Voorgeschiedenis	7
April 1933	9
De Kortedijk	13
De Timmerwinkel	19
Krullenjongen	34
Romantiek op de Kortedijk	41
De bazen	47
Baas Piet	47
Baas Arie	49
Baas Wim	51
Baas Siem	53
Op karwei	56
In de timmerwinkel	65
Kozijnen en ramen maken	67
Terug op de timmerwinkel	71
Het "Nieuwland"	73
Weer op de timmerwinkel	77
Op de korenmolen	79
"De Werkmanswoning"	85
Boerentimmerwerk in de timmerwinkel	89
Jaarrekeningen	101
De boerderijen	102
De Maassluissedijk	102
De Zuidbuurtseweg	102
De Broekweg	111
"Sarijnehove"	124
Langs de Broekkade	125
Stadsboerderijen	129
De Schiedamsedijk	129
De Kethelweg	134

De Holyweg	138
De Heerlijkheid Holy	143
"Holyerhoek"	146
"Drieën Huyse"	148
"De Molenwerf"	156
Terug op de timmerwinkel	158
Verbouwingen in Vlaardinger-Ambacht	166
"Eben-Haëzer"	169
Hulp bij de metselaar	170
De speeltuin	171
Terug op de timmerwinkel	173
Particulier werk	175
Schaatsen slijpen	176
De hooibergen	180
De Taanderij	189
Havenbedrijf Vlaardingen-Oost	191
De Babberspolder	192
Terug op de timmerwinkel	198
Meelhandel Tieman voorheen Poot	201
De Oranjevereniging	202
Weer op karwei	204
De bezittingen van baas Siem	209
Keetje Vriens	210
De Kuiperstraat	212
Het "Holymonument"	213
Spandoeken	217
Vlaggenhouders	218
Een andere les	219
Doodkisten	220
De Kortedijkwerf	223
Het loon	225
Verhuizingen	226
Naar de bouwerij	228
Houtaanvoer	231

Naar De Lier	232
De mengmolen	233
Oorlogsdreiging	235
Mobilisatie	236
Het verplaatsen van een hooiberg	237
Oorlogstijd	239
Terug op de oude stek	241
Baas Wim op de boerderij	249
De bakkerij	250
Bonen halen	257
Naar Duitsland ?	259
Afscheid	261
Tot besluit	263

***

VOORWOORD

Uit eerbied en vanwege mijn vele goede herinneringen aan het timmer- en aannemingsbedrijf van de heren gebroeders Van Vliet, wil ik de tijd dat ik daar in dienst was en in het timmervak groot ben geworden zoveel mogelijk op papier vastleggen. Deze mensen hebben op een uitzonderlijke wijze en met veel toewijding de basis voor mijn maatschappelijke loopbaan gelegd. Hulde aan deze mensen die dat tenvolle hebben verdiend, al bleven zij meestal bescheiden op de achtergrond. Zij waren correct en eerlijk en die gaven hebben zij waarschijnlijk meegekregen van hun ouders en dat waren Simon van Vliet, geboren op 14 oktober 1857 en overleden op 19 december 1926 en Geertje Mus, geboren op 14 maart 1856 en overleden op 25 januari 1944.
Van hen heb ik alleen de oude mevrouw Van Vliet nog gekend en dat was een gemoedelijk vrouwtje, een lief mens eigenlijk. De oude heer Simon van Vliet was, naar ik van een oude timmermansleerling van hem heb vernomen, een eerbiedwaardig mens; zowel hij als zijn vrouw waren zeer godsdienstig.

Hun zoons hebben het bedrijf op voortreffelijke wijze voortgezet. Er waren vier jongens en twee meisjes. Drie broers waren in het timmerbedrijf en de vierde werkte zelfstandig als bouwer/aannemer. Door gebrek aan opvolgers, maar vooral door de verschrikkelijke crisis- en oorlogsjaren is er helaas van dat mooie bedrijf niets

meer over. Vooral de oorlogsjaren brachten leed en ellende en maar weinigen waren daar tegen opgewassen.

Een schrijver ben ik niet, maar ik zal toch trachten er het beste van te maken. Het is geenszins mijn bedoeling om iemand te kwetsen, hoewel ik er op sommige momenten niet onderuit kon, daar ik al schrijvende wel eens kwaad kon worden over bepaalde bejegeningen aan leden der familie Van Vliet.

Mijn dank gaat uit naar Simon van Vliet, de zoon van baas Piet van Vliet, die met zijn gegevens en waardevolle tips mij gestimuleerd heeft om dit verhaal te gaan schrijven.

Ik hoop dat u die dit verhaal leest, dat met genoegen zult doen en dat u het een waardevolle geschiedenis zult vinden.

Vlaardingen, Voorjaar 1986.

Voorgeschiedenis.

Wat was nu dat bedrijf van deze gebroeders Van Vliet ? Wel, het was een timmer- en aannemingsbedrijf voor burgertimmerwerk, met daarnaast het bijzondere en aparte boerentimmerwerk en, niet te vergeten, het mooie molentimmerwerk. Voor zo'n apart bedrijf was vakmanschap vereist en dat bezaten deze mensen dan ook.
Vader Simon van Vliet begon zijn bedrijf in een timmerwinkeltje dat aan de Vlaardingse Vaart was gelegen, met rondom de boerderijen die hem veel werk bezorgden. Vandaar dat ook zijn zonen bekend waren bij de boeren en juist daardoor dat aparte vak hebben kunnen leren.
Toen het gezin van Simon en Geertje zo groot werd dat er uitbreiding van behuizing moest plaats vinden, ging hij op zoek naar een andere onderkomen, waarin niet alleen een woonhuis, maar ook de werkplaats gevestigd kon worden. Dat was niet eenvoudig, want vanwege de klandizie moest hij toch wel centraal blijven wonen. Hij slaagde erin een pand aan de Kortedijk te verkrijgen, waar voor die tijd een smederij in gevestigd was geweest. Zo kwam er niet alleen ruimte om te wonen, maar er was ook ruimte voor de timmerwinkel. Ook het er achter gelegen erf kwam hem goed van pas.
Geloof nu maar niet dat deze man het gemakkelijk heeft gehad. Ook niet met zijn vier opgroeiende jongens, die allen in het timmervak werden opgeleid. Daar zal onderling wel veel naijver zijn geweest, de één wilde het nog beter doen dan de ander. Op zichzelf is dat overigens geen slechte opvatting, want ieder probeert voor zichzelf de beste vakman te zijn. Maar in ieder geval werden het goede vaklieden, ieder op zijn terrein en daar bedoel ik mee dat de één meer zakelijk inzicht had dan de ander.

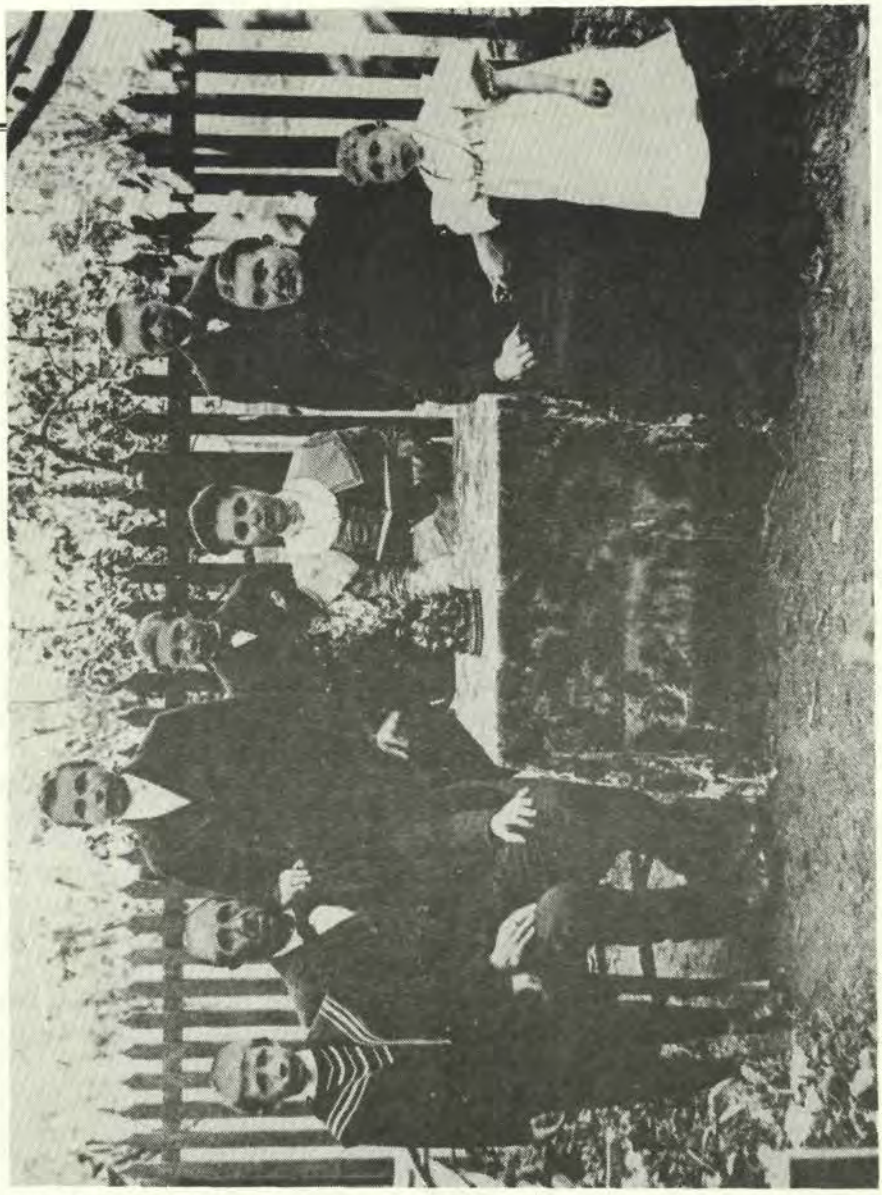

De familie Van Vliet. Van links naar rechts: Simon Jr, Simon Sr, Piet, Wim, Trijntje, Geertje van Vliet-Mus en Neeltje van Vliet.

April 1933.

Ik had zojuist de lagere school verlaten, waar ik acht klassen met vrucht had doorlopen, maar geld voor een verdere studie, waarvan het minste toch wel de ambachtsschool was, was er niet. Het was een beroerde tijd. Men zat dan ook midden in een enorme economische crisis met zo'n 500.000 werklozen. Vader was als haringvisser werkloos en dat met een kroost van acht kinderen! De ambachtsschool kwam dus totaal niet ter sprake. Het ging er alleen maar om zo spoedig mogelijk geld te verdienen, op welke manier dan ook. Voorlichting van "Wat wil je worden als je groot bent ?" was er niet bij, vooral niet bij de conservatieve vissersbevolking. Deze groepering dacht altijd dat hun zonen óók wel op de loggers zouden komen. Maar ook daar was nu totaal geen kijk op. Enkele van mijn broers werkten al, voor een miserabel klein loontje, maar zij werkten dapper tot heil van het gezin. Kleine lonen waren overigens een algemeen verschijnsel. Ik kon niet achterblijven, dat besef had ik mieters goed: er moest nu verdiend worden, maar hoe ? Dat was de grote vraag. Hoe kwam ik aan werk ? Zo kon ik bij een boterboertje beginnen voor vier gulden per week, maar ik moest wel kunnen fietsen. Nu, dat kon ik niet en ik stond er dus al meteen naast. Een fiets hadden wij niet eens en als er in die tijd fietsen geleerd moest worden, dan moest er altijd iemand helpen om het zadel vast te houden voor het evenwicht. Een fiets was eigenlijk een weelde. Men kon bij Brobbel op de Maassluissedijk een fiets op afbetaling kopen voor een kwartje per week (totale kosten van een fiets: 25 gulden). Dus weinig mensen en vooral weinig jongeren hadden een fiets, want naast de kosten daarvan kwam dan ook het verplichtte belastingplaatje nog en dat kostte 2 gulden en 50 cent per jaar en moest op de

fiets zichtbaar zijn.

Mijn schoolvrienden hadden inmiddels werk gevonden en dat was medicijnen rondbrengen voor Apotheek Backer voor 4 gulden per week. Ik had toen nog geen werk, maar was ook nog geen 14 jaar. Dat werd ik op de eerste mei en voor die tijd mocht je voor de wet niet werken. Nu kwam er dikwijls een buurvrouw bij ons waar wij vroeger bij hadden gewoond en die hoorde van mijn moeder dat ik naar werk zocht. Zelf had zij geen kinderen en haar man, Herman de Winter, werkte als uitvoerder in de nieuwbouw bij Wim van Vliet. Een rustige man met veelal een sigaar in de mond. Die buurvrouw nu vroeg of ik zin had om krullenjongen te worden op een timmerwinkel. Dan moest ik maar eens naar Van Vliet op de Kortedijk gaan, want die vroeg een andere krullenjongen. Mijn moeder zei "Daar moet je maar eens naar toe gaan, dan kan je misschien een vak leren net als ome Janus van Schaik, want die is ook timmerman en heeft altijd een goed stuk brood kunnen verdienen". Nee zeggen, was er dus beslist niet bij en ik besefte goed dat ik nu toch geld moest gaan verdienen, dat was mij in de loop der jaren thuis wel goed bijgebracht. Zo ging ik dan in het korte broekje en op de klompen naar de timmerwinkel van Van Vliet, nog niet eens wetende wat het timmervak eigenlijk wel inhield (Was er een open plaats op een bankwerkerij geweest, dan was ik nu misschien wel bankwerker geweest).
Aldaar aangekomen opende ik de winkeldeur en dat ging met het klingelend geluid van een winkelbel. (Vandaar komt misschien het woord "Timmerwínkel"). Uit het naast gelegen kantoortje kwam een grote man met een kromme pijp in de mond en met een grappig gezicht vroeg hij "Zo jongetje, wat kom je doen ?". Ik zei "Baas ik kom werk vragen als krullenjongen, want Herman de Winter had

gezegd dat u een nieuwe krullenjongen nodig had". Er werd naar mijn leeftijd gevraagd en of ik ambachtsschool had gehad. Ik vertelde hem dat ik dat niet had gehad en ook waarom niet: omdat er geen geld voor was. Toch werd ik als krullenjongen aangenomen voor een loon van 2 gulden en 25 cent. Die ambachtsschool sprak deze man waarschijnlijk toch niet zoveel aan, maar hij eiste wel van mij dat ik de avondtekenschool zou gaan bezoeken, "anders leer je niet veel". Gretig zei ik, nu ik werk had gevonden, "Ja baas" en op maandag de eerste mei, op mijn verjaardag, kon ik komen en begon daar mijn loopbaan als krullenjongen.

Ik vertelde met veel ophef aan mijn vrienden dat ik nu ook werk had en eerlijk zei ik toen ook wat ik zou gaan verdienen. Maar zij lachten mij uit omdat ik voor zo weinig ging werken. "Maar ik ga nu wel een vak leren en jullie niet en over enkele jaren praten wij nog wel eens". Omdat ik het niet leuk vond dat zij dat tegen mij zeiden moest ik toch wel even mijn teleurstelling verwerken. Mij leven zou van nu af aan geheel anders ingedeeld worden dan voorheen. Dat werd dan ook anders dan mijn acht schoolgaande jaren, met daar tussen door een baasje om nog wat voor thuis te kunnen verdienen.

Zo kwam ik dan die eerste maandag op deze werkplaats of timmerwinkel en dat was op 1 mei 1933. 'Stikkezakje' met brood en een flesje koude thee mee. ('Stikkezak' was eigenlijk 'stukkenzak' om de plakken of stukken brood in te doen. Het was een linnen zakje dat aan je arm bengelde en ik vond dat een teken van waardigheid, want nu behoorde ik bij het werkvolk). Ik kreeg overigens niet meer dan vijf sneden brood mee, met een puntzakje keukensuiker. Meer kon er niet af en een flesje melk was

niet te betalen, al was dat ook maar ongeveer negen à elf centen. Ook dat behoorde bij de crisistijd.
Verder bracht ik nog een karweibak mee, met hamer, nijptang, blokschaaf en handzaagje. Dat was ál mijn gereedschap, dat eigenlijk van een oudere broer van mij was, die, toen hij geen werk meer in de bouw kon krijgen, is overgestapt naar de bouwmaterialenhandel van Degeling, nu Van Neerbos, aan de Hoflaan. Ook dat kwam hoofdzakelijk door de crisisomstandigheden, maar hij hád werk. Zodoende was ik snel aan mijn gereedschap gekomen en meer had ik voorlopig niet nodig. Ik moest mijn oren maar open zetten en mijn ogen de kost geven. Nu, daar ontbrak het bij mij beslist niet aan en van mijn moeder had ik de boodschap meegekregen om eerlijk te zijn en nooit geen nee tegen het werk of tegen de baas te zeggen.

Het was vreemd voor mij toen ik op de eerste dag al tot de ontdekking kwam dat ik niet één, maar drie bazen had, dus een handvol en er waren nog twee halfwas timmerlieden. Maar na veertien dagen werd er een halfwas timmerman ontslagen. Kwam dat omdat ik nu de nieuwe krullenjongen was geworden ? Waarschijnlijk wel en ik geloof dat hij mij dat altijd kwalijk heeft genomen, want nooit heeft hij meer tegen mij wat gezegd. Ook nu nog, als ik deze reeds oudere man tegenkom, dan doet hij net of hij mij niet kent. Dat alles was toch buiten mijn schuld gebeurt. Of is dat zijn instelling ? Toch wel kleinzielig dan!

Alles was vreemd en ik keek naar die grote kerels op, waarvan er twee besnord waren en de jongste niet.
Eén der halfwas timmerlieden wijdde mij in voor het beroep van krullenjongen. Ik moest de krullen in een zak doen en dan zien te verkopen, waarbij de opbrengst voor mij was. Er waren mooie grote schaafkrullen en machine-

krullen bij. De grote schaafkrullen gingen in grote pulpzakken en die kon ik aan de boeren verkopen of aan bakker Caay, die ze gebruikte voor het aanmaken van de oven. De boeren gebruikten ze voor het aanmaken van de kachels, maar ook voor de rookkasten, die verscheidene boeren nog hadden voor het roken van hammen of spek.
Voor een grote zak mooie schaafkrullen kreeg ik 15 cent en voor de machine-krulletjes 10 cent. Deze laatsten verkocht ik meestal aan Van der Knaap van de wasserij achter de Werfsteeg, daar waar nu het Politiebureau is. Dit was voor een krullenjongen een aardige bijverdienste en er moest toch worden opgeruimd. Maar al gauw bleek dan wel dat, als er geen werk was, er ook geen krullen waren. Dus zakte mijn inkomsten gelijk met de werkgelegenheid.
Van de krullencenten kocht ik dan het benodigde gereedschap of kleren, want ik moest voor thuis ook voor mijn kleren zorgen en van mijn loon kreeg ik een kwartje zakgeld. Zo waren nu eenmaal de tijden, men wist niet anders en men moest nu eenmaal zuinig leven!

De Kortedijk.

De Kortedijk was eigenlijk iets unieks in de stad Vlaardingen. Werkelijk iets aparts, een dorpje in de stad, met een eigen sfeer. Daar werd gewoond en gewerkt. Vlaardingen was in die tijd nog niet zo groot en telde hooguit 27 tot 30.000 inwoners. Zijn begrenzing was bij de Burgemeester Pruissingel, de Broekweg en de Schiedamsedijk, met als uitloper de Kortedijk voorbij de sluizen. Rondom was alles nog land.
De Kortedijk was eigenlijk meer een toegangsweg tot Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht. Daardoor had het juist zijn eigen karakter. Men woonde er niet alleen, maar er waren ook vele bedrijven gevestigd, alwaar nijver

werd gewerkt, zoals de scheepswerven van De Jong, de smederij van Jan Elen, het slepersbedrijf van Lubrechts, de carosseriebouw van Brouwer, de kolenboer Gebr.Van Oeveren, de meelmaalderijen van Poot/Tieman, Henneveld de stoffeerder, om het boerenbedrijf daar niet te vergeten. Ook waren er vele winkels gevestigd: de bakkerij van Caay, slager Bezemer, kruidenier De Wilt en nog diverse andere kleine winkeltjes.
Tussen dit alles ingeklemd zat dan het mooie timmer- en aannemingsbedrijf van de heren gebroeders Van Vliet. Die hadden alles aan te bieden wat er maar aan timmerwerk denkbaar was en dat was heel wat. Een zeldzaam bedrijf, dat in de stad Vlaardingen niet was te evenaren. Bij dit bedrijf was wel een groot vakmanschap vereist, juist door de vele variatie van werk dat er werd uitgeoefend. Die veelzijdigheid van werk bestond uit nieuwbouw, verbouwingen en onderhoud, met daarnaast het aparte en mooie boerentimmerwerk dat ook een apart vakmanschap vereiste. Verder pompen maken en repareren en niet te vergeten het mooie molen-timmerwerk dat op een vakkundige wijze werd uitgevoerd. Er was dan ook een grote klantenkring, waaronder de bewoners van meer dan veertig boerderijen, allen onder de rook van Vlaardingen.

Maakte men een wandeling over de Kortedijk, dan begonnen wij bij de aloude korenmolen, waarvan de molenaar ook tot de klantenkring behoorde. Dan volgde het zuiveringsbedrijf van Lieve & Co, waar de familie Wapenaar de scepter zwaaide. Vervolgens kwam het mooie rijtje dijkhuizen van "Onderling Grondbezit", waar bekende mensen woonden, zoals de familie Starrenburg en de oude schilder Maat, die nog in schildershemd zijn beroep uitoefende. De laatste was de familie Hoorn. Het oude baasje was gepensioneerd, een statige man met een sikje en een

wandelstok. Zij waren familie van de gebroeders Van Vliet.
Daarna de kruidenierszaak van de familie Van der Veer, annex kolen- en groentenboer. De winkelierster was altijd erg nieuwsgierig en liep eeuwig in der zwarte jurk. Zij was ook wel de baas van het bedrijf, want zij kon haar mondje goed roeren. De man was maar een goedsul die nooit veel zei en maar wat bromde. In het voorjaar, als de aardbeien rijp waren, dan ging hij die rondventen met de handkar en voorovergebogen, zonder op of om te zien, klonk zijn eentonige roep van "Aardbeien, kwartje een pond". Toch kon je dat mannetje wel laten schuiven want het was een ouderwetse huisjesmelker. Hij bezat diverse huisjes, al waren zij meest oud.
Zo kwam men dan bij het levendige bedrijf van de timmerlieden gebroeders Van Vliet, met toen nog het telefoonnummer 419. Naast de werkplaats woonde Simon van Vliet, één der bazen, die juist was getrouwd toen ik bij die familie in dienst trad. Er naast was de brede Kortedijksteeg, waarlangs men naar de opstallen van het timmerbedrijf kon gaan. In deze steeg stonden nog drie woninkjes van de familie Van Vliet. Naast Siem van Vliet woonde de familie Krommenhoek en weer daarnaast was een klein huisje waar de weduwe De Ligt woonde.
Vervolgens kwam het slepersbedrijf van de familie Lubrechts en daar was nog veel paardentractie. Dan nog wat kleine woninkjes en wij belanden bij bakker Caay. Een ouderwetse winkel met ernaast de bakkerij waar meestal de deur openstond en waar we de bemeelde bakkers bij hun ovens konden zien staan.
Dan Elen, de fietsenmaker, met de daar achter staande nieuwe werkplaats die de gebroeders Van Vliet nog hadden gebouwd. Alweer verder, naast de Werfsteeg, de smederij van Jan Elen. Jan Elen was een kort dik mannetje, maar

De Delflandse Sluizen gezien vanaf de Vlaardingse Vaart.
Links nog juist zichtbaar het Delflandhuis.

een harde werker die men steeds met opgestroopte mouwen achter zijn aambeeld kon zien staan. Bij hem werden toen nog de paarden van nieuwe hoeven voorzien. Als dan de hete hoefijzers tegen de paardenhoeven werden ingebrand dan kon dat een onaangename geur verspreiden, maar ook dat bedrijf behoorde thuis op het dorpje de Kortedijk, met zijn eigen karakter.

Naast de smederij was nog een klein winkeltje waar ik het duivenvoer moest halen voor de koekeroeduif die achter in de timmerwinkel hing. Zo komen we bij slager Bezemer, vader en zoon. Beiden dikke mensen met een rode kleur. De zoon was de humorist en wilde graag iemand voor de gek houden.
De kruidenierswinkel van De Wilt was de grootste winkel van de Kortedijk. Daarnaast kwamen de woningen van De Wit, een klein schildersgezel met een talrijk kroost en de woning van Akkerman, de lorrenboer.
Dan was er nog een prachtig historisch pand van boer Jan Poot met het daarnaast gelegen herenhuis van Teun Poot, alsmede de oude stadsboerderij. Ging men daar voorbij rechts om dan kwam men op de Wedde, waar een kuiperij en rokerij van de familie Pronk was.
Net om de hoek van de stadsboerderij was een openbare waterplaats en die werd regelmatig schoongehouden door een oude gemeente-arbeider die nog gouden ringetjes in zijn oren had. Die ringetjes behoorden toen nog bij de Vlaardingse klederdracht.
De Kortedijk begon en eindigde bij de sluizen waar Jan Mus sluiswachter was en die nog familie was van de Van Vlieten.

We wandelen nu terug langs de oostzijde van de Kortedijk en zagen dan het oude Delflandhuis, dat jammer genoeg is

gesloopt. Dan de meelmaalderij van Poot, later Tieman, met de daarnaast gelegen boerderij "Het Zwarte Paard", waar wat teruggetrokken mensen woonden. Vervolgens nog wat kleine woninkjes en de opslagplaats van bouwmaterialen van de firma D.L.Baauw & Co. en na nog enkele woningen was daar de timmermanswerkplaats van Piet Klop, een eenmansbedrijfje. Daarnaast was de kolenhandel van de Gebroeders Van Oeveren en een carosseriebedrijf van Brouwer, dat in de crisisjaren toch nog aardig zijn werk had. De familie Groen woonde in een klein huisje daarnaast. Zij verdienden hun brood op de scheepswerven van De Jong. Nu zijn we bij de scheepshelling van De Jong aangeland; een ouderwetse sleephelling. De ernaast gelegen oude opstallen waren nog van de scheepswerf van Van der Windt. De oude schuren stonden leeg; een grote houten loods, waar vroeger de loodskotters in werden gebouwd, werd gehuurd voor opslag door de bouwer en aannemer Broekhuizen die de Prinses Julianabrug nog heeft gebouwd.
In één van de woningen die volgden woonde ene Van Berkel en daarnaast, tegenover de werkplaats van de gebroeders Van Vliet, was het stoffeerbedrijf van Henneveld. Ene Kloos, baas van scheepswerf De Jong woonde daar ook. Vervolgens weer een scheepswerf van De Jong, met ernaast een grote woning waarin ene De Vette woonde, die weer werd gevolgd door de woning van Leen Dijkshoorn, de molenbaas. Daar was nog een groot erf bij, waar een mesthandel zijn bedrijf had, ene Hoogstad. Naast Dijkshoorn woonde poelier Siem Spek, een klein mannetje met een grote vrouw. Aan de zijde van de Schiedamsedijk stonden nog de vervallen oude schuren van de vroegere scheepswerf van Van der Windt, die later naar de "Nieuwe Haven" is verhuisd.

Hier komt een einde aan onze rondwandeling. Vanaf de Schiedamsedijk hebben we uitzicht op Vlaardinger-Ambacht, waar de palen van de tol in het Emaus nog stonden, alsook het tolhuis van tolbaas Valk en keek men in de zogenaamde "Put", dan zag men het winkeltje "Bouwlust" met de Baauwstraten.
Achter de Kortedijk was nog de Werfsteeg met de daarachter gelegen wasserij van Van der Knaap en het lorrenpakhuis van lorrenboer Boomsma. Verder nog een rij huisjes langs de uitwatering naar de Vlaardingse Vaart, en langs het Jaagpad woonde de rietdekker.

Zo was dan de Kortedijk een klein dorpje in een stad, waar iedereen, iedereen kende en met zijn eigen gemoedelijke sfeer.

De Timmerwinkel.

Ja, hoe zag zo'n timmerwinkel er nu eigenlijk uit ? Op de begane grond kwam men de "timmerwinkel", zo werd de werkplaats genoemd, binnen. Bij het openen van de winkeldeur ging de winkelbel en dat was de aankondiging dat er iemand was gekomen. Het was het ouderwetse getingeling van de bel met klepel. Was er niemand op het kantoortje, maar wel op de timmerzolder, dan riep ik altijd bij het binnenkomen "blijf maar", anders moesten zij altijd naar beneden en dat vond ik niet nodig.
Direct bij het binnenkomen stond aan de linkerzijde een eigenaardig machientje, een hakmachientje, een soort pons waarmee gaten in het hout gehakt konden worden. Er zat een hevel aan met een balans en met een beitel die men in een staande as bevestigde en zo kon men dan gaten in het hout hakken. Met de hand moest men dan steeds die hevel overhalen en als je dat een dag achter elkaar had gedaan,

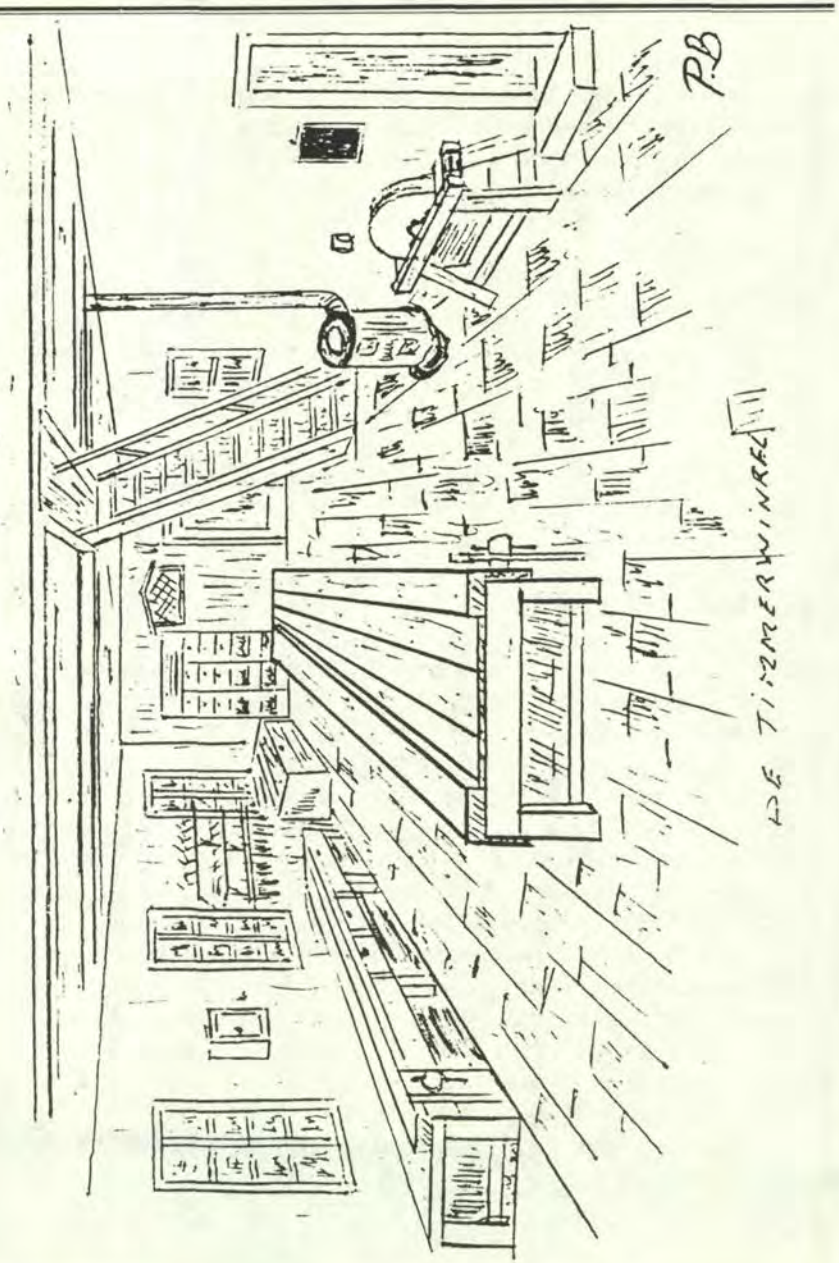
P.B

dan kon je het die avond behoorlijk in je bovenarm voelen! Dus daar kweekte men ook spierballen mee. Dat apparaat was al erg oud en heeft waarschijnlijk nog aan de Vlaardingschekade dienst gedaan. Een oude timmerman, die nu reeds de vijfentachtig is gepasseerd, heeft daar als leerling onder de oude baas Simon van Vliet, in het jaar 1913 al mee gewerkt.

Rechts van de ingang kwam men via een deur in het voorportaal van het kantoortje en stond men voor een deur met loket. Een loket dat eigenlijk maar weinig werd gebruikt, daar waren het de mensen niet naar. In dat kantoortje was meestal de hoofdbaas en dat was baas Siem. Daar was zijn bureau en in een soort nis stond de brandkast waar misschien nooit veel in is geweest. Boven deze brandkast stond een eigenaardige klok, die baas Siem met veel vernuft uitgebreid had met een vrij oud muziekinstrument en dat was een kast met staande stalen platen met ingeponste gaten, ongeveer net zo iets als bij een boek van een draaiorgel, maar dit waren dan ronde platen. Als men een cent daarin gooide dan kwam het mechanisme op gang en de muziek werd ten gehore gebracht. Er waren diverse platen, waarvan ik er twee heb onthouden. De ene was "Stille Nacht" en de ander "De Socialistenmars", waarvan de melodie gelijk was aan het Franse volkslied. Deze muziekkast had de baas dus gekoppeld aan de klok en op het hele of halve uur kwam er dan een trompetter te voorschijn en schetterde zijn tonen door het kantoortje, wat werd gevolgd door het "Stille Nacht" of "De Socialistenmars". Ik vond het altijd even mooi en vernuftig.

Het kantoortje had verder uitzicht op de Kortedijk en had ook nog een smal zijraam. Vanuit het portaal ging men via

een trap naar een zoldertje dat was ingericht als magazijn. Daar werden de diverse sloten, het hang- en sluitwerk (gesmede- en niet gesmede kruis en staarthangen), draadnagels, gesmede ankernagels en taaie ouderwetse gesmede spijkers tot acht en tien duimen toe (17-25 cm), bewaard. Verder alle soorten krammen, bouten en slotschroeven en nog veel meer kramerijen. Ook de grote gesmede hangen met de gesmede duimen, die onderling verschillend waren en wel een peer en/of appel werden genoemd. De punten van deze duimen waren naar de vorm van deze vruchten gemaakt en dat was in verband met het ophangen van de deuren. Het zoeken van de oog in de duimen werd daardoor vergemakkelijkt.

Op het zoldermagazijn kunnen we niet blijven. We maken nu een rondgang door de timmerwinkel, Uit het kantoortje gaan we rechts om, waar een grote slijpsteen stond, die motorisch werd aangedreven, dus ik behoefde niet te slingeren of aan de steen te draaien. Achter die steen werd in de winterdagen de kachel geplaatst, waarin meestal meer brandhout dan kolen werden verstookt. Dat verstoken had twee doelen. Ten eerste kostte het niets en het hout werd op een voordelige manier opgeruimd en bovendien had men er warmte van. De kolen, meestal cokes, kwamen van de kolenhandel van Gebroeders Van Oeveren, maar die waren voor het kacheltje dat in het kantoortje stond. Was het in de winterdag zeer koud, dan werd er op het trapgat een plaat triplex gelegd, zodat de warmte niet verloren zou gaan naar de timmerzolder waar dan niet veel werd gewerkt.
In de zijgevel was nog een raam dat uitkeek op het dak van een huurhuisje dat ook van de familie Van Vliet was. Daarin woonde de familie Spoor. Vervolgens was er dan de open trap naar de timmerzolder, het domein van baas Piet.

Achter de trap stond de grote gereedschapskist van baas Arie en dan kwam men bij de toegangsdeur van de achter gelegen woning die nog geheel intact was en waar de oude mevrouw Van Vliet woonde. Maar zij zou gaan verhuizen naar de Kethelweg, naar een vrije woning die haar zoon, baas Wim, zojuist aan het bouwen was.
In de andere hoek, tegen de achtergevel van de winkel stonden de grote spijkerbakken met gesorteerde draadnagels en taaie gesmede spijkers. De bakken waren geel geverfd en de maten van de spijkers en de draadnagels waren er met zwarte verf opgeschilderd, zoals 5/4, 1, 2, 3 duims enz. Ja, vroeger werd alles nog met duimen en voeten betiteld, maar dat is vrijwel geheel verdwenen. Boven de spijkerbakken waren diverse laden aangebracht waarin allerhande kramerijen in waren opgeslagen. Ook op deze laden was veelal aangegeven wat er in opgeborgen was, maar dan met afbeeldingen van wat erin zat, zoals er bijvoorbeeld voor luik-ringen een zwarte ring op het laadje was geschilderd. In deze laden zaten ook kleine dingen, zoals pakjes vertinde halfpondjes. Dat waren kleine scherpe vertinde nageltjes die voor het behangsellinnen werden gebruikt en juist daarom waren vertind, want anders zouden ze roest vormen en onherroeppelijk door het behang heenkomen. Verder zaten er nog koperen en vernikkelde taatsjes in de laden en groen en blauw band voor de veel gemaakte horren en kleine slootjes en diverse krammen in alle afmetingen.

Naast de spijkerbak hing in de hoogte de vogelkooi, waarin een koekeroeduif, die regelmatig zijn eentonige roep door de werkplaats liet klinken. Hij behoorde al jaren bij de inventaris. Ook stond daar de grote gereedschapskist van baas Piet. Keurig verzorgd en geloof maar niet dat er iemand aan zijn gereedschap mocht komen,

want dan waaide er wat en dat heb ik dan ook vaak meegemaakt. Opvallend was dat ik altijd wél zijn gereedschap mocht gebruiken. Wél eerst vragen, maar hij heeft het mij nooit geweigerd. Hij zei altijd "Jij wel"!
Later is de achtergevel uitgebroken om de winkel te vergroten en is deze gereedschapskist verhuisd naar de zijgevel onder een raam. De ramen in deze zijgevel gaven uitzicht op de naastgelegen steeg en erlangs stond een lange werkbank. Op het einde daarvan stonden twee petroleumtoestellen met de gietijzeren lijmpotten in een mantel waar het water in werd gedaan. Daar achter, tegen de gevel, een rek met diverse soorten meest oude steekbeitels en gutsen. (Een 'guts' is een halfronde beitel). Boven deze rekken waren twee lange planken aangebracht die vol lagen met allerlei soorten closeer- en profielschaven, veerploegen en varkens. ('Varkens' waren een speciaal soort schaven. Als de 'veerploeg' niet dieper kon werken dan werd déze schaaf gebruikt, die zich dan dieper in het hout wroette. De schaaf dankt vermoedelijk zijn naam aan dat wroeten).
Op de bank stond ook een ijzerboor die door middel van een hevel op het werk kon worden neergelaten, dus een standaard-boor feitelijk. In de werkbank waren twee laden gemaakt. In de ene werden allerlei onderdelen bewaard voor het repareren van de waterpompen, zoals talkvet, koperen nageltjes, zuigerleer en watersloten met klepjes. Een waterslot was van iepenhout gedraaid en werd met een speciaal soort gereedschap, een lange stang met punt en haak, onder in de pomp aangebracht.
In de andere lade werden verscheidene wervels bewaard die meestal van iepenhout waren gemaakt, maar soms ook wel van eiken. Deze sluitmiddelen werden, hoe primitief ook, toen nog veel gebruikt. Ook kleine en grote keep- en staartwervels, die werden gebruikt voor zonnerakken,

kippenhokken en luiken van kelders op de boerderijen. De keep- en staartwervels waren meestal voor de bedsteden.
Boven de laden en werkbank was tegen de muur een werkkastje gemaakt, waar het grote winkelboek werd bewaard. In dat boek werden alle voorkomende werkzaamheden ingeschreven die gereed waren gekomen. Ook de werkboekjes van het personeel lagen in dat kastje. Op een lei die hing bij de slijpsteen, werden met krijt de nog uit te voeren werken opgeschreven.
Op de kop van de werkbank was een houten bankschroef geplaatst om het hout mee vast te zetten en aan een kort stuk werkbank aan de Kortedijkzijde was een stalen bankschroef waarop de zagen werden gevijld. Vanwege de lichtval op je werk tijdens het vijlen was deze bankschroef juist daar bij het raam geplaatst.

In het midden van de timmerwinkel stond de grote werkbank, ook met aan iedere kop een houten bankschroef. Er onder stonden de kleine zaagbankjes.
Tegen de zoldering waren diverse hanggarelen gemaakt, waarin vele voorraden werden opgeslagen, zoals sloothaakstokken en kleine sparren die voor baggerbeugels werden gebruikt, pompzuigers, zuigerstokken, pompzwengels, pompknieën, schoppen en grave- en sleggestelen. Deze stelen waren meestal van essenhout gemaakt. De pomponderdelen waren gedraaid van iepenhout en de zwengels en pomstokken meestal van grenen, daar die niet zo aan slijtage onderhevig waren.
Vooraan tegen de zoldering lagen op een paar latten diverse modellen van trappen en dat waren spiltrappen, scheluwe trappen en trappen met een kwartsteek, vermoedelijk huisvlijtwerk van één der familieleden, maar wel mooi! Langs de wand aan de steegzijde hingen vele mallen voor het maken van krui- en bakwagens. Volgens de oude

Het pand van de gebroeders Van Vliet aan de Kortedijk.

timmerman waren die modellen van huistrappen reeds in 1913 aanwezig, dus waarschijnlijk heeft oude baas Van Vliet die nog gemaakt.
Zo zag de timmerwinkel op de begane grond er ongeveer uit en wij gaan nu naar de timmerzolder, het domein van baas Piet. Ook daar stond een werkbank, waaraan baas Piet altijd stond te timmeren en geloof maar niet dat er iemand hem van zijn plaats kon krijgen. Ik mocht wel aan de andere zijde van de bank staan, dát kon hij nog wel tolereren. Had ik dan een streepje voor bij hem ? Ik weet het niet. Of kwam het soms door dezelfde vóórnaam ? Nee, ik heb nooit begrepen waarom hij zo op mij was gesteld, want tegenover anderen en zelfs tegenover zijn eigen zoons kon ik zeer veel van deze man gedaan krijgen.

Op de timmerzolder stonden twee machines: een grote sterke lintzaag en een gecombineerde vlak- cirkelzaag- en boormachine, die hun geld zeer zeker hebben opgebracht. Achter de lintzaag stonden tegen de wand de platen triplex en die waren meestal van berken- en elzentriplex van diverse dikten. Tegen de achterwand stond het afgekorte hout dat was overgebleven en dat moest steeds keurig recht worden gezet. Het lange achter en het korte voor en dan nog soort bij soort. Daar werd door de bazen goed naar gekeken en: niet goed gezet ? Dan werd het je wel verteld en overdoen! Je waakte dan wel dat het goed stond en je geen schrobbering kreeg.

In de hoek was een laddertje dat naar de vliering leidde. Die vliering was voor de helft voorzien van een vloer en het overige gedeelte was alleen de balklaag. Hier werden de plinten 3/4 x 5 duim ($1\frac{1}{2}$ X $12\frac{1}{2}$ cm) opgeslagen, alsmede de panlatten, tengels en het mooie grenen raamhout, dat geschaafd werd aangevoerd. Ook lagen hier nog diverse

schaaldelen van koperwycks vuren. ('Schaaldelen' zijn ongerechtkante planken, alwaar de wangkanten nog aan zaten). Op deze delen was men zeer zuinig, want het was één van de duurste houtsoorten en dat kwam uit Zweden. Maar nu is het nagenoeg totaal uitgeroeid. In een hoek op dat zoldertje lagen ook nog wat hardere houtsoorten, zoals azijn en pokhout. Deze soorten werden gebruikt voor hardhouten kammen voor het molentimmerwerk, maar er werden ook pennen van gedraaid voor de waterpompen.

In de tuitgevels van de vliering zaten nog een paar kleine raampjes en vooral aan de achterzijde was het een lust om naar buiten te kijken over het toen nog ongerepte polderland, de Vlaardingse Vaart en de Broekpolder in de verte. Nu is dat alles verdwenen.

Zo eindigt hier de rondwandeling door de timmerwinkel met zijn klingelende bel, maar dat is toch nog niet alles. De achter de winkel gelegen woning werd spoedig ontruimd en werd door baas Siem ingericht voor een "oudheidkamer". Het kleine zijkamertje werd gebombardeerd tot opslag van platen triplex.
Vanuit de gang in dat huis kwam men via een trap in de kelder. Het was een vrij grote kelder, waar ook de W.C. was die ik steeds schoon moest houden. Want ook dat was een onderdeel van het beroep van krullenjongen. Er zaten daar veel ratten, maar met behulp van een val zijn er ook veel gevangen. Als er één in de val zat dan werd een zak om de val gedaan en als de rat in de zak was, dan moest men hem doodtrappen. Zo was mij dat geleerd door baas Siem. Eénmaal, en dat was in de kelder, ontsnapte de rat uit de zak en hij kon niet weg uit de kelder en toen is hij tegen mij opgevlogen. Gelukkig heeft hij mij niet gebeten, maar na die tijd deed ik dat werk nooit meer in

die kelder. Als er weer een rat was gevangen dan haalde ik de hond van Lubrechts erbij en zei: "Ga je mee, ratjes, ratjes" en dan vloog hij voor mij uit en ik liet hem de rat in de val zien. De schuif open en roets, daar had hij hem al in zijn bek. Even schudden met de kop en de rat was er geweest. Ja, dat was een echte rattenvanger.
Vanuit die kelder kwam men achter op het plaatsje en in de tuin rechts stond de grote regenton met de tap aan de onderkant, die op emmerhoogte was voor het tappen van het regenwater. Die ton was zo groot dat ik er niet zo maar in kon kijken.
In het tuintje stonden ook twee perenbomen. Eén daarvan was een grote suikerpeer en de andere was een stoofpeer. Nooit durfde ik een suikerpeer te nemen, want dat was diefstal en dat werd mij thuis dan ook goed voorgehouden. Niet dat ik er nooit van heb gegeten, daar zorgde de baas wel voor. Het was een kleine boom die niet veel vrucht droeg. Achter het tuintje was het grote erf.

Achter het tuintje was het grote erf, maar eerst gaan wij nu terug naar de Kortedijk. Naast de timmerwinkel was een steeg die door een poort was afgesloten. Baas Siem heeft eens een las aan de linkerstijl van het kozijn van die poort gemaakt en daar was baas Piet zeer kwaad over. Overigens wel begrijpelijk, want baas Siem had die las gewoon schuin er tegenaan gespijkerd, zonder hem eerst tot de sponning in te zagen, zodat het bovenste gedeelte op de las kon rusten, wat beter was voor het wisselen van de onderdelen. Ja, baas Siem was wel gemakkelijk in die dingen en dat kon baas Piet nu juist niet zijn. Als ik heden ten dage nog langs de timmerwinkel loop, dan zie ik nog steeds die las die baas Siem gemaakt heeft en zijn fout is nu al jaren zichtbaar. Althans voor mij, want

zulke dingen vergeet ik niet zo snel, omdat ik door die fout weer wat leerde. Zo is het dan ook: zien en luisteren, daar leert men ook van.

Achter de poort was een waterplaats voor het personeel en tegen de muur was een afdak waaronder veel ladders hingen. Ook deze ladders moesten keurig gerangschikt opgehangen worden en men begon bij de tien sporter, dan de twaalfsports en vervolgens twee zestiensportsladders. Dan de één- en de drie-en-twintigsports en als laatste de acht-en-twintigsportsladders. De ladders waren voorzien van het nummer van het aantal sporten en waren grijs geverfd.
Onderaan in de steeg waren twee kelderdeuren: één naar de kelder van baas Siem en de ander kwam uit in de kelder onder de timmerwinkel. In die kelder stond de met trapbeweging voort te bewegen draaibank, waarop alle pompstukken werden gedraaid, alsmede de vele sleggestelen en nog meer voorkomende draaiwerken.

Stond men vóór de timmerwinkel, dan was er rechts nog een trapsteegje en daar was een keldertje onder het kantoortje, dat werd gebruikt voor opslag van cement, gips en kalk, maar ook werden hier de pompboren met stengen bewaard. Verder hing hier het Westontakel, dat goed in de olie werd gehouden, terwijl ook het kettingliertje hier was opgeslagen. Dat liertje gebruikte men bij het plaatsen van de bargroeden. Dan hingen hier ook nog de vele lopers en schijven voor het takelen, alsmede tui-touwen en repen.

Achter in het steegje was dan het woonhuis waarin de familie Spoor woonde en dat eigendom was van de gebroeders Van Vliet. Naast de winkel was het woonhuis

van baas Siem, vervolgens kwam de brede Kortedijksteeg en die afdalende kwamen er rechts drie woninkjes waar ene Muste woonde, dan een oud baasje Reichwein, die in de zomer meestal met zijn pijpje in de zon voor de deur zat en soms van oude hoepen sierkransen maakte om de bloempotten in te zetten.
Daarnaast het woninkje van Kees de Ligt. Een oude scheepstimmerman die een bekwaam vakman was geweest en nooit getrouwd, maar drinken kon hij als de beste. Ik vroeg wel eens aan hem waarom hij zo dronk en dan kreeg ik ten antwoord "Ik doe niemand te kort en ik ben altijd goed voor mijn moeder geweest en gun mij dan ook wat". Ook vroeg ik aan hem wat hij zo in de winteravonden deed: "Nou, dan lees ik maar wat uit de Bijbel en daar word je nooit dommer van". Nu, dat was niet tegen te spreken. Of hij haalde de grote hangklok uit elkaar en maakte hem helemaal schoon. Ook deze drie woninkjes waren eigendom van de gebroeders Van Vliet.

Naast de huisjes kwamen dan weer de opstallen van de timmerwinkel. Het eerst was een houtpakhuis en beneden lagen veel zware ongekantrechte delen opgeslagen, soms wel op drooglatjes, en ook vlotdelen, geschaafd en ruw, veelal van dennenhout. ('Vlotdelen' zijn zeer brede delen, van 20 tot 30 cm). Ook werden hier eikenhouten schaaldelen opgeslagen van diverse breedten en dikten. Die waren voornamelijk bestemd voor het maken van doodkisten.
Achterin de houtloods stonden de konijnenhokken met blauwe weners en hollandertjes en dat was de fokkerij van Arend van Vliet, de zoon van baas Piet. Trouw kwam deze jongeman na werktijd zijn konijnen verzorgen en deed mee met de jaarlijkse tentoonstelling in de zaal Harmonie.
In het houtpakhuis was ook nog een houtzolder met twee

luiken die van jalouziebordjes waren voorzien. Daar lag een grote hoeveelheid geploegd en geschaafd hout opgeslagen, zoals vloerdelen, kraaldelen en sponningdelen. Alles in diverse maten. Al dat hout moest vlak liggen om trekken tegen te gaan en er werd steeds op gewezen dat de ronde kant, de hartzijde, boven moest zijn. Ook dat was om het trekken tegen te gaan. Verder lagen hier de 2 x 3 duims ribben, ruif- en dubbele latten, meestal grenen.

Naast dit pakhuis stond een grote houtloods die aan de achterkant geheel open was. Daar lag de voorraad grenen kozijnhout, keurig op ribben en vlak. In diverse maten en daar waren ook zware ribben bij. Het begon bij 3 x 4 duims en 3 x 5 duim, en dat liep dan steeds op in diverse maten, tot 5 x 8 duims en ook wel 9 duims breed. Ook hier weer steeds het korte hout bovenop en de ronde kanten boven. Er heerste steeds orde bij de houtopslag, want krom hout betekende verlies en brandhout heeft men altijd wel, werd er verteld.
In deze loods werd regelmatig het kozijnhout afgekort en op schragen gedaan en meteen met een blauw krijtje gemerkt, zodat er geen vergissingen konden worden gemaakt.
Langs de wand tegen het houtpakhuis hingen twee schuifladders, een grote en een kleine, die ook regelmatig dienst deden, want zij waren onmisbaar voor het burgerwerk.
Nog zijn we niet klaar met de opstallen, want naast de grote houtloods was de wagenschuur en nog een opslag. Hier, maar ook wel in de grote houtloods, werden de twee handwagens gestald. Er was een grote originele timmermanswagen en een kleinere handwagen. Die grote wagen was wel het fijnste om mee op karwei te gaan. Die reed zowel beladen als onbeladen prima en als een veertje, maar de

kleine wagen was eigenlijk maar een kreng. Als hij beladen was dan ging het nog wel, maar meestal was het veel harder duwen.
In de wagenloods stond ook de Malle Jan opgeslagen. Een 'Malle Jan' is een instrument waar de bargroeden en in de bossen de bomen mee werden vervoerd; het waren twee grote wielen met een as en aan die as zat dan een boom, waarmee de bargroede er onder aan werd gehangen). De Malle Jan was uitneembaar en werd zo daar opgeslagen. Ook de bargroeden en het steigerhout, zoals steigerdelen en palen en de bulsings, werden in deze loods opgeslagen. Ook hingen er de vele steigertouwen.
Daar de loods hoofdzakelijk uit rasterwerk bestond werden daar ook de vele iepenplaten opgeslagen; op latten gelegd om ze droog te houden. Er stond ook nog een oude slijpsteen die misschien alleen werd gebruikt op karwei, bij een groot werk.

Naast de loods was een sloot die in verbinding stond met de Vlaardingse Vaart. Verder was er het weiland van boer Poot, dat zich tot het graf en de Vaart uitstrekte. Achter de loodsen was een groot erf van grasveld, met aan de slootzijde een put die opgehoogd werd met puin. Aan de andere erfscheiding stond het kippenhok van baas Siem dat ik menigmaal heb gewit tegen de kippenluizen en die waren daar talloos. Tegen het kippenhok aangeleund stond nog een schuurtje waarin de teer en de carbolineum werd opgeslagen. Voor eigen gebruik en voor de verkoop voor 15 cent de liter.

Zo zagen dan ongeveer de opstallen van het bedrijf er uit.

Krullenjongen.

In dit bijzondere bedrijf werd ik dus te werk gesteld en ik moest maar zien daar wat van te maken. De baas kan veel aan je doen, maar je moet tenslotte zelf ook willen.

Het was natuurlijk niet alleen de zakken vullen met krullen. Ik moest er ook steeds voor zorgen dat de timmerwinkel van onder tot boven schoon bleef en vooral bij de machines, dat daar geen vuil lag of balkjes waarover gestruikeld kon worden, dat zou gevaarlijk kunnen zijn en daar werd dan ook goed op gewezen. Verder moest ik het hout goed zetten en goed leggen in de loodsen en op de zolders.
Bijna wekelijks en vooral als er veel werk was, want dat kwam ook nog wel voor, moest ik met de handwagen vol met vuil en afval naar de vuilstaal op de gemeentereiniging aan de Hoflaan waar een grote verbrandingsoven stond, waar het vuil in verbrand werd. Dan was het de Schiedamsedijk af en over de ophaalbrug over de Beerhaven (Die brug ligt nu in park 't Nieuwland). Op het terrein van gemeentereiniging aangekomen kwam de terreinbaas naar je toe en dat was Cees Poot, een gemoedelijk dik mannetje met een melige stem en zo die man sprak, zo zal hij ook wel gewerkt hebben, maar dan waarschijnlijk meer met zijn mond. Want praten kon hij wel. Het vuil moest ik in de oven deponeren en als ik vuil morste dan kwam Cees Poot met schop en bezem en moest ik het netjes aanvegen en in de oven scheppen. Misschien was dat zíjn werk eigenlijk wel, maar als jongen deed je dat immers gewillig in die tijd, want je had veel eerbied voor oudere mensen, ongeacht rang of stand.
Het gebeurde ook wel eens dat er een cadaver van een koe of van een varken in de oven lag, of ook wel van honden,

die in het gaskastje aldaar om het leven waren gebracht. Dat was dan wel een vieze bedoening. De cadavers zaten dikwijls onder de dikke vliegen en dan maakte je maar gauw dat je wegkwam. Maar dat behoorde allemaal tot het werk van een krullenjongen.

Op het terrein van de gemeentereiniging zag ik dan ook wel mannen die oppasser waren geweest in de kinderkerk Rehoboth, waarheen ik met mijn broers des zondags naar toe moest. Nu, eerlijk gezegd waren wij voor deze mensen beslist geen lieverdjes. Vooral met een koppel broers, zo'n zes jongens van anderhalf jaar verschil! Vele plagerijen hadden wij er dan ook opzitten. En juist daar je tegen oudere mensen opzag en eerbied voor hen had, kwam ik ze hier weer tegen. Het leukste was nu dat die mensen je nu juist aanriepen en aan me vroegen hoe het met me ging. Op straat werd er aan je geroepen, met een vrolijke groet en zo werden wij nog de beste vrienden en dat met mensen waar wij eerder door kattekwaad mee overhoop hadden gelegen. Zo waardeerden de ouderen toch nog de jeugd.

Na de vieze bedoening bij de oven maakte ik dat ik snel weer aan de timmerwinkel kwam, want daar wachtten altijd weer andere werkjes voor mij. De boodschappen waren ook voor mij en ook daar leerde je nog van. Zo ging ik naar de ijzerwinkel voor diverse ijzerwerken, zoals sloten of deurknoppen en diverse bouten of slotschroeven of iets anders dat Van Vliet zelf niet in voorraad had. Meestal was dat bij De Zeeuw op de Hoogstraat of bij Van der Vlis in de Willem Beukelsznstraat. Bij De Zeeuw kwam ik niet zo graag. Die man wist het verschil niet tussen een moerbout of slotschroef en zo jong als ik was, wist ik dat al wel.

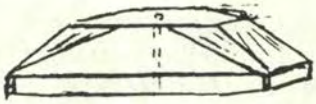

- GEWONE WERVEL

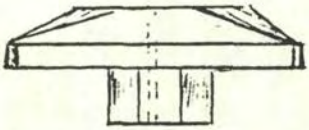

KEEP. WERVEL

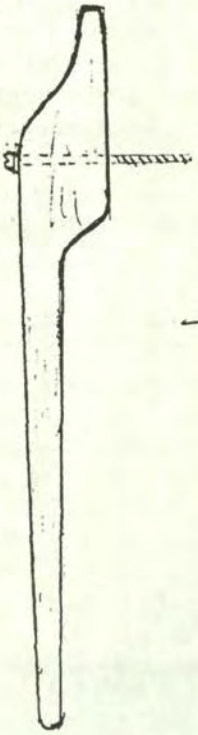

STAART WERVEL.

Bij Boer op de Hoogstraat ging ik vaak geelsel en lijnolie halen. (Dit is nu 'Foto Boer' aan het Veerplein). Bij Maarleveld de schilder ging ik ook wel stopverf en verf halen, dat nog netjes door de oude Maarleveld zelf werd gemengd.

In de timmerwinkel was er ook wel aanloop van klanten voor latjes of ander hout en verkoop van carbolineum en dat behoorde ook tot het werk van de krullenjongen. Toen kwam er een tijd dat er zo goed als niets was te doen en waardoor zelfs de laatste halfwas timmerman ook werd ontslagen. Er was zelfs voor de drie bazen onvoldoende werk. Ik zelf mocht nu aan de werkbank pennetjes schaven. Dat werd gedaan in een houten mal en zo leerde ik de blokschaaf vasthouden en stellen. Wel had ik er blaren op mijn handen van en dat was de eerste, maar ook de laatste keer geweest. Die houten pennetjes werden nog wel eens gebruikt voor het opsluiten van de ramen, maar dat was snel verleden tijd. Doch de houten wervels werden nog steeds toegepast en daarom moest ik die wél maken. Ze werden van iepen- of eikenhout gemaakt en dàt was zeer hard hout, waardoor het wel enige voorzichtigheid vereiste met de steekbeitel. Met een botte beitel maakte je ongelukken. Baas Siem deed mij voor hoe ik de steekbeitel moest vasthouden en hanteren. Gegarandeerd dat de eerst wervels wel wegwerpartikelen waren, maar toen ik de slag te pakken had, waren zij naar ieders tevredenheid. Zo maakte ik in die slappe tijd vele wervels en leerde tevens met de steekbeitel om te gaan. Ook het neerleggen van de beitel en de blokschaaf werd mij goed geleerd, zodat de beitels niet bot konden worden.

Zowel baas Siem als baas Piet waren grote liefhebbers van

Het Burg.de Bordesplein in het toen nog zelfstandige Vlaardinger-Ambacht. Links, op de hoek van de Rozenlaan, sigarenmagazijn "Het Hoekje", maar dat is niet het sigarenmagazijn dat in de tekst wordt bedoeld. Dat "Hoekje" was de eerste winkel in de Voorstraat.
De winkel van Middendorp, rechts op de foto, is nog een gewoon woonhuis.

sigaren en die moest ik halen bij sigarenmagazijn "Het Hoekje" in de Voorstraat: 5 voor 30 centen. Zo guitig als baas Siem was, zei hij wel eens "Ga jij eens sigaren halen bij Van de Most in Schiedam". Natuurlijk begreep ik dat wel en ging gewoon naar de Voorstraat en als ik weer terug was dan zei hij "Zo, dat heb je ook snel gedaan".

Ook op de zaterdagen werd er nog gewerkt en dat was toen tot één uur in de middag en meestal werd dat voor de krullenjongen wel half twee. Ik mocht dan ook pas weg als de werkbanken waren schoon gemaakt en de timmerwinkel was aangeveegd. Je probeerde dan zo vroeg mogelijk de boel aan de kant te hebben en je begon op de timmerzolder maar snel het hout goed te zetten en de vloer aan te vegen. Zo werkte je dan naar beneden; ook de trap moest goed schoon zijn. De werkbanken werden goed aangeveegd en door het vuil werd dan een magneet gehaald om schroeven en spijkers eruit te halen en soms ook wel boorijzers. De spijkers en schroeven werden dan gesorteerd en in de desbetreffende vakken gedaan. Was er voldoende werk dan ging dát beslist voor en bleef er wel eens wat liggen. Om twaalf uur kwam het dienstmeisje van de oude mevrouw en nu van baas Siem, om de stoep en de ramen te doen, alsook de naastgelegen steeg. Dat dienstmeisje moest ik dan helpen en water aangeven uit de grote regenton en dat was nog een hele sjouw door de kelder en naar boven. Dat schoonhouden van de timmerwinkel en het ramen lappen was nog een overgebleven traditie van toen de oude mevrouw er nog woonde en ook het gezinsverband daar nog was. Want op de zondagmorgen moest het beslist schoon zijn, zodat de visite niets aan te merken had. Zo was het altijd geweest en zo moest het blijven.
Na al deze werkzaamheden moest je dan je werkboekje invullen met de wekelijkse bezigheden en met de klanten

waarvoor je had gewerkt. Als je dan je boekje had ingevuld dan mocht je bij de baas in het kantoortje komen om je weekloon te ontvangen. Dat ging dan wel vanaf de oudste en in volgorde. Waren er veel dan duurde dat nog wel eens een kwartiertje eer je aan de beurt was. Eindelijk was het zover en stapte je het kantoortje binnen, waar baas Siem over het geld ding. Altijd werd je werkboekje gecontroleerd: of de werkuren wel klopten met het totaal en soms had ik wel eens te veel uren voor opruimen geschreven en dat vond baas Siem niet zo denderend en hij heeft mij toen wat geleerd, dat ik heel mijn leven heb toegepast. Hij zei "Je moet in het vervolg wat meer uren bij de rijke klanten schrijven en wat minder bij mijn minder rijke klanten. Zo behoud ik deze mensen en dat brengt werk aan de winkel en geld in het laadje". Ook die dingen werden bijgebracht met de administratie.
Het loon werd keurig uitgeteld op het bureau, ik nam het op, wenste de baas een plezierige zondag en "tot de volgende week". Zo werd het loon nog over de toonbank uitbetaald, wat toch meer voldoening gaf. Er zat wat romantiek in, het was toch iets persoonlijks van beide kanten.

Voldaan na zo'n werkweek ging je dan naar huis om je verdiende loon thuis te overhandigen en je zakgeld te beuren. Thuis had je dan tegenover je broers vele verhalen over wat je de afgelopen week had beleefd en meegemaakt. En daar was meestal aandachtig gehoor voor en ik wachtte met plezier de komende maandag weer af. Zelfs was ik menigmaal blij als het weer maandag was, want dan kon ik weer heerlijk naar de timmerwinkel.

Romantiek op de Kortedijk.

Als je zo in de timmerwinkel stond en je bezigheden had, dan hing er toch een bepaalde sfeer die tegen je sprak en je alleen maar hier op deze timmerwinkel op de Kortedijk kon beleven.
Zo onder je werkzaamheden door kwamen diverse geluiden op je af en dat begon al om zeven uur in de ochtend, want dat was de aanvangstijd van de arbeid. Dat hoorde je de klok van de katholieke kerk slaan en na zijn zeven slagen kwam de luiklok voor de vroegmis: eerst drie slagen en dan kwam het gebeier er achter aan. Deze beierende geluiden werden dan nog tweemaal herhaald en dat was om tien voor half acht en tien voor half negen. Het klokgelui van tien voor halfnegen was voor mij een goed teken, want dan was het snel schafttijd en dat was van half negen tot negen uur. Want van werken krijg je honger en vooral als je nog in de groei bent!

Op de maandagmorgen, zo om half negen, werd ons werk opgeluisterd met muziek van het draaiorgel van Hordijk. Dat was voor hem het beginpunt van zijn wekelijkse muzikale rondgang door de stad en zo mochten wij dan van zijn eerste klanken genieten. Het was een soort start voor de wekelijkse arbeid.
Plotseling hoorde je dan het geratel van de klinkhamers van scheepswerf De Jong, waar met lucht het klinkwerk werd uitgevoerd. Was het even stil dan kon men het vrolijke gefluit horen van stoffeerder Henneveld, die tegenover de timmerwinkel zijn stoffeerderij had. Ja, dat was het lied van de arbeid, want ook smid Jan Elen hoorde men regelmatig lustig op zijn aambeeld slaan. Deze melodieën zijn jammer genoeg stil gevallen, maar ik denk toch nog vele malen terug aan die genotvolle tijd.

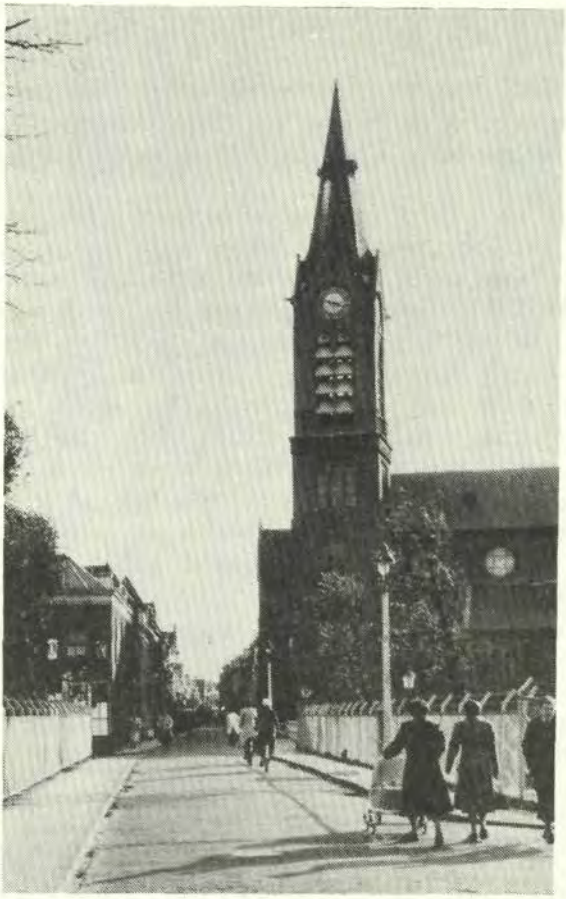

Het was niet zo verwonderlijk dat hereboer Ham uit de Pr.Bernhardlaan altijd zo trouw reageerde op de klokken van de St Johannes de Doperkerk. Eén van die klokken was nl.in 1876 geschonken door Cornelis Ham en zijn vrouw, zijn ouders! Hij kon dus eigenlijk niet anders doen dan hij deed!

Daar Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht nog niet zo uitgebreid waren, was de Kortedijk dé verbindingsweg tussen beide gemeenten, zodat bijna alle passage en verkeer over de Kortedijk verliepen. En daardoor zag men steeds de zelfde mensen voorbijgaan. Velen daarvan hadden hun vaste ritme en tijden en daar was ook een herenboer uit de toenmalige Holyweg bij. Deze man ging altijd in het zwart en met zwarte pet of hoed op, naar de vroegmis. Met een vriendelijke groet kwam hij dan voorbij de timmerwinkel. Dat was als de klok voor de tweede maal had geluid, om bij half acht. Tegen etenstijd, ongeveer half negen, kwam hij dan weer terug en weer het knikje. Op zijn dikke buik hing dan zijn horlogeketting te pronken: zilver, en dat mocht wel gezien worden. Het was een statige man die ook bij de klantenkring van het bedrijf hoorde. Hij was een trouwe kerkbezoeker en als hij een dag oversloeg dan moet hij beslist ziek zijn geweest, want je kon je horloge erop gelijk zetten.

Zo was er nog een alledaags gezicht waar men zijn horloge op gelijk kon zetten en dat was een straatveger van de gemeentereiniging. Die man was altijd bang dat hij te laat binnen zou komen. Prompt om half twaalf was hij bij de timmerwinkel en maar vegen en vegen! Hoewel er toen nog paardendrollen genoeg waren, was zijn kar nooit overbeladen met straatvuil, zo'n man kon minstens duizend jaar worden. Zo kwam hij dan bij de molen, zette zijn karretje neer en ging zijn bezem repareren totdat het twaalf uur was geworden en dan mocht hij het terrein van de gemeentereiniging aan de Hoflaan binnen komen, gevolgd door zijn collega's. Het wonderlijke van dat mannetje was, dat juist iedere dag zijn bezem kapot was en altijd bij de molen!

Draaiorgelman Hordijk met een model van een draaiorgel.

Tussen de middag kwamen er ook veel mensen voorbij en één daarvan was een oude trappenmaker, die bij Piet Drop, de timmerman op de Waal werkte. Typisch gekleed in blauwe kiel en op klompen, zijn blauwe koffiekannetje in zijn hand en het stikkezakje aan zijn arm, kwam ook dagelijks dit mannetje voorbij.

Al het verkeer dat in het Vlaardingse westen moest zijn en vooral de wagens van de gemeentereiniging, waaronder de vuilwagens en de beruchte en vieze pleewagens, hadden hun passage via de Kortedijk. Juist op deze pleewagen zaten twee mannen die oppasser waren in het kinderkerkje Rehoboth, alwaar wij ook naar toe zijn geweest in onze kinderjaren. Deze twee mannen passeerden dagelijks met hun wagen de timmerwinkel en steeds was het nu een vrolijke groet en als zij mij niet zagen, of ik hen niet, dan riepen zij nog wel en staken vrolijk hun hand op als een groet naar één hunner deugnieten uit hun kinderkerkje.

Maar er waren niet alleen vrolijke dingen op de Kortedijk te beleven, want deze Kortedijk was een traditioneel koninklijke weg voor de begrafenissen en van deze weg werd nimmer afgestapt. Het was dan ook een soort folklore dat deze weg werd genomen.
Nimmer werd er dan ook iemand begraven uit het oostelijke gedeelte der stad via de Hoflaan, nee, dat ging over de Kortedijk. Vandaar dat er door zeer velen de timmerwinkel werd gepasseerd. In het voor- en najaar was het wel de drukste tijd en dan waren er wel eens vijf op een dag. Kwam zo'n stoet voorbij, dan werd er even halt gehouden en hoeden en petten werden gelicht.
De voorloper die aan zo'n stoet vooraf ging, bracht het verkeer tot stilstand want de begrafenis had steeds

voorrang. De lugubere lijkwagen met omfloerste paarden kwam stapvoets aan en de paarden loerden door de gaten van hun oogkleppen naar je alsof zij zeggen wilden: "jou tijd komt ook nog wel!".

Waren het vooraanstaande personen die werden begraven, dan was er ook aparte drukte, dikwijls met omfloerste trommen en vaandels. De dodenroffel kondigde dan de sombere stoet aan. Als er één werd begraven die veel had betekend voor het Heilsleger dan werd die ook wel met zang van het Leger des Heils naar zijn laatste rustplaats gebracht. Was de stoet de timmerwinkel genaderd dan werd de hamer tot stilstand gebracht en naast de blokschaaf gelegd, gelijk een stilleven. Zelfs de machine's werden stop gezet totdat de stoet voorbij was en dat alles uit eerbied voor de overledene.
In de crisistijd was het voor vele werklozen een verzetje om naar zo'n begrafenis te gaan en menigmaal passeerden dan dezelfde mensen de timmerwinkel, meestal vooraf en dan wist je al met zekerheid dat er weer een begrafenis kwam.
Een enkele maal kwam er wel eens een doodbidder voorbij, want in die tijd kende men vele doodbidders, en deze man had dan een klein kistje met een zwart kleedje er over onder zijn arm. Dat was meestal een pasgeborene of een kindje van enkele dagen oud. Zo moest dan een jonge moeder reeds haar lieveling afstaan en dat zal wel vele tranen hebben gegeven, vooral als het de eerstgeborene was.

Deze dingen beleefde je als je in de timmerwinkel aan het werk was.

De bazen.

Ik had dus drie bazen en wie er nu eigenlijk de leiding had, daar moest ik zelf maar achter zien te komen, want dat is mij nooit verteld. Baas Siem ging over de administratie en de financiën, dus beschouwde ik hem als hoofdbaas en de anderen waren voor mijn gevoel de gewone bazen. Zij hielden niet van enige ophef, zo van "hier ben ik", nee, beslist niet, zij waren zeer bescheiden. Natuurlijk was er verschil van karakter en aard en ook van vakbekwaamheid, dat is ontegenzeggelijk, maar er moest toch iemand de leiding hebben en dat was baas Siem, maar dat zal wel in overleg zijn gegaan, want allen hadden beslist hun medenzeggenschap in het bedrijf.

Baas Piet.

Baas Piet was de oudste en was een wel zeer bekwaam vakman. Wát je die man ook voorschotelde, het kwam mooi en gaaf uit zijn handen en als er een werkstuk klaar was dan kon hij dat met veel voldoening bekijken. Onder hem viel ook het boerentimmerwerk en de pompenmakerij, alsmede het geheel aparte molentimmerwerk en juist dat laatste had hij goed onder de knie. Alles werd door hem zeer nauwkeurig afgewerkt. Zo heb ik hem eens een model van een spoorwissel zien maken, geheel van iepenhout. Wat een mooi en gaaf werkstuk was dat geworden en soms was het dan wel eens jammer dat je dan zo iets moois de winkel uit zag gaan.
Baas Piet had in zijn jonge jaren veel hobby's, waaronder vooral de kanariekwekerij, waarmee hij veel prijzen heeft gewonnen op de tentoonstellingen in Antwerpen. Op de zolder van het woonhuis lagen nog jarenlang de kooitjes die hij zelf had gemaakt.

Piet van Vliet.
Geboren 18 maart 1884 en overleden 29 augustus 1964.

Een tweede hobby was radio's maken en dat was in de beginne van de radio's, in 1924. Jarenlang stond er in één der keldertjes een lege radiokast die hij zelf had gemaakt, één van de eersten. Hij vertelde mij veel over zijn hobby's en zijn lievelingsomroep was altijd de AVRO.

Van baas Piet heb ik hoofdzakelijk het vak geleerd omdat ik veel met hem op karwei ging. Niet dat ik van de anderen niets geleerd heb, maar de omstandigheden waren er naar geworden dat ik meest met hém op karwei ging of op de werkplaats hem heb mogen helpen.

Baas Arie.

Ja, baas Arie. Dat was toch een geheel andere man, enigszins teruggetrokken. Net als baas Piet gekleed in een manchesterbroek met vest en in de vestzakjes kleine nageltjes, zogenaamde splinternageltjes. Terwijl baas Piet altijd een hoed droeg, had baas Arie een pet op: zwart/wit geruit en dat stond hem wel komisch op het hoofd met het kleine snorretje.
Baas Siem en baas Piet hadden menigmaal ruzie (eigenlijk meer rivaliteit en jalouzie wat overal wel onder broers voorkomt), maar baas Arie kon daar beslist niet tegen. Als er dan weer eens mot was dan probeerde hij het altijd te kalmeren en zei dan "Jongens, moet dan nou zo nodig". Meestal zakte dan de bonje weer af.
Baas Arie was dus een stille man en hij had maar één doel voor ogen en dat was zijn werk en nog eens zijn werk en hij keek dan ook niet naar de tijd. Ja, hij was een echte zwoeger deze man, maar hij kon ook menigmaal achter in de timmerwinkel stil staan staren. Ik vraag mij nu af of hij toen al voor zichzelf geweten heeft dat het niet zo best met hem gesteld was. Heeft hij het nooit willen

Arie van Vliet.
Geboren 16 oktober 1889 en overleden 21 november 1934.

vertellen? Want waarschijnlijk voelde hij voor zichzelf dat hij er niet lang meer zou zijn en kon hij daarover denkend achter in de timmerwinkel, met de hand aan zijn kin, stil staan staren.
Bijna twee jaren heb ik met hem omgegaan en ben ik ook met hem op karwei geweest en toen is hij gestorven, met achterlating van vrouw en vijf kinderen. Net zo als met de andere bazen heb ik toch vele herinneringen aan de tijd dat wij samen nog hebben gewerkt.

Baas Wim.

Met baas Wim had ik eigenlijk maar zijdelings te maken, want hij was niet in het bedrijf opgenomen omdat hij zelfstandig woningen bouwde. In de moeilijke crisisjaren heeft hij toch vele malen zijn broers werk bezorgd, zoals kozijnen en ramen maken en schuurdeuren en tuinhekjes. Dat was toch voor hem geen gemakkelijke keus, daar de timmerfabrieken het veel voordeliger konden leveren dan zijn broers.

Baas Wim was allereerst een zakenman, dat was zíjn grote gave en zo hadden dan ook alle broers uitschieters op hun eigen terrein. De één was meer vákman en de ander weer meer zákenman.
Wat heeft deze man op de achtergrond veel gedaan voor het bedrijf op de Kortedijk. Ik zag hem vaak het kantoortje bij baas Siem inschieten. Het was een grote man, met hoed en snorretje en hij vertoonde zich altijd als een heer met statig voorkomen.
Veel hij heeft gebouwd in Vlaardinger-Ambacht. Ik denk dat er maar weinig straten in het oude Ambacht zijn waar hij niet heeft gebouwd. In de Rozenlaan, de Asterstraat, Dahliastraat, Kethelweg, Burg.Luyerincksingel, Burg.Ver-

Wim van Vliet.
Geboren 19 januari 1892 en overleden 3 april 1967.

kadesingel, Prins Bernhardlaan, Sportlaan en Prins Hendriklaan. Ook in Vlaardingen heeft hij gebouwd, onder andere in de Sweelinckstraat en aan het Orelioplantsoen, alsook de groep woningen aan de oostzijde van de Kortedijk. Zelfs in Delft werd er gebouwd en het opvallende is dat als men ergens loopt en men bekijkt de woningen, dan kan men die van baas Wim er zo tussen uit halen. Vanwege de mooie, maar vooral vanwege de kwalitatieve bouw: daar stond hij voor bekent!
Ondanks vele familieperikelen, zoals die overal in families zijn, heeft deze man toch zeer veel gedaan voor zijn broers op de Kortedijk en ik geloof nog steeds dat de aangetrouwde vrouwen daar ook een rol in hebben gespeeld en ik vermoed nog wel ten goede.

Baas Siem.

De jongste en de vrolijkste baas was baas Siem: hij had altijd iets bijzonders. Een grote man, net als baas Piet, een sigaar of kromme pijp in de mond. Menigmaal liep hij over de Kortedijk met zijn hemd uit zijn broek en ook wel zijn hoed achterstevoren op het hoofd. Hij was gelijk een clown en ik heb dan ook veel met hem beleefd.
Toen ik daar in dienst trad was hij zojuist getrouwd en wij begonnen 's morgens om zeven uur. Altijd was ik vóór die tijd aanwezig, maar baas Siem kon blijkbaar niet uit zijn warme nestje komen, zodat het dikwijls over zevenen was eer hij uit huis kwam. Toen ben ik hem maar uit bed gaan bellen, want als baas Piet kwam en de werkplaats was dan nog niet open dan kon deze baas dat maar moeilijk verkroppen. Toen heb ik het zelf maar opgelost en vroeg of ik een sleutel van de winkel kon krijgen, zodat ik hem dan vroeg kon openen. Zowaar is mij dat gelukt en niemand nam dan ergens aanstoot aan. Ik kon nu de blinden voor de

Simon van Vliet.
Geboren 22 december 1894 en overleden 31 augustus 1963.

ramen vandaan halen en aan mijn werk gaan.
Baas Siem had vele hobby's en eigenlijk was hij te vroeg geboren, want hij wist zeer veel af van antiek en houtsnijwerk deed hij ook graag. Bijna iedere dinsdag ging hij naar de "luizenmarkt" in Rotterdam en dan kwam hij soms met de gekste dingen aanzetten. Wat hij persoonlijk niet kon meenemen werd de andere dag wel door de bode gebracht. Zo kwam er eens een hele partij oude closeer- en profielschaven. De meesten waren goed verwurmd en dat vond baas Piet maar niets, al die oude troep. Maar baas Siem ging overal rustig mee door. Over waar een ander niets in zag had hij allang zijn gedachten laten gaan. Zo kwam lorreboer Lok, met zijn ene korte pootje voorbij de timmerwinkel en baas Siem zag een oude schrijfmachine op zijn wagen en vroeg die te koop. "Voor een dubbeltje mag je dat hebben, baas Van Vliet", zei Lok. Aldus werd dat voor een dubbeltje door baas Siem gekocht. Hij nam hem mee naar zijn kantoortje en ging hem eens grondig schoonmaken. Er moest een nieuw veertje in en hij verkocht prompt deze machine voor 10 gulden. "Zo", zei hij, "Dat heb ik toch weer verdient". Als men nagaat dat toen een weekgeld voor een timmerman 25 gulden netto was, dan had hij dat toch eventjes snel bekeken.

Eens op een dag riep hij mij eens in de achterkamer van de achter gelegen woning, die, nadat de oude mevrouw aan de Kethelweg was gaan wonen, door hem was ingericht als oudheidkamer. In de kamer hing een groot schilderstuk van ongeveer drie bij twee meter, voorstellende de pier van IJmuiden met een vissersvrouwtje erop. Dat schilderij had hij op de luizenmarkt gekocht voor een tientje. Het moest alleen wat opgeknapt worden en dat deed hij zelf wel even. Toen het klaar was heeft hij het verkocht aan de IJmuider viswinkel op de hoek van de Hoogstraat in

Schiedam voor 80 gulden. En weer zei hij: "Weer wat verdient en nu er in deze crisistijd toch weinig werk is, moet ik toch op deze manier aan de kost komen".
Nog geen jaar later moest ik weer in de oudheidkamer komen en hij zei "Kijk eens wat daar hangt", en tot mijn verbazing hing datzelfde schilderstuk weer aan de wand: hij had het voor 10 gulden weer teruggekocht!
Dat waren nog maar enkele onderdelen van de handelsgeest van baas Siem en zo had hij er nog vele.

Dit waren dan de bazen waar ik altijd met respect tegen op zag. Correct, eerlijk en met begrip voor een ander. Maar ik geloof wel dat, als het niet naar de zin was, je maar beter uit hun buurt kon blijven. En wie er niet inlag zou er ook nooit inkomen. Zij hadden ieder een eigen wil en daar viel beslist niet aan te tornen.

Op karwei.

Nu ik nog maar enige jongen was aan de timmerwinkel moest ik wel eens mee op karwei en dat was in het begin meestal met baas Arie. Zo moest ik met hem mee om de vloeren te gaan repareren bij boer Romein op de Kethelweg, daar waar later door baas Wim en het architectenkantoor Snijders woningen zijn gezet.
Dat betekende dus de wagen laden met vlotdelen, want vroeger bestonden de vloeren op zo'n boerderij uit vlotdelen, die meestal rood werden geverfd. Verder namen we carbolineum, gereedschappen en draadnagels mee. Baas Arie sloopte de oude vloer en ik deponeerde het brandhout achter op de werf. De baas maakte de vlotdelen pas en dan moest ik ze carbolineren en dat moest voor baas Arie voorzichtig gebeuren, want de bovenkanten moesten later dan weer geverfd worden. Daarna de delen vastspijkeren en

indrijven met de drevel of doorslag. Het was mijn eerste karwei wat een vloer betrof en spijkeren ging mij natuurlijk nog moeilijk af en ik sloeg dan ook wel eens naast de draadnagels. Dat liet ik natuurlijk niet merken maar de baas had het wel door en zei lachend: "Gaat het jongetje ?". Ach, deze mensen waren doorkneed en wisten precies of het goed of verkeerd ging. Baas Arie was een harde werker en keek in het geheel niet naar de tijd, maar toen het halfzes was vroeg ik of ik met de handwagen naar de winkel kon gaan. Maar daar kwam niets van in: "Nee, wij maken het werk eerst af, want voor een uurtje komen wij morgen niet terug, en dan kunnen de mensen hun kamer weer inruimen".
Van zijn kant was dat wel goed gezien en ik heb dat in mijn latere loopbaan ook menigmaal toegepast, tot grote waardering van de mensen. Maar tóen vond ik het niet zo fijn, want het was zomerdag en ik wilde gaarne 's avonds gaan voetballen en dat ging nu niet door. Ik moest dat maar voor een keertje vergeten. Ik was die avond om half zeven aan de timmerwinkel en het was een lange dag geweest.

Weer een ander karwei met hem was bij de weduwe Keizer aan de Binnensingel 92/94. Daar moesten wij diverse reparaties verrichten aan de tuinschuur, alsmede schuttingen recht zetten. Maar ook het balconnetje aan de voorkant van de woning moest geheel worden vernieuwd en dat was voor mijn gevoel het eerste grote karwei. Er kwam een geheel nieuwe vloer op, met boeidelen, en een voor die tijd modern balconhek. Aan de timmerwinkel had baas Arie alles klaar gemaakt en toen was het de handwagen opladen met materiaal en gereedschappen, terwijl ook het zestiensportsladdertje meeging.
Het werd een leuk karwei. De oude mevrouw Keizer liep nog

in klederdracht rond en de koffie en thee smaakte daar voortreffelijk. Deze familie stond goed bekend als menslievende mensen; zij hadden familieleden op een boerderij wonen waar wij ook werkten en ook daar was het goed vertoeven.
Zo kwam dat mooie balconnetje gereed en nog steeds staat dat hekje er en liggen dezelfde boeidelen daar op, maar nu is er een regel tussenuit gezaagd en dat heeft het werk van baas Arie wel wat verknoeid. Voordat wij het werk verlieten werd al het nieuwe werk in de grijze grondverf gezet: dat was een vaste wet en traditie van de gebroeders Van Vliet!

Nu, na 50 jaar, zie je dan nog je werk terug en dat behoort ook weer tot de romantiek van de bouwer, want een fabrieksarbeider ziet zijn productie de deur uit gaan en ziet het nooit meer terug. Kijk, en dat is juist bij een bouwvakker weer anders, want steeds kan hij zeggen "Dat heb ik ook nog gemaakt, en daar heb ik ook nog aan gewerkt". Maar niet alleen zie je je eigen werk terug, maar ook je fouten die daarin zijn verwerkt. Want nooit is er iemand geweest die honderd procent heeft gemaakt, maar de meesten trachten wel de 99% te halen, want ieder mens heeft toch wel een eergevoel voor zijn arbeid.

Het volgende karwei dat ik met baas Arie heb gedaan was op een boerderij aan de Broekweg. Dat was behangen en dat was mijn eerst behangwerk. Er werd toen nog met stijfsel geplakt en er zaten nog zelfkanten aan het behang waarvan de ene kant afgeknipt moest worden. Het was een behangtje met een patroontje er in: groen-bruin met goud. De boerderij was scheef gezakt en de eerste baan moest daarom met behulp van het schietlood worden aangebracht. Nog nooit had ik dat meegemaakt en als het

niet goed ging dan kon baas Arie wel mopperen en zei dan "Tomme, tomme, kijk dan ook uit je doppen!". Nooit zei ik wat terug, maar probeerde het dan zo goed mogelijk te doen. De boerderij waar we waren was van Jacob Hoogendam, waar ik later nog eens met baas Piet en baas Siem zou komen.

In die tijd moest de boerderij "De IJsselhoeve" worden gebouwd, alwaar baas Arie als opzichter fungeerde bij het heiwerk. Deze woning is jammer genoeg afgebroken, maar steeds als ik daar voorbij kwam dan dacht ik: "Daar heeft baas Arie ook nog gewerkt".

Wij hadden ook het onderhoud van de school in de Emmastraat en daar moest baas Arie de kozijnen van een groot speellokaal voorzien van nieuwe dorpels met lassen. Dat was toen nog wel rendabel, maar het wordt heden ten dage niet meer toegepast en ik denk dat er nog maar weinig timmerlieden zijn die dat werk nog zouden kunnen verrichten.
Zo stond baas Arie op de timmerzolder de dorpels en kozijnlassen voor die school te maken, alles van grenenhout. Toen het gereed was moest ik weer met hem mee op karwei om daar behulpzaam te zijn. Zo ging ik dan opnieuw naar school, maar nu met een andere bedoeling. Alles werd weer op de handwagen geladen: verf, menie en de onderdelen met gereedschap. Door de Hoflaan ging het naar de Emmastraat en dat ging gemoedelijk daar er nog geen druk autoverkeer was, aleen de meest stapvoets lopende paardentractie.
In de Emmastraat aangekomen werd alles in het lokaal gebracht en baas Arie ging vol goede moed aan zijn werk. De dorpels werden erin gebracht en ik moest het meniewerk verrichten. Die lassen had hij heel netjes afgewerkt op

de werkplaats. Maar toen was er iets misgegaan, want nu kwamen de lassen aan de beurt en die waren 10 centimer te kort gemaakt! Wat wás die man terneergeslagen! Ook nu weer met zijn hand onder zijn kin wrijvend zei hij "Tomme, tomme, hoe kan dat nou ?". Nee, daar klopte niets van. Zij waren gewoon 10 centimeter te kort en nu moesten wij weer terug naar de winkel en de verkeerde lassen gingen ook weer mee.

Was de baas reeds ziek en was dat de oorzaak van de fout? Ik weet het niet, maar hij is toen wel ziek geworden en is een maand thuis geweest en met baas Piet hebben wij die kozijnen toch nog afgemaakt.
Ik behoefde alleen de beitel en schrijfhaak aan te geven en kijken en nog eens kijken en baas Piet zei: "Je vindt dat misschien wel gek, om alles zo aan te geven en te kijken, maar daar leer je van en je weet dan precies wat voor gereedschap je nodig hebt". Die foute lassen hebben jaren op het kleine werkbankje op de timmerzolder gelegen en niemand haalde het in zijn hoofd om ze maar weg te doen. Met het opruimen stofte ik ze weer af en legde ze weer neer waar ze hadden gelegen, omdat baas Arie nog wel heeft gewerkt, maar toen weer ziek is geworden en later is overleden.
Toen baas Arie weer terug was op de winkel moest ik hem helpen een groot bord voor de karnton te maken, het was de stamper en wel 60 centimeter rond. Het was een zwaar blok van iepenhout en wel 2 duimen of 5 centimeter dik. In dat blok moesten symetrisch ronde gaten in geboord worden en dat ging met een centerboor van twee duimen rond. Dat was niet zomaar wat om al die gaten daarin te boren, maar vernuftig als de Van Vlieten waren, had baas Arie daar al weer wat op verzonnen. Het boorijzer ging namelijk in een ouderwetse kuikenboor en hij maakte een

hevel die tegen het plafond drukte en die kracht werd dan op de kuikenboor overgebracht en toen ging het prima.
Ook nu weer stond baas Arie veel achter in de winkel te peinzen en te staren. Zo juist was zijn jongste kind geboren en ik had steeds de indruk dat hij voor zichzelf al wist dat zijn tijd was gekomen en misschien dacht hij ook wel aan zijn vrouw en kinderen die hij achter zou moeten laten. Als je dat dan van jezelf weet, dan moet je dat wel zwaar vallen.

Baas Siem was veel in zijn kantoortje met berekeningen bezig. Eénmaal riep hij mij op kantoor en daar drukte hij mij op het hart dat ik nimmer iets van wat ik zag gebeuren in het bedrijf, zoals berekeningen, naar buiten mocht vertellen, want, zei hij, "de concurrentie ligt op de loer. Want in deze tijden is iedereen bik op werk en als zij wisten dat er hier ook werd gerekend, dan zouden zij er terdege rekening mee houden voor een eventuele aanbesteding". Dus had ik een soort zwijgplicht en dat was wel begrijpelijk. Zo kwam er dan een mooi nieuwbouw-werk uit de bus en dat was een bovenwoning met daaronder gelegen opslagplaats. Het pand werd gebouwd voor één der directeuren van de firma D.L.Baauw en Co. in de Havenstraat. Ons bedrijf had het timmerwerk en een broer van deze firmanten, Arie Baauw, had het metselwerk.
Baas Piet nu had twee zonen. De één was timmerman en de ander metselaar. Beiden werkten meestal bij hun oom Wim op de bouwerij. Voor deze nieuwbouw werd zoon Arend, de timmerman, aangetrokken voor dat nieuwe karwei. En ook ik kwam nu, verrassend snel, in de nieuwbouw terecht. Toen het pand onder de kap ging mocht ik daar ook aan meehelpen en dat was met Arend samen. Dat was dan dakken, tengels en panlatten aanbrengen en toen wist ik meteen wat een ruiter was: een opstaande plank boven op de nok

voor de vorsten. Ook mocht ik aan de dakgoten helpen en aan de plafonds van sponningdeeltjes en de boeidelen en zo leerde ik niet alleen timmeren, maar ook vele benamingen kennen en ik was nog maar net 15 jaar oud. Ik liep nog steeds op klompen en dat was moeilijk, maar ik had geen geld om een paar goede werkschoenen te kopen.

Toen de kap op het huis ging, ging ook de vlag in top en dat betekende voor de bouwers kapfooi, dat was traditie. Geen wettelijke instelling, maar een folkloristisch verkregen recht. Het betekende ook dat als de vlag in top ging en er werd aan de bouwers een fooi gegeven, dat er dan zegen op het huis zou rusten. Gaf men die fooi niet, dan kwam er een vloek over dat huis en dat ging dan gepaard met een bezem in de nok of schoorsteen, zodat ieder kon zien dat er geen fooi was gegeven.
Dit was voor mij de eerste keer en dat liep voor mij slecht af. De bazen kregen ieder een grote tulband thuis gestuurd, maar deze kleine timmerman was niet in tel! Op zijn Vlaardings gezegd waren dat maar Hardewijkers!
Maar niettegenstaande dat heb ik daar van Arend toch veel geleerd en dat was mij meer waard dan die vergeten kapfooi. Ik mocht helpen raggelen en Arend maakte een keepje in mijn hamer waardoor ik steeds de tussenmaat kon meten. Een vernuftig systeem. Verder mocht ik hem helpen bij het vloeren leggen, met speciale vloerdrijvers en Arend vertelde mij hoe ik de vloerdelen moest vastspijkeren, zodat de draadnagels onderling steeds op dezelfde afstand kwamen, om daarmee het trekken tegen te gaan. Ook het pasvoegen leerde ik van hem. Allemaal kleine dingen voor de fundering van het timmervak. Het viel mij op dat zijn gereedschap zo netjes was verzorgd en roestvrij werd gehouden. Dat had hij vast van zijn vader meegekregen, want ook zijn gereedschap was steeds verzorgd. Deze goede

ziekte of inslag heb ik zeer zeker van deze vader en zoon overgenomen en zal ik ook nooit los kunnen laten, want het was immers een gezonde ziekte.

Onderin het pand was een opslagruimte en tegen de onderkant van de verdiepingsbalklaag moest nog een brandvrij plafond komen van asbestplaten. Dat was een moeilijk karweitje, want die platen waren nogal groot en ook breekbaar. Dit werk werd uitgevoerd door baas Arie en daar moest ik hem bij helpen. Het was steiger op en steiger af. Ieder plaat moest apart worden pasgemaakt en toen had men nog niet dat gereedschap als wat nu voorhanden is. Met een oude handzaag werden de platen op maat gezaagd. Toen dat maar moeilijk ging heeft baas Arie een schrapper gemaakt van een oude zagenvijl en die in een klos geplaatst en dan langs een lat maar schrappen in de asbestplaat. Was die dan voldoende ingekrast dan werd het stuk eraf gebroken. Er brak toch nog wel eens een plaat en dan zei baas Arie net als altijd zijn stopwoord: "Tomme, tomme". Nee, tegenslag was niets voor hem, dan was het of hij zich onkundig voelde. Toch speelde zijn ziekte hem ook hier weer parten. Het was trouwens zijn laatste kwarwei. Hij werd weer bedlegerig. Ik heb hem nog wel eens bezocht, maar hij keerde nimmmer meer op zijn werk terug, want op 21 november 1934 is hij overleden en hij liet een vrouw met vijf jonge kinderen achter, waarvan één zo jong, dat zij nog maar nauwelijks begrip had dat zij haar vader had verloren. Het overlijdensbericht kwam als een klap aan in de timmerwinkel en ook voor zijn broers. Wat was het tóen stil op de winkel. Zijn gereedschapsbak en kist stonden doelloos in de hoek. Het geleek wel een graf en het werd nog stiller toen ik baas Piet moest gaan helpen om de doodkist voor zijn eigen broer en mijn eigen baas te maken, want ook die

werkzaamheden behoorden bij dit timmerbedrijf. Misschien stónden zij er wel op dit zelf te doen dan het door een ander te láten doen. Zo stond ik dan voor mijn baas het doodskussentje, waarop de woorden "Rust zacht", te vullen met zaagsel en juist omdat ik zo jong was heeft dit diepe indruk op mij gemaakt, want tenslotte had ik toch nog ruim anderhalf jaar met hem mogen werken en met hem mijn eerste behangklus met schietlood meegemaakt!
Ik werd op de begrafenis uitgenodigd en heb hem naar zijn laatste rustplaats mogen brengen.

Nu had ik geen drie, maar twee bazen en ook die twee zaten er maar mee en konden het verlies van hun broer maar moeilijk verwerken. Er moest toch nog wel een oplossing worden gevonden voor Arie's vrouw en haar jonge gezin, waarvan de jongste ongeveer een jaar oud was. Bij de familieraad ben ik nooit geweest en dat is ook logisch, maar aan de daarna volgende gebeurtenissen heb ik wel begrepen dat er heel wat was besproken. Het huisje in de Voorstraat werd verbouwd en het voorste gedeelte werd ingericht als textielwinkeltje. Zo'n onderneming kon men best aan de vrouw van baas Arie overlaten, want zij kwam immers zelf uit een familie waarvan de leden bijna allen een winkelbedrijf hadden en dat zou moeten slagen, want voor haar was dat beslist niet vreemd.
Die verbouwing heb ik in het geheel meegemaakt en alles met baas Piet gedaan. Het werk was voor mij wel interessant, maar de noodzakelijke doelstelling was wel bedroevend. Helaas, het was niet anders en daar wordt niet naar gevraagd en alleen de sterken kunnen daarmee leven!

Hier eindigde voor mij een periode in mijn leven met een man die ik nooit heb horen vloeken en altijd rustig en

kalm, in zichzelf gekeerd was en niet van ruzie hield. De vele ruzie's tussen baas Piet en Siem gingen gewoon door en nu was baas Arie er niet meer om hun te kalmeren!

In de timmerwinkel.

Mijn jongere broer was inmiddels 14 jaar geworden en het was mij gelukt om hem als krullenjongen in de timmerwinkel te krijgen. Zelf werd ik daardoor timmermansleerling, aldus baas Siem en dat hield tevens in dat ik loosverhoging kreeg: mijn loon was nu 4 gulden per week. Zo kon ik mijn jongste broer inwijden in de geheimen van krullenjongen en dat werd gedaan volgens de overlevering. De bazen bleven maar ruziën. Kwam dat door de driften of door de tijdsomstandigheden? Waarschijnlijk had de moeilijke crisistijd daar wel wat invloed op. Zo kwam dat stel eens te praat over hoe taaie spijkers in eikenhout te slaan. Baas Siem zei dat er niet geboord behoefde te worden, maar dat gaf baas Piet niet over zijn kant en zei dat er wel degelijk geboord moest worden. Er werd dus alweer ruzie gemaakt en eigenlijk om niets. Tenslotte liep het uit op een weddenschap om een cent. Baas Siem legde de cent op de werkbank, de slag zou geleverd worden en daar moest ik getuige van zijn. Het eerst was baas Piet aan de beurt en dat ging met boren vooraf en de taaie spijker ging dan ook met gemak in het hout. Nu kwam baas Siem om zijn kunsten te tonen. Hij nam de taaie spijker en met de kop dwars op het hout gaf hij met de 'vuist' (dat is een klein mokertje van 1000 gram) een klap op de spijker en sneed de eerste draden van het hout af, plaatste de spijker dwars op de draad en sloeg vervolgens de taaie spijker in het harde hout en dat lukte ook nog! Zonder krom te slaan was het karwei gelukt en baas Siem zei groots: "Zie je nu wel dat het gaat". De

weddenschap was noch gewonnen, noch verloren. Baas Siem dook zijn kantoortje weer in en baas Piet ging de trap weer op naar zijn heiligdom op de timmerzolder en ieder ging weer zijn gang.

Soms liepen de ruzie's zo hoog op dat ik mij er voor schaamde en dan de timmerwinkel wel eens uit ging, want de houten hamers en andere gereedschappen vlogen dan wel eens door de winkel. Dan ging ik maar naar de houtloodsen om het hout maar weer eens goed te leggen. Als ik dan terug kwam zei baas Siem: "Maar jongen, daar hoef je toch niet voor weg te lopen, dat behoort nu eenmaal bij het leven". En op de timmerzolder bij baas Piet gekomen dan lachte hij altijd, met zijn eeuwige sigaar of pijp in de mond. Onbezorgd gingen beiden dan weer even vrolijk verder met hun arbeid.

In deze periode werd de oudste zoon van baas Wim ernstig ziek, dat was ook een Simon van Vliet, en op 11 jarige leeftijd overleed hij aan hersenvliesontsteking. Ook voor dat jonge kind hebben wij de doodkist gemaakt en voor de tweede maal moest ik het kussentje met de woorden "Rust zacht", vullen met zaagsel.
Dit overlijden was een klap voor baas Wim en zijn vrouw en de verdere familie. Nu waren er binnen korte tijd twee familieleden ontvallen. De ene jong en de andere nog maar een kind en daar moesten zij afscheid van nemen. Ook de oude mevrouw Van Vliet, die nu op de Kethelweg woonde, moest dat allemaal meemaken. Zij is nog een keer op haar straatje achter de woning uitgegleden en brak haar been. Oorzaak daarvan was dat het plaatsje te glad was afgewerkt met een cementlaag. Voor die mevrouw heb ik een korf moeten maken die over haar been werd gezet, zodat de dekens niet op haar been konden rusten.

Kozijnen en ramen maken.

Nu ik timmermansleerling was geworden mocht ik altijd baas Piet helpen en dat waren vele werken. Ten eerste was dat kozijnen en ramen maken voor de bouwerij van baas Wim. Samen naar de houtloods om het kozijnhout uit te zoeken en op de schragen afkorten. Alles werd met een blauw krijtje gemerkt, want ieder kozijn had een letter. Na het afkorten ging het op de handwagen naar boven en werd het hout naar de timmerzolder gebracht. Daar werd het gevlakt en gestreken en op dikte geschaafd. Alles lag dan netjes soort bij soort voor de te maken kozijnen.
En wat werd daar toch mooi grenenhout voor gebruikt! Vervolgens kwam het afschrijven en paren. Baas Piet schreef alles af en ik mocht de lijnen dan haaks overbrengen op het hout. Baas Piet waarschuwde mij ervoor nooit meer lijnen op het hout te zetten dan nodig was, om vergissingen te voorkomen. De gaten in de kozijnen moest ik er dan in maken met het pons/hakmachientje en baas Piet maakte er de pennen aan. De sponningen werden altijd na de gaten en pennen er in gelopen en dat ging met de cirkelzaag en werd gezamenlijk gedaan. Daarna de sponningen opschaven met de boorschaaf, die ik natuurlijk ook weer van baas Piet mocht gebruiken. Schuren kwam daarbij niet te pas, want, zei baas Siem altijd "wie schuurpapier gebruikt kan niet schaven".
Was dan al het kozijnhout machinaal bewerkt dan werd het naar beneden in de houtloods gebracht en de schragen gingen naar het grasveldje, met een paar lange ribben erop. De kozijnen werden dan in elkander gepast en dat ging nog met een voegpasser, want de borsten moesten goed tegen elkaar komen. Daarna werden de dagkanten opgeschaafd en de kozijnen konden in elkaar worden gespijkerd. Vooraf werden eerst de gaten geboord voor de

draadnagels en dat was allemaal handwerk. De gaten werden enigzins schuin geboord, zodat de borsten goed dicht kwamen, maar vooraf werden de pennen en gaten in de loodwit gezet om het rotten door vocht te kunnen weren. Zo werden alle kozijnen in elkaar gespijkerd. Dan werden de oren aan de kozijnen gemaakt en eventueel de spouwlatten. Nu waren ze klaar op het schilderwerk na, wat dan nog door mij werd gedaan. De kozijnen in de loodwit en de muurzijde in de loodmenie.

Het was daar heerlijk werken in die achtertuin, waar ook alle geluiden van de torenklok en het geratel van de klinkhamers, alsmede het vrolijke geluid van het aambeeld van Jan Elen op je af kwamen. In deze situatie groeide je op in de arbeid en zo werd mij al op vroege leeftijd het kozijnen maken geleerd en wie kon dat in die crisistijd nog zeggen?

De kozijnen waren door middel van een schoor haaks gemaakt want de ramen moesten opgemeten worden. Voor dat haaks maken hadden de Van Vlieten ook alweer een eenvoudig foefje en dat was met behulp van twee latjes. De kop van de latjes werd afgeschuind, zodat de scherpe punt in de hoeken kon worden geplaatst en net zo als bij een rechthoek moesten de diagonalen even groot zijn. Zo werd dan met die latjes om en om gemeten. Waren die diagonalen goed, dan was het kozijn haaks en de schoor kon bevestigd worden. Was het niet haaks dan sloeg men met de houten hamer op één der koppen van het kozijn, zodat het wat kon schrikken en dat ging altijd wel goed. De ramen werden met latjes gemeten en wel de hoogte en de breedte. Aan de hoogte werd meteen de schuine kant aan gezaagd en dan wist je dat dat de onderzijde was van het raam. Alle latjes werden weer gemerkt, zodat men wist

voor welk kozijn het raam was bestemd. Weer afschrijven met behulp van baas Piet en ik mocht dan de gaten boren en pennen zagen en ook de sponningen en profielschaafje eraan lopen. Inpassen en opsluiten en daarna werden dan de ramen gehangen voor de desbetreffende kozijnen. Dikwijls deed ik dat met Arend, de zoon van baas Piet. Hij heeft mij dus ramen leren hangen. Hij leerde mij dat ik nooit alle schroeven in de scharnieren moest draaien. Nooit meer dan één en als het raam goed hing dan moest je alle schroeven erin draaien. Zo ook met deuren hangen, zei hij. Als het niet goed was dan behoefde je immers alle schroeven er niet uit de draaien! Ook dat vergeet men nooit!
Toen alles klaar was werden de ramen nog in de lijnolie gezet en daar ging wat geelsel door, dat ik regelmatig bij drogist Boer op de Hoogstraat ging halen. Nu werden de kozijnen op de handwagen naar de bouwerij gebracht en dat was steeds op een andere plaats. Alleen als het te ver was, dan kwam er een vrachtwagen.

Doordat mijn jongere broer nu krullenjongen was had ik het voordeel dat ik steeds mee mocht op karwei. Er deed zich voor mij alweer een nieuwbouw voor en dat was een dubbelpand in de Vettenoordsepolder dat werd gezet voor familie van baas Piet, de familie Jacobs. Het moest gebouwd worden aan de Valeriusstraat en rondom was nog niets gebouwd, want de polder was nog maar pas door de gemeente bouwrijp gemaakt. Dit werd voor mij het eerste karwei dat ik van het begin tot het einde heb mee mogen maken en dat was alweer een zeldzaam iets, dat velen niet meer overkwam. Was ik eigenlijk voor het geluk geboren? Ik weet het niet, maar er waren toch zoveel jongeren die géén werk hadden.
Met baas Piet ging ik daar heen en mocht al meteen met

het uitzetten van het bouwraam helpen. Alles was vreemd en nieuw voor mij, maar ik nam het goed in mij op. Ik stond nu reeds gelijk in verdienste met die medicijnjongens, maar was wel vele ervaringen rijker geworden en daar zou in de loop der jaren nog wel wat bijkomen.
Ik mocht daar meehelpen aan het klaarmaken van de balklagen met ravelingen. De ravelingen werden nog ouderwets met pen en gat gemaakt en dat ging allemaal nog met de hand. Het was nu gaten hakken met de hakbeitel en de houten hamer van baas Piet en hij had er totaal geen moeite mee dat ik zijn gereedschap gebruikte. Toen de eerste balklaag gereed was kwam Arend ook naar deze bouwerij en samen hebben wij daar dan ook weer veel getimmerd. Arie Baauw was ook hier weer de aangewezen metselaarsbaas en Piet de Goede werkte daar nog als schildersbaasje met een knechtje en dat was Jo Zonne, net zo oud als ik was.
Zo werkte ik dan met Arend verder aan deze bouwerij en toen hier het hoogste punt was bereikt ging de vlag in top en beleefde ik voor het eerst de vreugde van de kapfooi. Ik kreeg zomaar een zilveren rijksdaalder en dat was voor mij meer dan een half weekgeld! Ik was daar zo blij mee dat iedereen het moest horen en 's avonds op de avondschool werd dat uitbundig verteld tegen mijn klasgenoten. Nimmer vergeet je zulke dingen, al is het dan nu al vijftig jaren terug.

De opbouw was goed verlopen en men kon het pand binnenin afwerken. Het was ook hier weer raggelen en vloeren leggen en dat ging mij toen natuurlijk beter af als toen ik het voor de eerste maal deed. De buitenmuren werden hier nog ouderwets beraggeld en met linnen bespannen. Ook hier leerde ik van Arend hoe dat moest gebeuren, zoals de hoogte van de plint en stoelraggels, trekklossen in de

hoeken en ook leerde ik waaróm het gedaan werd, want alles had een betekenis. Zelfs werden van alle raggels flinke schuine kanten afgeschaafd en dat was om het scheuren van het behanglinnen tegen te gaan. Tot bij het grondpapier plakken heb ik daar geholpen en toen was dat werk voor mij daar afgelopen. Arend zei dat ik maar een bofkont was, "Jij mag ontzettend veel leren". Nu, dat was zeker waar. Maar toen ging ik weer terug naar de werkplaats en de werkzaamheden verminderden en ik was weer aan de werkplaats gekluisterd.

Terug op de timmerwinkel.

Omdat er weinig werk was kwam ik dus weer terug op de winkel en daar was dan altijd nog wel wat te doen. Soms was er zo weinig werk dat je je wel eens schaamde, terwijl je er toch zelf ook niets aan kon doen. Alles zag er dan ook schoon uit en dan was er niets meer op te ruimen en daar had baas Siem wel eens de smoor over in. Dan zei hij dat ik niet zoveel moest opruimen, "ik wil krullen en rommel zien, dat betekent werk". Zo liet hij mij dan wel dingen vervaardigen opdat ik dan maar bezigheid had en ik leerde er ook nog van. Hij liet mij dan huishoudtrappen maken en stoven. Ja, van die ouderwetse stoven waar een test ingezet kon worden, netjes met vijf gaten en het deksel afgewerkt met een profiel naar de vorm van een papagaaienbek. Verder maakte ik voor hem een dekenkist van alle soorten hardhout en hij had nog wat panelen met wajangpoppen erop, mooi geverfd in de echte Indische kleuren. Zeker ook weer van de luizenmarkt gehaald. "Je moet toch wat te doen hebben", zei hij, al was het dan voor mij een hele klus. Baas Siem draaide vier balpoten voor de kist en die werden eronder tegenaan geschroefd en de kist met panelen

was klaar. Ik heb er ongeveer 14 dagen aan gewerkt en na enkele weken was daar zijn triomf en vertelde hij dat hij de kist had verkocht voor 75 gulden. "Zo", zei hij, "Ik heb wat verdient en jij ook". Al die dingen waren voor mij wel leerzaam, maar het waren toch eigenlijk maar neven-karweien.

Als er dan zo weinig te doen was, dan stond baas Piet meestal pompstukken in voorraad te maken, zoals zuigers, pompstokken, zwengels, kniestukken en de uitlopen. Daarnaast maakte hij de iepenhouten slegge's en de essen sleggestelen.
Soms, en wel plotseling, kon er dan weer wat werk loskomen en werd de reeds halfwas-timmerman die ontslagen was, weer aangenomen en ook wel eens een volwassen timmerman en dat was een vriend van baas Piet. Wel een vakman, maar het was wel een slome. Hij was gesnord en had een eigenaardige fiets met een kromme dubbele stang en houten velgen en daar was hij zeer zuinig op. Mijn broer of ik gingen wel eens met hem op karwei en als er dan een veertje ergens bij moest komen, dan kon hij dat op een bijzondere manier zeggen. Dan was het "Wij zulle hier maar een sniepie bij doen". Prompt kreeg hij van ons de bijnaam van "Sniepie" en omdat hij als een vlinder op zijn fiets stapte met zijn kleine snorretje noemden wij hem ook wel "Vlinder". Ach, je fantasie moest je toch ook uit kunnen leven.

Daar baas Siem altijd in de oude dingen scharrelde, kreeg ik van hem wat oude munten en dat waren chinese, met een vierkant gaatje er in en wel honderd jaren oud en tevens nog wat oude, verlopen bankbilleten en die heb ik nog steeds in mijn bezit en daar ben ik zeer zuinig op.

Het "Nieuwland".

In het vroege voorjaar van 1936 kregen wij werk van reder Hoogendijk van de "Nieuwe Haven" en dat was wel een uitzondering, want de firma Maat uit de Emmastraat werkte altijd voor hem. Maar dit was wel uitzonderlijk werk. Het waren bruggen en dammen op de boerderij "Nieuwland". Deze boerderij stond ongeveer daar waar nu het Groen van Prinstererlyceum staat, aan de Van Hogendorplaan/Rotterdamseweg. Natuurlijk was toen vanaf de Schiedamsedijk alles nog land. De boer die daar op de woning had gezeten en gewoond, was ene Zonneveld en die was failliet gegaan met, naar ik heb horen vertellen, een transactie met de Holland-Amerika Lijn. Reder Hoogendijk had nu deze woning en landerijen gekocht en er zou een pachter op komen, ene Vente, een neef van de legendarische Leen Vente, de voetballer die nog in "Neptunes", "Fyenoord" en het Nederlands elftal heeft gespeeld.

Op dit landgoed dan, moesten bruggen en dammen gemaakt worden, alsmede mooie en zware landhekken die allen wit moesten worden geverfd en dat was een uitzonderlijk iets in deze omgeving, want meestal was de carbolineumkwast bij de boeren reeds voldoende. Daar ons bedrijf zich op dat boerentimmerwerk had toegelegd vond die reder het zeker beter dat wij dat voor hem zouden uitvoeren. Dus dat werk werd aan ons bedrijf gegund. Of daar een prijs voor was opgegeven weet ik niet, maar wij hadden weer volop werk. Op de timmerwinkel werden door baas Piet de mooie grote damhekken gemaakt en dat vond ik zo indrukwekkend mooi, dat ik ze thuis eens keurig ging na tekenen.

In februari mocht ik met Arend mee naar de boerderij. Die

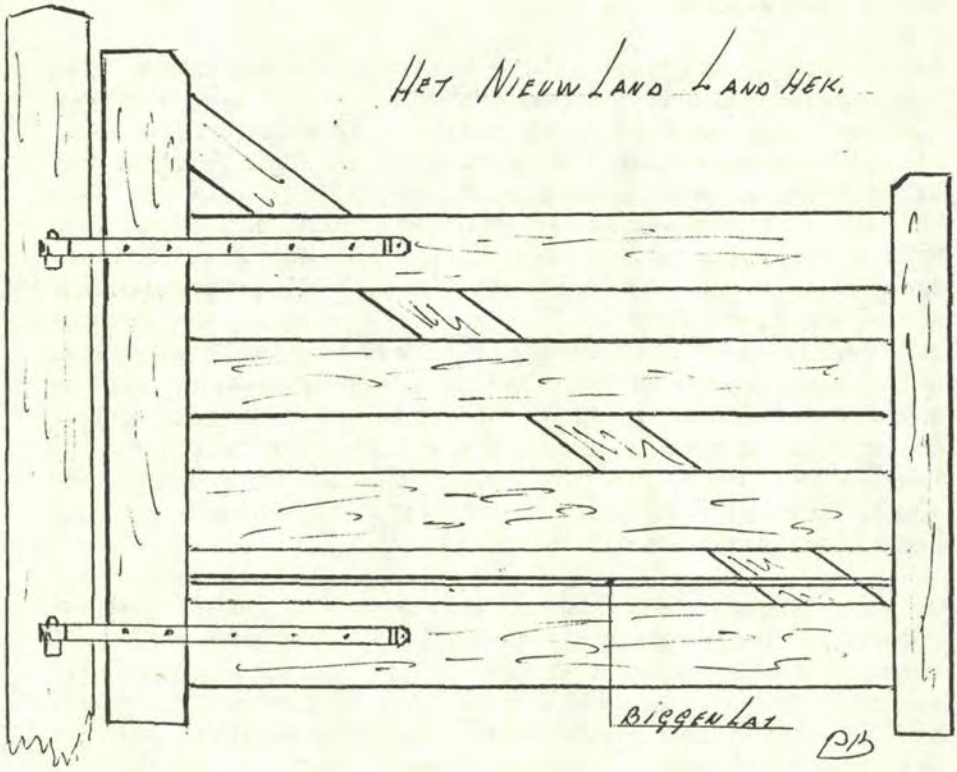
HET NIEUW LAND LAND HEK.
BIGGEN LAT
PB

was nog niet bewoond, want de jonge boer moest nog gaan trouwen. Het was koud, guur en regenachtig weer, met steeds zware regenbuien. Waren wij met zo'n bui in het land dan hielp vluchten niet zo veel, want eer we de boerderij hadden bereikt was het al weer droog. Dan trok je maar een oude jas aan en wachtte je gelaten de bui maar af.
Het was wel interessant werk, maar het was in het land heel erg baggerig. In de sloot moest onder de aan te leggen dam een riolering worden gelegd voor doorstroming van de sloot. Bruggenhoofden werden geslagen met behulp van de handhei, zware liggers daar overheen en dan het brugdek erop. Daarna kwam het mooie landhek. Het was een pracht gezicht die mooie draaihekken, mooi wit geverfd en met biggenlat. (Een 'biggenlat' was een panlat die tussen de onderste planken werd gespijkerd, zodat de biggen niet onder het hek door konden kruipen en zo in het andere land komen).
Tussen de middag ging Arend naar huis om te eten en dat was voor hem dichtbij, daar hij toen in de Irisstraat woonde. Voor mij was het te ver weg en ik had nog geen fiets. Dat was voor mij toen nog geen haalbare kaart en daarom moest ik noodgedwongen tussen de middag op de boerderij blijven. Dat was wel een koude bedoening omdat de boerderij nog geen bewoners had en ik kon mij dan ook totaal niet verwarmen. Zelfs een bakje koffie was er niet bij in dat eenzame land. Wel was er een hooiberg en daar kroop ik dan maar lekker in het hooi en dat verwarmde mij toch enigszins. Ik had wel een thermosfles met warme thee bij me en dan het armoedige pakketje van vijf boterhammen met een puntzakje keukensuiker. Ik werkte dan wel, maar de crisistijd drukte toch zwaar op ons gezin. Met zijn vijven broers moesten wij het toen verdienen voor het hele gezin van 10 mensen. En de verdiensten waren niet zo

hoog en bovendien, doordat wij met zijn vijven werkten werd mijn vader uitgesloten van de armzalige steun die er toen was. Nee, het was beslist niet rooskleurig.

Zo bracht ik dan de middagen door in de hooiberg en het hooi, dat was mijn geïmproviseerde schaftlokaal. Het was nu eenmaal niet anders; je werd er wel door gehard en dat kon ook weer geen kwaad.
Het werk vorderde al aardig. Wij waren juist klaar gekomen met een dam en het was vriezende, toen de reder/landheer naar ons werk kwam kijken. Dat deed hij wel meer, maar nooit zei hij een woord tegen ons. Wij waren maar werklieden en waren dus bij deze man niet in tel! Maar wat gebeurde er nu: hij deed zowaar zijn mond open en dat verbaasde ons wel, vooral toen hij zei dat de dam verkeerd lag en drie meter omgelegen moest worden! Maar de riolering lag er al in! De toekomstige boer kwam er bij en die vond dat die dam daar juist goed lag, want dan kon hij beter met zijn wagen draaien en dan was hij wat verder van de nabijgelegen sloot verwijderd. Hij zei "Laat die dam zo maar liggen". Maar dat had hij zeker niet mogen zeggen, want de nooit lachende en sombere eigenaar dulde geen tegenspraak en zei "Omleggen en daarmee basta". Wat wáren Arend en ik kwaad op die man, want er stond niets op tekening vast en het was steeds op aanwijzing van de landheer en volgens ons hadden wij die dam dan ook op zíjn aanwijzingen gelegd. Maar toen waren deze grote heren meer heer en meester dan tegenwoordig en de dam ging er dan ook uit. Er lag wat ijs in de sloten en dat was niet zo plezierig. Het was wel handenkou die dag. Wie had er toen ooit gehoord van vorstverlet of enige andere vorm van sociale wetgeving? Zelfs van regenverlet wist men niet wat dat was, men was immers blij als men werk had.

Voor zo'n opdrachtgever zou ik dan ook nooit meer willen werken, daar hij niet voor rede vatbaar was. De firma Maat zal dan ook wel niet zo blij zijn geweest met zo'n klandizie.
Ruim een maand hebben wij daar gewerkt en ik was blij toen het klaar was. Dat het wel gezond was zo in de openlucht werd wel dagelijks bewezen. Als ik het avondmaal had genuttigd was het weldra naar de avondschool en daar moest ik wel oppassen dat ik door de warmte in de klas, niet werd overmand door slaap. Na de school was het gelijk naar bed en dan werd er goed gesnurkt en dat was goed voor de groei.

Weer op de timmerwinkel.

Zo kwam ik dan weer op de timmerwinkel waar weer werk op mij wachtte en waar mijn broer en ik ook wel leuke dingen beleefden. Baas Siem was een verwoede sigarenroker, maar geen goede, want soms kauwde hij meer op zijn sigaar dan hij rookte. Op de werkbank lagen dan steeds vele grote en vieze peuken en dat vonden mijn broer en ik nu niet zo lekker, want tijdens het opruimen van de werkbank greep je dan wel eens in zo'n vieze peuk! Wij zijn ze toen gaan verzamelen en hebben alles in een blikken sigarendoos gedaan en die hebben we zomaar argeloos, maar wel met een doel, vooraan op de werkbank gelegd. En ja hoor, daar kwam baas Siem weer eens met zijn hemd uit zijn broek en hoed achterstevoren de timmerwinkel in en greep naar de sigarendoos. Hij dacht met stelligheid dat hij zijn sigaren daar had neergelgd. Toen hij de doos opende zag hij met verbazing zijn eigen vieze peuken en wij maar lachen! "Donderstenen zijn julie!", maar zo komiek als hij zelf was, kon hij goed tegen de grap. Nog eenmaal hebben we hem beetgenomen met een halve sigaar, die we

met kleine nageltjes op de werkbank hadden vastgespijkerd. Ja hoor, hij greep er weer naar en wij lagen weer krom van de lach. "Jullie zijn een mooi stel", zei hij. We haalden dikwijls sigaren voor hem en voor baas Piet: 5 voor 30 cent. Dat was bij sigarenwinkel "Het Hoekje" in de Voorstraat.

Baas Siem had bij Elen de fietsenmaker een nieuwe fiets gekocht, met een grote koplamp erop. Het was op een winterdag en het sneeuwde behoorlijk. Op de Hoflaan reed hij dan ook prompt tegen een stilstaande vrachtauto van Van Neerbos aan. Zo kwam hij strompelende aan bij de timmerwinkel. Het fietsstuur krom en de koplamp kapot. Toen wij vroegen wat er gebeurd was zei hij droog "Ik was sneeuwblind" en er werd verder niet over gesproken. Op een andere keer moest hij met de fiets weg, maar die was nergens te vinden. Hij banjerde door de timmerwinkel en riep maar dat zijn fiets gestolen was. Er werd werk van gemaakt bij de politie, maar de fiets was en bleef weg. Onbegrijpelijk waar die was gebleven. Maar na zo ongeveer een week moest ik op de molenwerf bij molenbaas Leen Dijkshoorn zijn en die zei tegen mij "Je moet eens aan je baas vragen wannner hij zijn fiets komt halen, want die blijft hier maar staan". Ik heb de fiets toen meteen maar meegenomen en het bleek toen dat baas Siem wel op de fiets naar de molen was gegaan, maar lopend was teruggekomen. Wat is dáár om gelachen, het was een ongedwongen leuke mop.
Nog veel meer beleefden wij met deze bijzondere komieke man, want dat was hij beslist. Hij had twee zwagers, Joost en Huib. Dat waren vrijgezellen die niet zo hoog timmerden en voor en door het leven geholpen moesten worden. Toch hadden beiden werk. De één, Joost, was

broodslijter en Huib was broodbakker. Joost was een lachende man. Hij ging vrolijk en onbezorgd door het leven en vond alles wel goed. Zij werden door hun zwagers, want het waren ook zwagers van baas Wim, door het leven geholpen. Joost had een kleine broodkar en zijn klandizie was zo groot geworden dat de klep van de broodkar niet meer dicht kon. Voor de warenwet was dat echter verplicht en daarom vroeg hij aan baas Siem of er een spatbord met schuine kanten tussen de klep en de bak gemaakt kon worden. Nu, dat moest ik dan maar maken vond baas Siem. Het werd een lange plank met op de kop een schuintoelopende punt. Toen het werk klaar was zette ik het bij de spijkerbak, maar dat ding bleef maar staan en werd dan wel eens verzet. Toen baas Siem eens draadnagels uit de spijkerbak wilde pakken trapte hij op één der punten van het spatbord en dat had hetzelfde effect als wanneer men op een hark trapt. De bovenste punt kwam met een harde klap tegen baas Siem zijn voorhoofd, juist boven zijn oog. Wat was die man kwáád! Hij riep door de timmerwinkel "Rot, rot, rot, rot, Joost Plomp" en trapte, tot verbazing van mij en mijn broer, het apparaat in elkaar. Ik stond verbouwereerd naar mijn vernielde werkstuk te kijken. Hij keek mij aan en vervolgde "Het is toch waar, weken loopt hij te zeuren om dat spatbord en hij komt het maar niet halen. Maakt het maar weer". Zo moest ik het dan maar weer in orde maken. Joost kwam het halen en was snel uit de winkel vertrokken.

Op de korenmolen.

Mijn broer en ik moesten in de schuur naast de molen een kantoortje maken waarvoor de stenen ombouw er reeds was. Er moest een toegangskozijn worden ingebroken en in de

Gedeelte van het raderwerk van de molen op de Kortedijk.

achtergevel lichtkozijnen worden gemaakt. Dat werd mijn eerste zelfstandige werk en ik was toen nog maar net 18 jaar oud en nu moest ik toch mijn leertijd waar zien te maken. Zo werd er dan door mijn broer en ik een mooi kantoortje gemaakt, afgewerkt met een triplex plafond en grote lichtkozijnen in de achtergevel. Het was voor ons een leuk en interessant karwei, waar ik nog steeds met genoegen aan terugdenk. Als ik nu de achterzijde van de schuur naast de molen zie, dan zie ik nog steeds mijn werk terug en denk dan met veel voldoening aan de tijd die ik bij de gebroeders heb doorgebracht. Molenbaas Dijkshoorn zei tegen baas Siem: "Nu Van Vliet, jij krijgt er aardige timmerlieden aan, dus je krijgt al resultaat van je werk". Dat gezegde deed mij en mijn broer wel goed.

Ja, voor deze molen hadden wij veel werkzaamheden en het was daar ook met genoegen werken. Ik ging veel met baas Piet mee om daar het werk uit te voeren. Baas Piet was toch een uitzonderlijk timmerman, want ook dit molentimmerwerk had hij volkomen onder de knie en alweer was ik die bofkont die hem mocht helpen en die veel van hem leerde, iets waar een ander totaal geen kans voor kreeg. Wat kon die man toch ongelooflijk goed omgaan met de zwaaihaak en dat was ook wel nodig voor het maken van de graankokers. Van boven uit de molen tot de molenstenen hebben wij kokers gemaakt, met schuiven er tussen. Het is net een rioleringsstelsel met aftakkingen. Alles werd in hout uitgevoerd; nú zou men dat in plastic doen. De houten kokers werden altijd geschroefd, om de 25 centimeter. De kokers werden op de timmerwinkel in elkaar gezet en dat schroeven ging zo maar niet: ieder gaatje werd met de hand geboord en iedere schroef werd met talkvet ingevet om het schroeven te vergemakkelijken. Dat

was een vaste wet van baas Piet. Als de kokers gereed waren gingen ze naar de molen en daar was het plezierig werken. Baas Piet zei dat ik nooit en nimmer een koker mocht spijkeren, daar het graan tegen de kokerwand slaat en, omdat een draadnagel glad is de koker los kon slaan. Lekkage is het gevolg en het graan komt op de zolder terecht.
Vanaf de bovenste meelzolder, alwaar een grote tremel, een vergaarbak voor het graan, was, werden dan de kokers vanaf deze tremel met schuine verlopen over alle zolders naar de molensteen toe, in elkaar gemaakt en onderweg werden nog tussenschuiven geplaatst. Een genotvol werk, waarbij men niet aan de tijd dacht. Koffie dronken we in het kleine hokje met uitzicht op de Kortedijk. (Dat hokje is er nog, alleen nu wat vergroot). Dat was een gezellige pauze en we dronken onze koffie samen met de molenaar, de knecht van baas Dijkshoorn, met zijn wit bestoven gezicht, ondanks zijn zwarte uiterlijk en snor, en dat deed vrolijk aan. Deze molenaar kon altijd schelden en vloeken op de huidige maatschappij en soms wel terecht ook. Baas Piet en ik hadden daar altijd schik in en de baas zei altijd dat de molenaar communist was. Als wij er waren dan lokte baas Piet de molenaar uit zijn tent, om hem maar te laten mopperen en meestal lukte dat nog ook, zulks ten genoegen van baas Piet en mij. In de timmerwinkel werd er later nog smakelijk om gelachen.

Tijdens onze werkzaamheden in de molen gebeurde het wel dat men het eentonige getik of hameren hoorde van het billen met de bilhamers. ('Billen' is het scherpen van de molenstenen). Dan zat de molenaar met een zak onder zijn knieën en een stofbril op te hameren en dat ging dan uren door. Als ik nu nog wel eens in de molen kom dan zie ik ook mijn werk nog terug, maar ik zag daar ook een koker

die gespijkerd was en ik zei tegen de huidige molenaar dat Van Vliet die niet heeft gemaakt, maar die en die wel. Hij vroeg mij waaraan ik dat kon zien en ik antwoorde "Deze koker is gespijkerd en die van baas Piet zijn geschroefd en dat is mijn herkenning, want een vakman spijkert geen kokers". De molenaar vond het wel interessant dat ik daar zoveel van wist. In de molen staat ook nog een trap naar de eerste zolder. Die trap heb ik samen met een oudere timmerman, Tienus van der Velden, gemaakt van Amerikaans grenen.

Er kwamen mankementen aan het raderwerk van de molenstenen. Het was totaal versleten en baas Piet moest er nieuwe kammen in maken. Ook aan dat werk heb ik mogen helpen. Een karwei dat niet zomaar was opgelost. De bovenlegger of bovenste molensteen, moest eerst worden verwijderd. Dat ging met behulp van een kraantje dat ook voor het keren van de steen voor het billen werd gebruikt. Daarna moest de onderlegger die op het raderwerk rustte worden verwijderd en dat ging met behulp van een Westontakel. Een vuil en smerig werk, want alles zat onder het vet en het was opletten om geen ongelukken te maken.
Zo, de stenen waren nu verwijderd en nu moest het kamrad, dat van staal was, uit de spil worden gelicht en dat zat, na zoveel jaren, goed vast, maar met behulp van petroleum om het vuil en vet te verwijderen kon dan uiteindelijk het kamrad worden gelicht en het werd op de handwagen naar de timmerwinkel vervoerd. Daar werden de oude en versleten houten kammen uit het stalen frame verwijderd en nu werden de nieuwe kammen gemaakt. Die werden van zeer hard azijnhout gemaakt en dat moest ook wel. Die kammen werden in model gezaagd, maar het maken van de borsten moest met de hand geschieden. De nieuwe kammen

A Zijn Houten Kam.
Voor het Molenraderwerk.

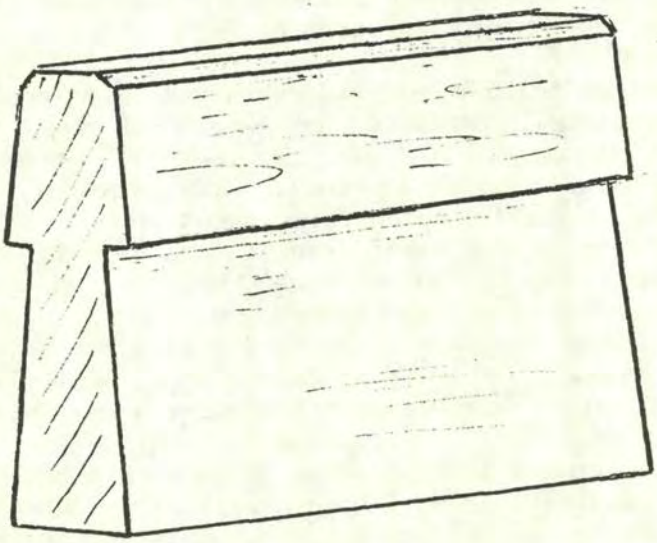

PB

werden met zeil en wiggen in het stalen frame vastgezet, een oud, maar goed systeem. Maar nu moesten deze kammen hart op hart dezelfde afstand verkrijgen en vernuftig als baas Piet was, draaide hij op de draaibank een houten spil van iepenhout en plaatste die in het gat van het kamrad en met behulp van een gegalvaniseerde wijzer kon hij dan zo de kammen hart op hart aftekenen en vervolgens met de houtrasp en met beitels afwerken en dat ging prima. Zo verkreeg men een goed verloop van die kammen en was een soepel lopend molenwerk te verkrijgen.
Hierna werd alles naar de molen gebracht om te monteren en ook dat vergde weer preciesheid en tijd. Toen alles gemonteerd was werd er proefgedraaid en na nog wat bijraspen van de kammen, want die tekenden vanzelf aan, verkreeg men een soepel en rustig verloop van het raderwerk. Wij hadden dan ook veel voldoening van ons werk en naar ik heb vernomen moeten deze kammen nog steeds in de molen zitten, want volgens de huidige molenaar zijn ze nog nooit vernieuwd!

"De Werkmanswoning".

"De Werkmanswoning" was een woningbouwvereniging waar verscheidene aannemers twee maanden per jaar werkzaamheden voor konden verrichten. In deze crisistijd was dat een welkom iets en als die periode viel in de schoonmaaktijd van april en mei dan bofte je wel helemaal, want dan kwam het meeste werk los. Veel werk hebben wij daar mogen verrichten, zowel met baas Piet als alleen.
De woningen ervan stonden in de Da Costastraat en in de Bilderdijkstraat, waar in de gevel nog een grote herinneringssteen van "De Werkmanswoning" is te zien. Verder in de Groen van Prinstererstraat, de Van der Driftstraat, aan de Binnensingel bij "De Tunnel" en in de

3e Spoorstraat (reeds gesloopt en vernieuwd) en in de 2e Van Leijden Gaelstraat. Tegenwoordig zijn deze woningen van "Samenwerking '77".
Het was heel plezierig om onder de mensen te mogen werken. Het kleine werk deed ik alleen, zoals raamkoorden vernieuwen, sloten repareren en raamsluitingen vervangen. Je leerde de mensen daarbij wel goed kennen en je wist al vrij snel met welke categorie je te doen had en dat gebeurde zonder vragen, maar alleen door te luisteren en te kijken. Tijdens de koffiepauze's kwam ik daar wel achter. De mensen waren vroeger veel bekrompener dan nu. Werd de koffie binnen geserveerd dan keek ik eerst langs de wanden en speurde dan naar scheurkalenders. Zag ik er een van de VARA of "de moderne bond", zoals men dat vroeger zei, dan wist je wel dat je met een links georiënteerd gezin te doen had. Zag ik een scheurkalender met bijbelteksten dan was het zeer zeker een gelovig gezin. Was er een Mariabeeldje of een kruis met een brandend rood lichtje, dan waren het katholieke mensen en je paste je gesprek dan wel aan, om de mensen niet te kwetsen. Ik was toch altijd wel voorzichtig met mijn woorden want er heerste in die tijd echt nog een schotjesgeest en de één moest maar weing hebben van een anders levensovertuiging. Alleen hún richting was ideaal, maar deze kortzichtigheid is gelukkig nu niet zo erg meer, er is dan ook wel veel veranderd. Een mens is een mens, of hij nu blank of zwart is of rood, hij is geschapen door de almachtige schepper en naar zijn wil en dat moet men voor ogen houden. Geschapen om te leven en niet om gedood te worden en aan dat leven mag de mens zelf meewerken door de voortplanting en dat is het heiligste goed wat hij heeft meegekregen.

Zo ging ik dan met Tienus van der Velden naar de Van

Leijden Gaelstraat om daar het dakbeschot en de dakkapellen te betimmeren met triplex, om het dakvuil, dat door de naden kwam, te weren. Van der Velden was een prima vakman en ook van hem heb ik nog veel geleerd. Zeer collegiaal in de omgang was deze socialist, die wij daarom, maar ook vanwege zijn lichaamsbouw, "het roodborstje" noemden. Maar net als ieder mens had hij zijn gebreken en dat was de drank en dat vond ik toch zo jammer van deze kerel. Het gebeurde eens in het huis van timmerman Cor van Eysden, die daar met zijn moeder woonde, dat Tienus nodig naar de W.C. moest. Wel, in ieder huis staat dan wel zo'n nuttige instelling en ik zei dan ook dat hij dan toch even naar beneden kon gaan. Maar hij vond het gek bij een ander op de W.C. te gaan. Hij zei "Ik denk dat ik maar even naar de Tunnel ga, ik ben zo weer terug". Bij de Tunnel stond namelijk een openbare waterplaats, een zogenaamde "krul". Tienus ging weg en liet mij alleen achter en ik timmerde lekker door. Ik vond het maar gek om zo'n eind te lopen voor een W.C., terwijl er een in huis was. Maar plotseling ging er bij mij een lichtje branden, zo jong als ik was. Kijk, hij was een grote vriend van mijn vader en zo moest deze man ook zijn, want ze ontmoetten elkaar meestal in de kroeg! Toen dacht in ineens: die W.C. staat natuurlijk in het toenmalige café "De Griffioen", op de hoek van de Spoorsingel en de Binnensingel! Nu, dat was eenvoudig voor hem, want nu was het laden en lossen! En ja hoor, toen hij had gelost, had hij ook geladen, want hij was behoorlijk vrolijk. Wel moest hij naar mijn zin wel wat veel naar de W.C. Ik denk dat de bazen dit nooit goed zouden hebben gevonden, hoewel ik dat voor mijzelf ook niet kon tolereren, maar als collega's onder elkaar houd je wijselijk je mond en sprak er met niemand over. Niettegenstaande dat heb ik toch met deze man zeer

plezierig gewerkt. Er waren wel eens timmerlieden op de timmerwinkel die minder collegiaal waren en niet plezierig om mee om te gaan.

Vele dakkapellen hebben wij toen betimmerd, ook in de overige blokken woningen. Het was zomertijd, warm en dus dorstig. Bij ieder klap tegen het dakbeschot kwam het stof naar beneden en dat kon lekker prikken in je ogen. Door het zweten werden wij behoorlijk zwart, maar dat vond ik niet zo bezwaarlijk. Ik vond het eerder een teken van waardigheid dat je werkte en dat kon en mocht best gezien worden in die beroerde crisistijd.

In de Da Costastraat moesten wij schuren repareren en van nieuwe dakbedekking voorzien. Deze werkzaamheden deed ik met een jonge timmerman die van de bouwerij van baas Wim kwam, omdat daar tijdelijk geen werk voor hem was. Hij was zeker twee jaar ouder dan ik, een fijne kerel om mee te werken, daar viel niets van te zeggen en wij hadden dan ook veel plezier samen. Maar ondanks dat hij ouder was, zag ik toch wel dat hij nog maar weinig had geleerd op de nieuwbouw en ik kon nu al goed zien dat ik hem verre vooruit was. Dat was niet zijn schuld, maar de schuld van de maatschappelijke instelling en dat vond ik wel jammer. Maar er waren er nog veel meer, die zich niet konden ontwikkelen omdat zij daar de kans niet voor kregen.
Hij zou een schuurdak gaan bekleden met ruberoid en toen gebeurde er iets heel geks, iets wat voor mij onbegrijpelijk was. Hij begon over de lengterichting van de nok met het bekleden en werkte zo naar onderen en toen hij haast klaar was en ik kwam kijken zag ik het meteen en zei: "Wat heb je nou gedaan?" Het was nu zo dat als het zou gaan regenen het water juist door de naden kon lopen,

want hij had vanonder aan moeten beginnen. Hij schrok hevig en vond het wel stom van zichzelf en ging het gauw overdoen. Zoiets gebeurt maar éénmaal en hij was ook nog niet ouder dan 19 jaar. Niemand heeft daar ooit iets van geweten, maar hieruit bleek wel dat ik, wat mijn opleiding betrof, toch al veel jongeren ver vooruit was.

In de Bilderdijkstraat woonde een oud baasje. Hij was schilder en mocht ook wel eens voor die woningbouwvereniging kleine karweitjes verrichten. Als baas Piet en ik daar in de buurt aan het werk waren dan werd bij hem dikwijls koffie gedronken. Het was heel gezellig bij die oude mensen met hun vrijgezellen dochter. Baas Piet was altijd heel bescheiden en liet mij meestal het eerst naar binnen gaan. Dan stond hij altijd bij de deur en zei dan "Het is mooi weer" en zo trachtte hij mij altijd het eerst naar binnen te loodsen. Eénmaal binnen dan werd er heel wat afgebabbeld en de schroom van baas Piet was dan overwonnen. Ook heb ik met mijn broer in die wijk vloeren vernieuwd en eenmaal was baas Siem niet te spreken omdat het werk naar zijn zin wel wat lang duurde, hoewel wij regelmatig doorwerkten en wij vonden dat niet zo leuk. Maar wat wilde je anders: twee jongens van 17-18 jaar.

Boerentimmerwerk in de timmerwinkel.

Dit timmerbedrijf was een bijzonder bedrijf vanwege het vele en aparte boerentimmerwerk. Uniek in de omtrek van Vlaardingen. Voor de boeren uit de omtrek werden allerhande hulpmiddelen gemaakt, die men zo aan de boeren kon leveren. Die hulpmiddelen waren o.a.de bakwagens en deze waren nogal fors en ze werden gebruikt voor het uitmesten van stallen en voor allerhande werken. Het waren dan ook prachtige bakwagens en voor het maken ervan

HOOI BERRY.

P.B.

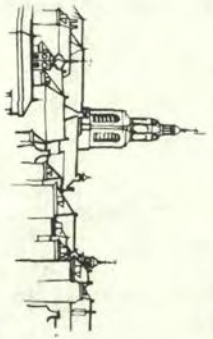

waren vele mallen gemaakt om de vervaardiging te vergemakkelijken. Mallen voor de priemen en de wielen en de scheren. De tuiten voor de wielen werden op de draaibank gedraaid en de onderdelen werden dan nog een beetje versierd, zoals de spaken van de wielen en de scheren. Met het haalmes werden er dan schuine kanten aangesneden en met de guts werden in de bovenligger aan de voorzijde mooie holle groeven in gesneden en dat alles om de bakwagen een mooier en soepeler aanzien te geven.
Smid Jan Elen maakte dan de banden om de wielen en onder de poten de sloffen om het slijten tegen te gaan en ook de twee ijzeren scheren die aan de voorzijde werden geplaatst vanaf de bak naar de priemen. Men maakte deze bakwagens dikwijls in voorraad als er een stille tijd was, zo in het najaar en in de winter, maar jammer genoeg kon men dikwijls deze bakwagens aan de straatstenen niet kwijt. De kostprijs was toen 16 gulden, maar de boerenstand had immers ook geen geld, want voor hun melk kregen zij maximaal 3 cent de liter en daar zat totaal geen bestaansmogelijkheid in. Toch werden de wagens nog aan de boeren geleverd. Soms kregen wij van een boer de opdracht om een driewieler-kar te maken en geheel compleet. Dat waren mooie opdrachten en het was dan ook carrosseriebouw; dan weer eens een opdracht om een schouw te maken, wat geen schoorsteen was, maar een houten schuit waarmee door de sloten de mest naar diverse landerijen werd vervoerd. Kijk, dat waren nu juist die aparte werken waarvan men wat kon leren en die het bedrijf iets romantisch gaven. Het interesseerde mij dan ook bijzonder. Dan kreeg je weer een opdracht om een hooiberry te maken. Dat was een grote krat als het ware, want die bestond geheel uit lattenwerk, met aan de zijkanten doorlopende priemen, zodat twee mensen het hooi konden vervoeren van de hooiberg naar de stal.

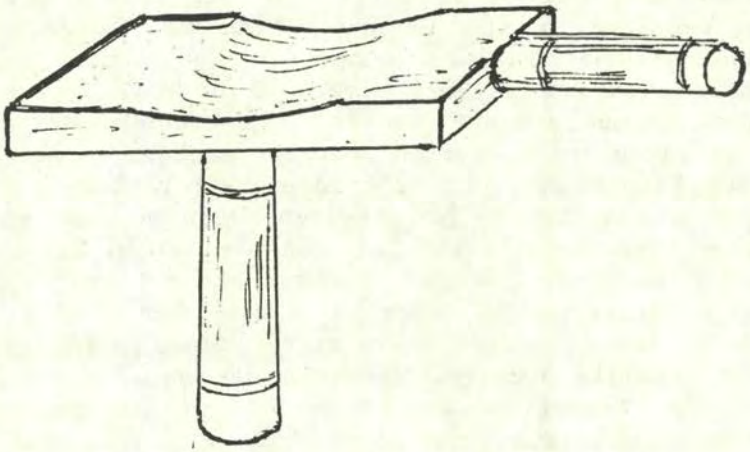

MELK BLOK.

J.B

Melkblokken werden altijd in voorraad gemaakt en geleverd. Zij waren uit iepenhout vervaardigd, met een poot eronder en met een handvat. Veel slobberbakken hebben we ook gemaakt. Zij werden gebruikt om spoeling of meel in te mengen en men reed die bakken dan op de voorboes, de gang tussen de koeien, dus in het midden van de stal. Zo werden dan de koeien vanuit deze slobberbakken bediend met hun vloeibaar voedsel. Soms was dat ook Delftse spoeling en dat kwam van de Gistfabriek uit Delft. Het werd met vrachtwagens bij de boeren rondgebracht. Het had een niet onaangename geur, sommigen vonden het zelfs een heerlijke lucht en dat kwam waarschijnlijk door het afval van de gist.

De houten pompzuigers werden ook in voorraad gemaakt, alsmede de onderdelen ervan zoals de tuiten etc., maar niet de hardhouten pennen voor het scharnierwerk. Die werden meestal gedraaid van azijnhout. De schoppen- en gravenstelen lagen meestal in voorraad opgeslagen. (Een 'grave' is een apart soort schop, waarvan het blad geleek op een soort schild met een punt naar beneden. De zijkanten werden zeer scherp geslepen en ze werden gebruikt bij het sloten, om de walkant goed scherp af te kunnen steken. Ook werd de grave gebruikt in de hooiberg om het hooi af te kunnen steken en ook daarvoor moest het blad vlijmscherp zijn. Het zogenaamde 'hilletje', de greep van de steel, was zeer groot, wel 50 centimeter, en daardoor kon men grote mankracht op de grave uitoefenen). De schoppen- en gravestelen werden er meestal door ons aangezet, want dat was weer werk voor de jonge timmerman. Ik zou de stelen niet meer kunnen tellen die ik er toen heb aangezet. Ze waren van essenhout en dat was ook wel het sterkst. Er waren ook wilgenstelen die wel zachter in de handen lagen, maar ook minder sterk waren.

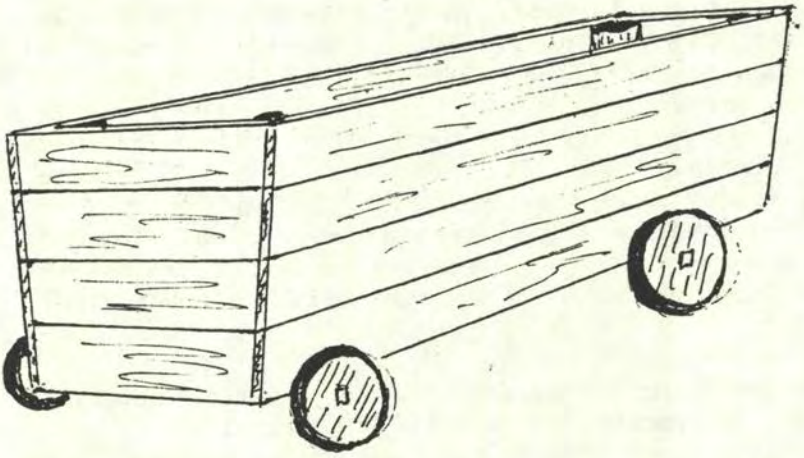

SLOBBERBAK.

PB

Sloothaakstokken werden in twee soorten gemaakt. De eerste van kleine sparretjes die een lengte hadden van 5 tot 6 meter en een dikte van 5 centimeter aan het ondereinde en $3\frac{1}{2}$ centimeter aan de top. Ook waren er nog zwaardere en langere en die werden dan voor de baggerbeugels gebruikt. De sparretjes werden eerst van hun bast ontdaan, 'geschild' dus, en dan mooi glad en rond geschaafd. Het voordeel van deze sparretjes was dat zij zeer soepel en taai waren, ook vanwege dat er een hart in zat.
De tweede soort sloothaken werden gemaakt van grenen dubbele latten van $4\frac{1}{2}$ x $4\frac{1}{2}$ cm en een lengte van 4 tot 5 meter. Deze vierkante stokken moesten dan rond worden gemaakt en wel met een dikker ondereinde en het boveneinde weer wat dunner om het glijden in de handen te vergemakkelijken. Het ondereinde werd dan 4 cm en het boveneinde 3 cm. Deze latten waren volkomen kwastloos en van prima grenenhout. Eerst werden zij achtkant geschaafd met de voorloper, een kleine reischaaf, dan vervolgens met de blokschaaf in de ruwe rond geschaafd om vervolgens met de holle closeerschaaf mooi rond afgewerkt te worden. De productie van mijn eerste stok duurde natuurlijk vrij lang, maar naarmate ik het meer ging doen kwam ik op een arbeidsduur van drie kwartier. Tijdens het schaven stond ik dan midden in de mooie schaafkrullen en in een heerlijke geur van grenenhout. Zo'n stok werd aan de sloothaak gezet en met een slotschroef bevestigd. De kosten van sloothaakstok met slotschroef bedroegen toen 1 gulden en 25 cent.

Ook bargoren werden in voorraad gemaakt. Zij werden gemaakt van spoorbielsen die met de lintzaag gedeeltelijk overhoeks werden doorgezaagd en verder met de dissel af en bijgewerkt. Die bielsen waren dikwijls nieuw en van

eikenhout. Het was zwaar werk en er moest voorzichtig met de lintzaag worden gezaagd want er brak nog wel eens een zaag. Ook fithouten waren van eikenhout. De bargroeden, staanders voor de kappen van de hooibergen, werden steeds in voorraad opgeslagen in de wagenloods en veelal in de winter bewerkt. Dat bewerken hield in het inboren van de gaten en die werden over de lengte as van de roede gedaan, om de 30 à 32 centimeter hart op hart afstand. Die gaten waren rond 1 duims (26 millimeter). Erin kwam dan een zwaar gesmede pen die door de roede werd gestoken. Op die pen kwam dan een beugel te hangen met het fithout, waar de hoek van de kap op kwam te rusten. Het boren werd met een speciaal handmachientje gedaan en het was meestal winterwerk en in de schuur kon het dan dikwijls erg koud zijn. Al was het dan zittend werk, je kon toch menigmaal de blaren op je handen ervan krijgen.
Nadat het boren was gedaan werd de roede bijgehakt met de dissel, want zo'n roede was maar zelden rond, het waren dikwijls ruwe eiken bomen. Soms had men ook grote gieken van zeeschepen ervoor aangekocht van de sloop.
Het aanleggen van die voorraden vergde veel arbeid en dat was in de winterdag een mooie werkgelegenheid die later zijn nut afwierp.
Baas Siem had eens een hele partij van die roeden gekocht voor weinig geld en dat waren schoeiingpalen van de Oosthavenkade. Daar werd een nieuwe schoeiing gemaakt en de oude palen werden getrokken. Ze waren allen van eiken, bij de waterlijn afgerot, maar het ondereinde was geheel blauw van het water. Juist deze palen waren zeer geschikt voor de bargroeden en ook de lengte was aan de goede kant. Vele van deze palen werden dan ook verwerkt tot bargroeden en bij de boeren geplaatst. (Zie de schetsen elders).

Eénmaal mocht ik met baas Piet een waterpomp helpen maken en ook dat was interessant werk, wat heden ten dage niet meer wordt gedaan. De bazen waren daar een speciale mast voor wezen uitzoeken en die was van zeer fijn vurenhout en aangezien er alleen in Scandinavië dit fijne hout voorkomt moet dit zeker Koperwijcksvuren zijn geweest. De mast werd in de houtloods op schragen gelegd en goed verankerd, zodat hij goed vast kwam te liggen. Hij was ongeveer 5 meter lang, met een diameter van 35 centimeter. Over de aslijn moest dan een gat worden geboord en dat moest ook nog taps worden uitgevoerd. Aan het boveneinde was dat 12, en aan het ondereinde ca 8 centimeter. Ook hier kwam het vakmanschap van de Van Vlieten goed tot uiting. Met behulp van de grote pompboren werden de gaten erin geboord, maar dat ging niet zo maar. Eerst werd er met de lange fret een begin gemaakt om vervolgens met diverse lepelboren naar de grote te gaan. Die lepelboren waren met stangen onderling aan elkaar verbonden. Op een speciaal wagentje rustte dan de boorstang en deze werd dan goed op hoogte gehouden en door steeds een draad over de aslijn te houden, kon men de richting van de pompboor bepalen. Het was een zwaar karwei en het was zweten geblazen. Baas Piet stond daar met opgestroopte mouwen en blootshoofds. Steeds was er controle of de boor goed door de aslijn ging. Op bepaalde diepte's werd een kleinere boor gebruikt om het gat over de lengteas goed taps te doen uitkomen. Toen het gat klaar was werden er aan het ondereinde dwarsgaten naar de as geboord, voor toevoer van het water naar de aslijn. Het belangrijkste werk werd op de timmerwinkel uitgevoerd en daarna werd de pomp opgehaald door de boer met zijn paardenwagen. Toen de boer kwam werden alle hulpmiddelen meegegeven voor het plaatsen van de waterpomp. Dat was een bok of driepoot met Westontakel, een twaalfsports-

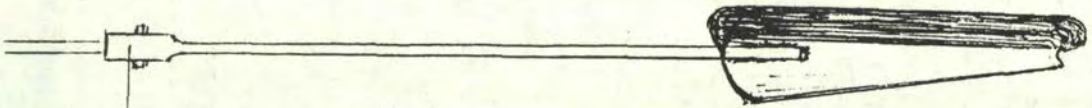

HULS VOOR VERLENGSTUK

POMPBOOR IN DIVERSE AFMETINGEN

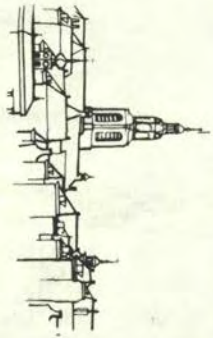

laddertje voor in de pompput en de verdere pomponderdelen zoals de zuiger, slotstuk, tuit, knie, zwengel en nog wat kleinere onderdelen en gereedschappen.
Die grote pompboren waren overigens nog oude, gesmede en goed geharde boren, ook wel lepelboren genoemd en ze hadden een lengte van ongeveer 50 centimeter.

De boerderij waar de pomp geplaatst moest worden, lag aan de toenmalige Broekweg in de Broekpolder. Was er een mooiere polder in de omtrek denkbaar? Ik geloof het niet. De bazen Siem en Piet gingen nu gezamenlijk op karwei en dat was een zeldzame gebeurtenis. De bok met het Westontakel erin werd geplaatst, de pomp erin gehangen en in de pompput gebracht. Met behulp van het twaalfsports-laddertje moest ik in de pompput afdalen. De put was droog gemaakt, door de watertoevoer vanaf de naast de boerderij gelegen sloot af te dammen. Onder in de put moest ik de pomp bijsturen en op maat brengen, zodat hij te lood kwam te staan. De pomp werd daarna geschoord en de kruin kon worden gedicht. De zuiger, knie en zwengel werden aangebracht en de tuit erin geboord (het slotstuk was reeds geplaatst) en toen werd het water weer toegelaten in de pompput. Nu was het pompen geblazen en het eerste water kwam met gemak en in een forse straal naar boven. Dat was wel een gewaarwording: het water werd met vreugde begroet, het was een voldoening van je werk. Ook liep de pomp niet af, dat wil zeggen dat het waterslot lekte, zodat het water weer terugliep naar de put. Zo kwam voor mij de eerste, maar tegelijk ook de laatste pomp in werking, waaraan ik geheel heb mogen meewerken.

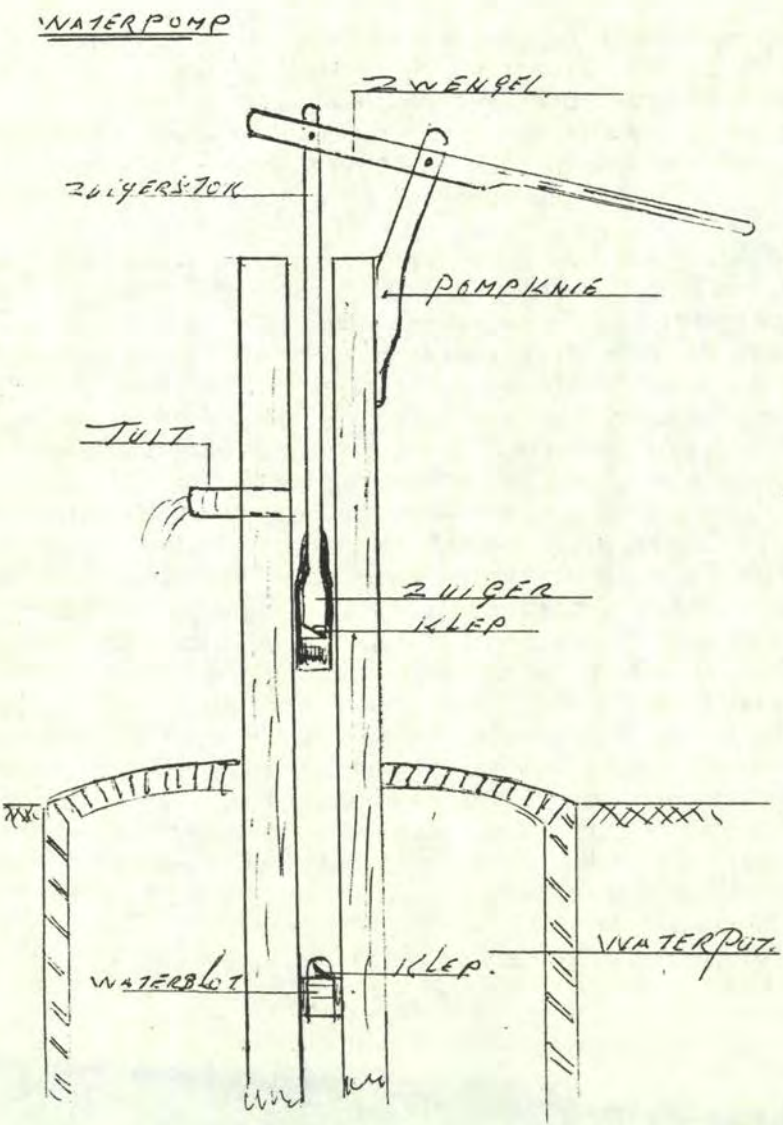
WATERPOMP
ZWENGEL
ZUIGERSTOK
POMPKNIE
TUIT
ZUIGER
KLEP
WATERBLOT
KLEP.
WATERPUT.

Jaarrekeningen.

Zo tegen het einde van het jaar had baas Siem het wel heel erg druk en trok hij zich terug in zijn kantoortje. Hij ging dan de vele jaarrekeningen schrijven. Het was toen nog een vaste gewoonte dat de rekeningen eens per jaar werden aangeboden. Maar niet alleen hij, maar ook ik had het druk, want ik moest de rekeningen bij de klanten gaan brengen. Het behoorde namelijk ook tot de traditie dat de rekeningen persoonlijk werden overhandigd.
Waar de klanten woonden? Nu dat was toch wel een grote verscheidenheid. In de stad waren het onder meer Caay, de bakker, de korenmolen, "Onderling Grondbezit", "De Werkmanswoning", het schoolbestuur van de Emmastraat-school, Maalderij Dorsman op de Markt, maalderij Poot/ Tieman, boerderij Poot, de Magnesietfabriek, maalderij Baauw in het Emaus en de melkfabriek Emous. Diverse schoolbesturen, zoals dat van de kleuterschool Juliana en van de Terpstraschool en verder vele kleine burgers door de gehele stad. Ook baas Wim kreeg dan zijn rekeningen en dat zal wel om heel wat geld zijn gegaan. Dan nog de vele boerderijen waar grotere of kleinere werken waren uitgevoerd, zoals in de Zuidbuurtseweg, de Broekweg tot de Bommeer toe, vervolgens de Kethelweg en de mooie Holyweg tot de Zouteveen toe. Dan nog boerderijen langs de Schiedamsedijk tot de Vijfsluizen toe. Ik had dus in die tijd veel fietswerk en dikwijls ging ik na een maand weer terug om het geld te gaan innen. Maar dat ging meest om de kleine rekeningen. De grote werden meestal persoonlijk voldaan op het kantoortje en de boeren die er kwamen brachten dan weer werk mee, vooral als de rekening nogal goed was uitgevallen.

De boerderijen.

Het werk op de vele boerderijen was uitzonderlijk mooi. We deden zowel grote- als kleine werken. Meestal samen met baas Piet en bij uitzondering met baas Siem. Om geen boerderij over te slaan zal ik hierna landweggewijze daar wat over vertellen.

De Maassluissedijk.

Ik begin dan op de Maassluissedijk met de boerderij "De Vergulde Hand". daar werden veel onderhoudswerken verricht, zoals het repareren van staldeuren. Naast deze boerderij was een nog betrekkelijk nieuwe boerderij van ene Moerman. Daar zijn wij ook wel eens geweest, maar hij was toch niet zo belangrijk voor ons.

De Zuidbuurtseweg.

Om in de Zuidbuurtseweg te komen moest met via de Maassluissedijk, waar nog het draaihek van de oude tol was. De tol zelf was toen al verplaatst naar de Maassluissdijk tussen de boerderij van Moerman en "De Vergulde Hand".
De eerste boer aan de rechterzijde van de Zuidbuurtseweg was Verkade. De boerderij is er nog. Daar zijn wij maar weinig geweest. Op de boerderij aan de overzijde, nu de "Zuidbuurthoeve", vroeger van Piet Hoogendam, kwamen we meer. Meestal voor onderhoudswerk, zoals de blinden van de kelder sluitend maken en van nieuwe wervels voorzien. Zowel binnen als buiten, want zo'n kelder had altijd dubbele blinden vanwege de koeling. De kelder en de blinden waren vaak blauw geverfd om de vliegen te weren. In de stal moesten wij vele klissings tegen de balklaag

aanbrengen, omdat de binten in de gevel afgerot waren door de stiem en ze ook van nieuwe gevelankers voorzien. Met de kelderwind werd het gebint dan weer op de juiste hoogte gebracht.
Boer Hoogendam was ingeland van de polder en dat was altijd een hele eer voor een boer. Tijdens de koffiepauze mochten wij altijd in de kamer komen en dat gebeurde op vrijwel alle boerderijen, dat behoorde er gewoon bij. Of was men bang dat er geroddeld zou worden als men niet binnen de koffie mocht gebruiken?
Op het erf was altijd een loslopende en tekeer gaande herdershond en daar moest je altijd voor op je hoede zijn. Op een keer kwam ik daar het erf op en met een wijde boog ging die hond om mij heen, maar plotseling schoot hij op mij af en het was "knauw" in mijn benen. Daarna heb ik honden altijd maar krengetuig gevonden, zij zijn nooit te vertrouwen. Het was wel opvallend dat die hond nooit meer bij me is gekomen, mischien had hij zijn gram gehaald.
De boer had twee zoons. De één studeerde en de ander was op de boerderij. Zij hadden de leeftijd bereikt om te gaan trouwen en dat wisten de boerenmeiden uit de omtrek mieters goed. De jongens hadden totaal nog geen meidje aan de haak geslagen en als baas Piet en ik daar aan het werk waren viel het ons steeds op dat daar dan twee ons bekende boerendochters kwamen, met het oogmerk de boerenzoons aan de haak te kunnen slaan. Zo zaten wij dan menigmaal met die jongelui aan de koffie. Het geleek op een boerenroman, maar deze dochters is het niet gelukt om die zoons in te palmen. "Geld zoekt geld". Baas Piet kon er heerlijk over vertellen en gniffelde er vaak om. Maar wij kenden ook de vader van deze deerns en dat was nu niet zó'n vriendelijk boer en juist daarom kon baas Piet zo gniffelen. Zijn vader, de oude Simon van Vliet, had

namelijk met die boer eens ruzie gehad over een waterpomp die niet goed zou zijn. De oude baas had toen tegen die boer gezegd, en dat was in de twintiger jaren, "Ik zal deze pomp nog voor jou plaatsen, maar ik sla nooit van mijn leven ooit nog een spijker bij jou op de woning". Hij heeft zijn woord gehouden en daarom had baas Piet nu zijn slinger.

Met mijn broer heb ik daar ook nog werkzaamheden verricht, onder andere een koeschot zetten in de stal. Het was eigenlijk eenvoudig werk, maar het was toch ook timmerwerk. Wij gingen samen erheen met de geladen handwagen. Het waren toch nog hele ritten vanaf de Kortedijk. Daar aangekomen brachten wij het hout in de stal en gingen het oude schotwerk slopen. De zoon die op de boerderij werkte vond ik maar een eigenwijze kerel. Hij zou tegenover ons zijn wijsheid wel eens tonen en toen wij het schotwerk gingen aanbrengen kwam hij snel de stal in en zei dat hij dat ook kon. Niet alleen ik, maar ook mijn broer moest niets van die kerel hebben. Wij keken elkander eens aan en wij begrepen elkaar dan ook goed en gingen onze gereedschapbakken inruimen en brachten die op de handwagen. En daar stond die jonge kerel zo gek van te kijken en hij vroeg dan ook wat we nu gingen doen ? "Nu, jij kan dat werk toch zelf ook, dan heb je ons toch niet nodig ?". Dat vond hij waarschijnlijk toch ook niet goed of hij was bang voor zijn vader. Hij zei dan ook snel dat hij dát niet bedoelde. Toen zijn we maar weer aan het werk gegaan want ik geloof ook niet dat de bazen ermee ingestemd zouden hebben als we waren weggegaan, maar je word wel eens voor het feit gezet. Nooit of te nimmer hebben wij van deze kerel nog last gehad. Hij kwam zelfs niet meer naar het werk kijken.

Achter deze woning was de boerderij van Ridder Dijkshoorn, ongeveer daar waar nu het voetbalveld van D.V.O.ligt. Daar zijn we eigenlijk maar een dag bezig geweest met diverse werkzaamheden.
Weer verder de Zuidbuurt in stond het zogenaamde "Jachthuis", dat ook tot de klantenkring behoorde. Het was meer een buitenhuis dan een boerderij. Er tegenover een landweg op daar lag boerderij "De Moordwoning", waaraan een legende verbonden was. Op deze stee is namelijk door rovers in vroegere jaren de gehele familie uitgemoord, alsmede het personeel, maar één ding hebben zij vergeten of niet kunnen doen vanwege hun geweten en dat was het kindje in de wieg. Dat kind kon immers niet praten en was zich ook niet bewust van wat er was gebeurd. Deze woning heeft gestaan ongeveer daar waar nu de garage aan de Dirk de Derdelaan is, voorheen was deze van Eigenraam. (Die garage heb ik trouwens ook nog gebouwd, in 1959). Op "De Moordwoning" werden niet alleen vele reparatie's verricht, maar daar heb ik ook nog een bijzonder karwei mee mogen maken en dat was het maken van een watermolentje in het land, dat diende om het slootwater op peil te houden. Van het bestaande molentje was zeer veel verrot of versleten. De wieken ervan werden door de boer naar de timmerwinkel gebracht en op het erf beneden hebben baas Piet en ik die wieken vernieuwd en gerepareerd. Ook alweer een apart werk dat niet meer voorkomt. Ook het mechanisme werd grondig onder handen genomen, alsmede de spil en de schoepjes. Toen dat gereed was werd het weer opgehaald door de boer en toen was het net als de koeien in de wei en wat wil je dan nog meer in de zomerdag, met de bonte en nieuwsgierige koeien om je heen, want toen was alles nog land, tot de Burgemeester Pruissingel toe.
De vloer werd in de sloot gemaakt met de in- en uitlopen.

Het Jachthuis aan de Zuidbuurtseweg.
Tekening door J.Stigter.

Daarna kwam het frame van het molentje en de staande spil met het raderwerk kon daarna geplaatst worden. Vervolgens de wieken met de grote staart en de molen kon zijn werk aanvangen. Onder aan de staande spil waren vier schoepjes aangebracht die het water dan konden stuwen. Eenvoudig, maar toch weer vernuftig. Alles werd in de carbolineum gezet en de nieuwsgierige koeien, die steeds naar het werk kwamen, stonden aan die bruine carbolineum te likken, ze vonden het zeker lekker. Ook hier was het op de boerderij in de kamer koffiedrinken. Het was een oude en schilderachtige woning, gewoon een plaatje.

Iets verder dan deze boerderij stond en staat er nog, de "Hoogkamer", waar de familie Van der Ende woonde. Die familie bestond uit een vrijgezellen boer met zijn zus en hun moeder van 93 jaar. Het was daar goed vertoeven. Ik denk wel eens dat dat voortleeft, want ook nu is het nog goed vertoeven op de "Hoogkamer", want vele buitenlandse toeristen hebben hier onderdak.
De oude boerin liep nog in klederdracht en zij werd al wat kinds, hoe kan het ook anders op die leeftijd, en steeds had zij het maar over de kinderen uit de buurt die daar altijd kwamen spelen en dan vertelde zij dat zíj al vroeg moest karnen en kazen maken.

Op deze boerderij moesten wij in de stal een moerbint vernieuwen, maar eerst moest de oude er onder uit genomen worden. Met kelderwinden werden de kinderbalken met de vloer wat omhoog gebracht en dat moest wel voorzichtig worden gedaan. Toen kon het moerbint worden weggenomen en het nieuwe geplaatst worden. Het was een zwaar bint, wel 15 x 30 cm., en hij moest weer aan de oude gelast worden met een haaklas, dus weer iets aparts. Het was wel een moeilijk karwei om dat bint er weer in te krijgen, maar

Deze fraaie boerderij was de zgn. "Moordwoning", of, zoals op het origineel van deze foto staat "Het moordhuis". Hoewel dat een term is waaraan wij een andere betekenis hechten zou dat in dit geval wel kunnen kloppen. De auteur noemt het huis tenminste 'gewoon een plaatje".

het zal waarschijnlijk wel goed zijn gegaan, want de woning staat er nog. Tussen de werkzaamheden door was het ook daar koffiedrinken in de woonkamer en gezeten op de biezen stoelen zagen wij het tafereel daar eens aan. Aan de wand hingen grote familiefoto's, net als overal met die ouderwetse zwarte lijst. Ernstige gezichten en je werd als het ware door die gezichten gevolgd, zo strak keken ze je aan. Of was dat maar schijn en fantasie van mij? In ieder geval was het een sobere kamer, met uitzicht op de oprijlaan. Er was daar nog een vrouwspersoons in huis en die zat op een stoel aan de tafel. Zij was blind en idioot en wist eigenlijk niet eens dat zij leefde.
De oude boerin schonk de koffie in met bevende hand, zodat er meer naast dan in de kopjes terecht kwam en zij vroeg aan haar idiote dochter "Moet je nog koffie Pietje?". Dan ging er een afschuwelijke kreet door de kamer en zij riep hard "Jaaaaa!". Zij taste met haar handen over de tafel om het kopje te vinden. Ze was de vijftig jaren reeds gepasseerd en kwam nooit van haar stoel af, die eigenlijk een 'stilletje' was, zodat zij er haar behoefte op kon doen.
Na de koffie en een gezellig babbeltje met de boer, gingen wij weer naar de stal en namen ons werk weer op. Ook is daar nog eens een groot stuk van de zoldervloer gerepareerd en vele stalbinten, die bij de muur waren afgerot, werden weer van schildklissings voorzien en de gevelankers opnieuw vastgenageld. Die klissings werden veelal met ouderwetse taaie spijkers vastgenageld, zoals ook het bevestigen van de ankers geschiedde met gesmede spijkers.
Het was zomerdag toen wij daar aan het werk waren en wij beiden, baas Piet en ik, gingen dan tegen de stalmuur in het zonnetje ons brood opeten. Wij keken de wijde polder

in en zagen de Vlaardingse toren in de verte als een trouwe wachter. Maar er waren nog meer trouwe wachters en één ervan was de kettinghond en toen wij daar zo heerlijk zaten te genieten van het zonnetje, kwam die grote waakhond met een vaart op ons af. De hond was losgebroken. Het was een grote hond, één met witte en zwarte vlekken en een blauwe tong, een soort Deense dog. Met een grote sprong kwam hij op mij af en sloeg zijn vervaarlijke poten om mijn nek, maar gelijk trok ik aan zijn halsband en trok zo zijn kop boven mijn hoofd. Er volgde een gevaarlijk gebrom. Baas Piet was er eveneens van geschrokken en ging met de meeste spoed de boer uit huis halen, die meteen mee kwam. De boer was er niet zo blij mee, want de hond was niet te vertrouwen. Maar met veel lieve woordjes kon hij de hond bij mij vandaan krijgen en hij werd weer snel aan zijn ketting gekluisterd. Hoe het komt, ik weet het niet, maar die krengen van honden moesten mij ook altijd hebben en nooit heb ik een hond kwaad gedaan.

De boer was een vriendelijke en gemoedelijke man, maar hij hield zeer zeker niet van knoeiwerk en hij was voor mij dan ook de eerste en enige boer die behoorlijk wat materiaal had, zoals nieuw hout en zand en cement. Op een morgen waren wij aan de zoldervloer bezig toen de boer de zolder opkwam en naar zijn heerlijke gerookte hammen ging, die daar in linnen zakken aan de kapspanten hingen. Hij sneed er een paar stukken af voor het huishouden, maar tevens ook voor ons een paar stukken. Nu dat ging er ook wel in, het smaakte voortreffelijk en voedde ontzettend. Wij beiden hebben dan ook die morgen ons brood niet opgegeten. Verder hebben wij daar de karnmolen gerepareerd en diverse nieuwe wervels op de luiken van de kelder gezet. En zo was daar weer een karwei naar wederzijds genoegen gereed gekomen.

Nu gaan wij weer verder de Zuidbuurtseweg in, naar de woning met de mooie ijzeren inrijhekken, "Schinkelshoek" genaamd. Daar werden net als overal diverse reparaties verricht en in het land, dat van deze boer ook aan de spoorlijn grensde, moesten wij een groot bord plaatsen: een reclamebord van Piet Sluis' opvokvoer. Het was wel twee bij drie meter groot en dus moesten er stevige palen in de grond worden gezet en moest het ook goed geschoord worden, want het was wel een windvang zo op de open vlakte. Het was najaar en windering, een koude bedoening. Ja, wij werden wel gehard, want met alle weersomstandigheden was je op de boerderij.
Dit was een stille boer, maar stille wateren hebben diepe gronden en dat is in de oorlog ook wel gebleken, want deze boer moet in de hongerwinter vele mensen uitgekleed hebben voor wat eten, iets dat als schandelijk en onmenselijk werd betiteld. Toen hebben de ondergrondse verzetsstrijders een inval gedaan en hebben alles, ook het voedsel, meegenomen en de boer op een stoel vastgebonden achtergelaten! Toch hebben wij er tussen de middag gegeten, maar dat was ver voor de oorlog.

Nog een eind verder deze weg in stond de "Sarijnen Hoeve", daar heb ik ook nog gewerkt, maar daarover later meer.

De Broekweg.

Kon men in de omgeving een mooiere polder vinden dan de "Broekpolder"? Ik geloof het niet. Alle boeren aan deze mooie polderweg waren klant bij de gebroeders Van Vliet. Er waren daar maar weinig boerderijen waar ik niet heb gewerkt.
We beginnen bij de Broekkade, hoek Gedempte Biersloot,

waar de boerderij en het land van "Zalige Pauw" was. Die boer werd zo genoemd, maar ik het waarom daarvan eigenlijk nooit geweten, maar er zijn in Vlaardingen wel meer mensen met een bijnaam. Alleen in de stal heb ik daar gewerkt.
Dan nemen we een grote stap en komen we bij de "Engelse Boogaard" en die naam stond ook op de hekkepalen van de inrit geschilderd. Op het erf stond een schuur die was verhuurd aan een groentenboer, ene Molendijk, die woonde in één der huisjes bij de toenmalige IJsclub. Deze schuur was weggezakt en de onderzijde ervan was niet al te best meer. Wij hadden de opdracht gekregen om de schuur op te vijzelen en rondom een betonnen voet aan te brengen. Samen met een uitvoerder van baas Wim, Rinus Schenkel, de latere directeur van Gemeentereiniging, hebben wij dat karwei geklaard. Schenkel was een prima vakman, maar wel erg stil. Zijn stem heb ik dan ook niet veel gehoord. Zo'n twee à drie weken hebben wij daaraan gewerkt en de schuur stond toen weer keurig waterpas en was omhoog gebracht. De groentenboer kon nu zijn paard en wagen weer stallen en hij was daar zeer mee ingenomen. Na afloop kreeg ik tien gulden fooi en dat was toen voor mij tweemaal zoveel als ik per week verdiende! Verbaast was ik wel, want zo'n grote fooi, had ik nog nimmer meegemaakt en ik was er dan ook zeer blij mee. Van dat geld kon ik dan weer een stuk kleren kopen en wat gereedschap. Want voor mijn kleren moest ik zelf zorgen, want het was werken en sparen in deze beroerde crisistijd. Er zat immers niets anders op. Ik had maar één gedachte: ik had werk en leerde een vak en als ik ooit volwassen ben, dan zullen we wel verder zien.
Op de plaats van de "Engelse Boogaard" is nu het Kolpabad. Vele bomen die nu de fietsenstalling sieren zijn nog afkomstig van deze boerderij.

Tegenover "De Engelse Boogaard" is de woning van Dr Moerman; een prachtige woning en een stal waar zijn broer, dove Jan, het gezag over had. Het timmerwerk daar was ook voor ons. Zo moest ik voor de stal een kozijn maken, met roetjes erin met vele kruisjes. En dat moest dan 'getuimeld' worden, zo heette deze constructie. Dat kozijn was behoorlijk zwaar, want het was geheel van eikenhout gemaakt. Ook hier weer: als ik er voorbij kom, dan zie ik steeds mijn werk terug. Het staat links van de staldeur en is vanaf de weg gemakkelijk te zien.
Het eigenaardige was wel dat wij het boerentimmerwerk hadden, maar dat een andere aannemer zijn duivenhokken moest maken en dat was Piet Drop van de Waal. Niemand wist toen dat Dr Moerman duiven hield voor zijn studie. Dat hoorde men vele jaren later, waar nu de medische wetenschap nog steeds niet uit is met zijn alternatieve geneeswijze. Misschien krijgt hij nog wel eens een standbeeld of wordt er een straat naar hem genoemd.
Veel mensen denken dat Dr Moerman een vrijgezellenleven leidt, maar deze dokter is toch wel eens getrouwd geweest en nog wel met een freule. Zij woonden toen in een huis aan de Prins Bernhardlaan, een woning die baas Wim nog had gebouwd. Ook daar moest ik wel eens karweitjes gaan doen. Dan ging de deur open en een deftige dame zei dan: "Zo broertje, ben je daar". Nu, die gezegde's neem je er dan maar bij en het was toch wel een vriendelijk mens. Ik moest er vele deuren sluitend maken die de timmerman van baas Wim niet goed had afgewerkt. In één der kasten hing een uniform van luitenant, waarschijnlijk van Dr Moerman zelf en als dat zo is, dan moet hij toch ook officier van gezondheid zijn geweest.
Ik werd bij de freule in de woonkamer genodigd voor de koffie en die freule maar vragen over de werkende stand, zij had daar veel interesse voor. Verder of ik het wel

De boerderij en het herenhuis "Hoogstad" aan de Broekweg, de woning van Dr C.Moerman.
Tekening door Octave DeConinck.

naar mijn zin had en of ik graag het timmervak wilde leren. Natuurlijk werd dat laatste wel met klem bevestigd, dar had ik het minste moeite mee. Ik vond het niet zo bezwaarlijk dat zij al die vragen stelde, maar het duurde zo lang en ik moest toch weer aan het werk gaan, dus zei ik tegen haar "mevrouw, ik blijf te lang zitten, nu moet ik toch echt weer aan het werk gaan". Verbaast zei ze: "Nu, ik vraag en ik betaal. Blijf nog maar even zitten". Ik zag altijd tegen zulke mensen op, maar zij was toch eigenlijk maar een doodgewone vriendelijke dame, met veel belangstelling voor de kleine werkende stand. Toch zijn vóór de oorlog Dr Moerman en deze vriendelijke freule gescheiden. Ik geloof dat zij nooit kinderen hebben gehad, ik heb daar nooit iets over gehoord. De dokter is toen weer naar zijn heiligdom aan de Broekweg teruggekeerd en heeft zich hoofdzakelijk op zijn studie gestort, met zijn duiven en het kankeronderzoek. En hij zal heus wel wat ontdekt hebben, maar dat is dan toch tot heden niet erkend. Wel jammer, hoewel vele doktoren nu gaan twijfelen en proberen zijn methode toe te passen. Deze man zal de geschiedenis ingaan als een groot en geleerd Vlaardinger.

Naast de boerderij staat nog een groot herenhuis dat ook van de familie Moerman is en daar woonde toen ene Vellekoop. Het was een statig huis, alleen deed het toen wat kaal en ouderwets aan. Alles was daarbinnen sober, maar dat zal wel komen door de financiële toestand van de bewoner. Met baas Piet moest ik mee naar de zolder van dit herenhuis. Daar was een kapspant zeer slecht en die moest goed gerepareerd worden. Het dakte zakte goed door en er was veel lekkage. Het was niet zo maar een kapspant, maar een uit schinkels vervaardigde spant en dat was rond gemaakt. Van triplex hebben wij toen eerst

mallen gemaakt en met deze mallen gingen wij naar de timmerwinkel om een gedeeltelijk nieuw spant te vervaardigen. Dat alles ging met behulp van de lintzaag en toen was het de handwagen laden met stempels, sloffen en kelderwinden en weer terug naar die grote zolder. Met veel omzichtigheid werd het dakvlak met de kelderwinden omhooggebracht en dat móest wel voorzichtig gaan, anders zou men de hele boel in elkaar draaien. Zo kon men dan het oude spantstuk verwijderen en de vernieuwing aanbrengen. Ik denk dat wij dat wel goed hebben gedaan, want het herenhuis staat nog steeds als een sierraad langs de Broekweg. Als ik er voorbij ga dan zie ik mijzelf weer met baas Piet op die zolder bezig en dat is dan weer de romantiek van het ouder worden!

Wij gaan weer wat verder de Broekweg in en komen bij de stee van de familie Inthout, die in de meidagen van 1940 nog is gebombardeerd door de Duitsers, maar die bommen zullen wel bedoeld zijn geweest voor het afweergeschut bij Dr Moerman.

Op één na alle woningen stonden aan de linkerzijde van de Broekweg en die ene was de boerderij van de familie Dijkshoorn, waarin nu de watersportvereniging "De Bommeer" is gevestigd en die nog werd gebouwd door de gebroeders Van Vliet. De eerste woning in de bocht was van Piet Hoogendam, die op de boerderijen veel over de tong ging. Het was dan een soort leedvermaak van nooit bewezen misstappen die zo smakelijk werden verteld alsof dat de verteller nooit zou kunnen overkomen. Maar niets is minder waar: "Wacht je voor de lamme, want zij slaan met de krukken!". Natuurlijk hebben we ook op die boerderij vele werkzaamheden verricht.
We gaan nu de bocht door en rechts om en dat gedeelte van

de weg is er nog steeds. Daar stond de woning van Arie Hoogendam en deze woning is waarschijnlijk nog door de oude baas Simon van Vliet gebouwd. Hij zakte naar de ene zijde, als men er voor staat links, en daar moest wat aan gedaan worden. Men heeft er toen kuipstukken of teertonnen onder de fundering aangebracht, een zeer oud en beproefd middel en dat heeft toch wel goed geholpen.

Weer naar de volgende boerderij en die was van Adrie Hoogendam, waar wij niet zoveel hebben gewerkt, alleen op de timmerwinkel. Dan komen we bij de aloude en vooral toen bekende boerenstee "De Kooiwoning", waar de broers Maarten en Jan Hoogendam de scepter zwaaiden. Velen malen tijdens onze werkzaamheden hebben baas Piet en ik daar in de mooie kamer koffie gedronken. In deze kamer was een pracht van een tegeltableau van roodpaarsige tegels van de eendenkooi. In die kamer werd veel afgebabbeld en dat kon kooiboer Maarten zeer goed. Altijd zag je hem op zijn klompen en met een pet op het hoofd in de stad. De boerderij en de stallen waren toen verhuurd aan een neef van hem, Maarten Sas, die toen tegenover de IJsclub aan de Broekweg woonde.
Op de Kooiwoning hebben wij de achtergevel van de stal, alsmede het achtergedeelte van de kap vernieuwd. Dat vernieuwen hield in dat dat met oud materiaal moest gebeuren. Voor het metselwerk, dat toen uitgevoerd werd door Glansdorp, werden de afkomende ijsselstenen gebikt en opnieuw gebruikt. Ook de kap en het wolfseinde aan deze kap, een kort stuk afgeschuind dak, werd allemaal van sloophout vervaardigd, behalve de daksporen en de panlattten, die waren nieuw. Juist het werken met dat sloophout vereiste nog meer vakmanschap, daar de houtmaten ook onderling verschilden. Al met al was het daar bij de kooiboer bijzonder leuk werken. Baas Piet en ik

hebben daar goed genoten, ook van het mooie weer en van de omringende natuur.
Wij werden door de kooiboer uitgenodigd om op een zondagmorgen mee te gaan naar de eendenkooi om die te bezichtigen. Dat aanbod werd door ons dankbaar aanvaard.

Zo gingen baas Piet en ik dan op een zondagmorgen met de kooiboor naar de eendenkooi. De wandeling ging eerst over een gedeelte van de toenmalige Rijskade, waarvan nu nog een gedeelte waarneembaar is. De kade liep vanaf de Kooiwoning naar de Bommeer en vele Vlaardingse jonge paartjes hebben hier in hun jonge jaren geschiedenis gemaakt. Het bezoek was een uniek gebeuren. De kooiboer liet alle eendengangen zien, die achter rietwanden verscholen lagen. Het vele gekwaak in de kooi kwam van de lokeenden. De kooiboer legde ons alles uit, ook hoe de eenden in de fuiken werden gedreven. Zeer interessant en het was voor ons een genoeglijke zondagmorgen. Op de terugweg werd eerst nog bij het mooie tegeltableau koffie gedronken, waarbij de nodige verhalen over het boerenleven werden verteld.
De broer van de kooiboer was een stille man, toen reeds de tachtig jaar gepasseerd. Hij dronk het water uit de sloot, want hij vond het meegebrachte leidingwater maar niets. Wel was het slootwater toen veel en veel schoner dan nu, want ook baas Siem heb ik nog wel zo met de hand slootwater zien drinken. Bij de kooiboer hebben wij ook de gasketel van het aardgas nog gerepareerd. Ja, die boeren waren eigenlijk al jaren vooruit, maar voor het ontginnen van het aardgas waren er toen de middelen nog niet voor. Deze reparatie kwam overigens prima uit, want het was september en in de boomgaard waren de vruchten goed rijp. In een hoek van de boomgaard ontdekten wij ook nog een wat verscholen staande pruimenboom, wiens mooie

blauwe pruimen overheerlijk smaakten. Zowel baas Piet als ik hebben er wel voor gezorgd dat er thuis ook nog wel van gegeten kon worden en daar werden ze ook dankbaar aanvaard.

Naast de Kooiwoning lag de historische en schilderachtige boerderij van de familie Kalisvaart. Jammer genoeg heb ik daar nooit gewerkt, hoewel ik toch regelmatig op die woning kwam, om rekeningen en kwitanties te innen. Vele boeren lieten hun hulpmiddelen immers ook op de timmerwinkel vervaardigen.

Vervolgens was daar de woning van Zwerus de Jong, waar altijd veel personeel aanwezig was. Daarnaast de woning van Jacob Hoogendam, waar wij toen de nieuwe waterpomp hebben geplaatst.
Op een dag moest ik daar naar toe om in de nieuwe ramen de raamkoorden aan te gaan brengen, want de schilder was daar bezig. Daar aangekomen ging ik de kamer in en ik hoorde gerommel in de lege bedstee. Dat kwam van de gesnorde schilder die de bedstede aan het schilderen was. Dat was Piet Bogaard, die ook veel op de nieuwbouw van baas Wim werkte. Het werd daar in die kamer een vrolijke boel, want die schilder had een komische aanleg. Zijn broer was van hetzelfde type en ook schilder. Zij werkten meestal samen voor het schildersbedrijf Burg uit Maasland.

Dan kwam de woning van Jannetje de Jong, bewoond door twee vrijgezellen zussen en een vrijgezellen broer. Allen 'visten', zoals dat op zijn Vlaardings werd gezegd "met een drijfvleetje". En dat heb ik daar bewust meegemaakt, want van hen kregen de gebroeders Van Vliet nog altijd 25 gulden en die werden maar niet betaald. Of zij nu echt

geen geld hadden weet ik niet, maar zij hielden zich in ieder geval goed arm. Als ik daar om dat geld kwam dan was het altijd "niet thuis", of "de boer is er niet", maar hij lag dan wel luid te snurken.
Naar deze boerderij ben ik eens met Ego Blok meegeweest om de hooiberg te repareren. Deze Ego was een zoon van een vroeger goed bekend staande timmerman in Vlaardingen, maar alles van diens bedrijf was aan lager wal geraakt. Ego Blok woonde in de Kortedijksteeg naast de timmerwinkel. Toen hij denkelijk zo'n 60 jaar oud was won hij nog in de loterij 25.000 gulden. Dat was toen heel wat: men kon daar een straat huizen voor kopen!
Deze Ego werkte ook veel onder de boeren en bleef ook wel in de hooibergen slapen en eten deed hij ook bij de boeren. Hij was een aan lager wal geraakt timmermansbaasje en de drankfles was zijn grote vriend. Zijn neus was zo blauw dat, als je erin zou knijpen, je wel een glaasje jenever kon opvangen! Daar hij ook veel op de woning van Jannetje de Jong knutselde, vroeg hij aan baas Siem of ik hem een daagje mocht helpen. Dat werd toegestaan en zo ging ik met Ego naar dat rare stel mensen. Dat het inderdaad een stel raren waren daar kwam ik al snel achter. Nog maar net op het erf aangekomen zag ik dat één van de vrouwen de nachtspiegel uit het dakraam leegde. De inhoud kletterde op het erf. Gelukkig liep ik daar niet onder, want dan was het meteen rechtsomkeert geweest. Ego was daar al aanwezig en wij gingen de barg repareren. Net als altijd was het warm weer en dus zweten geblazen. Voor de koffie werden wij ook hier binnen geroepen en Ego stelde mij op mijn gemak en vertelde dat ik het maar moest nemen zoals het viel. Nog maar net aan tafel gezeten ging de kamerdeur open en een spiernaakte vrouw liep door de kamer, rare klanken uitstotende. Ik wist niet wat ik zag en dat voor een jongeman van achttien

jaar oud! Zo iets had ik nog nooit beleefd, want over zulke dingen durfde je nauwelijks te praten, thuis evenmin. Natuurlijk sprak je daar wel met je broers over en dan werd er goed om gelachen. Voor Ego was dit de normaalste zaak, want zo hij vertelde liep zij wel vaker nakend over de zolder. Hat waren maar rare gasten en dat hoefde voor mij ook weer niet.
De hooiberg werd verder afgewerkt en om vier uur was ik toen klaar, zodat ik ook een vroegertje had die dag.

Na deze boerderij kwamen er twee woningen van de familie Keizer en dat waren dan Dirk en Piet Keizer. Hier zijn we ook een dag of wat geweest. De twee woningen geleken enigszins op elkaar. Een schoonzoon van één dezer boeren zat op de woning die langs de Vlaardingse Vaart stond, waar nu de watersportvereniging "De Bommeer" is.
Dan komen we bij de woning van Wim Bos. Ook een oude bedoening, waar de Van Vlieten nog geld van kregen, maar zij betaalden maar niet. De woning zag er altijd wat vervallen uit en er was geen geld om hem op te knappen. Men leefde maar zoals het uitkwam. Vele malen ben ik ook daar aan de deur geweest om geld los te krijgen, maar ik ving altijd bot en hoorde vanuit de bedstede alleen maar grote vloeken. Die oude baas kwam nooit tevoorschijn als het om geld ging, maar later bleek dat hij inderdaad te arm was om te betalen.

Naast deze woning liep een lange laan tot aan het Bommeer, waar de woning stond van Cor Ham en zijn gezin. Een zeer groot gezin en hij deed dan ook zijn katholieke categorie wel eer aan. Vele van deze kinderen heb ik goed gekend, maar er was daar ook veel armoede en ze moesten hard werken om het hoofd boven water te houden, maar toch was deze boer een trouwe betaler van zijn schulden. Vele

malen zag ik deze grote, statige man in de timmerwinkel komen om zijn schulden, of gedeelten ervan, te betalen.

Nu was er nog een woning, de laatste, en hij was vlak naast de eerste Vliet gelegen. Het was de woning van Dirk Mosterd en later van de weduwe Mosterd. Godsdienstige mensen waren het, en het was daar voor het werkvolk goed vertoeven. Het was er zeer schoon en netjes en het was een lust om daar te mogen werken, zo langs de Vliet en in die mooie polder. Veel hebben wij er dan ook mogen uitvoeren. Er kwamen nieuwe staldeuren en op het boenhok en het uitgebreide boenhok moest een geheel nieuw dak komen. De stal- en de boenhokdeuren waren opgeklampte deuren en die werden altijd in de timmerwinkel gemaakt. Met één deur, die van het boenhok, heeft baas Piet wel geschiedenis gemaakt. In de timmerwinkel werden die deuren dus vervaardigd en bij onder en bovendeuren lieten wij de buitenste delen altijd doorlopen. Pas als de deur was gehangen dan werden deze delen doorgezaagd, want het hangen van boven- en onderdeuren veel gemakkelijker maakte. Het ging toen net zo als altijd. De boenhokdeur was gehangen, de buitenste delen doorgezaagd en men had een boven- en een onderdeur. Ik zie nog het verbaasde gezicht van baas Piet en hij zei maar "hoe kan dat nou, hoe kan dat nou ?" (Nooit hoorde je ook maar een vloek). Wat was er nu gebeurd? Op de timmerwinkel had hij de klampen verkeerd gelegd en nu ging éérst de onderdeur open en daarna pas de bovendeur! Nu, dat kun je niet maken maar zoals een goed vakman betaamt heeft hij altijd wel een oplossing bij een gemaakte fout. Samen hebben wij de klampen verandert en met een lat erbij is het toch een boven- en onderdeur geworden zoals die behoort te zijn. We hebben er achteraf toch nog wel om gegrinnikt, maar fouten moet men nooit iemand kwalijk nemen, hoewel fouten

óplossen ook weer een vak apart is.

Er kwam verder een nieuw dak op het uitgebouwde gedeelte van het boenhok en dat werd met zink bekleed door het toenmalige loodgietersbedrijf van Piet van Muyen en zijn zoon Piet.
Ook hebben wij later op deze woning, langs de kade van de Vliet, een hooitas geplaatst en dat was een grote schuur, die wij eerst hadden gesloopt bij de boerderij van Romein aan de Kethelweg. Die gehele boerderij daar werd gesloopt en de hooitas hebben wij uiteengenomen en is door de boer vervoerd naar zijn nieuwe bestemming. Alle onderdelen werden goed gemerkt. Alleen de panlatten werden vernietigd. Op de plaats van de boerderij aan de Kethelweg werden woningen gebouwd door baas Wim samen met architectenkantoor Snijders. Dat bleef in de familie, want architect Snijders was getrouwd met Neeltje van Vliet, een zus van de gebroeders. Zij is helaas jong gestorven en Snijders trouwde later met een nicht van zijn vrouw.
De hooitas lag opgeslagen bij zijn nieuwe bestemming en daar moest ik heen om bij de wederopbouw te helpen omdat ik nu alles wist, want ik had hem ook moeten slopen. Maar de bazen vonden mij waarschijnlijk nog te jong om dat geheel zelfstandig te doen: begrijpelijk, want ik was nog maar net halfwas timmermannetje. Met baas Piet en een volwassen jonge timmerman, die van de bouwerij van baas Wim kwam, gingen wij daar heen. De jonge timmerman was van dezelfde leeftijd als Arend. Tot mijn spijt kwam Arend niet mee, en moesten wij het met deze in één woord misselijke kerel doen. Zelfs baas Piet moest niet veel van hem hebben en vond het maar een onmens. Het was met hem onplezierig werken, er kon totaal geen lachje af en altijd wist hij het beter. Maar dat viel hem wel tegen. Omdat ik de hooitas had gesloopt, wist ik ook hoe die

weer opgebouwd moest worden. Uiteindelijk had ik hem eigenlijk niet nodig gehad. Omdat hij zichzelf belangrijker vond dan een ander, geloof ik niet dat hij het zo leuk vond dat ik wist hoe het moest. Gelukkig komt er aan ieder karwei weer een einde en daar was ik nu blij om.

Dat was dan de Broekweg met zijn mooie polder en daar heb ik en de familie Van Vliet veel blije dagen gekend.

"Sarijnehove"

Nog geen jaar later moest ik toch alweer met die nare timmerman werken en weer aan een schuur die ik eerst had moeten afbreken. Die schuur stond op een landje in de Vettenoordsepolder en hij was van Pauw de Zeeuw, die toen in het herenhuis genaamd "Lage Weide" aan de tegenwoordige Mozartlaan woonde. Deze boer was al gepensioneerd en zijn boerderij was geweest de vroegere woning en stallen in de hoek van de Maassluissedijk, "De Bouwmanswoning" genaamd. De schuur stond onrendabel in zijn grote achtertuin en nu moest ik die maar slopen en hij moest geplaatst worden op het erf van de "Sarijnehove" aan de Zuidbuurtseweg, een boerderij die ook eigendom was van Pauw de Zeeuw. Dat was toen nog een pracht van een historische woning, maar is nu wel erg vervallen. Het binnenwerk was toen heel erg sober, maar wel antiek.
Ook deze afgebroken schuur was goed gemerkt en werd door de pachter opgehaald en daar moesten wij hem dan maar weer gaan opbouwen en alweer ging die vervelende timmerman mee. Je moest wel, want de bazen beslisten nu eenmaal, maar deze kerel stond je altijd te vernederen. Er was geen enkele Van Vliet die dat ooit zou doen, dat lag niet op hun levenspad. Ik heb nooit een Van Vliet meegemaakt die je zou vernederen, maar wel helpen! Het

was geen toeval dat er maar weingen waren die met deze man overweg konden. Over zijn vakbekwaamheid viel niet te twisten, maar dat was eigenlijk wel logisch want het grootste deel van zijn opleiding kwam bij de Van Vlieten vandaan. Nee, de zonen van baas Piet waren veel opener en zonder poeha! Maar gelukkig was het maar van korte duur en dat vond ik niet zo jammer, maar die boerderij had ik nog wel eens willen bekijken, daar hij onder de monumenten viel. Of daar zorg voor was valt te betwijfelen, daar de woning goed is verwaarloosd en het is toch wel zonde om de historie verloren te laten gaan.

Langs de Broekkade.

Aldaar stond een klein boerenbedoeninkje dat betrekkelijk nieuw was. Op het eerste gezicht zag het er niet als een boerderij uit; wel stond er een hooiberg en een schuur met een nieuwe woning. Voor deze boer moest er een betonnen vloer worden gemaakt in de 'bocht', dat is de verzamelplaats voor de koeien, waar zij in de zomer werden gemolken. Ook ik moest daar aan meehelpen, samen met Siem, de zoon van baas Piet. Hoewel het eigenlijk geen timmerwerk was, moest je dat toch doen, dat was vrij normaal in die tijd. Ook bikte ik vele oude stenen voor het metselwerk. Met dit werk waren er nog twee hulpen: twee van de Kortedijk van Heinrich, later De Jong. Het was toen voor mij wel zweten geblazen, want mijn handen stonden nog verkeerd voor dat soort werk, want ik had het nog nooit gedaan. En probeerde maar eens op te werken tegen Siem van Vliet, met zijn dikke armen en spierballen. Dat kon ik nooit, daar was ik te licht voor gebouwd. Toch wilde je meedoen en je liet je niet kennen. Siem deed alles wel voor. In de lege jute cementzakken moest ik een schep zand doen, dan de zak goed schudden en die

dan weer leegschudden op het bed met mortel, zodat er geen cement verloren zou gaan.
Het werd toen wel een erg lange dag. Ik viel dan ook bekaf in slaap. Maar toch had ik wat geleerd wat mij ook later weer te pas zou komen.
Dat er daar niet alleen betonwerk was bleek snel genoeg, want er moest een nieuwe bargroede worden 'gestoken', geplaatst dus, en dat was typisch werk voor baas Siem. Er was toen ook nog een halfwas timmerman op de timmerwinkel, een zoon van een Schiedamse aannemer, die speciaal kwam om wat te leren. Ikzelf was met baas Piet op karwei en baas Siem had die jongen meegenomen naar de Broekka en dat was blijkbaar niet zo goed gegaan, want voor een roede steken was vakbekwaamheid nodig, want het bleef gevaarlijk en riskant zo'n werk.

Op een morgen waren wij allen aan de timmerwinkel en baas Siem zei tegen mij dat ik met hém mee moest om die bargroede te plaatsen. Maar baas Piet vond dat niet goed. Hij zei dat ik bij hem was en bij hem bleef. Daar is toen een ruzie om geweest met wie ik mee moest en tenslotte zei baas Siem dat ík het maar moest zeggen. Dat gebeurde natuurlijk niet en ik zei dan ook "Jullie zijn de bazen en dat moeten jullie onderling maar bepalen". Uiteindelijk ging ik toch met baas Siem mee, maar wel op voorwaarde dat als dat karwei klaar was ik weer bij baas Piet zou komen. Baas Piet was begrijpelijk voor het argument van zijn broer bezweken, want die jongeman wist niet wat een steiger- of tui-touw was.
Zo ging ik dan met baas Siem mee naar de Broekkade om die roede te plaatsten en dat was een oude schoeiingpaal van de Oosthavenkade. Omdat hij niet aan de lengte voldeed, was de roede gelast. Er was een las aangemaakt met een verlengstuk en daaromheen werd dan bandijzer gewikkeld.

Zo'n las was wel bijna twee meter lang en werd met een trekzaag gezaagd.
De boer daar was net zo'n vrolijk type als baas Siem en had eveneens een kromme pijp in de mond. Toen de roede op het erf was gearriveerd stond hij wel even raar te kijken naar die roede met dat bandijzer eromheen. Hij vroeg aan baas Siem "Zeg, Van Vliet, is dat nu wel sterk genoeg ?". En baas Siem met zijn pretoogjes zei vrolijk: "Luister nu eens goed naar mij. Een gebroken poot is sterker dan een ongebroken poot, want als een poot gebroken is dan komt daar een band van kraakbeen omheen en dan is zo'n poot veel sterker geworden en zo is het met deze roede ook, dus nu is hij veel sterker". Die boer stond verbaasd te kijken van het betoog van baas Siem en geloofde het volkomen. Baas Siem lachte maar wat, met zijn kromme pijp en kwijlende mond. Ja, deze man was toch altijd de vrolijke noot van de familie, maar ook zonder enige ophef.
De boerin aldaar was een klein vrouwtje en zeer opgewekt. Onder het koffiedrinken kwebbelde zij aan één stuk door. Dat vrouwtje kon zo klessen dat zij wel tegen een lantaarnpaal zou kunnen praten, maar zij was wel een gemoedelijk en zorgzaam vrouwtje.
Toen de werkzaamheden na een paar dagen gebeurd waren, kon ik weer snel naar baas Piet en onder zijn hoede voelde ik mij toch wel het meeste thuis. Niet dat de anderen slechter voor mij waren, integendeel, want baas Siem waagde wel eens te veel en liet mij ook wel eens werk doen dat voor een volwassene bestemd was. Maar zakelijk gezien was dat wel goed bekeken en voor hem het eerste verdiend.

De sfeervolle boerderij van Dijkshoorn aan de Markgraaflaan, die moest wijken voor de afrit van het Liesveldviaduct.

Stadsboerderijen

Ook in de stad waren nog enkele boerderijen waar we bescheiden werkzaamheden hebben verricht. De trouwste klant was wel de familie Poot op de Kortedijk. Op de Markgraaflaan waren ook nog twee boerderijen, waarvan de ene is gesloopt en die stond daar waar nu de afrit van het Liesveldviaduct is. De andere was een klein bedoeninkje op de hoek van de Nieuwelaan. Daar stond een klein stalletje en het is er nog, maar nu als woonhuis ingericht. In het Westnieuwland, tegenover de Ridderstraat was nog een boerderijtje van de familie Roest, dat nog lang dienst heeft gedaan. Achter het Weeshuis stond het boerderijtje van de familie Van Vliet. Beide zijn na de oorlog al snel gesloopt.
Tussen de Brederostraat en de Burg.Pruissingel stond ook nog een boerderij en die was van de familie Knoop. Al die oude stadsboerderijtjes waren ten ondergang gedoemd, omdat ze door de steeds uitbreidende stad geen land meer bezaten. De vroegere boeren ervan handelden later meestal in koeien en varkens.

De Schiedamsedijk.

Ook de boerderijen langs de Schiedamsedijk behoorden tot de klantenkring. Vlaardinger-Ambacht was toen nog niet zo groot, de bebouwing hield op bij de Irisstraat en verder was alles nog land. Het eerst bedrijfje aan de dijk was een houten woning met een tuinderij en naar ik meen stond er op die woning de naam "Zonnegloren". Dan kwam de boerderij van Piet Suiker aan de "Grondeloze Waal". Naar ik heb horen vertellen is er hier in vroeger eeuwen een dijkdoorbraak geweest en is een boerderij hierin verzonken. Een gedeelte van deze Waal of Wiel is nog te zien,

In de Babberspolder lag de boerderij van Suiker. Hier een winters plaatje ervan.

het is het brede stuk water van de daar nu lopende singel.
Op de boerderij van Suiker hebben wij ook veel gewerkt en ook wel met mijn broer samen, zoals de barg recht zetten. Zo'n hooiberg kan door zijn vracht weleens gaan overhellen, vooral als er een roede bij de grond slecht was geworden. Verder was er het reparerern van goten en opnieuw op afwatering leggen. Met baas Siem heb ik daar ook nog gewerkt en de vele plinten, die door het zakken van de vloer een te grote naad hadden gekregen, voorzien van een tengel, zodat de vloer weer gesloten was. Baas Siem had daar altijd de grootste lol met de dienstbode. Niet dat er enige rarigheid aan te pas kwam, maar hij plaagde haar graag en zij riep maar "Gekke vent!".
Nu gaan we "De Halte" over, zo noemde men vroeger het Station Vlaardingen-Oost. Naast dat station stond een boerderij van de familie Ruigrok en daar moest ik eens naar toe om geld te innen. Met de kwitantie op zak kwam ik op een geheel lege boerderij, want die boer was intussen failliet gegaan en ook hier konden de gebroeders naar hun geld fluiten. Ik ben nog wel in de boerderij geweest en die lag bezaaid met papier. De boerderij heeft verder nooit meer dienst gedaan en is toen gesloopt.
De volgende boerderij was van Tienus Ham en dat was een grote woning met grote iepebomen. Die bomen had baas Siem aangekocht en toen ze werden gerooid ben ik met baas Siem daar toen nog geweest om op de koppen met een slagijzer kruiselings een grote S in te slaan, om bij de houtzagerij misstanden te voorkomen. Na dat gedaan te hebben werden de bomen afgevoerd naar Van der Elst, een houtzagerij in Schiedam. Daar werden de bomen in het balkengat gegooid om ze een jaar te laten wateren. Na dat jaar werden ze in diverse dikten gezaagd en kwamen de prachtige, brede platen naar de timmerwinkel. De paard-

De boerderij van Dijkshoorn, voorheen De Vette, aan de Schiedamsedijk. Het was de laatste boerderij aan die dijk en hij was te bereiken via een ophaalbrug. Ongeveer ter plaatse ligt nu de ingang van het Shell Sportpark.

en-wagen van de firma Van der Elst kwam toen de hele vracht brengen. De platen werden na lossing in de wagenloods op latten gelegd om ze goed te laten drogen. Op de koppen werden rek-einden gespijkerd om het trekken en scheuren tegen te gaan. Dergelijke platen werden veel gebruikt voor de wagens die werden gemaakt en ook voor onderdelen van de waterpompen.
Die boerderij heeft niet lang zijn bestaan meer gehad. Wel hebben wij daar de toegangsbrug nog gerepareerd en diverse werken aan de stal uitgevoerd, maar ook deze boerderij is reeds voor de oorlog gesloopt.

Nu brengen we de ernaast gelegen boerderij een bezoek en die was toegankelijk via een ophaalbrug. Boer De Vette woonde er en later ene Dijkshoorn, schoonzoon van Klaas Keizer van de Kethelweg, en die heeft daar nog jaren geboerd. Op deze boerderij moesten we een gedeelte van de stalzolder vernieuwen en dat was altijd verradelijk werk omdat het hout goed door stiem was aangetast en het nogal donker was op zo'n zolder. Ook waren sommige binten boterzacht geworden. Baas Piet waarschuwde mij er altijd voor dat ik dan zoveel mogelijk op de vloerbinten moest lopen, want daar had je wel steun. Maar hoe doe je dat in het donker ? En plotseling gebeurde het: ik ging door de vloer en lag meteen op de voorboes! Ik was gelukkig nog goed terecht gekomen en mankeerde niets. Die zolders waren niet zo hoog, ongeveer twee meter en het toeval was dat baas Piet in het verleden hetzelfde had ondervonden, maar die was wél ongelukkig terecht gekomen en is toen nog thuis gebracht. Maar daar wisten ze niet wat er aan de hand was, want hij was zo vrolijk en hoe kwam dat ? Wel, op die boerderij hadden ze hem een flinke scheut brandewijn gegeven en daar was hij zo vrolijk van geworden! Maar zo'n stalzolder is dus nooit te vertrou-

wen. Bij sommige binten moesten wij eerst tegen de zijkanten vijf kwartsedelen aanspijkeren, om voor de vloerdelen weer houvast te kunnen krijgen. Ook de opleggingen in de muren waren vaak afgerot en wij moesten daar, net als bij de andere stallen, klissings tegen aanbrengen om weer een goede oplegging te krijgen.
Ook op deze boerderij was het goed vertoeven. Op de Schiedamsedijk konden we nog de passagiersbussen van de EVAG en de VAOM voorbij zien rijden, die hun personendienst op Schiedam en Rotterdam uitvoerden.

De Kethelweg.

De Kethelweg was toen nog een rustige polderweg en vanaf de Van Hogendorplaan was alles land en nogeens land. Men zag vandaar uit de torens van Kethel, Spaland, Overschie, Schiedam en Delft. De weg was nog met hoefslag voor de paardehoeven en verder was het een grintweg, met hier en daar een kuil met grint om voor het onderhoud van de weg te gebruiken.
Ook hier waren vele boerderijen waar wij werkten. Maar wij moeten vooraan deze weg beginnen en dat is vanaf het Raadhuis. De weg was de hoofdweg naar het dorpje Kethel, alwaar nog een twee-uurs busdienst op was van Delft via Schipluiden v.v.naar Kethel. Deze dienst werd uitgevoerd door de maatschappij VIOS uit Wateringen.
Loopt men zo de Kethelweg uit, dan kwam men bij het eerste kleine boerenbedoeninkje van Moerman en op de hekpalen ervan stond de naam "Eben-Haëzer". Baas Siem vertaalde deze spreuk en die betekende volgens hem "Tot zover heeft God mij geholpen"
Op dat boerderijtje heb ik veel arbeid verricht, maar daar over later meer. Tegenove deze boerderij stond het statige pand van de familie Van West, die ook tot de

klantenkring behoorde. Dan volgde een groot herenhuis op de hoek van de Anthonie Knottenbeltsingel en dat was de burgemeesterswoning van Vlaardinger-Ambacht, die nog was gebouwd door de gebroeders Van Vliet. Weer tegenover deze woning leidde een koolaspad naar het voetbalveld van "Fortuna" en naast dat pad was de woning en de kleine boerderij van Zuidgeest, waarin nu het Streekmuseum Jan Anderson is. Daar weer tegenover stond het grote pand van veearts Qualm, voor wie wij ook werkten. Wij gaan weer verder langs de noordzijde (de even huisnummers) en komen dan bij de inmiddels gesloopte woning van Romein. Dat deze woning werd gesloopt stond allemaal in verband met de uitbreiding van Vlaardinger-Ambacht. Ook het voetbalveld van "Fortuna" moest daarvoor weldra verdwijnen. Het rijtje nieuwbouwhuizen, dat baas Wim daar heeft gebouwd, is op het voormalige voetbalveld van de voetbalvereniging "Vlaardingen". (De spelers daarvan droegen een blauw shirt met een gele V er in. Deze vereniging is toen, wat spelers betreft, grotendeels opgegaan in "De Hollandiaan". Legendarische spelers ervan waren Pauw van de Roest en zijn broers).

Weer verder kwam dan het café van Kalisvaart, dat later is overgegaan aan "De Wijnoogst" van Van Toor. Daarnaast was de reeds stilgelegde boerderij van Roodenburg en daar schuin tegenover was de oprijlaan van "'t Nieuwland", waar ik reeds over schreef.
We zijn nog niet uitgelopen over deze Kethelweg, want nu volgt aan de noordzijde de boerderij van Dirk Oosthoek en weer iets verder die van Van Mil. Ook op deze boerderijen hebben wij arbeidsuren gemaakt en dan komen we voor ons bedrijf aan de laatste boerderij, want daarna kwam de concurrentie van het timmerbedrijf Van der Loo uit Kethel. Dat was ook een goed timmerbedrijf, zowel wat het

De boerderij van Romein aan de Kethelweg. Op de foto is de afbraak ervan net begonnen.

boerentimmerwerk als het molenwerk betrof en het kon met ons bedrijf goed evenaren.
De laatste was de boerderij van Klaas Keizer. Dat was een kort, dik boertje, een vriendelijke man, evanals ook zijn familie, maar zo waren eigenlijk alle Keizertjes. Werkte je daar op de woning dat was het veelal tussen de middag mee-eten en dan gezamenlijk luisteren naar het voorlezen uit de Bijbel, want dat hoorde erbij. Nooit heb ik een kwaad woord van deze Keizer gehoord en heel die familie deed eigenlijk hun naam eer aan, want zij waren Keizerlijk!
Veel heb ik daar met baas Piet gewerkt en eenmaal hebben wij het dak van de stal opnieuw moeten verdakken en dat betekende alle pannen eraf en het dakbeschot van nieuwe tengels en panlatten voorzien. Dat werk deden we met zijn vieren: baas Piet, Piet van der Hoeven, mijn jongste broer en mijn persoontje. Zo zaten daar drie Pieten op het dak en toch was het geen Pietenboel! Leuk gewerkt, met vele herinneringen en ook daar weer een weids gezicht over het polderlandschap.
Dat verdakken was overigens wel een zeer vuil werk: stof en nog eens stof. Al het dakvuil en vele vogelnestjes werden gewoon van het dak geveegd en wij zagen eruit als kolenboeren.
Tijdens de kleine werkzaamheden met baas Piet moest ik tegen de karnmolen een plint aanbrengen over een gescheurde plank en alles was al netjes in de grondverf gezet en ik vond het dan ook prachtig, zoals ik mijn werk had afgeleverd. Nu, daar kwam ik snel achter, want baas Piet controleerde dan ook alles. Wat was hij kwaad op mij: ik had de verkeerde kant tegen de karnmolen gespijkerd en dat was de hartzijde tegen het schotwerk! Als de felle zon erop zou staan, zou het hout verkeerd gaan trekken en al het regenwater zou er tussendoor

kunnen lopen. Sip stond ik daarbij te kijken en ik had totaal geen verweer, want wat hij mij vertelde was niet meer dan de waarheid. Ik moest het plintje er maar afhalen en maar overdoen. Daar ontkwam je als jongen nooit aan bij deze baas. Als ik op mijn zondagse wandelingen voorbij deze woning kwam zag ik steeds dat werk van mij terug, want die karnmolen stond langs de wegkant. Altijd moest ik dan aan de woorden van baas Piet denken en erkennen dat hij gelijk had. Hij hield niet van knoeierijen! Maar verder was het altijd "Gezegd is gezegd" en geen gezeur erover.

Zo eindigde dan de klandizie op deze toen-ter-tijd mooie Kethelweg, alwaar men als het VIOS-busje voorbij kwam wel eens snel langs de kant moest gaan en die bij droogte ook veel stof deed opwaaien.

De Holyweg.

Ook deze weg was in het begin van de dertigerjaren een mooie landweg met zijn vele boerderijen en natuurschoon. Men kon daar mooie wandelingen maken vanaf het Raadhuis tot de Holieërhoek en dan door het land van Moerman naar de Vlaardingsevaart en terug naar Vlaardingen. Zeer vele Vlaardingers hebben op de zondagmiddagen deze wandeling gemaakt. Ook werd het wel in tegenovergestelde richting gedaan. Vooral in het voorjaar was het een pracht.
Er was toen nog niet zoveel gebouwd. Een enkele woning aan de linkerzijde en de woning van de herenboer Ham. Daartegenover was alles nog land en kon men de jongens zien zwemmen in het riviertje "De Vlaarding", die een verbreding had met een soort zandstrandje. Dat was ter hoogte van de Bethelkerk en die verbreding is er nu nog. Het water was toen immers nog schoon. Het riviertje had

zijn oorsprong achter de Holyboerderij. Nu is het een gedeelte van de Mauritssingel en loopt via de begraafplaats naar de Vlaardingse Vaart. Waarschijnlijk heeft dit riviertje via het Emaus en de toen zogenaamde Put, naar het Buizengat gelopen, maar zeker weten doe ik dat niet.
Zo kwamen wij dan bij de woning van Chardon en daar is voor ons maar weinig te doen geweest. Waarom deze woning is gesloopt is voor mij altijd een raadsel geweest. Het had een pracht van een buurthuis kunnen zijn of een mooi pand voor het streekmuseum van Jan Anderson en dan was het nog een toepasselijk gebouw geweest ook. Maar ja, dat is gemeentepolitiek en die is vaak onbegrijpelijk en niet te volgen.
Nu maakte de Holyweg een kleine bocht, die heden nog waarneembaar is. Aan de linkerzijde stond een eenvoudige woning met een gebroken kap en daar woonden wat stille mensen. Daarnaast was de boerderij van Jan Moerman aan de zogenaamde Kulk, waar ook vele Vlaardingers het zwemmen hebben geleerd. Op die boerderij moest ik voor baas Siem op de zolder een oud eiken deurtje weghalen en een nieuwe opgeklampte weer voor terughangen. Toen vond ik dat gek, maar nu zou ik baas Siem gevolgd zijn, want die zag daar wel wat in. Dat eiken deurtje was nog opgeklampt met ouderwetse gesmede spijkers met kruiskoppen en de deeltjes waren zeer breed en er was op het brede oppervlak een kraaltje ingelopen ('Kraaltje' is een sierschaafje). Dit deurtje heeft overigens wel zijn bestemming gekregen en dat was bij Vogel op de Westhavenplaats en waarschijnlijk zit het daar nog wel in. Ja, baas Siem was zijn tijd verre vooruit en al zou men nu alles willen neerleggen, probeer het dan maar eens te pakken te krijgen.
De boer van deze boerderij bezat nog een ouderwetse

Sterk in het geven van bijnamen als de Vlaardingers zijn, werd dit huis aan de Holyweg al spoedig het "Vliegtuighuis" genoemd. Het was voor 1938 zeker een wat buitenissig huis te noemen.

disselwagen en daar moest een nieuwe dissel worden aangezet en dat moest baas Piet dan maar even doen. Nu was dat natuurlijk niet 'even', want daar kwam nog wel wat voor kijken. Zoals altijd was ik niet van zijn zijde weg te denken, ik geleek wel zijn duimstok, want ook die is onmisbaar voor een timmerman. Terplaatse werd de oude dissel verwijderd en op de werkplaats werd een nieuwe gemaakt van die iepenhouten platen die toen gezaagd waren. Ook dat werd vakkundig bekeken door baas Piet, want hij zocht het hout nu zo uit dat de draad zoveel mogelijk met de te maken dissel meeliep, want dat was sterker. Met behulp van de lintzaag, het haalmes en de spookschaaf werd de dissel vervaardigd en toen was het weer de wagen laden en op naar de woning van Jan Moerman. In de wagenschuur werd dan die nieuwe dissel geplaatst en dat was nog een heel gepruts, want onder die wagen moesten wij de dissel nog lassen en daar konden we maar moeilijk bijkomen. Maar net als alle andere karweien kwam dat toch ook weer gereed. Misschien is dat wel de laatste disselwagen geweest uit deze streek, want nooit ben ik op een andere boerderij een disselwagen tegengekomen. Maar toch was ik weer een ervaring rijker geworden.

Weer terug op de Holyweg, die ook nog een hoefslag bezat en waar je ook moest uitkijken voor het VIOS-busje. Aan de overzijde werd in 1938 het 'Vliegtuighuis' gebouwd voor de reder Hoogendijk, tegen de kostprijs van 62.000 gulden. Vervolgens kwam het kleine bedoeninkje van Maarten Oosthoek, alwaar ook enige kleine werkzaamheden werden verricht en daar mocht je wel in huis de koffie komen nuttigen, maar de sfeer was daar niet zo als bij de familie Keizer. De Oosthoekjes waren te trots en wilden alleenheerser zijn.

Het inrijhek van "Holy" op zijn oorspronkelijke plaats.

De Heerlijkheid Holy.

Ja, dat was een grote, statige boerderij, die van de Heerlijkheid "Holy", met zijn monumentale inrijhek. Dat was iets aparts in de Holyweg. Hoe kwam dat eigenlijk, zo'n mooi statig hek ? Baas Siem was altijd al een spitter geweest in oudheden en ook naar deze boerderij ging zijn belangstelling uit. Hij vertelde dat er vroeger een soort kasteelachtige boerderij had gestaan en die was gesloopt en toen was de huidige statige boerderij ervoor in de plaats gekomen. Toch vertrouwde baas Siem het niet en wilde wel eens om de woning heen gaan graven voor overgebleven resten van de fundering en mogelijke andere verrassingen. Daar heeft hij van de boer toestemming voor gekregen en hij is toen met mijn broer daar achter de woning gaan graven. Doch de landheer kreeg hier lucht van en hij moest onmiddellijk stoppen met dat gewroet. Toch hebben mijn broer en ik daar twee kolossale hardstenen elementen vandaan gehaald. Deze waren waarschijnlijk afkomstig van de vroegere kasteelachtige boerderij, maar daarover later meer.
Op deze woning zat als boer Johan Oosthoek. De eerder genoemde Oosthoeken waren broers van hem en zij waren niet zo op elkaar gesteld. Zij hadden dikwijls slaande ruzie. Ook deze boer was een hooghartig iemand en zeer trots. Het was ook de boer waar de oude Simon van Vliet geen spijker meer wilde slaan, omdat deze man zijn werk als iets minderwaardigs keurde en dat nam een Van Vliet toch maar moeilijk.
Hoevele malen ben ik met de handwagen door deze inrijhekken gegaan en de prachtige oprijlaan op ? Ik zou het niet weten, maar wel vele malen. In 1937 is de boerderij flink verbouwd. De achterzijde was gesloopt en daar kwam een grote wagenschuur, waar veel timmer- en

metselwerk aan verbonden was. Naast baas Piet werkten daar ook zijn zoons Arend en Siem, mijn persoontje als de jongste uiteraard en dan nog Tienus van der Velden, Jan van Schie als opperman en Piet Boer als metselaarsbaas. Het karwei werd in de zomerdag uitgevoerd, want in het najaar moesten de koeien weer op stal kunnen staan. Wat wás het bloedje heet in die zomer. De boer had een grote kan met regenwater voor de bouwers klaar staan en dat moesten wij dan maar drinken als we dorst hadden. Koffie en thee was er totaal niet bij, want wij waren maar werkvolk en hij was de heerser van de boerderij, hoewel hij ook eigenlijk maar pachter was. Dat karwei heeft drie maanden geduurd. Op een avond had Tienus van der Velden een zak brandhout bij zich en toen schoot die boer op hem af en zei dat hij geen brandhout mee mocht nemen, want dat was van hem. Tienus, ook niet voor een kleintje vervaard, zei tegen de boer "Ik heb met jou niets te maken, want dat brandhout heb ik van baas Piet gekregen en dat gaat mee naar huis!". Wat was die boer toen kwaad. Hij ging met grote stappen naar baas Piet toe en sprak zijn verontwaardiging uit over dat brandhout dat Tienus had meegenomen. Wat heeft dat een moeite gekost om die boer ervan te overtuigen dat alle afkomende materialen voor de aannemer waren. Nee, deze boer was daar niet blij mee en kwaad draaide hij zich om en liep de stal in zonder nog wat te zeggen. Maar het brandhout ging toch steeds de werf af. Ook bij baas Piet speelde zeker nog steeds de affaire van zijn vader met deze boer in zijn achterhoofd. Nee, het was geen plezierige man.

Toen het karwei klaar was moest Siem de metselaar een gedeelte van de mestput opmetselen. Het metselwerk was nog niet voldoende gehard toen die boer er een hoek vanaf heeft gereden. Hij zei glashard tegen Siem dat hij het

niet goed had gemetseld. Nu, daar is Siem natuurlijk behoorlijk kwaad over geworden, want de knecht van de boer had het gezien en Siem ervoor gewaarschuwd dat hij niet wilde betalen. Maar betaald is er toch, zei het met veel geharrewar en Siem bedankte de boer voor al de koffie en thee die wij tijdens de bouw van hem hadden gekregen. Met een zuur gezicht draaide de boer zich om en ging de woning in. Zo vertrokken wij van deze woning om in het vroege voorjaar nog eens terug te komen als het hooi van de zolder af was.
Bij dat karwei behoorde ook nog een luchtkoker, met een grote wasemkap erop. Vanaf de stalzolder moest deze dan door het dak komen en hij was zeker wel 6 meter hoog en ongeveer 70 centimeter in het vierkant. De koker was uitneembaar op de timmerwinkel gemaakt en samen met Siem de metselaar hebben wij die daar geplaatst. Hoewel Siem een metselaar was, kon hij toch ook wel met de hamer omgaan en hij had werk en daar was het om begonnen. Zo met z'n tweeën en zonder wanklanken hebben wij daar gewerkt en het opvallende was wel dat wij nu wél koffie en thee kregen en nog wel in de mooie kamer, met uitzicht op de oprijlaan, werden ontvangen. In die mooie kamer zaten de twee dochters naarstig te handwerken en keken niet op of om. Of mochten zij niet naar het werkvolk kijken ? Maar het bedankje van Siem over de koffie en thee had toch nog wel geholpen!

Naast de Holyboerderij was een heel oude boerderij, hoewel dat eigelijk geen boerenbedrijf meer was. Daar was men overgegaan op een tuinderij en die werd beheerd door ene Qualm. Dan volgde er een houten woninkje van de familie Kooy, dat werd bewoond door twee vrijgezellen zussen en hun broer. Deze woning had het opschrift "Tussen de Stoven zullen wij Loven". Deze titel werd

alweer vertaald door baas Siem en hij vertelde mij dat "stoven" gewoon knotwilgen waren. Nu, deze titel deed de woning wel eer aan, want hij stond rondom in de knotwilgen. Er was een bruggetje over de sloot en dat was juist breed genoeg om er een melkwagen overheen te laten rijden. Dat was een handkar, waarmee de twee zusters een melkwijk in de stad bedienden en dat was hun bestaan. De broer was altijd thuis en alle drie waren ze zeer groot en slank. Met baas Siem samen heb ik daar nog onderhoudswerk verricht.

"Holyerhoek".

Steken we de Holyweg over naar de kant van de Vlaardingse Vaart dan komen we bij de boerderij van Willem Moerman en dat was een kapitale bedoening. Deze boer werd zowel "Rijke Willem" als "Rooie Willem" genoemd. Teneerste omdat men vertelde dat hij schatrijk was en ten tweede omdat hij rood van uiterlijk was. Maar zijn ruime financieën, waar een buitenstaander eigenlijk altijd maar naar giste, deed zijn naam geen eer aan. De gebroeders moesten eens een prijs opgeven voor het plaatsen van nieuwe teaken voordeuren, maar die zijn nooit door de gebroeders geleverd, want er was een aannemer in Schipluiden die dat voor een rijksdaalder goedkoper deed, dus die mocht het karwei klaren. (Die aannemer heeft mij dat later nog bevestigd). Toch is deze Willem klant bij de gebroeders gebleven en eens, in het voorjaar van 1936 heeft baas Piet daar een kleine verbouwing verricht alwaar ik aan mee mocht helpen. Dat was het bijbouwen van een nieuwe kamer op de zolderverdieping, met een grote dakkapel. Het was in de maand maart en het was slecht en guur weer, steeds maar buien en buien, net als in ieder

voorjaar. Steeds moesten wij het opengebroken dakvlak met een dekzeil afschermen. Door die slechte weersomstandigheden ben ik na dat karwei behoorlijk ziek geworden, dat kon dan ook niet uitblijven.
Zoals overal was het ook in deze woning in de kamer koffiedrinken, maar het was daar niet gezellig. Er was een sfeer van stilzwijgen. Nooit kon er daar eens een praatje of een lachje af. Eigenlijk leerde ik al die boeren in de omtrek wel kennen. Een voordeel was, dat het voor mij wel een mooi en leerzaam karwei was en dat vergoedde veel.
De naam "Holyerhoek" stond in goud op de gemetselde hekpalen, want goud moet men kunnen laten zien. Doch ik heb altijd veel twijfels over deze naam gehad, want vóór dat die hekpalen er stonden, ze zijn in de dertiger jaren daar gemetseld, wist niemand van het bestaan van een "Holyerhoek" af. Alleen dat met daar door het land een paadje had voor de zondagse rondwandeling naar de Vlaardingse Vaart en vice-versa. Dus dat zal wel een verzonnen naam zijn geweest, maar wel toepasselijk, omdat deze woning in de Holieërhoekse- en Zouteveenspolder was gelegen, waar de benaming van is afgeleid. Dus het was totaal geen historische woning, maar gewoon een deftige boerderij, waarvan die naam voor de dertiger jaren niet bekend was.

De weg maakte daar via een smal bruggetje een bocht, waar de beplantingen wat kariger werden. De volgende boerderij, net over het bruggetje aan de overzijde van "Holyerhoek" gelegen, werd bewoond door de familie Olsthoorn. Daar zag je nooit enig levensteken. Gleisdoeken voor de ramen, zodat het was of daar niemand woonde. Het geleek een graf. Ik kwam daar wel op die woning met rekeningen en als ik daar dan kwam dan werd de deur nooit

wijder geopend dan op een kiertje. De rekening werd snel aangepakt en de deur ging weer even snel dicht. Zodoende heb ik nooit geweten hoe die mensen eruit hebben gezien en hoe de gezinssamenstelling was.

Dat zijn mijn herinneringen aan de "Holyerhoek", mooi gelegen, ongeveer ter plaatse waar nu het bejaardencentrum "Drieën Huyse" staat. Misschien is het daar op die plaats nu wel wat vriendelijker dan toen!

"Drieën Huyse".

Maar weinigen weten af van het bestaan van "Drieën Huyse", wat eigenlijk een soort buurtschap was, wat het bestónd ook uit drie boerderijen. De eerste was "Zuyderhuyse" en die werd bewoond door de familie Van der Ende. Wel behoorden zij ook tot de klandizie, maar dat betrof veelal toeleveringswerk vanuit de timmerwinkel, dus daar kwam ik alleen maar met de rekeningen. Zij hadden daar veel jongens, waarvan er één in het timmervak was, dus die zal wel de karweitjes op de boerderij hebben gedaan. Later is hij ook aannemer geworden.
Via een voetpaadje kon men dan naar "Middelhuyse" van de familie Zonneveld. Deze woning is in het begin der dertigerjaren verbouwd en wel, volgens baas Siem, ondeskundig verbouwd. Wat was de baas toen kwaad om zo'n mooie historische woning zodanig te verminken. Er was daar een pracht van een opkamer en het glas in de ramen was nog dat ouderwetse groene Hollandse glas. Er is toen een nieuwe stal gebouwd, maar jammer genoeg niet door de gebroeders Van Vliet. Door deze verbouwing viel er voor ons een stilte in de werkzaamheden aldaar. Alleen heb ik met mijn broer samen nog eens de brug die vooraan de laan was gelegen, vernieuwd en versterkt. Verder werd alleen

toeleveringswerk geleverd. Aan een nieuwe stal was immers weinig te repareren.
Deze woning werd toen beheerd door Jaap Zonneveld, die er ook woonde. Hij kwam dagelijks voorbij de timmerwinkel met een wagen vol met kannen melk. Dikwijls ben ik met hem meegereden met gereedschap, als ik in de Holyweg op karwei moest. Dat ging altijd gemoedelijk. Met hem waren er nog twee broers die op de woning en in het bedrijf hun brood verdienden en dat waren Dirk en Koos Zonneveld. De eerste waren rustige en gemoedelijke kerels, maar broer Koos was de onverschillige. Hij was zeer ruw in de mond, maar had toch een goed hart. Hij was openlijker dan zijn broers.
Door de boogaard van "Middelhuyse" liep een voetpaadje, met een brede plank over de sloot, dat leidde naar de ernaast gelegen woning van de familie Vollering, die "Noorderhuyse" werd genoemd. Op deze woning heb ik zeer vele herinneringen liggen. Het was dan ook een bijzondere familie. Arm in die tijd, maar zeer en zeer menselijk en vriendelijk. Vooral de boerin was een lief mens. Het gezin daar was zeer groot. Twee zoons zijn nog naar Canada geëmigreerd. Zij waren streng katholiek, maar zij léefden dan ook naar dat geloof en deden niemand te kort. Zij deden alles wat in hun vermogen lag om iemand te helpen en dat hebben zij mij in de hongerwinter als onderduiker ook wel zeer degelijk laten blijken. Daarvoor zal ik hen altijd dankbaar blijven en het in hen waarderen.
Vele werken heb ik daar gedaan, zowel met baas Piet als met mijn broer. Met baas Piet heb ik daar de hooiberg gerepareerd. Hij had eerst een andere jongen bij zich, maar dat zinde hem niet, want hij vond dat te gevaarlijk, vooral als de stelling rond de hooiberg verzet moest worden. Ik geloof dat die toen nog is omgevallen op de

hooiberg. Nu, die jongen moest maar weg en ik moest dan maar weer naar baas Piet toe, wat ik overigens niet jammer vond.
Met mijn broer samen heb ik daar eens de staldeuren gerepareerd, waarbij we de boer hebben beetgenomen. Mijn broer was achter in de stal op de achtergang bezig om daar de staldeur te repareren en ikzelf was met de boenhokdeur bezig. Baas Vollering, want wij spraken meestal de boeren met 'baas' aan, kwam wel eens naar ons werk kijken, want tenslotte waren wij nog maar jongens, en hij maakte dan een praatje. Van mij vandaan ging hij dan de stal door naar mijn broer om daar eens te gaan kijken. Het toeval was dat mijn broer buitenom kwam, om wat materiaal en gereedschap bij mij te halen. Ik zei tegen mijn broer dat de boer naar hem toe was gegaan en dat hij nu maar binnendoor moest naar zijn werk. Mijn opzet gelukte volkomen, want nu kwam de boer ook buitenom naar mij toe en zei dat hij mijn broer niet zag. Ik zei dat die achter in de stal bezig was en we keken samen naar achteren en daar stond mijn broer lustig te timmeren. Verbaasd zei de boer dat hij daar niets van begreep, maar dat deden wij wel en we hebben er danig om gelachen.
"Noorderhuyse" en "Middelhuyse" waren door een lange oprijlaan met de Holyweg verbonden. De laan was ongeveer een kilometer lang. Bij de weg was dan een hoge brug, die bij "Noorderhuyse" hoorde. Die brug hebben mijn broer en ik geheel vernieuwd, maar dat hield wel in dat alles werd gemaakt van sloophout, dus incourant wat maten betrof. Nieuwe bruggehoofden met sloven er overheen en een geheel nieuw brugdek. Dat was met al die houtmaten toch wel improviseren en combineren. Ook kwam er een draaihek, maar dat stond alleen maar dicht als er koeien in dat land liepen.

In de mooie opkamer van "Middelhuyse" werden vroeger veel vergaderingen gehouden van het polderbestuur.

Op de volgende boerderij zat ook weer een Vollering, een melkboer. Ook daar hebben mijn broer en ik de brug gedeeltelijk vernieuwd, alsmede het bruggehek. Het was ook daar koffiedrinken, maar het was wel vieze koffie, het leek wel slootwater. De bijnaam van deze boer, "water en melkboer", begrepen we er des te duidelijker door. Nee, dat was toch geheel anders dan bij zijn broer op "Noorderhuyse", daar waren het heerlijke koffiekwartiertjes.
Deze woning was aan de weg gelegen en ik geloof dat die nog door de gebroeders werd gebouwd, maar zeker weten doe ik dat niet. Ernaast was de woning "IJsselhoeve", alwaar baas Arie het opzicht heeft gehad over het heiwerk. Helaas is deze boerderij gesloopt en niemand weet eigenlijk waarom. Dat is dan ook weer verkeerd beleid van de overheid, want deze woning had toch altijd nog een fumktie kunnen hebben, maar ach, de vroede vaderen weten het immers zo goed te brengen.

Op de hoek van de Holyweg en de Breeweg staat een boerderij waar ik nooit heb gewerkt. Daar woonde ene familie Poot en misschien wordt hij nog wel door die familie bewoond. Ik weet wel dat daar de weg altijd onder water staat, want zoals de woning was ook de weg zeer laag gelegen.

Nu gaan we weer wat verder en dat is even over het bruggetje van de Zwet en aan de rechterzijde was een kleine boerderij van de familie Doeleman. Op deze woning hebben baas Piet en ik gewerkt en dat was weer iets aparts. Daar moest een nieuwe houten koker worden

Ondanks vele pogingen tot behoud viel boerderij "Middelhuyse" ten offer aan de Vlaardingse stadsuitbreiding.

aangebracht van de sloot naar de waterpomp. De oude was in elkaar gestort. Dat was dan ook weer een heel apart en bijzonder werk: grondboren, niet verticaal maar horizontaal. Maar hoe moest dat nu gebeuren ? Vanaf de sloot naar de pomp ? Maar ook hierin waren de Van Vlieten vernuftig. Ik moest eerst naar Van der Loo, die aannemer in Kethel, om een grondboor te gaan halen. Dat ging met het kleine handwagentje over de toen nog stoffige grintweg naar Kethel, met soms even uitwijken voor een boerenkar of voor het streekbusje van VIOS, die zijn tocht maakte langs de boerenhofsteden naar Kethel en veel stof deed opwaaien. Bij Van der Loo verkreeg ik dan een grondboor met de houten hulpstukken en ging toen weer terug op Vlaardingen aan en met deze reis waren wel een paar uren gemoeid. De grondboor werd door de boer opgehaald, samen met de andere gereedschappen en het twaalfsportsladdertje. Daar met baas Piet aangekomen kon het boren beginnen. Wat had de baas nu door de boer eerst laten doen ? Die had een diepe put moeten graven, halverwege tussen de sloot en de waterpomp en wel twee meter in het vierkant en ongeveer twee meter diep. In die put moesten wij onze werkzaamheden verrichten, vandaar dat het twaalfsportsladdertje mee moest om in die put te kunnen afdalen. In die put had de boer de oude koker reeds bloot gelegd en nu konden wij gaan boren en we volgden de richting van de oude koker, zodat de boor zichzelf geleidde. De baas had een nieuwe houten koker besteld en die bestond uit twee halve delen, met groef en messing aan elkaar verbonden.

De boor was een gesmede lepelboor en groter dan de koker, anders zou men de nieuwe koker er niet door kunnen voeren. Steeds moest de boor worden verlengd met hulpstukken en dat was om de meter. Iedere keer moest dan

de boor worden teruggehaald om zijn boorsel te kunnen lossen en dat was wel omslachtig. Maar zo werd het eerste gat geboord naar de sloot en kwam precies op het juiste punt bij de sloot uit.
Toen werd de koker in gedeelten door het gat gevoerd. Er werd ook nog gelast en dat kon gemakkelijk, omdat de koker in twee helften was uitgevoerd. Op deze manier kwam ook het gedeelte naar de pompput tot stand. Ook hier was natuurlijk de watertoevoer vanuit de sloot goed afgezet, maar het was toch een baggerig en smerig werkje. Het enige voordeel was dat het zomerdag was, dus warm en veel droging in de lucht. Het was geen werkje van een dag en het was toch steeds maar gissen of de boor goed uit kwam. Op een dag, het was bloedje heet, was de boer met zijn vrouw de gehele dag weg en knechten of meiden hadden zij niet en toen heeft baas Piet dat voor zichzelf eens goed benut. Die middag zei hij tegen mij: "Ik ga eens heerlijk in het gras liggen slapen en laten de boeren het maar betalen". Zo iets had hij nog nooit gedaan, maar hij heeft die middag goed liggen snurken. Ikzelf kon niet slapen en ik bleef maar waakzaam, want je kon toch nooit weten wie er op dat erf kon komen. Nooit en te nimmer heb ik daar met iemand over gesproken. Dat kon ook niet, want dan ben je het vertrouwen kwijt en juist dát moet je zien te behouden. Alle dingen die wij dan ook samen deden waren dan ook voor ons beiden en daar had niemand mee nodig, waar wij ook werkten.

Na enkele dagen was het werk gereed en het water kwam als voorheen weer uit de pomp en de boer kon zijn kuil weer dicht gooien. Met die slapende middag hebben wij dan toch nog wat verdiend. Toch heeft die pomp niet lang meer dienst gedaan, want op een Koninginnedag is die boerderij afgebrand, om nooit weer opgebouwd te worden.

Op een middag heb ik toen die grondboor weer teruggebracht naar Van der Loo in Kethel, om alsnog eens te genieten van het mooie polderland, met het uitzicht op de vele torens in de omtrek. Eénmaal heeft die grondboor nog eens bij ons dienst gedaan en is er grond geboord voor de uitbreiding van de Ambachtsschool in de Oosterstraat. Daar heeft baas Piet met mijn broer geboord en monsters opgevangen voor grondonderzoek door de architect.

Bij de boerderij bij de Zwet hield de klandizie nog niet op, want voorbij "De Kapel", dat was de eerste boerderij aan de linkerzijde, stond de boerderij van Doeleman en dat was weer een zwager van de Oosthoeken. Zijn vóórnaam was IJsbrand en hij leefde daar met twee vrijgezellen zussen en ook hijzelf was niet getrouwd. Baas Piet en ik hebben daar gewerkt aan de hooiberg en aan de stallen. Daar moest toen een nieuwe roede worden gestoken, dus de oude verwijderen en de nieuwe plaatsen. De nieuwe roede werd door ons gebracht met de Malle Jan. Het was een zware scheepsmast van Amerikaans grenenhout, die 1300 kilogram woog. Met Huib, de zwager van baas Siem en baas Wim, moest ik die roede naar de boerderij gaan brengen. Met de mast onderaan de Malle Jan hangende, gingen wij op weg. Vanaf het Emaus ging dat wel prima, want dat liep naar beneden, maar in de Holyweg met zijn grintpad was het toch wel wat zwaarder. Met Huib in het gareel voorop, want die kende eigenlijk zijn kracht niet, trok hij hard en ik moest van achteren dan maar duwen en bijsturen. Het werd toch nog een hele rit en we waren niet zomaar terug. Onderweg werd wel eens gerust en op de boerderij aangekomen werd de roede vlak bij de hooiberg gelost. Dat lossen ging overigens weer met de kelderwind. Die krikte de roede goed op en de verbinding met de Malle Jan werd verwijderd en die werd boven de roede vandaan gereden.

Vanuit de wagenschuur hadden wij een schraagje bemachtigd en we wilden de roede daar op laten zakken, maar de kelderwind kwam nu ook vrij en plotseling was het "krak" en het schraagje begaf het: het kon de zware last niet torsen. Gelukkig liep alles goed af en zonder ongelukken kwam de roede op de grond terecht. Huib stond verwezen te kijken en zei: "Het schraagje is kapot".
's Avonds kwam dat beeld toch nog even terug. Ik lag al op bed, maar ik had net de slaap nog niet volledig te pakken. Mijn broer vroeg wat ik lag te brabbelen en ik zei terug "Nu, dat schraagje zetten wij maar onder de kist van opoe". Dat was 's avonds om half tien en juist op dat moment is mijn grootmoeder overleden! Was dat een sterke gedachte of voorzeggende geest ? Ik weet het niet, maar het is wel gebeurd.

Hier eindigt de rondgang langd de vele boeren die onder de klandizie van de gebroeders gerekend konden worden.

"De Molenwerf".

Voor de korenmolen op de Kortedijk hadden wij altijd veel werk te verrichten. Ook op de molenwerf. De toen nieuwe molenbaas, Leen Dijkshoorn, die in de plaats was gekomen van de oude Harmsen, ging in de woning naast de molenwerf wonen. Het was nog een mooi pand, maar moest wel opgeknapt worden en deze eer viel de gebroeders weer tebeurt. En het bleef niet alleen bij de woning, want ook de afzetting langs de Kortedijk moest worden vernieuwd. Die was oud en vervallen en bestond uit een okergeel geverfd lattenwerk, dat van ellende in elkaar viel. Vanaf de woning tot de grote inrit werd deze afzetting geheel vernieuwd. Hij werd nu meteen benut voor een schuur en

een kippenhok en voor de grote toegang kwam nu een geheel nieuwe poort. Allemaal mooi timmerwerk en daar waren wij dan ook wel een tijdje zoet mee.

Aan de andere zijde van de werf stonden tegen de Schiedamsedijk aan vele oude schuren geleund en die waren goed verzakt. Zij waren nog een overblijfsel van de oude scheepswerf van Van der Windt. Wij moesten ze rechtzetten en opvijzelen en dat was een secuur werkje. Dat opvijzelen ging met vele kelderwinden. De verrotte stijlen werden afgezaagd, korbeels vrij gemaakt en vernieuwd, want de stijlen konden dan weer te lood worden gezet. Aan de onderzijde kwam een geheel nieuwe betonnen voet met ankers, waaraan de stijlen dan weer werden vastgespijkerd. De houten voorgevel werd gedeeltelijk vernieuwd, alsmede enige schuurdeuren. In de achterste en grootste schuur werkte de Italiaanse terrazzowerker Mion. Dat was een gemoedelijk klein mannetje met echt Italiaanse grijze ogen. Hij had eerst samengewerkt met een andere landgenoot, Tomaello, die zijn werkplaats had in de Oranjestraat. Maar na een ruzie zijn zij uit elkaar gegaan.
Op de werf woonde de familie Van der Spek, die een poeliersbedrijf en een kippenhandeltje had. Het was een klein mannetje en een forse vrouw. Het waren de ouders van de legendarische vrouw Mevrouw De Vries-van der Spek, die vele jaren voor de Partij van de Arbeid in de Vlaardingse gemeenteraad heeft gezeten en die door de samenleving hoog werd gewaardeerd door haar sociale werk en inzicht.
Verder was er de mest- en stroohandel van Hoogstad, die een verschrikkelijk gemeen zwart paard had. De mesthandelaar had ook nog een koetsier in dienst, ene Verkade, nu, die kon wel met dat zwarte paard omgaan, maar hij

sloeg hem toch wat te veel naar mijn inzien. De zweep knalde wel wat erg hard op dat beest neer. In de stal kon het paard ook goed slaan, en wel zo dat het vuur uit de straatstenen kwam.

De schoeiing langs de havenkant was ook goed vervallen en steeds kalfde het terrein af en spoelde het zand de haven in en met ieder tij werd dat erger en zo moesten wij ook die schoeiing repareren. Ook dit geschiedde met sloophout, zowel rond als rechthoekig en dus maar weer puzzelen met de maten. Maar zo werd de molenwerf goed opgeknapt en kreeg een beter aanzien, vooral aan de Kortedijkzijde. Al was het dan allemaal repareren, stutten en stempelen en opvijzelen, ik heb daar toch heel wat van geleerd.

Terug op de timmerwinkel.

Niet altijd hadden wij werk buiten de deur en het gebeurde dan ook wel vaak dat ik op de timmerwinkel was. Ook de zonen van baas Piet liepen wel eens zonder werk en kwamen dan wat prutsen voor zichzelf. Siem toonde dan vaak zijn spierballen als hij ons liet zien hoe hij een vier- en vijfduimsdraadnagel met de hand kon ombuigen. Ja, hij was zeer sterk in zijn handen. Als hij dan eens niets te doen had, dan ging hij het huisje van zijn schoonmoeder wat opknappen, waar ik hem nog wel eens een daagje mee heb geholpen.
Arend dacht aan weer andere dingen, het waren eigenlijk twee verschillende karakters. Ik geloof dat Siem meer een Van Vliet was dan Arend, die leek meer op zijn moeders kant, de Van der Knaapen. Maar wat hij deed was zo gek nog niet. In zijn gedwongen vrije tijd ging ging hij alles maken voor zijn trouwdag, zoals huistrappen,

aardappelbakken, vuilbak, strijkplank en een papierbak. Dat zie ik nog allemaal voor mij gebeuren. Ik heb dat goed van hem heb afgekeken: als ik ooit zo ver was, dan zou ik dat precies zoals Arend doen. Het duurde wel wat jaartjes, maar gebeurd is het toch wel, behoudens de vuilnisbak, want toen werden er door de gemeente emmers verstrekt. Mijn trouwdag zou nog zeker tien jaar duren.

Dat baas Siem altijd een scharrelaar was, kwam ook nu weer naar voren, want hij ging nu handelen in tafelbiljarts en één daarvan stond in zijn oudheidkamer opgesteld en daar wisten de zonen van baas Piet goed raad mee. In hun gedwongen vrije tijd gingen zij dan biljarten. Als er dan geen medespeler was en de bazen waren ook afwezig, dan haalden ze mij erbij om mee te spelen. Ik wilde geen nee zeggen, maar ik vond het niet zo leuk, want je wilde niet door de baas gesnapt worden dat je onder het werk stond te spelen. Er zou dan best wat gezwaaid hebben, hoewel ik toch ook niet zoveel werk had. Alles was schoon en aangeveegd en je stond eigenlijk op werk te wachten. Dus onder spanning stond ik daar te biljarten, maar alles is gelukkig goed afgelopen.
Er was toen overigens zo weinig werk dat ik eigenlijk nog maar alleen was overgebleven als timmermansleerling. Ook mijn broer was ontslagen, maar had werk gevonden op een bouwerij in Schiedam, later bij Stolk en Geurtsen. Baas Piet is toen uit verveling maar een nieuwe handwagen gaan maken. Eerst heeft deze nog dienst gedaan in het bedrijf, maar later is hij toch nog verkocht aan de gebroeders Bisutti, Italiaanse terrazzowerkers, die achter de molen hun werkplaats hadden.
Nog bleef het maar stil met het werk en baas Piet had het niet naar zijn zin en is toen maar twee roeiboten gaan maken. Dat gebeurde in de houtloods en nu had ik wel

werk, want ik mocht hem daarbij helpen. De bodem werd het eerst gemaakt en toen op schragen gelegd en door middel van een stempel werd de zeeg in de bodem gemaakt, zodat er een mooie ronding werd verkregen. Vervolgens kwamen de eikenhouten spantjes en uit de nog in voorraad zijnde koperwycksvuren schaaldelen werden de zijkanten gemaakt, onderling verbonden met koperen klinknageltjes. Tussen de naden kwam eerst nog een katoentje om ze goed waterdicht te krijgen. De neus van de roeiboot was weer iets aparts, want het model moest nu in de planken worden gemaakt. Dat ging met behulp van een vuurtje en de plank werd ter plaatse goed nat gemaakt. En zowaar: er kwam een ronding in de plank, maar het was wel een geduldig werkje en steeds maar passen en meten. De spiegel, het achterstuk, werd van eikenhout gemaakt. Op de bodem kwamen hardhouten rekken en toen de riemen nog en de boot was gereed. Hij werd netjes in groen-witte kleuren geverfd. Achter de wagenschuur werd hij in de brede sloot te water gelaten, zonder champagne, dus in alle rust.

Nadien ging er nog een tweede op stapel, het geleek nu wel een scheepswerf. Dit werd geen gewone roeiboot, maar een zeilboot tegelijk en er werd ook nog een zwaard aangemaakt. Menigmaal ben ik met de roeiboot wezen varen. Dat werd door de bazen goed gevonden, dus dat heb ik dan ook spontaan gedaan.

Door dit gebeuren was Arend wakker geworden: hij moest een échte zeilboot hebben. Tekeningen werden aangeschaft en er kon worden begonnen. Maar waar moest die boot, een rénjol, gemaakt worden? In de houtschuur ging dat maar moeilijk, want dan zou hij steeds in de weg liggen. Maar ook daarvoor kwam een oplossing: de zolder boven het oude woonhuis stond toch maar leeg en nu werd er een gat in de muur gebroken vanaf de timmerzolder naar de aangrenzende woonhuiszolder. Dat was nog practisch ook, want nu hadden

zij de machines binnen handbereik. Er werd een kozijn met deur in de muur geplaatst en de scheepsbouw kon beginnen en daar is dan ook vele avonden aan getimmerd. Iedere morgen ging ik uit nieuwsgierigheid kijken hoe ver het was gevorderd. Het werd een pracht van een boot. Het dek werd gemaakt van kleine latjes van mahonie en orionpine. Zo werd een mooi effect bereikt van licht en donker. De spatborden waren ook van mahoniehout. Het werk vorderde gestaag en toen moest de mast nog worden gemaakt. Ik zie Arend daar nog aan werken. Hij toonde ook mij zijn kunsten, want die mast was hol en uit twee helften gemaakt. Door die holle mast konden vele lijnen van het zeiltuig heenlopen.
Toen de boot klaar was, maar nog zonder mast, moest hij nog van de zolder komen, maar dat hadden zij dan eerst wel goed bekeken en op zijn kant ging hij door de nieuwe ingang en door het luik aan de straatzijde naar beneden. Daar waren wel enkele mannen voor nodig, maar zonder beschadigingen ging hij naar beneden en werd hij op de handwagen naar de houtloods gebracht om verder te worden afgewerkt. De verniskwast heeft daar goed zijn best gedaan en de kiel werd geheel in potlood ingesmeerd om een snelle vaart door het water te verkrijgen.
Zo werd dus weer een boot tewater gelaten, waar baas Piet het leeuwedeel in had gehad, hoewel Arend er ook wel wat van kon.

Zo kwamen wij dan door de slappe tijd en die was er eigenlijk teveel. Er kwam wel eens een boer om zijn zaag te laten vijlen of om een schoppensteel aan te laten zetten, maar dat was jongenswerk. Als ik alles zo schoon had dan kon baas Siem dikwijls mopperen, hij wilde maar krullen zien en dat is begrijpelijk, want krullen is werk en werk is geld verdienen.

Kwam bakker Caay voor een nieuwe broodschieter, dan was dat mijn werk. Deze broodschieters waren meestal van beukenhout, met een lange essensteel. Eénmaal hebben wij in die tijd nog een melkjuk van iepenhout gemaakt. Voor de bouwmaterialenhandel Baauw & Co. uit de Havenstraat moesten wij menigmaal asbest op maat maken en dat ging met krassen of met een oude zaag.
In die tijd werd er een cantine gebouwd voor de voetbalvereniging "De Hollandiaan" en die was behoorlijk groot van omvang en rondom bekleed met eternit/asbestplaten van 10 millimeter dikte. Deze platen werden door ons in de timmerwinkel op maat gemaakt. Toen waren er nog geen electrische slijpschijven en dat was eigenlijk maar goed ook, want er zou dan teveel stof zijn geweest en dat zou ongezond zijn voor de longen. Zo werden door ons al die platen gezaagd met een oude handzaag en dat was wel het beste, maar dan moest hij niet te grof zijn. Eén ding was wel waar: de zaag werd zeer snel bot en moest dan weer gescherpt worden. Nu was dat ook geen bezwaar, want dat ging ik zelf doen en zo heb ik zagen leren vijlen. Regelmatig kregen wij van die bouwmaterialenhandel opdrachten om diverse platen eternit op maat te maken en dat was meestal werk voor de jonge timmerman. Soms ook met behulp van de koetsier van dat bedrijf, daar hij de platen weer mee terug moest nemen.
Zo worstelde je dan de stille periode door in de timmerwinkel. Iedere dag was het maar weer afwachten of er nog wat te doen was. Dikwijls maakte ik dan maar sloothaken in voorraad en dan stond ik toch tussen de heerlijke grenen schaafkrullen en kon ik naar buiten kijken, naar de voorbijgangers of naar de regelmatig passerende begrafenisstoeten.

Maar er kwam toch weer wat opleving en dan kon het toch

weer een levendige bedoening zijn op de timmerwinkel. De machine's zongen dan weer hun lied en er werd weer gesjouwd met materiaal.
De kleine boer van "Eben-Haëzer" moest nieuwe houten goten hebben en dat was niet zo maar een goot, nee, dat waren ouderwetse massieve goten. Zij werden gemaakt van grenenhouten ribben van vier bij zeven of acht duim. Die ribben werden eerst machinaal geschaafd en haaks gemaakt en met de ronde dissel uitgehakt. Na dat ruwe werk werden zij dan met de ronde blokschaaf glad afgewerkt. Wel werd er terdege op gelet dat de hartzijde van de ribben werd uitgehakt en dat was weer voor het trekken van de ribbe. Zou men dat andersom doen, dan zou er in de holte van de goot scheuren komen en het regenwater zou dan toegang verkrijgen tot het binnenste van het hout, wat dan snel zou verrotten.
De voorkant van de goot werd met een profielschaaf bewerkt, hetzij met een 'Ojief' of 'Duivejager', en dat was niet alleen voor versiering, maar ook om een wat soepeler aanzien te geven, want dan geleek de goot niet zo zwaar in het aanzicht. Na die bewerking werden de goten aan de binnenkant goed in de loodmenie gezet en de buitenkant werd met loodwit bewerkt. Deze verven werden met lijnolie klaargemaakt want vroeger waren er immers, en gelukkig, geen synthetische verven.
Met zo'n goot alleen ben je nog niet klaar want er moesten ook gootklossen worden gemaakt, waar de goot op kwam te liggen. Ook deze klossen werden weer van grenenhout gemaakt en met een sierlijk profiel op de kop bewerkt. Met baas Siem hebben wij die goten aangebracht en die gingen jaren mee, maar moesten jaarlijks wel goed schoongemaakt worden en van boombladeren ontdaan. Later werden die goten machinaal vervaardigd en was er weer een stuk romantiek verdwenen.

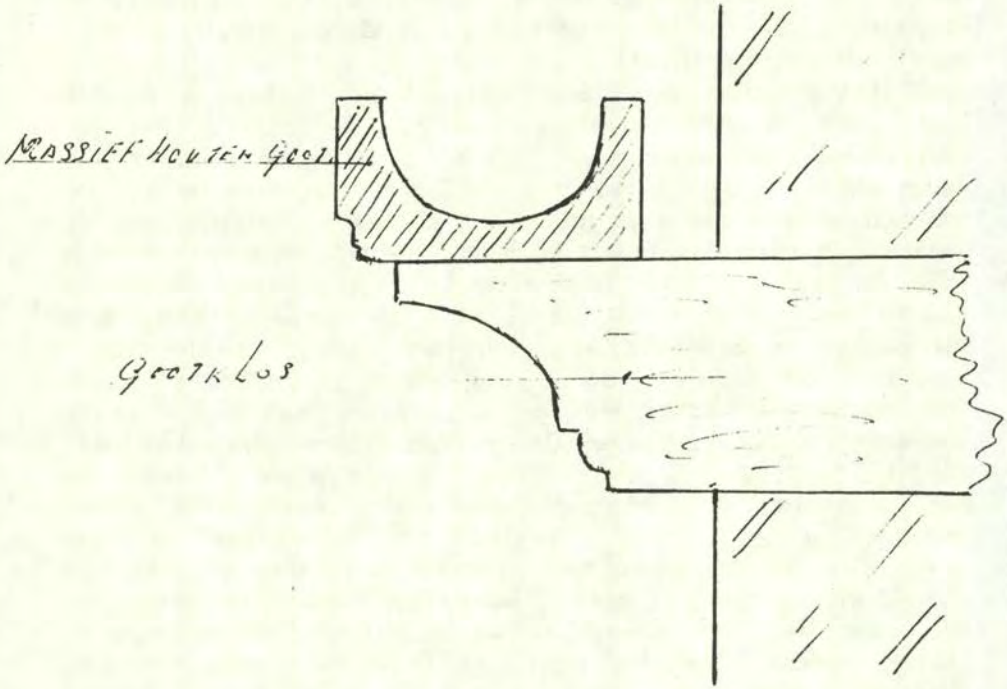
MASSIEF HOUTEN GOOT
GOOTKOP

Geloof nu maar niet dat de bazen altijd even lief voor mij zijn geweest, maar als zij dan niet lief waren dan was dat toch ten gunste van mij. Als er fouten werden gemaakt dan werd dat wel terdege gezegd, maar er werd ook bij verteld waaróm het fout was. Zo moest ik eens een raam maken en ik had onbewust het verkeerde hout genomen, want een raam moest altijd van grenenhout zijn. Het raam was gereed en ik stond mijn werkstuk met genot en veel eergevoel te bekijken en zoals zo vele malen werd ook nu mijn werkstuk gecontroleerd en juist door baas Piet. Wat wás hij kwaad! Hij pakte het raam en zonder pardon sloeg hij het in elkaar! Verbijsterd stond ik naar mijn werkstuk te kijken en de tranen stonden in mijn ogen. Hij zei: "Weet je nu nog niet dat je een raam niet van vurenhout mag maken, maar grenenhout moet gebruiken ?". Baas Piet ging naar boven, naar zijn timmerzolder en ik moest maar weer een ander raam maken. Er werd verder over zoiets nooit meer gesproken, maar ik geloof toch wel dat er in het binnenste van baas Piet zich toch wat anders afspeelde dan het zich ogenschijnlijk voordeed. Maar hij kon knoeiwerk nu eenmaal niet tolereren, daar was hij veel te veel vakman voor. En ik was nog in mijn leertijd, dus deed hij er toch wel goed aan om het zo aan te pakken.
Baas Siem was veel gemakkelijker op deze punten, want die zei altijd dat goed vuren beter was dan slecht grenen. Toch was het geen hardheid van deze mensen, het was hun instelling en het behoorde bij mijn maatschappelijke opvoeding.

Maar zo kwam er weer enige opleving in het bedrijf en er moest weer personeel worden aangetrokken: we waren over het dieptepunt heen.

Verbouwingen in Vlaardinger-Ambacht.

Ja, er kwam nu veel werk los en het textielwinkeltje van de vrouw van baas Arie werd nu al te klein en dat was voor dat gezin een goed teken. Er was een plan gemaakt voor een radicale verbouwing, waarschijnlijk door Jacob Snijders de architect, zwager van de gebroeders Van Vliet. Het werd een groot karwei: de winkel werd aanmerkelijk vergroot en de woonkamer werd bij de winkel getrokken. Daarachter kwam een nieuwe woonkamer en een uitgebouwde keuken. Er kwam een grote winkelpui en een nieuwe etalage met een normale etalage vloer. Aan de steegzijde werden vele bovenlichten geplaatst en rondom kwamen wandkasten en een grotere toonbank. Het gehele huis lag dan ook overhoop. Het metselwerk werd uitgevoerd door Pleun Onder de Linden en één zijner metselaars was Van der Kooi, die vrij jong is overleden. Siem, de oudste zoon van baas Arie, ging in die tijd op de Ambachtsschool en was in de middag snel terug, want hij wilde graag meehelpen met deze bouw. Met hem samen hebben wij nog het platte dak van de keuken gemaakt met boeidelen. Deze Siem ging wel erg op in zijn werk en was tegenover zijn werk nogal ernstig in zijn opvattingen. Toen bleek reeds dat het bloed van de Van Vlieten in hem zat, want het bouwbedrijf was zijn leven geworden.
Het werd een geriefelijke winkel, die tot heden zijn naam waardig is en die nog door de oudste dochter van baas Arie wordt gedreven.
Het oude kozijn dat uit de voorgevel was gekomen, was nog van prima kwaliteit en werd naar de timmerwinkel gebracht en opgeslagen; men gooide niet gauw iets weg. Het kozijn werd later nog gebruikt, want het werd aangebracht in een zijgevel van een woonhuis aan de Pieter Karel Drossaartstraat, bij familie van baas Arie zijn vrouw. Het staat

er nog steeds in en men kan dan ook met overtuiging zeggen "Wat Van Vliet heeft gemaakt, heeft niemand geschaad". Die woning, oorspronkelijk een winkel, werd geheel verbouwd en er kwam ook een nieuwe teakhouten voordeur in en wat daarmee gebeurd is, daarover waren baas Siem en baas Piet zeer kwaad tegen de timmerman die deze deur heeft gehangen en afgewerkt. En dat was de reeds eerder genoemde "sniepie". Hij had de trekknop ónder het slot gezet in plaats van er boven en dat was niet normaal. Onbegrijpelijk voor hem, wat hij was een prima vakman. De bazen konden dat niet goedvinden en er is dan ook het nodige over gezegd, juist ook omdat de bewoners familie waren. Steeds als ik er voorbijliep zag ik die fout en dacht dan steeds dat zoiets mij nooit en te nimmer mocht overkomen. Maar ook met deze dingen moet men leven, maar leuk is het niet, niet voor de bazen, maar ook niet voor die timmerman, die dat toch ondoordacht heeft gedaan.

In ieder geval werd de textielwinkel iets moois en is altijd bij de bevolking in trek geweest. Wij waren toen veel met winkelverbouwingen bezig. De volgende was namelijk de kruidenierswinkel van Verkade uit de Voorstraat. Daar moesten wij nieuwe kastenwanden voor maken en bakken voor de grutterswaren en de suiker. Op die bakken moesten glazen raampjes komen voor de afdekking. De winkelinstallatie werd overigens in de werkplaats vervaardigd en later in de winkel aangebracht. Het werd nu druk met het timmerwerk, zodat er mensen moesten worden aangetrokken en zo kwam ook de halfwas timmerman weer terug en naast "Sniepie" kwam ook nog voor enkele weken Koos Zonneveld, een volwassen timmerman.

Daarna kwam er al weer een winkel en dat was de

kantoorboekhandel van de familie Middendorp, ook een grote verbouwing. Ik geloof dat het pand van architect Snijders was, want hij had de tekeningen gemaakt en was steeds aanwezig voor aanwijzingen. Er kwam een geheel nieuwe teaken winkelpui en etalage. Muren werden weggebroken, alsmede de schuifseparatie, zodat de voorkamer, die eerst een geïmproviseerde winkel was, bij de achterkamer werd getrokken. Langs de wanden kwamen stellingen en er werd een nieuwe toonbank gemaakt. In de nieuwe winkelpui zat aan de binnenzijde in de onderdorpel een condenshol met ontluchting naar buiten. Op die ontluchtingen die in het condenshol waren aangebracht moest ik voor architect Snijders kopergaas maken. Dat was wel een gepruts om dat met kleine koperen nageltjes vast te spijkeren. Toen ik ermee klaar was, was het nog niet naar mijn zin, maar gaf alles maar over. Wetende dat de architect geen makkelijke man was wat zijn beroep aanging, wachtte ik maar rustig af en ja hoor, daar kwam dat kleine gesnorde mannetje aanstappen en ik dacht "daar zal je het hebben". Prompt ging hij op mijn werk af, bekeek het aandachtig en zei: "Nu, timmerman, dat heb jij nu eens netjes gedaan". Dat had ik geenszins verwacht en er viel dan ook een pak van mijn hart!
Achter in de winkel kwam een grote pui en daar werd een loket in gemaakt, want dit werd een hulppostkantoor en dat was ook hardnodig, want Ambacht breidde maar uit, maar kon nergens met de post terecht. In de bovenkamertjes kwamen nieuwe triplex plafonds, want deze mensen moesten nu boven gaan wonen.
En zo verkreeg Vlaardinger-Ambacht zijn eerste Postkantoor. Het was weer een mooie verbouwing en de beheerder en zijn familie waren ontzettend aardige mensen en die vergaten de koffie dan ook nooit. Het gehele karwei werd met baas Piet uitgevoerd.

"Eben-Haëzer".

Vele Vlaardingers en Ambachters zullen aan de Kethelweg menigmaal dit opschrift hebben gelezen in het vluchtige voorbijgaan. Het hekwerk heb ik met baas Siem wel eens goed gerepareerd en nieuwe hekkepalen bijgeplaatst en het opschrift kwam dan weer terug. De schuur aan de achterzijde is ook eens gerepareerd en wat was dat hout slecht! De vlotdelen die gepotdekseld waren gespijkerd, vielen door de houtwurmen gewoon uit elkaar. Maar net als met alles kwam dat ook weer voor elkaar en de nieuwe vlotdelen werden snel in de teer gezet. De enige overgebleven en hartelijke dochter des huizes ging trouwen. Zij was al niet zo jong meer, maar nog jong genoeg om een huwelijk aan te gaan. Nu moest de woning verbouwd worden en er kwam een schuifseparatie met kastenwanden en nog wat veranderingen. Al dat werk werd weer met baas Piet gedaan en ik moest alvast maar de binnenboel gaan slopen. Of de buren er gewag van hebben gemaakt, ik weet het niet, maar op een morgen staat de bouwpolitie, in persoon van de heer Veldhuizen in de kamer en vroeg aan mij wat ik aan het doen was. Een domme vraag overigens, want dat zag hij immers wel! Hij vroeg of er een tekening was van dat werk en die was er inderdaad. Ik moest hem die laten zien, waarop hij zei dat ik er maar mee moest stoppen, want er was geen vergunning voor gevraagd of gegeven. Ik stond wel even verbaasd te kijken en ook de dochter van de boer begreep er niet veel van. Ik ben toen maar naar de timmerwinkel gegaan met de mededeling dat ik voor de bouwpolitie moest stoppen omdat er geen vergunning was. Baas Siem naar de telefoon om de heer Veldhuizen op te bellen. Dat opbellen ging overigens wel anders dan tegenwoordig. Je moest eerst aan een slinger draaien en dan ging er een bel

over. Dan kreeg je de telefoniste aan de lijn aan wie je het verlangde nummer op moest geven, om vervolgens de hoorn weer aan de haak te hangen en te wachten tot je werd opgeroepen. Vervolgens belgerinkel en je kreeg weer de telefoniste en zij vertelde dan dat de lijn tot stand was gekomen en dan was het "Spreekt u maar".
Baas Siem vroeg wat er nu eigenlijk aan de hand was. Het bleek toen dat je voor binnenverbouwingen ook een vergunning moest hebben. In de gemeente Vlaardingen was dat niet zo nodig, maar in Vlaardinger-Ambacht blijkbaar wel en dat was toen nog een aparte gemeente, met zijn eigen burgemeester en zijn eigen gemeenteraad. Toen is er alsnog vergunning aangevraagd en na veertien dagen konden we eindelijk weer met het werk voortgaan.
Het zijn mooie kamers geworden. Het was mijn eerste schuifseparatiewand, waar baas Piet mij zeer veel bij heeft geleerd. Vooral het waterpas en het schietlood mocht hierbij beslist niet ontbreken.

Hulp bij de metselaar.

Dat je niet alleen voor het timmerwerk bij het bedrijf was heb ik ook wel ondervonden. Bij de familie Kalisvaart aan de Kethelweg moest een verbouwing gedaan worden, achter de woning, die zelf werd ingericht en uitgebreid voor de melkhandel en dat was aan voorschriften verbonden. Daar was een metselaar voor gekomen en die moest ik nu helpen met het slopen, maar ook bij het metselen. Die metselaar was een zedig mannetje met een zwarte pet op het hoofd. Babbelen kon hij goed. Hij had net zoveel of nog meer woorden over Onze Lieve Heer, als specie in zijn kuip. Er kon dan ook geen dag voorbijgaan of hij had het tegenover mij over het "Goede Woord". Nu, dat was ik helemaal niet gewend van mijn bazen. Nooit en te nimmer

heb ik hun over een kerk horen praten. Niet dat zij niet godsdienstig waren, maar het lag niet op hun lippen.
Hier moest ik de afgekomen harde klinkers van de gesloopte muren gaan bikken en het was allemaal zand en cement, want die stenen moesten weer gebruikt worden. Iedereen in het bouwbedrijf weet wat het is om zand en cement van stenen af te bikken. Het was een helswerk en ik was blij dat het karwei klaar was, al was het alleen maar voor die zedenpreker. Hij wilde maar dat ik mij bij de christelijke bond zou aansluiten. Nu, daar kwam niets van in en voor de oorlog ben ik dan ook nooit lid van de vakbeweging geweest.
Later heb ik nog eens met die metselaar een schoorsteen vernieuwd en het geleek wel of hij bij iedere steen die hij weglegde een bijbeltekst had. Nee, dat zijn de ware mensen toch ook weer niet. "Doe maar gewoon, want dat is eenvoudig schoon".

De speeltuin.

De melkhandelaar Kalisvaart had naast zijn woning een café en dat werd met het erf verkocht aan "De Wijnoogst" en dat bedrijf was weer een klant van de gebroeders Van Vliet. Ook op de Maassluissedijk staan nog opslagloodsen die de gebroeders hebben gebouwd in de beginjaren dertig. De gebroeders verkregen de opdracht van de wijnhandel om aldaar een speeltuin te creëren. Dit werd hoofdzakelijk een karwei van baas Siem. De vele speelattributen, zoals schommels en wippen, een draaimolen en zeer grote hobbelpaarden, werden in de timmerwinkel vervaardigd. Terplaatse werden er betonnen vloeren gelegd, alwaar de speeltuigen op werden geplaatst.
Naast een schuur die nog werd gebruikt door een schietvereniging, liep een hoge wal met een sloot, maar

wegens verzakking moest daar een schoeiing worden gemaakt. Met de handhei werden de palen er door baas Siem ingeheid en dat kon men aan die grote kerel wel overlaten. Ik stond onder in de wal om de paal naar de juiste plaats te sturen. Baas Siem had een mooi liedje voor bij dat heien en dat luidde als volgt:

"Hoog die hei
En zingt erbij
Slaat er op
Boven op zijn kop".

Als de paal dan goed in de grond was geheid en op hoogte, dan was het steevast "Strijk en zet", een teken dat het heiwerk gedaan was. Zo gebeurde dat ook weer bij de laatste paal en het was weer "Strijk en zet", en daar ik nogal ongelukkig stond onder in die walkant en in de bagger, wilde ik mij omhoog trekken aan de paal en legde mijn hand op de kop. Plotseling zei baas Siem "Nog een tikje toe"... en mijn hand zat klem tussen de handhei en de paalkop! Eén geluk had ik nog wel, dat baas Siem het nog op tijd zag en als het ware de handhei nog afremde, maar het was al te laat en ik heb het dan ook goed gevoeld! Wonder boven wonder was er niets beschadigd en was het door die afremming eigenlijk meer tot een klemming gekomen. Baas Siem vond het stom van zichzelf, hij was er wel van geschrokken, maar ik heb er geen nadelige gevolgen van overgehouden.
Zo is er dan in Vlaardinger-Ambacht een speeltuin gekomen, maar die heeft toch ook weer geen lang leven gehad, want de mensen hadden geen geld om hun kinderen tegen betaling in een speeltuin te laten spelen. De speeltuin is daardoor in het vergeetboek geraakt en daar heeft niemand om getreurd. Nog maar weinigen weten dat

daar ooit een speeltuin is geweest. En het terrein ervan is kort geleden bebouwd met twee woningen.

Er was niet alleen een handhei in ons bedrijf, maar er was ook nog een handheistelling. Dat was een volledig frame met een zwaar heiblok, dat met een touw over een grote schijf, genoemd "Rammelschijf", ging. Aan het uiteinde waren diverse touwen vastgemaakt, zodat er verscheidene mannen tegelijk aan konden trekken. Als het blok omhoog was getrokken dan liet men het onder het zingen van het eerder genoemde versjes het blok weer vallen en zo werden er lichte palen de grond in geheid. Deze heistelling is voor het laatst gebruikt bij een uitbreiding van de meelmalerij van Baauw in het Emaus, vlak naast de Algemene Begraafplaats, waar nu een aannemings- en timmerbedrijf in is gevestigd. Bij dat heiwerk hielp ook Siem, de zoon van baas Piet. Zelf ben ik er niet bij geweest, maar er is daar nog een ongelukje gebeurd met de stelling. Maar het liep nog bijzonder goed af. Bleek van narigheid en met blauwe striemen in de hals en nek werd Siem werd de timmerwinkel binnengebracht. Tijdens het heiwerk was er een losse streng om zijn hals geslagen en nog wat omhoog getrokken toen dat zware blok viel. Met een gebroken nek had het zijn dood wel kunnen zijn, maar het viel uiteindelijk nog mee. Men was er wel van geschrokken en diep onder de indruk. Zo ziet men maar, er schuilen altijd gevaren in het bouwbedrijf en het is steeds uitkijken.

Terug op de timmerwinkel.

Er was weer eens weinig werk en het was zeer stil op de winkel. Baas Piet kroop weer in de kelder en stond aan de draaibank weer zijn pompstukken en slegge-stelen te

draaien. Boven in de winkel hoorde je het eentonige getik van de draaibank. Baas Siem zat op zijn kantoortje te schrijven en mijn broer en ik waren met allerhande dingen bezig. Er kwamen nog wel eens mensen om hun zaag te laten vijlen of om teer en carbolineum. Dat vijlen van de zagen had ik goed van baas Piet afgekeken, want die vijlde altijd alle zagen, zowel hand-, cirkel- als lintzagen. Mede doordat ik voor de firma Baauw zoveel asbest zaagde was ik zelf tot het zagenvijlen overgegaan en dat vonden de bazen wel goed. Ik had zelf ook een mooi handzaagje waar baas Piet nogal verzot op was en ik had hem al dikwijls gevraagd om dat voor mij te vijlen en dat deed hij ook wel, maar ik hield niet van bedelen. Ik wilde het zelf zo graag doen en zo heb ik het geleerd en goed ook. Toen gebruikte baas Piet mijn zaagje eens en hij zei "Wat zaagt dat ding toch lekker". Toen pas was ik tevreden en wist ik dat ik het nu kon en dat op 18 jarige leeftijd!

Op een morgen, baas Siem was geloof ik naar de 'Luizenmarkt' in Rotterdam, kwam er een oud vrouwtje de timmerwinkel in en die was nogal rap van tong en maar babbelen en babbelen deed dat wijfje. Ze wilde maar bezems verkopen en baas Piet stond boven op de timmerzolder en ik vroeg of hij even beneden kwam. Statig kwam hij de trap af en aanschouwde het vrouwtje en die maar klessen over die goede bezems en dat ze maar 35 cent per stuk kosten. Baas Piet was gevoelig en kon maar moeilijk nee zeggen. Zo ook nu weer. Hij zei dat het altijd makkelijk was als er wat bezems in voorraad waren en hij kocht er tien en betaalde het vrouwtje met drie en ee halve gulden uit de winkelkas. Het vrouwtje was zeer blij en vertrok snel na deze koop en baas Piet zette de bezems in het kantoortje en spoedde zich weer naar zijn heiligdom, de timmerzolder.

In de middag kwam baas Siem bepakt en gezakt met oude troep van de Luizenmarkt en ging zijn kantoortje binnen, alwaar hij een pakket bezems zag staan. Baas Siem kwam de winkel in en vroeg nietsvermoedend: "Zeker een boer neergezet om ze straks weer op te halen ?". Ja, wat moesten wij nu anders zeggen dan dat baas Piet ze had gekocht ? En toen riep baas Siem onder aan de trap naar boven "Piéééét", met een langerekte haal, "Die heb je zeker goedkoop gekocht ?". Baas Piet zei zachtjes de prijs van de tien bezems en wat werd baas Siem toen kwaad: "Wát ?! Vijf en dertig centen stuk ?! Ik koop ze voor een kwartje, met een steel erbij!!" Wat is daar een ruzie om geweest, over die miserabele bezems. Gelukkig gaf baas Piet daar maar weinig antwoord op, maar baas Siem ging toen steeds harder schelden. Baas Piet kwam wijselijk niet naar beneden, maar hij riep alleen "Daar zal de kwaliteit dan wel naar wezen!". Maar zoals bij alle ruzie's die deze twee hadden, bleef het bij woorden en zoals altijd gingen zij weer even vrolijk verder, net of er niets was voorgevallen en er werd totaal niet meer over de bezems gepraat. Baas Piet wist er toch wel raad mee, want er verdween er nog wel eens één naar moeder de vrouw "Krijntje".

Particulier werk.

Het gebeurde wel eens dat er een bekende of een familielid ging verhuizen en dan werd er door de bazen aan mij gevraagd of ik die mensen in de avonduren wilde helpen met het ophangen van diverse spulletjes. Dat waren dan meestal de kapstokken, de schilderijen en de koffiemolen en wat er verder zoal gedaan moest worden. Zo ook bij de familie Hoorn, die was verhuisd naar de Parallelweg, zowel de oude mensen met hun vrijgezellen

dochter, als de zoon, die toen op het belastingkantoor werkte. Beide familie's woonden ongeveer naast elkaar. Ik deed daar vele karweitjes en verdiende er dan nog een aardig zakcentje bij. Het waren zeer nette mensen, met wie ik goed overweg kon. Ik heb die karweitjes met veel plezier gedaan en de beloning was er dan ook naar. Nooit zei ik zelf wat ik ervoor wilde hebben, maar liet dat aan hun beleefdheid over en dat werd nooit beschaamd. Ik heb daar dankbare herinneringen aan.

Schaatsen slijpen.

De schaatsenslijperij was ook weer een vak apart en waar werden in Vlaardingen de schaatsen zo vakkundig geslepen als bij de gebroeders Van Vliet ? Nee, in die tijd heb ik in de stad Vlaardingen nergens een bekwamer schaatsenslijperij kunnen ontdekken, ook al waren er die het in de vorm deden, maar er werd dan geslepen op de amarilsteen en dat gebeurde bij de Van Vlieten nimmer.
Als de winterdag naderde dan luisterde men met verlangen naar de weerberichten in de hoop dat het snel ging vriezen, want dat betekende dan werk op de timmerwinkel. Zodra het ijs betrouwbaar was werd het bordje "Schaatsen slijpen op de zandsteen in de vorm" opgehangen. Al spoedig kwamen dan de eerste schaatsen binnen, mooie, maar ook verroeste schaatsen. Dikwijls zag men gezichten van het vorige winterseizoen terug, dus dat waren vaste klanten. De kachel die in de timmerwinkel achter de slijpsteen stond, werd dan extra gestookt, want de ketel water moest weldra snorren. Want er was wel warm water nodig voor de slijperij, anders zou de slijpsteen bevriezen. Het was dan een gezellig komen en gaan van de mensen en dat waren er vele, waaronder ook kinderen. Baas Siem was altijd dol op kinderen en wist het dan voor die

kinderen zo te versieren dat zij voor een spotkoopje scherpe schaatsen hadden. Zodra de schaatsen gearriveerd waren werden de boutjes met petroleum gedrenkt om het roest los te kunnen maken. De houtjes werden van de schinkels verwijderd en in de schinkel werd aan de bovenzijde een kras ingevijld als teken dat dat de linkse schaats was. Dat was eigenlijk wel typisch, rechtsdenkend als de meeste mensen zijn. Maar het was een gewoonte en een wet van de familie en misschien nog wel afkomstig van de oude baas Simon. Dus men zou kunnen zeggen dat het een overgedragen gewoonte was, dat als folklore beschouwd kan worden.
Vervolgens werden dan de schinkels in de vorm gelegd en tegen de slijpsteen gedrukt; er was altijd een hoge- en een lage kant voor de schaats. De hoge kant is altijd de binnenkant en dat is voor het afzetten op het ijs. Is de hoge kant er niet, of is die verkeerd aangebracht, dan kan men onherroepelijk niet schaatsen! Daar werd zeer veel aandacht aan besteed. Ook bij het opnieuw monteren in de houtjes, werd eerst nog de braam van de schinkels gewet met de wetsteen. En men lette er dan ook goed op of de juiste schinkel dan weer aan het houtje werd bevestigd.

Er waren verschillende soorten schaatsen: Friese doorlopers, boerenschaatsen met de beroemde krullen en veel rondrijders, een schaatsmanier die toen ook veel werd beoefend. Er waren wel verschillen in kwaliteit en hardheid. De "Nooitgedacht" schaatsen waren altijd redelijk goed, maar er was één soort schaats bij die verschrikkelijk hard was. Dat waren schaatsen van De Ruiter uit Akkrum en dat waren toen de beste schaatsen! De vele Noorse schaatsen die men nu ziet, waren toen nog zeer schaars. Die werden ook niet door ons geslepen omdat

schinkels niet in de vorm konden. Wel zag men vele kunstschaatsen en daar heb ik toen nog een mal voor gemaakt, zodat die nu ook geslepen konden worden. De kostprijs was 35 tot 65 cent, al naar gelang de schaats was en hoe de hardheid was.
Als het erg druk was dan hielpen Arend en Siem ook wel eens, want de bouwerij lag dan meestal ook stil. Arend maakte dan vele nieuwe houtjes, want het kwam vaak voor dat die stuk waren. Meestal was het zo dat men graag wilde schaatsen, maar men liet de schaatsen na het afgelopen seizoen zo als zij waren en waren zij dan stuk, dan moesten ze bij het volgende seizoen maar gemaakt worden. Dat was en is nu nog een ziekelijk verschijnsel: seizoen voorbij en men gooit de schaatsen in een hoek tot volgend jaar. Dan komen ze verroest en stuk naar de slijperij.

De schaatserij is vooral de eerste veertien dagen het belangrijkste en dan luwt het bij velen alweer wat af. Maar bij de rasechte schaatsers bleef het wel levendig en daar waren zeer veel Westlanders onder. Het is voor hen al een eeuwenoude traditie om naar Vlaardingen te gaan om IJsmoppen te gaan halen. Op de terugweg hadden die Westlanders een witlinnen zakje op de buik bengelen, waarin de Vlaardingse IJsmoppen. Persoonlijk houd ik niet zo van die moppen, ze zijn nogal hard, maar de Westlanders móesten ze wel meenemen, anders hadden ze de tocht naar Vlaardingen niet volbracht: de moppen waren het bewijsstuk. Voor dat de Westlanders huiswaarts keerden hadden zij toch wel eerst in "De Hollandsche Tuin" hun opkikkertje wezen halen. Luidruchtig werd er dan op de Hoogstraat gepassagierd onder de vele vlaggen die het ijsfeest opluisterden. Het was beslist een gezellige drukte, met een kermisachtig tintje.

Vele Westlanders lieten hun schaatsen nog even slijpen en dat gebeurde dan op de Vlaardingse Vaart, waar dikwijls een scharensliep met zijn wagentje stond. Iedere Vlaardinger die dat toen heeft meegemaakt weet wel wie die scharensliep was. Zodra het slijpen was gebeurd wilde men wegrijden, maar men kwam niet ver, want er viel niet mee te rijden. Wat was er nu gebeurd ? De scharensliep hield de schaats overlangs over de amarilsteen zodat er geen hoge kant aan kwam en de schinkel een ronding kreeg, inplaats van een goede vlakke kant, dus daar viel niet op te rijden. Vele Westlanders werden toen alsnog verwezen naar de timmerwinkel van de gebroeders en aldaar werden de schaatsen opgeknapt en zij konden dan snel huiswaarts keren. Overigens werkte die scharensliep ook niet goedkoop.
Met het afrekenen, dat meestal aan mij werd overgelaten, had ik het volste vertrouwen en in het kastje van het winkelboek stond dan het kistje met geld en wisselgeld. Beide bazen waren slim en zonder dat zij het van elkaar wisten werd er door ieder geld uitgehaald, waarvoor ik dan snel sigaren moest gaan halen. Nooit werd er door mij over deze dingen gesproken, want tenslotte was het hun geld en niet het mijne. Dat was toch in de winter een dankbare bijverdienste, ons door de weergoden toegedacht en het is wel eens gebeurd dat in veertien dagen tijds de slijpsteen 12 centimeter was afgeslepen! Soms was het zo druk met de slijperij dat wij op zaterdag tot 6 uur 's avonds doorgingen. Dat werd door de bazen goed beloond, want toen kon ik ook mijn eerste schaatsen kopen en dat waren rondrijders. Dat kopen kon toen nog op de zaterdagavonden daar de winkels tot 10 uur geopend waren. Ook in deze winterse werkzaamheden zat veel romantiek, die ik nooit zal vergeten. Gezellig en oer oud-Hollands!

De hooibergen.

Er was nóg een typisch seizoenwerk en dat was het repareren van hooibergen. Dat gebeurde in de maanden mei en juni. In die maanden was de kap omlaag, omdat het hooi door het vee was verslonden. Voor de hooibouw moest dan de 'barg', zoals de hooiberg werd genoemd, weer in goede staat zijn voor de nieuwe oogst, want als die barg niet in orde was dan kon dat voor de boer een ramp betekenen. Want het hooi moest onder droog zijn, als het te dikwijls nat werd dan verloor het zijn waarde.
Vooral als men de kap weer zou gaan opwinden en omhoog brengen en een hoek of bargroede, een staander, zou het begeven, dan was er wel eens een week of twee mee gemoeid eer de reparatie was geschied en dat wilde men toch niet riskeren. Het hooi zou dan onder alle weersomstandigheden te lang op het land moeten blijven.

Het werk aan zo'n hooiberg was verschillend. Soms moest er een nieuwe roede worden gestoken of een nieuwe hoek worden gemaakt, een zogenaamd 'oor met pen'. Het kwam ook wel eens voor dat er een nieuwe 'laan' aangebracht moest worden. Dit zijn voor een leek wel rare benamingen, want hier was een 'laan' een zware dwarsbalk van de rieten kap. Die laan had een forse afmeting van 12 tot 15 centimeter dikte en een hoogte van minsten 30 centimeter. In deze lanen werden dan de daksparren aangebracht. De middelste spar was zwaarder en werd 'vijfhout' genoemd. De hoeken werden gemaakt van overhoeks gezaagde eiken spoorbielsen en op de uiteinden werd een gat en een pen gemaakt. Deze gaten en pennen mochten nooit zuiver in elkaar steken en ze moesten altijd ruim worden gemaakt. Zelfs de pen moest enigszins rond of ovaal worden afgewerkt om te kunnen scharnieren bij het omhoog brengen

van de kap, want dat gebeurde hoeksgewijs. Als het zuiver pas zou zijn, zou het onherroepelijk uit elkaar barsten. In de hoeken kwamen dan de bargroeden te staan, dat waren dan de zware staanders die soms een lengte hadden van 10 tot 12 meter, met een gewicht van 1.000 tot 1.300 kilogram. Die roeden, al eerder omschreven, waren ruwe eiken palen en nooit zuiver rond. Het waren ook wel eikebomen of gieken en masten van grote zeeschepen. De ruwe palen werden dikwijls met de dissel achtkantig gehakt en over de aslijn kwamen dan de gaten door en door en enigszins schuin. Het waren één duims gaten. Ze hadden een afstand van ongeveer 30 tot 32 centimeter, hart op hart, en daar kwam dan een smeedijzeren pen in, alwaar de beugel met het fithout kwam te hangen. Op dat fithout, dat van eikenhout was gemaakt, kwam dan de hoek van de kap te rusten. De afstand van een gat was dan tegelijk de hoogte die telkens per hoek omhoog ging door middel van een 'heeft' of hevel. Dat was een instrument met spaken, een soort kaapstaander, maar de as lag dan wel horizontaal, met een paar touwen om de as en daar onder een dwarsligger met een uitholling voor de spil. Op die dwarsligger werd dan de spil geplaatst, met een getande regel waar een klos met beugel aan kwam te hangen. Die klos ging dan onder een hoek van de kap en met die 'heeft' werd dan zo'n hoek omhoog gewonden of liet men hem zakken. Zo ging dat hoek na hoek.

Zoals ik al schreef werden de bargoren en pennen van spoorbielsen gezaagd, zowel van oude als van nieuwe. Dat ging met de lintzaag en de rest werd bewerkt met de dissel. Moest zo'n hoek worden vernieuwd dan werd eerst de kap op werkhoogte gebracht, op ca 1.70 meter. Vervolgens werd de kap 'gestempeld', gestut, en de oude hoek kon dan worden verwijderd. De nieuwe hoek werd er

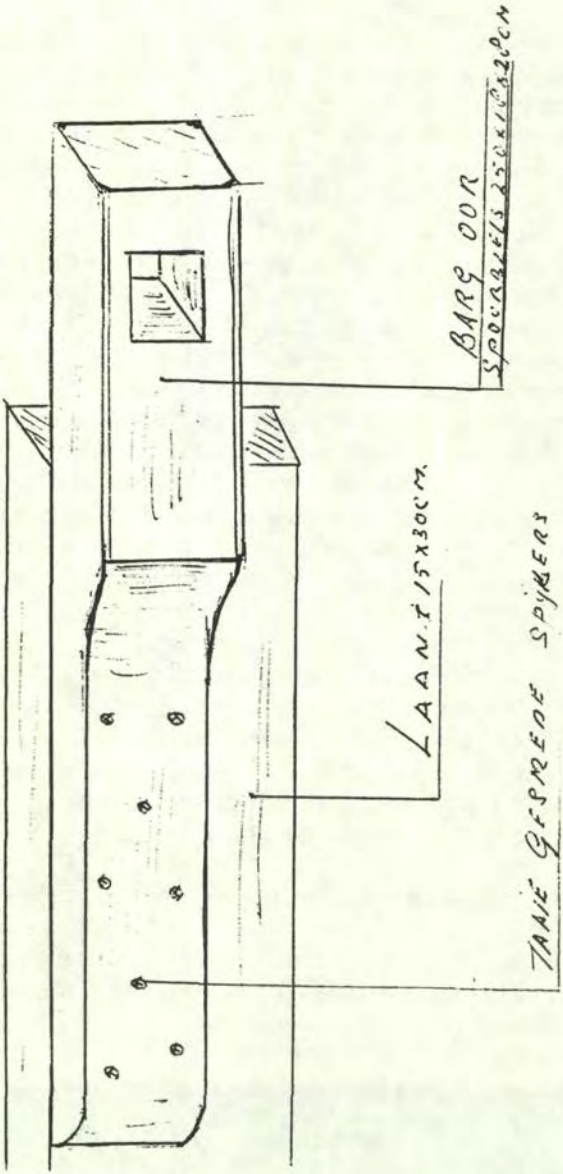
BARG OOR
LAAN ± 15x30CM.
TAAIE GESMEDE SPYKERS

dan tegenaan gespijkerd en dat ging nog met de ouderwetse taaie gesmede spijkers, die varieerden van 4 tot 19 duimen lang, maar ... eerst wel boren en dat ging met baas Piet zonder weddenschap! De hoeken werden altijd van gesmede ankers voorzien om ze bij elkaar te houden. Ook het ankerwerk werd met taaie gesmede spijkers vastgezet.
Het gebeurde ook wel eens dat er een nieuwe laan aangebracht moest worden of alleen een vijfhout. Dat was een heel karwei, want je moest eerst het rieten dak verzekeren aleer je het oude materiaal kon verwijderen en dat was niet zo'n lolletje, want meestal was het warm weer en het vuil van het riet kwam altijd in je gezicht en in je ogen. Ook tussen je kleding en dat kon altijd lekker prikken en je werd er behoorlijk vuil van ook.
Het plaatsen van een nieuwe roede was altijd interessant. Dat werd gedaan met een bok of stelling en die bestond uit twee lange poten met een lengte van ieder 13 meter en die waren verbonden met twee tui-touwen. Met deze bok moest menigmaal om de hooiberg heen gelopen worden. Dan werd de bok in een tui-touw gebracht en met kleine afstanden tegelijk omgeplaatst. Steeds moest men dan het tui-touw verzetten, zodat deze altijd haaks op de bok bleef, want anders zou de stelling zo tegen de vlakte slaan. Het was altijd een gevaarlijk werk dat niet iedereen zomaar kon doen. Maar met baas Piet samen deden wij het spelenderwijs en ik was onder goede hoede. Op werkhoogte werd aan één der poten van deze bok een liertje bevestigd, dat met kettinkjes werd vastgeklemd. Wij noemden dat een kettingliertje, waarmee de oude roeden werden verwijderd en de nieuwe weer ingebracht. Die roeden werden overigens ingegraven tot ongeveer 1.80 à 2 meter diep. Voor de veiligheid werd allereerst de oude roede in de takels gehangen en de kap opgevangen. Nu kon er met graven worden begonnen en het gat werd

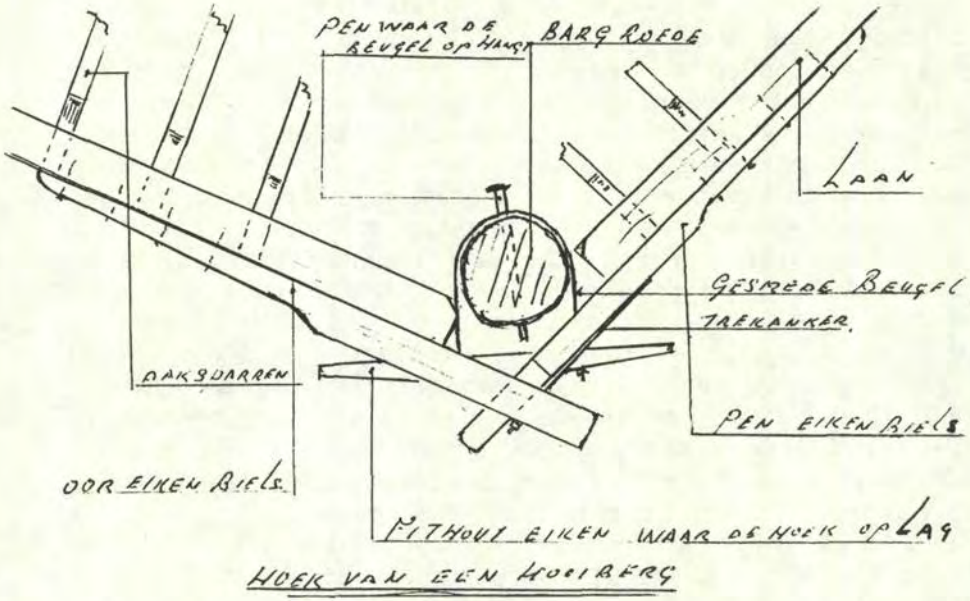

HOEK VAN EEN HOOIBERG

trapsgewijs naar beneden gegraven, soms met behulp van een pikhouweel, daar het wegdek dikwijls met puin was verhard. Meestal was de oude roede bij de grond afgebroken, maar met behulp van het liertje werd het onderstuk, zwaar van het water, er uitgehaald en kon de nieuwe roede geplaatst worden. Onder in het gat werd dan een oud plankje gelegd, waar de nieuwe roede op kon rusten. Dat was trouwens niet alléén voor het wegzakken, het vergemakkelijkte ook het op zijn plaats schuiven van de roede. Het aanstampen van de grond ging laagsgewijs en werd grondig gedaan. De baas zei altijd "Met een luie aarder en een vlugge stamper komt de paal op zijn vasts". Er waren altijd veel hulpmiddelen voor zo'n werk nodig en die werden zoveel mogelijke vervoerd met de Malle Jan. De nieuwe roede hing eronder, de bok er boven op, alsmede de pikhouten en dat waren ronde kolders van een meter of vijf op welks kop een tweetand kon worden geplaatst, die met een bus over de kolder werd geschoven. Zij werden gebruikt om de hooibergen met behulp van een kelderwind recht te zetten. Menigmaal moest dan toch nog de boer met paard-en-wagen komen om de vele andere gereedschappen op te halen. Dat waren schoppen, waarbij een smal schopje met een lange steel dat nodig was om de diepe put te graven. Verder kelderwinden, touwen met kettingen, de nieuwe oren, de pennen en de fithouten, vele stempels en niet te vergeten de wartel.

Zodra het materiaal en de gereedschappen waren gearriveerd werd er meteen aan de werkzaamheden begonnen, want er stonden meer boeren te trappelen om hun barg te laten herstellen. De werkzaamheden waren overigens nogal verschillend. Bij de één een nieuwe oor of een pen, bij de ander een nieuwe roede, maar soms was het ook alleen maar om de barg recht te zetten. Soms werd er een

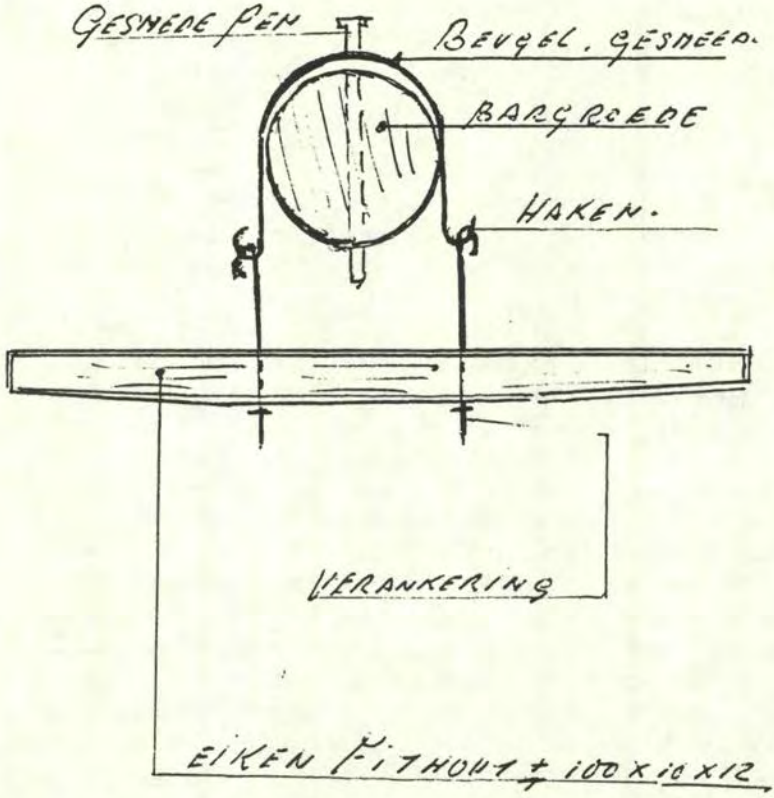
GESMEDE PEN
BEUGEL, GESMEED.
BARGREEDE
HAKEN.
VERANKERING
EIKEN FIJTHOUT ± 100 x 10 x 12

klissing onder aan de bargroede gemaakt, als die bij de grond was afgerot. Dat was meestal een spoorbiels en die werd aan het einde dat boven de grond kwam goed afgeschuind over een lengte van ongeveer 80 centimeter, om het spijkeren tegen de roede te vergemakkelijken. Als een roede werd geplaatst, dan moest hij ook nog wel te lood gezet worden. Maar men kon niet zomaar een schietlood tegen de roede aanhouden, want die was altijd taps. Daar was echter een eenvoudig middeltje voor. In de bargroede waren immers over de aslijn gaten geboord voor de ophanging van de beugels en daar die roede nooit even dik was, werden die gaten benut om de roede te lood te brengen. Men nam gewoon een stuk metseldraad en bond er een breekbeitel of iets anders zwaars aan, ging op een afstand staan en richte langs de metseldraad op de gaten in de roede en met behulp van de pikhouten en kelderwinden werd dan de roede in het lood gedraaid. Zo eenvoudig en simpel ging dat, het is maar een weet en deze mensen wisten dat en een timmermansoog liegt niet!

Tijdens de koffiepauze was het wel gezellig in de boerenkamers. De gesprekken kwamen dan los en vaak ging het over de buurt of over de Delftse markt en dan kwam ook het klompenboertje Voskuil nog wel eens buurten en die werd eveneens binnen genodigd voor de koffie. Ook Nauwt, de beren- of varkensboer, kwam langs. Hij had altijd een blauwe neus van het pimpelen. Er werd dan heel wat afgebabbeld in die kamer, vooral door Voskuil, met zijn eeuwige rode broederkoontjes. Dat was toch wel een bepaald type en een speciaal gezicht onder de boerenstand. Hij deed dan goede zaken met zijn negotie die op een kar lag. Op iedere boerderij kwamen we hem tegen, dat behoorde allemaal bij de romantiek van het bedrijf, ondanks de slechte tijden. Maar ach, er zijn immers

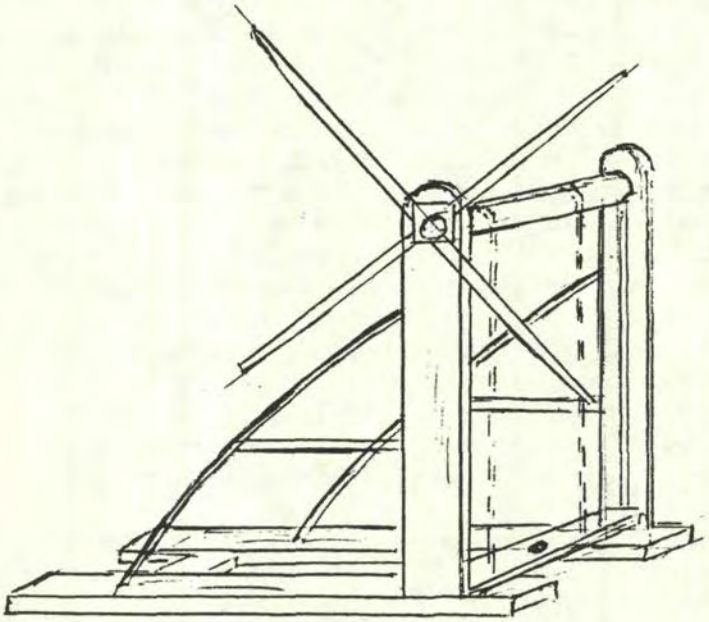

HEEFT

altijd goede en slechte tijden geweest en daar moet de mensheid toch door heen.

Zo trokken wij dan in die maanden vóór de hooibouw van boerderij naar boerderij. Dan weer in Holy, dan weer in de Broekweg of Zuidbuurt en tot de Vijfsluizen toe.
Werd de nieuwe roede zelf door ons gebracht, dan geschiedde dat met de Malle Jan en dat waren soms hele ritten. Het Emaus af dat ging nog wel, maar de rest, over de toen nog grinderige wegen, daar was het toch wel duwen en trekken aan de Malle Jan. Daarvoor was het zeker een 'Malle' Jan, die dacht doe je best maar. Vanaf de Afrol, het woord zegt het al, rolde je wel heel gemakkelijk naar beneden en over de Biersloot heen. Dat kon toen nog, want het gedeelte naar de Vlaardingse Vaart was toen nog een doodlopend einde en veel verkeer was er toen niet. Alleen de 'pleewagen' en de vuilniskar, om de meest bekende wagens te noemen.

De Taanderij.

Op de nettentaanderij aan de Maassluissedijk stond ook een hooiberg en één van de roeden daarvan was afgerot en moest daarom twee meter zakken, zodat hij weer stevig in de grond stond. Hoewel de firma Maat hier altijd werkte, moesten wij toch déze reparatie verrichten, mede door de vakbekwaamheid in dat speciale werk en ook door de hulpmiddelen die wij hadden. Zoals altijd gingen baas Piet en ik erheen. De bok werd geplaatst en de roede eruit gelicht. Het gat werd gegraven en het oude ondereinde werd met het liertje eruit gehaald. De oude roede werd in de takels gehesen en op zijn plaats gebracht. Alles verliep prima en de roede was reeds aangestampt en de stelling reeds gestreken toen baas Piet

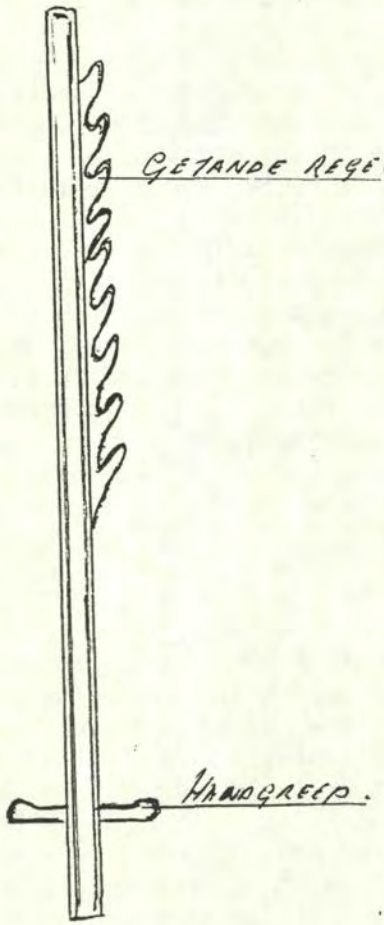

Spil

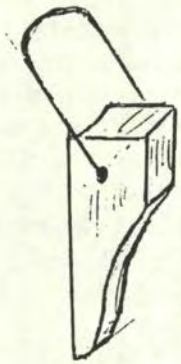

Klos met Beugel.

nog eens naar de roede keek en toen schrok. Want in het boveneinde van de roede zaten geen gaten! En hij was nog wel zo voldaan over het vlotte werk op deze vrijdag. Hij was kwaad op zichzelf, want de roede had op de grond gelegen en toen hadden daar gemakkelijk gaten in geboord kunnen worden. Wat nu. Toen deed de grote schuifladder die wij bij ons hadden goede dienst. Ik stelde voor om die zaterdagmorgen tegen de roede te plaatsen en met de booromslag en een lange fretboor die gaten erin te gaan boren. "Ja, dat moet dan maar, maar wees wel voorzichtig zo alleen". Zo ging ik dan die zaterdagmorgen naar de taanderij om alsnog die gaten erin te boren. Hoewel het maar om drie gaten ging, was ik daar toch zo alleen de gehele morgen nog mee bezig.

Havenbedrijf Vlaardingen-Oost.

Er was paniek uitgebroken onder de timmerlieden van Havenbedrijf Vlaardingen-Oost. Dat bedrijf had namelijk in de afgelopen jaren een gedeelte van de Babberspolder opgekocht, want dat bedrijf had nog steeds de bedoeling de Vulcaanhaven te vergroten met doorgraving van de Schiedamsedijk. Maar het doorbreken van die dijk is ze nimmer gelukt, daar zij geen vergunning kregen van Delfland of Schieland.
In die polder, daar waar nu het Sportpark van Shell is, stonden drie boerderijen, waarvan er één al was afgebroken. Maar bij de laatste boerderij, die met de ophaalbrug, stond nog een zware hooiberg en die zouden de timmerlieden van het havenbedrijf wel even repareren. Hierbij bleek dat men daar vakmanschap voor moest hebben. Hoe zij dat daar zo versierd hadden was belachelijk. De hele boel stond ineens op instorten. Boer Dijkshoorn liet onmiddellijk het werk stoppen en via het havenbedrijf

werden nu de gebroeders ingeschakeld. Zij moesten onmiddellijk komen. Baas Siem is eerst gaan kijken en heeft de situatie opgenomen. Dit was wel een triomf voor het bedrijf en de hooiberg moest dan ook hersteld worden. Wat hadden die timmerlieden nu gedaan ? Op de hoeken van de lanen hadden zij baddings gebruikt inplaats, zoals wij deden, spoorbielsen. Die baddings, 6 bij 16 centimeter, hadden zij tegen de lanen vastgebout en de pennen en gaten stijf in elkaar gezet, zodat deze niet konden scharnieren. De lengte van die baddings waren nog maar een meter, dus veel te kort. Toen zij dan ook de kap omhoog wilden brengen is die hoek uitelkaar gespat, want het kon niet scharnieren. Dit bracht het gevaar mee dat de hele kap in elkaar zou kunnen storten. Nee, zij moeten maar bij hun schepen blijven en van ons werk afblijven, ook al was het dan zogenaamd ruw werk. Maar er werd wel vakbekwaamheid bij vereist!

De Babberspolder.

Wie ken deze polder eigenlijk niet. Er is zelfs een woonwijk die Babberspolder wordt genoemd en terecht. Toch zijn er maar weinigen die weten dat die polder achter de spoorlijn doorliep tot aan de Poldervaart, daar waar nu het Shell Sportpark ligt. Zo'n honderd jaar geleden werd deze polder doorsneden door de spoorlijn Rotterdam-Hoek van Holland en dat stukje werd eigenlijk een vergeten hoekje. Maar juist de boerderijen in dat hoekje behoorden tot de klantenkring van de gebroeders Van Vliet. En niet alleen de boerderijen, ook het gemaal van de polder behoorde erbij en dat was dan de molen van Post. Onderin die molen stond het gemaal. Hoewel die molen geen wieken meer had, was het toch altijd een schilderachtig aanzien in de polder. Hoeveel treinreizigers hebben al in de loop

der jaren vanuit hun coupé naar die molen gestaard ?
Naast de molen stond een klein woninkje waar machinist Willem Post met vrouw en kroost woonde. Ook dat huisje is nog door de gebroeders Van Vliet gebouwd.
Op deze molen en woning werden door ons vele werkzaamheden verricht, zoals kleine reparaties. Op de molen zelf moesten wij nog eens op oudejaarsdag een nieuw waterschot maken dat toegang gaf naar het scheprad. Het oude was zo slecht geworden dat het water tegen de machine spatte en dat mocht niet. Er werd dus met de meeste spoed een nieuw luik gemaakt en geplaatst en het werd nog een latertje ook op die oudejaarsdag.
Ook moesten wij eens een nieuwe peilschaal plaatsen in de boezem en het was zeer koud. Bovendien is het op een molen altijd winderig. Een molen is daarom ook rond gebouwd, niet alleen voor het kruien van de wieken, maar ook voor de wind, want die speelt gemakkelijker om een ronding dan om een vierkant.
Voor de peilschaal werd eerst een eiken paal met de handhei in de bodem geslagen en daartegenaan werd dan de nieuwe peilschaal geschroefd. Dat ging natuurlijk niet zo maar, want de schaal moest wel op de juiste maat worden aangebracht.
Het was vrij simpel om aan die juiste maat te komen, want verderop aan de Poldervaart was nog een watermolen en dat was er een die op windkracht werkte en dus nog wieken had. Die molen is na de oorlog jammer genoeg in vlammen opgegaan. Bij die molen gingen wij de waterhoogte halen van de bestaande peilschaal. Daarvoor moesten wij over de spoorbrug om aan de andere zijde van de Poldervaart te komen. Die passage over de spoorbrug was niet gevaarlijk, daar er een loopbrug naast lag.
Terug met de maten werd dan die peilschaal op zijn plaats geschroefd en dat was nog gedeeltelijk onder water. Het

was november dus het water was toen al vrij koud. Na dit gebeuren werden wij in het gezellige huisje geroepen voor de koffie. De molenaarsvrouw kon goed babbelen en wist zeer veel van Vlaardingen te vertellen, wat geen wonder was, want zij was er geboren en getogen. Haar vader was nog dominee geweest van het kinderkerkje Rehoboth en dat was ene Kok, zeilmaker van beroep. Een broer van haar is in 1951 met nog vier collega's met de brandweerauto achter in de Nieuwe Haven omgekomen.
Ik had zulke verkleumde handen dat ik geen gevoel had om een kop koffie op te pakken, maar er was tijd genoeg, dus werden zij eerst weer wat op peil gebracht. De molenaar zelf was nog jong, maar had wel een vaste aanstelling als molenaar en dat kwam neer op 6 gulden per week. Dat was dus niet veel en de rest moest hij er dan ook maar bij zien te verdienen door bij de boeren te hooien en te sloten. Voor die zes gulden moest hij wel dag en nacht klaar staan. Wel had hij nog een grote tuin voor zichzelf en veel kippen en het was een vrij leven. Toch werd er ook nog gemopperd, want het was armoe lijden met zo'n karig loontje, want niet altijd hadden de boeren werk voor hem.
Boven de molenkamer, op de eerste verdieping was nog een woning. Knus en gezellig zag het er daar uit. In die woning woonde de oude molenaar Willem Post met zijn vrouw. Deze man was nu zogenaamd 'gepensioneerd', maar zijn pensioen zal beslist niet veel zijn geweest in die dagen. Wel had hij van het polderbestuur vrij wonen gekregen op die molenzolder en het molenbedrijf was nu van vader op zoon overgegaan. In dat zeer gezellige kamertje heb ik met baas Piet vele bakjes koffie gedronken. In de muur was een raam met roetjes, waardoor men een wijds gezicht had over de toen nog mooie polder. In de verte zag men de Schiedamse molens aan de Damlaan

en de Vlaardingse torens. Over de spoorlijn was alles nog land, tot Kethel en Delft toe. Nu is dat alles bebouwd. Dat uitzicht komt dan ook nooit meer terug en wij moeten dat dan maar als herinnering bewaren.

Als je zo tijdens de koffie de oude mensen hoorden praten, dan kwam je er snel achter dat zij heel wat wisten van de stad, vaak meer dan wijzelf. Op een dag zaten we weer in dat gezellige zolderkamertje en was er een andere molenaar op visite. Die kwam uit Maasland en was molenaar op de "Lickebaert". Die man zat toen te vertellen dat hij een broer had die ook timmerman was, maar die was naar Amerika geëmigreerd, ene Willem de Bloois. Laat die timmerman nu een oom van mij zijn! De molenaar heette Flip de Bloois.
Niet alleen timmerwerk werd daar verricht, ook het metsel- en stucadoorswerk werd daar door ons uitgevoerd. De molen was aan de buitenkant bepleisterd, maar er waren vele stukken af en die molenwand moest hersteld worden. Ik moest daarbij de metselaar helpen en dat was Cor van der Lugt, die ook bij baas Wim het metselwerk uitvoerde.
Het transport daarheen was niet eenvoudig daar er alleen maar een fietspad naar de molen was over een kade langs de Poldervaart. Alle materialen en gereedschappen moesten per roeiboot worden aangevoerd. Eerst ging ik de roeiboot ophalen aan de molen en dan was het roeien naar de Vijfsluizen waar nog een brede sloot leidde naar de boerderij van Dijkshoorn met de ophaalbrug. Daar werden alle materialen en ladders op de roeiboot geladen en was het weer terug roeien naar de molen. Daar was je dan vanaf de timmerwinkel wel een halve dag mee bezig. Tijdens dat metsel- of pleisterwerk was het zeer slecht weer. Het was november en regen en nog eens regen. Was een stuk bepleisterd dan regende het er weer net zo snel

af. Dat vond de metselaar niet zo erg. Hij zei "Anders sta ik toch weer op straat en nu is het allemaal brood". Zo heb ik dan deze metselaar een paar weken geholpen.
Voor het polderbestuur moest er in dit gedeelte van de polder kilometerpaaltjes worden geplaatst, ofwel op de 100 meter een grenspaaltje. De paaltjes heeft baas Siem in de kelder van stampbeton vervaardigd en hij formeerde daar de cijfers in. Het waren nog heel wat paaltjes en na voldoende verhard te zijn moesten zij ook nog geplaatst worden. De handwagen werd geladen met schoppen en panlatten, die wij nodig hadden om de afstanden te meten. Een meetlint was toen nog een uitzondering en een rijkdom. Zo gingen baas Piet en ik op transport over de Schiedamsedijk. Onderweg werd dan eerst wel eens halt gehouden. Op verzoek van baas Piet gingen we even langs zijn huis in de Irisstraat om bij moeder Krijntje eerst een bakje koffie te drinken. Moeder Krijntje was een statige vrouw met een goede inborst, die flink kon babbelen onder de koffie en daar werd dan even van genoten.

Het transport ging dan weer verder om voor de overweg nog even halt te houden voor de passerende treinen. Die overweg was eigenlijk meer gesloten dan open. Volgens een opgegeven schema werden dan de paaltjes geplaatst, maar eerst werden de paaltjes vanaf het station, langs de boerderijen en langs de Poldervaart naar de molen, uitgelegd. En vanaf de Vijfsluizen ging het dan langs de Poldervaart weer met de roeiboot. De afstanden tussen de paaltjes werden met panlatten afgemeten, tot het volgende gat kon worden gegraven.
Op de boerderijen werden wij wel op de koffie genodigd, maar vanaf de Vijfsluizen tot de molen grepen wij er naast, daar was de afstand te groot voor. Maar het was

wel zomerdag en we konden dan ook goed van de omringende natuur genieten.
Weer op een andere keer moesten wij de kap repareren van de molen. Die kap was zeer slecht en er was dan ook veel lekkage. De gehele kap moest van nieuw ruberoid worden voorzien en gedeeltelijk moest het dakbeschot worden verwijderd en vernieuwd. De dakbedekking werd overigens uitgevoerd door loodgieter Hofman van de Schiedamseweg en die stuurde zijn enige knecht daarheen. Het was ook nu weer een heel transport om het materiaal op de molen te krijgen en dat ging weer met de roeiboot vanaf de Vijfsluizen. We moesten enige malen heen en weer varen, maar dat was geen bezwaar, want van die roeitochtjes heb ik veel genoten.
Het werd ook nu weer een gezellige tijd op de molen van Willem Post. Door een luik kon men buiten op het dak komen en nu was het slopen geblazen. Het rotte dakhout moest verwijderd worden en vernieuwd. Het was dan wel hoog en droog, maar toch wel gevaarlijk, want er kwam geen stelling om de molen. Dat zou te duur zijn geworden en daar was het werk weer te klein voor.
Tijdens de middagschaft ging baas Piet naar huis en de loodgieter en ik bleven op de molen. Ik kreeg van de oude molenaar een verrekijker en daar ben ik mee naar het dak gegaan en heb de wijde omtrek eens goed afgezocht en daar zag ik baas Piet op het smalle fietspaadje langs de Poldervaart komen. Hoewel mijn schafttijd al voorbij was bleef ik toch rustig doorkijken en wel net zo lang totdat baas Piet op de bovenste zolder was en vroeg of ik het goed zag. "Laat mij ook eens wat zien". Hij nam de verrekijker over en stond ook van de omgeving te genieten. Daarna werd het nieuwe dakhout aangebracht, waarmee het meeste timmerwerk was geschied. Maar nu nog de dakbedekking en dat was nog niet zo eenvoudig, want

aan de onderzijde van de kap moest het ruberoid worden vastgespijkerd met een kraallat. Dat was natuurlijk timmermanswerk. Ik moest plat op mijn buik op het dak gaan liggen en er werd een touw om mijn middel gebonden voor de veiligheid en zo moest ik naar de dakrand kruipen en de lat aan de onderzijde vastspijkeren. Bang was ik in geen geval, hoewel ik wel stijl naar beneden langs de molenwand keek. Het kwam allemaal goed voor elkaar, maar baas Piet en de loodgieter hadden mij dan ook goed verzekerd aan dat touw, zodat als het rustig ging, er niets kon gebeuren.
Tijdens de middagschaft gingen de loodgieter en ik wel eens roeien op de Poldervaart, maar toen was de oude molenaar kwaad op ons, omdat hij naar de overkant moest en nu kon hij niet weg. Wij waren met de roeiboot naar de andere molen geroeid om ook die eens te bekijken. Dat was toch een pracht van een molen! Een grondzeiler met een witte voet, gewoon een schilderstuk. Jammer dat hij na de oorlog in vlammen is opgegaan.
Wij hebben voor de Babberspolder veel werk verricht en ik ging daar altijd met plezier naar toe, al was het dan ook wat ver weg. Eigenlijk was je altijd nog al ver weg van de timmerwinkel, maar dat was niet zo bezwaarlijk want je was jong en vond alles even mooi en nieuw.

Terug op de timmerwinkel.

Was er geen werk buiten de timmerwinkel, dan werd dáár veel werk verricht. Waren het geen kozijnen en ramen voor baas Wim, dan was het wel weer voor een ander. Voor de Magnesit- en Amarilfabriek op de Nieuwe Haven moesten we menigmaal ramen maken. Eenvoudige ramen zonder sponningen, want op die fabriek werd er gaas opgespijkerd en ze werden voor een molen gebruikt. Deze ramen waren ongeveer

60 centimeter breed en 1.10 meter hoog, met in het midden een roetje en langs de kanten een schuine kant geschaafd. We maakten er soms wel 150 tegelijk. Deze ramen mochten wél van vurenhout worden gemaakt omdat ze voor binnen waren. Door de eenvoudigheid van de ramen was het eigenlijk meer jongenswerk en daarom maakten mijn broer en ik ze. Maar je leerde er toch ook weer van en vooral het afschrijven heb ik daarvan geleerd en dat was wel het voornaamste. Het meeste werk werd machinaal gedaan en als ze gereed waren dan brachten wij ze met de handwagen naar die stoffige fabriek, waar het altijd mistig was.

Er was ook altijd wel boerentimmerwerk op de winkel, zoals eenvoudige landhekken, die werden gemaakt van één bij vijf duim ruwe delen. De staanders netjes afgeschuind en aan alle kanten van de delen een goede scherpe kant eraf geschaafd.
Dan was er weer een opdracht om een trog te maken waar het varkensvoer in werd gedaan. Die werden gemaakt van vijf kwarts bij negen duimse delen en de bovenkant werd met gegalvaniseerd bandijzer afgewerkt.
Als de hooitijd er was dan moest er nogal eens een 'ponter' worden gemaakt. Dat was een ronde houten paal van ongeveer 12 centimeter en 4 tot 5 meter lengte. In het midden kwam dan een grote ring om het touw door te laten gaan en op het einde twee zware eikenhouten, enigszins schuin in de ponter geplaatst. De ponter diende om het hooi op de hooiwagen vast te binden.
Verder stelen aan hooivorken, 'ruiven' maken (houten harken waar het hooi mee bij elkaar werd geharkt), waar wij nieuwe tanden in moesten zetten. Ook kwam het wel eens voor dat er een houten onderdeel van de maaimachine was gebroken en dat moest met de meeste spoed worden gemaakt. En daar werd vaak essenhout voor gebruikt. De

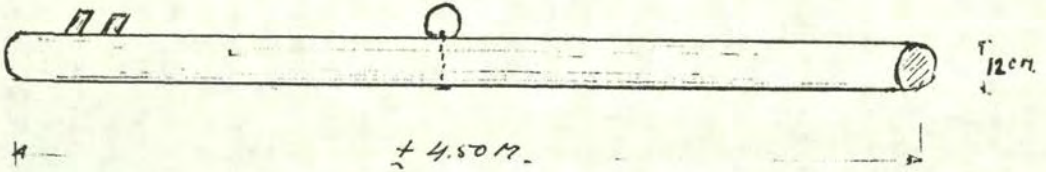

PONTER WAARMEE HET VOER HOOI
OP DE HOOIWAGEN WERD VASTGEMAAKT.

PV

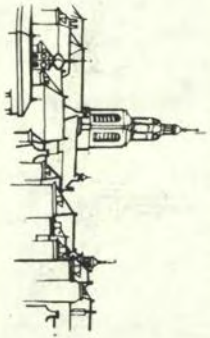

hooibouw ging bij de boeren vóór, want het was altijd een gevecht tegen het weer en er was dan met recht 'hooikoorts'.
Paardenruiven moesten we ook dikwijls maken of repareren. Daar waren speciale ruiflatten voor, grenen latten van 3 bij 3 centimeter. Van deze latten werden de onderkanten rond en taps geschaafd, zodat men een pen kreeg en die werd geplaatst in de houten regel, waarin hart op hart gaten waren geboord en dat was 12 centimeter. Het boveneinde werd wat afgevlakt en tegen de bovenregel gespijkerd. De ruiflatten kwamen overhoeks te staan.

Zo waren er altijd wel karweitjes op de timmerwinkel en altijd onverwachts, maar daar was het dan ook een winkel voor die toegankelijk was voor de klandizie.

Meelhandel Tieman voorheen Poot.

Deze meelhandel was een malerij aan de Kortedijk tegenover de boerderij van Poot, er is nu een drankenhandel in gevestigd. Aldaar moest een grote tremel worden gemaakt voor opslag van het graan. Daar het graan nogal aan de wicht is, moest die tremel ook zwaar worden uitgevoerd. Dat karwei mocht ik dan weer met Arend doen. Er moesten grote gaten in de keiharde muren worden gehakt en daar zijn we dagen mee bezig geweest. Toen bestond er immers nog geen Kangoe-apparaat dat dat even voor je zou klaren. Het was allemaal handwerk. De baddings werden goed verankerd en de vloer was van vijfkwarts geploegde delen; van alle kanten schuin gemaakt om het graan naar de uitloop te doen vloeien. Daar hebben wij een paar weken aan gewerkt en ook dat was voor mij weer een leerzaam karwei. Kreeg ik geen les van de bazen, dan was het wel van Arend.

De Oranjevereniging.

In Vlaardinger-Ambacht bestond een Oranjevereniging voor wie wij jaarlijks de muziektent op moesten zetten. Die werd dan geplaatst op een feestterrein en dat was op een stuk land van boer Moerman van "Eben-Haëzer", dat achter diens woning aan de Kethelweg lag, daar waar nu de Bethelkerk staat. Dat terrein werd verder begrensd door de huidige Mauritssingel en door de Burg.Verkadesingel, waar toen nog het koolaspad was dat toegang gaf tot het toenmalige Fortunaveld, waar nu de Sportlaan ligt. De toegang tot het terrein was over een dam in een sloot, daar waar laatstelijk de RABO bank was.
Voorzitter van de Oranjevereniging was de heer Mooi die boven aan de Voorstraat woonde. In een achter zijn huis staand pakhuis werd de muziektent en ook de kassa-hokjes opgeslagen. Van hem ontvingen wij de opdrachten voor het feestelijke gebeuren, dat gelijk een kermis was. Dat feest werd nooit op Koninginnedag, 31 augustus, zelf gehouden, maar altijd een week of een paar dagen ervoor. De Oranjevereniging zorgde voor het transport naar het geïmproviseerde feestterrein. Baas Piet, mijn broer en ik gingen daar dan heen om de tent op te zetten. De tent was geheel uitneembaar en goed gemerkt. Alles werd rondom uitgelegd, de vloer met de rand waterpas gelegd en de opbouw kon beginnen. Alle onderdelen konden met pen en gat en windhaken in elkaar opgebouwd worden. Maar hoe hoger, hoe moeilijker en de twee zestiensportsladders en een grote scharnierende leer waren dan ook onmisbaar voor de bouw van de kap. De kap was dan ook wel het moeilijkste. Op die dubbele leer moest ik de makelaar goed in balans houden en vandaaruit werden de daksporen aangebracht. Zodra de derde dakspoor was geplaatst was de moeilijkheid voorbij en de rest werd met de routine die

wij inmiddels hadden opgedaan, afgebouwd. Wij hadden er meestal een dag voor nodig, maar al naar gelang de weersomstandigheden konden we ook wel eens een uurtje vroeger gereed zijn.

De kassahokjes werden aan de dam aan de Kethelweg geplaatst en terwijl werden op het feestterrein de kermisattributen opgesteld. Er was ook eens iets aparts en dat was een koe met een arm in zijn nek. Velen dachten dat het belazerderij was van een kermisklant, maar er was wel wat van waar. In de nek van de koe zal als het ware een arm en op het uiteinde daarvan zaten wat sprieten die op vingers geleken. Men kon het gewoon beschouwen als een uitwas, hoewel die zogenaamde arm wel 60 centimeter lang was.
Verder bestond ons werk uit het plaatsten van steigerpalen voor het vuurwerk en als vlaggenmasten. De steigerpalen die als vlaggenmasten moesten dienen werden wit of oranje geverfd. Op aangegeven plaatsen werden die palen ingegraven en voor het vuurwerk moesten wij ook nog frame's maken van panlatten. De kermis en de andere festiviteiten werden meestal op vrijdagavond en de zaterdag daarop gehouden. In de middag waren er kinderspelen en daaronder viel ook het tobbesteken. De stellage daarvoor werd door ons opgebouwd en tijdens de spelen moest ik helpen om de tobbe steeds met water te vullen. Dat werk deed ik samen met een halfwas timmerman. In de avonduren moest ik helpen bij het afsteken van het vuurwerk. Deze werkzaamheden vormden voor mij als jongen een aardige bijverdienste. Alles verliep via de timmerwinkel en ik werd door baas Siem als zodanig aangesteld. Tijdens de feesten en ook in de avond had ik vrije toegang tot het feestterrein. Het was er altijd druk en gezellig en de jonge kerels deden stoer tegenover de

jonge deerns en zij moesten dan hun krachten tonen gelijk een stier en daar was de Kop van Jut voor. En je moest wel hard slaan om het blokje geheel boven te kunnen krijgen! Maar kermisklanten zijn immers uitgekookt, want die houten hamer was veel te licht! Nee, zij moesten een slegge nemen die op de timmerwinkel werd vervaardigd: gegarandeerd dat er dan niets meer overbleef van die Kop van Jut!

De maandag na het feest moest alles weer worden afgebroken en afgevoerd. Dat ging altijd sneller dan het opbouwen. Het terrein was dan behoorlijk vervuild met papier en flessen en dergelijke troep. De voorzitter had ons gevraagd om dat terrein op te ruimen en hij had ons daar een bepaald bedrag voor in het vooruitzicht gesteld. We namen het werk aan en begonnen met de schoonmakerij en werkten tot het donker toe. Erna kregen we prompt ons geld: 16 gulden per persoon en dat was toen heel wat. Een steuntrekker kreeg maar 8 tot 12 gulden per week, al naar gelang de gezinssamenstelling was. Wij hadden in onze vrije tijd daar 10 uur voor gewerkt. Zo kwam je als jongeling aan wat extra inkomsten, maar die had je ook hard nodig want je gereedschap vroeg ook steeds je aandacht en ik had nog niet alles.

Weer op karwei.

Naarmate ik ouder werd kregen de bazen ook meer en meer vertrouwen in mij en mocht ik wel eens alleen kleine karweitjes gaan doen of samen met de al wat ouder geworden halfwas timmerman.
Eens in het voorjaar, in mei, ging ik met de halfwas gezamenlijk op karwei naar de Holyweg, nu Fins Bernhardlaan, bij de hereboer die elke morgen voorbij de

timmerwinkel kwam om naar de vroegmis te gaan. Wij moesten daar de schutting rechtzetten en van nieuwe palen voorzien. Ook de carbolineumbus werd hier niet vergeten en dat was tot genoegen van de hereboer. Die schutting was overigens niet zo hoog, ongeveer 1.20 meter. Enkele grondplanken moesten ook nog worden vernieuwd. Het was een mooie meimaand en een lust om zo buiten in het zonnetje te mogen werken. Zoals gebruikelijk gingen wij ons brood opeten toen het om halfnegen schafttijd was en die schafttijd duurde tot negen uur. Dus wij bleven na ons karige ontbijt lekker in het zonnetje zitten tegen de muur van de woning. Niemand is verplicht om precies een half uur te eten, trouwens het is eigenlijk bij de wet geen schafttijd, maar een rustperiode. Die hereboer vond het klaarblijkelijk wel wat gek en kon dat niet tolereren of begrijpen. Toen is hij baas Siem op gaan bellen en hij vertelde dat zijn personeel gewoon bij het werk ging zitten. Ook baas Siem kon dat natuurlijk niet toestaan en toen wij die avond op de timmerwinkel arriveerden werden wij bij baas Siem op het kantoortje geroepen en hij vroeg waarom wij dat hadden gedaan. Wij waren ons nergens iets van bewust en begrepen het dan ook helemaal niet. Tenslotte zei ik tegen baas Siem dat wij alleen met de schafttijden tegen de muur van het huis ons brood op hadden gegeten. Baas Siem heeft het radicaal opgelost en hij zei dat wij in het vervolg ons brood maar op de timmerwinkel moesten komen opeten, "Dan stoot hij zijn neus niet meer". Die hereboer heeft nooit begrepen dat hij nu juist duurder uit was, want nu moest hij steeds het heen en weer lopen van twee mensen ook nog eens betalen!
Overigens werden wij wel op de koffie en de thee genodigd en dat was dan in de kamer. Die was eenvoudig en zeer schoon. De vrouw liep aldaar nog in klederdracht en ook

hier waren twee stille en huwbare dochters. Misschien zijn dat wel nonnen geworden, want zij waren streng katholiek.
Het was overal bij de boeren een gewoonte om het eerste bakje thee te drinken met suiker, maar het tweede zonder, maar wel met een brok. Dat spaarde dan zeker suiker uit, of behoorde dat ook bij de volksgewoonte ? Dat was dan bij de rentenier met dikke buik en zilveren horlogeketting. Hij was een echte aristocraat, een soort patriciër.

Op de Kortedijk staat nog een rijtje dijkwoningen dat behoorde aan "Onderling Grondbezit". In vele van deze woninkjes hebben wij toen triplex plafonds gemaakt en dat deed ik samen met een leerling timmerman die bij baas Wim werkte, maar daar tijdelijk geen werk had. Een fijne kerel in de omgang, die ook graag wilde werken, maar ook hier kwam al snel te voorschijn dat ik hem verre vooruit was wat mijn vak betrof. Mijn opleiding was immers veel beter. Op de bouwerij was het immers alleen vloeren, raggelen, dakken en aftimmeren. Niet dat daar geen vakbekwaamheid voor nodig was, integendeel, maar het werk was te eenzijdig. Op zo'n timmerwinkel is dan zoveel variatie en alle voorkomende timmerwerken moest men daar doen. Daarom is het voor de massa zo jammer, dat zij die kans moesten missen. Ik heb er uitgesproken geluk mee gehad dat deze bazen mij in de gelegenheid hebben gesteld om het vak grondig te leren. Zij leerden mij niet alleen het vak, maar ook een grote mate van zelfstandigheid!

Zo kwamen wij in vele woningen en leerden ook vele mensen kennen. In de zogenaamde Put in Vlaardinger-Ambacht moest ik voor baas Siem een buitendeur gaan hangen. Nog maar net 17 jaar oud en hij zei: "Probeer het maar, het lukt jou wel en het is toch een oude deur". Zo moest ik dat

dan maar gaan doen: net als het spreekwoord zegt "Op een oude fiets moet je het leren". Het was nog een allemachtig zware deur ook, want er zat een gietijzeren rooster in. Ik heb die dag wel staan zweten en zwoegen om dat voor elkander te krijgen. Hij was voor mij haast niet te tillen, maar het is mij toch gelukt die deur hangende te krijgen. Er zal best wat aan gemankeerd hebben, dat geloof ik wel, want ik had de ervaring immers nog niet.
In één der Baauwstraten in deze Put moest een keuken worden uitgebouwd en over dat karwei ging baas Siem. Er was een zware balklaag gelegd voor het dak en daar moesten sleuven in worden gemaakt voor de gasleiding en dat is dan werk voor de jonge timmerman. Ik deed mijn werk en dacht dat ik het nog goed deed ook, maar niets daarvan, het was niet goed! Baas Siem kwam kijken en was verschrikkelijk kwaad op mij, want ik had de sleuven te groot en te diep gemaakt en wel zo dat de hoogte van de balklaag eigenlijk zijn waarde had verloren! Hij zei ook dat je vanaf een bepaalde afstand uit de muur je sleuven moest maken en niet te diep. Zo werd mij dat uitgelegd om het nooit meer te vergeten. Ik stond er sip bij te kijken en had totaal geen verweer, want de baas zei mij goed de waarheid. Door deze waarheid was ik toch wel weer wijzer geworden. Je waakte wel voor een tweede keer dat je zoiets overkwam. En dat houd je je hele leven bij je, want van fouten leer je ontzettend veel.

Op de Terpstraschool werden ook kleine werkzaamheden verricht, zoals raamkoorden vernieuwen in de klaslokalen, nieuwe deurkrukken inzetten en de deuren weer sluitend maken, W.C. sluitingen aanbrengen en andere kleine werkzaamheden.
Ook de Julianakleuterschool hadden wij bij de onderhoudswerkzaamheden, zowel binnen als buiten. Op deze scholen

De Baauwstraten in de zgn. "Put", tussen de Schiedamsedijk, Emaus en Voorstraat.

kwam baas Piet nooit, dat behoorde allemaal onder baas Siem. Het waarom daarvan heb ik nooit begrepen. Misschien kwam dat wel door de categorie. Baas Siem was gereformeerd, hoewel je dat totaal niet aan hem kon merken in de omgang, en baas Piet was hervormd, hoewel van huis uit ook gereformeerd. Ook bij deze baas kon je dat totaal niet in de omgang bemerken, het waren gewoon mensen onder de mensen. Voor de Julianakleuterschool heb ik eens de speelplaats opgehoogd en betegeld. In het begin was dat met baas Siem samen, maar al gauw liet hij dat aan mij over en het ging nog goed ook. Het was dan wel geen timmerwerk, maar een timmerman moet eigenlijk van alles kunnen en ook dit leerde ik voor de toekomst.

De bezittingen van baas Siem.

Baas Siem had nog enkele oude huisjes. In de Oosterstraat een dubbel pandje en in de Rijkestraat een zeer oud dubbel pandje. Naar de huizen in de Oosterstraat ging ik nogal eens heen voor kleine werkzaamheden en om te behangen. Behangwerk werd toen door de huisbazen maar al te graag gedaan om leegstand te voorkomen. Menig muurtje heb ik daar beraggeld met behanglinnen, om vervolgens te gronden met grondpapier, maar dat bleef dikwijls lang nat omdat die woningen ook vochtig waren. Verder alle voorkomende werkzaamheden zoals vloerreparatie en het vernieuwen van plinten.
Het pandje in de Rijkestraat was zeer oud, muf en donker. Ook hierin heb ik zelfstandig gewerkt en dat moest ook wel, want anders zouden de kosten te hoog worden en geld bij de huur leggen is nooit de opzet van huizenbezitters. Dus ook niet van baas Siem! Een huis heb je om er aan te verdienen, anders kun je het beter weg doen.
Beneden woonde een groot gezin en die man was een

werkloze haringvisser, dus daar heerste net als bij vele andere gezinnen, armoede en iedere cent moest omgedraaid worden. Daar was ook een dochter van mijn leeftijd en als ik daar aan het werk was, dan was zij niet bij mij vandaan te slaan, ze kwam steeds weer op mijn zaagbankje zitten. Altijd moest ik haar daar vanaf jagen en dat vondt zij wel leuk. Maar ik zei dan dat ik niet om te vrijen kwam, maar om te werken. Toch was het wel een leuke dikkerd, maar zij was katholiek. In die dagen wist men van te voren dat dat toch niet samen kon gaan, dus ik borduurde daar ook niet verder op door. Misschien heeft zij dat wel jammer gevonden. Ik was ook eigenlijk nog wel wat jong om aan een verhouding te beginnen en de tijdsomstandigheden waren er ook niet naar.
Zoals gezegd was het maar een muf en donker hok, waar de zon maar weinig toegang had naar de tussenkamers. Het achterplaatsje met de eveneens donkere en vieze keuken, was bestraat met oude ijsselsteentjes, maar dat voldeed niet meer en baas Siem had opdracht gegeven om dat straatje te betegelen. Dus werd er zand en werden er tegels aangevoerd. Toen wij er aan begonnen kwamen we tot de ontdekking dat er achter in de hoek van dat plaatsje een waterput was, die was afgedekt met een ijzeren plaat over de kruin van de put. Die put was behoorlijk diep en wij hebben hem nog gemeten met een paar panlatten en kwamen aan een diepte van ongeveer 12 meter. Vermoedelijk heeft die put nog in verbinding gestaan met de haven en is het een waterput geweest voor een pomp. We hebben de kruin maar weer afgedekt met die plaat en er overheen getegeld. Misschien is die put er nu nog wel.

Keetje Vriens.

Voor zeer oude Vlaardingers is deze Keetje wel een

bekende en baas Siem heeft mij verteld dat zij afkomstig was van de reder Vriens en de latere combinatie Hoogendijk & Vriens. Opvallend was dat alleen baas Siem daar mocht werken. Keetje woonde met een zuster op de Westhavenplaats tegenover de brug. Zogezegd 'visten zij met een drijfvleetje' en alleen baas Siem had hun vertrouwen. Zoals zovele woningen daar is ook dat pand gesloopt voor de doorbraak naar het Liesveldviaduct, maar tot in de dertiger jaren is het pand door deze dames bewoond geweest. De panden ernaast werden al eerder gesloopt voor de winkel van Van der Meer & Schoep en een pand voor de Arbeiderspers en de krant "Voorwaarts". Toen die panden gesloopt waren en de nieuwbouw moest beginnen werd er opdracht gegeven om de zijgevel van het pand van Keetje te bekleden met ruberoid om het vocht te weren. Eigenlijk moest die gevel bepleisterd worden, maar hij was al zo vervallen, dat dat niet meer mogelijk was. Zo ging ik dan met baas Siem mee om die gevel te bekleden. Dat was een onaangenaam werk, dat werd gedaan met behulp van tengels en wij moesten nog vele drie duims draadnagels gebruiken om houvast te verkrijgen. Ook kwam ik nu bij Keetje en haar zuster in huis en ik zag ook wel dat het geen normale mensen waren. Vooral de zuster was goed labiel. Zoals gezegd kon alleen baas Siem ze geruststellen. Die dames moeten schatrijk zijn geweest en waren streng katholiek.

Het mocht dan wel zo zijn dat zij een paar raren waren, éénmaal waren zij dan toch niet gek. Zij hadden een naar de tijd mooi oud huis, met enigszins versierde voorgevel en nog hardstenen stoep en hardstenen hekkepalen met sierlijke zwarte kettingen. Op zondagmiddag werd op het pand ernaast, dat voor "Voorwaarts" was gebouwd, altijd de voetbaluitslagen bekend gemaakt en dan was het daar een drukte van belang. De voetballiefhebbers stonden dan

ook op het stoepje van Keetje en dat zinde haar allerminst. Zij tikte dan op de ramen dat zich moesten verwijderen. Dat lukte dus nooit bij de jeugd, was die was toen immers ook al ondeugend. De politie kwam erbij, maar dat hielp maar tijdelijk en tot grote ergernis van Keetje kwam het euvel steeds weer terug. Op een zondagmiddag was het weer zo ver: een grote drukte voor haar huis. Ik meen dat het in de periode was dat "Fortuna" drie maal achtereen kampioen werd van de tweede klasse. Keetje deed zowel boven als beneden de zonneraken dicht, maar plotseling deed zij een bovenraam open en ledigde de nachtspiegel boven de voetbalsupporters! Wat is er toen gescholden tegen Keetje Vriens, maar zij was wél van haar ongenoegen af, al werd zij dan voor gek versleten. En baas Siem timmerde daar maar rustig door. Voor het geld was zij goed, want er werd trouw betaald en daar ging het ook om.

De Kuiperstraat.

Ook aan de Kuiperstraat heb in mijn herinneringen die met het timmerbedrijf in verband staan. Ter plaatse waar nu de HEMA is gevestigd stond een Gereformeerde Kerk en ook daar verrichten wij werkzaamheden en dat was dan weer voor baas Siem. Mijn broer en ik gingen met hem mee en baas Siem was ook hier weer de vrolijke noot. Hij zat altijd vol humor en fantasie en hij wist die humor te brengen als een soort Seth Gaaikema. Ook in deze kerk had hij weer een lollige bui. Hij pakte mijn broer en nam hem mee naar het doopvont en ging hem net als een dominee staan dopen, met de hele ceremonie erbij. Hij schroomde niet om na deze semi-plechtigheid een toespraak af te steken als een dominee en dat moest dan vanaf de kansel gebeuren. Nu waren wij ook niet zo conservatief en we

deden dan ook aan die plechtigheid mee.

Aan de overzijde van de kerk, iets terug naar de Fransenstraat, kon men door een steegje naast de melkhandel van Marel, een hofje bereiken. Enkele van de kleine huisjes daarin waren van wat men noemde 'een huisjesmelker'. De baas had opdracht gekregen om wat vloeren te reparerern en dat moest ik dan maar gaan doen. Regelmatig kwam die huisjesmelker kijken of ik wel doorging met mijn werk en dat gierige mannetje, iets anders kan ik niet zeggen, was zo krenterig dat hij op een morgen me een linnenzakje gaf met oude, kromme en verroeste draadnagels. "Timmerman", zei hij, "die kan je best nog voor die vloeren gebruiken". Wetende hoe deze man was, zei ik "Ja natuurlijk, had ze maar eerder meegebracht". Hij was nog niet de deur uit of die oude draadnagels lagen al ónder de vloer. Hij was wat blij met mijn antwoord en liep vast en zeker alweer te rekenen wat of hem dat had uitgespaard. Wat waren mensen soms toch krenterig en inhalig; het was maar schrapen en schrapen en met al hun geld waren zij soms nog ongelukkiger dat degene die niets bezat. Geleefd hebben zij dan ook nooit en ze hadden altijd maar kritiek op de werkloze arbeiders. Zoals zovele Vlaardingers had ook bovengenoemde man een bijnaam, bij ons thuis noemde we hem "Het Goudklompje".

Het "Holymonument".

Wat dat voor een monument was ? Wel, dat waren de twee grote stukken hardsteen en onderdelen van de hoofdingang van de oude Holyboerderij uit de jaren zestienhonderd. Zo als ik al eerder schreef had baas Siem op deze boerderij opgravingen gedaan, maar moest toen voor de landheer

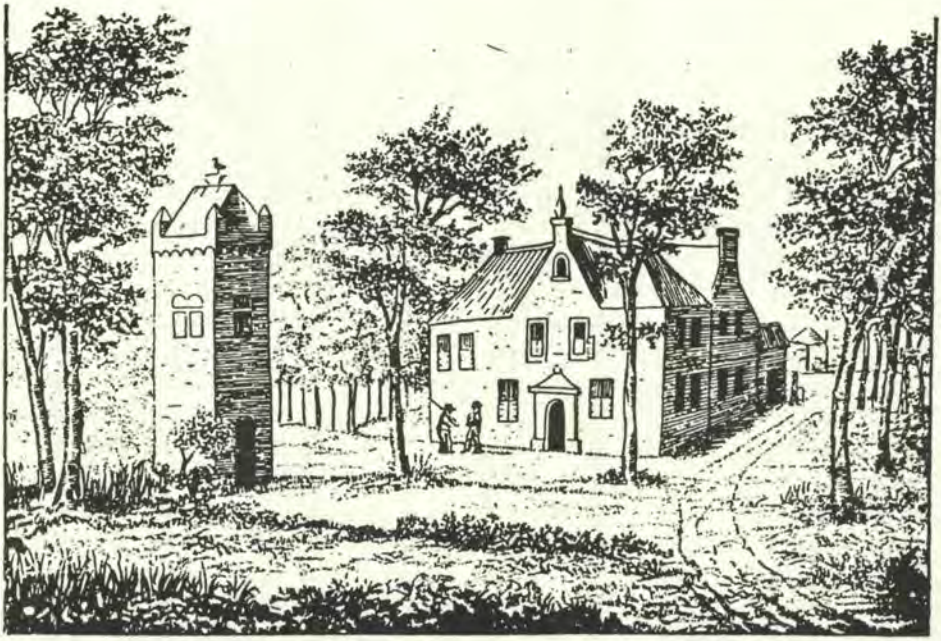

De toren, het herenhuis en de boerderij van de heerlijkheid "Holy".

stoppen. Deze twee zware elementen lagen langs de oprijlaan, waar ook de moestuin was, en op oude prenten kan men nog ontdekken waar deze elementen bij de hoofdingang hebben gezeten.
Toen er eens niet veel te doen was zei baas Siem dat wij die twee elementen maar eens moesten gaan ophalen en ze achter op de werf moesten brengen. Dat was gemakkelijker gezegd dan gedaan, want die twee klompen hardsteen wogen behoorlijk zwaar. Wij zijn toen bij steenhouwer De Vries in de Emmastraat (ook familie van de Van Vlieten), een platte steenwagen gaan halen. Met baddings en kelderwinden mee om de elementen uit de berm omhoog te kunnen krijgen, ging het naar de Holyboerderij. Eenmaal op de wagen was het geen probleem meer, maar het was wel een wonderlijk transport, want ze leken op grafstenen. De mensen langs de weg zullen zich wel hebben afgevraagd wat dat nu wel was: twee klompen hardsteen. Niet wetende dat er toch een stuk geschiedenis voorbijging.
Eenmaal achter op de werf aangekomen, zei baas Siem dat we ze maar achter in de tuin op elkander moesten zetten en dat gebeurde met de driepoot en met het Westontakel. Het onderste gedeelte was een soort sokkel, een voetstuk, en het bovenste gedeelte was iets schuin toelopend. Het totale gevaarte was ongeveer vier meter hoog. Een oude steenhouwer, ene Gieze, heeft toen onder in de sokkel nog de naam "Holy" gebeiteld om het een oudheidkundig tintje te geven. Baas Siem kon het vanuit zijn oudheidkamer goed bekijken, maar het was nog niet klaar, want er deed zich iets merkwaardigs voor, waardoor het op een bijzondere manier afgemaakt kon worden.
Op een middag sloeg tijdens een zware onweersbui de bliksem in de toren van de katholieke kerk, waardoor het haantje van de toren naar beneden kwam en neerviel in de Kwakelsteeg. Een buurman en huisvriend van mij was

opkoper en had zijn pakhuis onder de toren van die kerk en hij kocht het haantje van de pastoor. Waarschijnlijk dacht de pastoor dat het wel goed was dat het haantje eraf was, want een haantje op de toren van een katholieke kerk is een zeldzaamheid. Dat behoorde alleen op protestantse kerken. Onze buurman kwam regelmatig ook in de timmerwinkel en kocht daar vaak oud lood en zink van baas Siem. Nu verkocht hij het haantje voor 10 gulden aan baas Siem, maar die moest er natuurlijk iets mee doen en gaf ons de opdracht op het op het "Holymonument" te plaatsen. Met behulp van een houten kop, die grijs werd geverfd, kwam het haantje op het monument te staan en kon nog met de wind meedraaien ook. Het was van brons-koper en woog behoorlijk zwaar. Het had een afmeting van ongeveer 1 meter breed en 70 centimer hoog.
Toch heeft het haantje daar niet lang mogen kraaien want de parochie miste het toch wel. Dus ging men naar de pastoor en vroeg hem waar die haan was gebleven. Die had hij dus verkocht, want hij wilde hem niet meer op de toren hebben. Maar nee, het hielp niet, die haan moest terug en weer op de toren komen. Zo moest de pastoor naar baas Siem om hem te vragen of hij de haan weer terug kon kopen. Hoewel baas Siem met het beest in zijn nopjes was, heeft hij hem toch maar weer voor 10 gulden aan de pastoor terugverkocht en zo had niemand er schade aan. Kijk, zo was baas Siem dan ook weer. Als het op een eerlijke manier ging dan wilde hij zijn medewerking wel verlenen en dan ook zonder enige winst, want dat kwam bij hem niet te pas. Ook niet tegen een kerkgenootschap, van elke categorie dan ook!
De haan is weer op de toren geplaatst toen die werd gerestaureerd. Toen is ook de wijzerplaat betegeld om het klokkijken te vergemakkelijken, want vóór die tijd kon men de tijd slecht aflezen. Bovendien heeft die klok

nooit goed gelopen. Hij ging voor of achter en dat is nog steeds zo. Overigens is de haan toch later weer verdwenen, maar ik weet niet op welke manier. Misschien wel weggevlogen.
Maar waar is het monument eigenlijk gebleven ? Wel, in de meidagen van 1940 is er achter de timmerwinkel een Duitse bom gevallen, die waarschijnlijk bedoeld was voor het luchtafweergeschut dat bij Dr Moerman en bij In 't Hout aan de Broekweg stond. Het monument is toen tegen de vlakte gegaan en men heeft het in de bomkrater gegooid. Het ligt dus nu vredig onder de huizen aan de Delftseveerweg of in een tuin daarachter. Zo kwam er een einde aan het bestaan van het "Holymonument".

Spandoeken.

Ja, ook spandoeken hebben wij moeten ophangen en dat gebeurde door de gehele stad. Ze waren voor de Vlaardingse Middenstandsvereniging, voor de jaarlijkse winkelweken.
Dat ophangen gebeurde uiteraard op in het oog vallende plaatsen, zoals op de Hoogstraat en de Schiedamseweg, de Van Leijden Gaelstraat, de Smalle- en de Brede Havenstraat en nog wat plaatsen. Samen met baas Piet gingen wij dan door de stad met de handwagen en met de twee onmisbare zestiensportsladders. In de muren werden met de hand gaten ingeklopt om de schroefogen te bevestigen en ook hier ging alles met de hand, want electrische boortollen ontbraken nu eenmaal. De doeken werden bij het ophangen goed strak gezet. Op één der doeken stond bijvoorbeeld te lezen:

"Het is een daad van kloek gemoedt,
de stad te steunen die u voedt".

Er waren meer van die spreuken die zinspeelden op de

gewoonte van de Vlaardingers om in massa naar Rotterdam te gaan om daar hun inkopen te doen. Men hield ze liever in Vlaardingen, want het had nadelige gevolgen voor de Vlaardingse middenstand. Reiskosten waren er niet zoveel aan verbonden want een treinretourtje was 25 cent en dat haalde men er immers wel uit, want in Rotterdam was men veelal voordeliger uit dan in Vlaardingen. En bovendien: men was er ook eens uit!

Vlaggenhouders.

In 1937 ging Prinses Juliana trouwen en zo'n huwelijk bracht wat leven in de brouwerij. Er werden vele souvernirs gemaakt, lepeltjes, tegeljes, maar ook de standaardvlag met de befaamde muurbussen kwam nu in de handel. In de textielwinkel van baas Arie zijn vrouw ging met deze vlaggen ook verkopen en, slim als ze was, verkocht mevrouw Van Vliet de vlaggen mét de busjes. En die moesten aan de muur of aan het kozijn worden bevestigd en spontaan schakelde zij de timmerwinkel in om die bussen te gaan bevestigen. Zo ging ik dan dagelijks op pad met een adreslijstje bij mij, waar ik die vlaggenhouders moest gaan plaatsen. Een laddertje en een klein gereedschapbakje gingen mee. Met vier schroeven moest ik die houders dan vastschroeven, soms pluggen met de hand in de muur met de rawlplug. Daardoor kwam ik tot de ontdekking dat de muren die baas Wim had neergezet, veel harder en beter van kwaliteit waren dan vele andere muren.
Zo ging ik heel Vlaardinger-Ambacht door en er is daar dan ook geen straat of ik heb er een vlaggenhouder geplaatst. Zodra een houder was geplaatst werd er meteen afgerekend: 50 centen. En zo bracht zo'n trouwerij toch ook weer wat arbeid en geld op en bovendien werd er veel

meer gevlagd en dat gaf toch weer een feestelijk aanzien in de stad.

Een andere les.

Ik kreeg niet alleen onderricht in het timmervak, maar ook nog in iets anders, maar zonder dat ik daar iets van afwist. Baas Siem was toch maar een guitig iemand. Hij suggereerde namelijk dat ik les kreeg in het vrijen en dat deed hij op een zeer slimme manier. Ik was toen achttien jaar, het was zomerdag en ik ging vaak voetballen in mijn enige club D.V.O.32, voor de zomeravond competitie.
Toen ik op een morgen in de timmerwinkel kwam, kwam het dienstmeisje van baas Siem naar mij toe en vroeg waar ik gisteravond was gebleven. Ik vroeg haar of dat zo belangrijk was, "ik ben heerlijk wezen voetballen". Daarop vertelde zij mij dat ze de hele avond op mij had staan wachten op het Verploegh Chasséplein, maar ik was niet komen opdagen. Baas Siem had haar verteld dat ik daar op haar zou wachten om samen op stap te gaan; zo noemde men dat toen als je met een meisje uitging. Ik vertelde haar dat ik totaal nergens vanaf wist en dat als er afspraken gemaakt moesten worden, ik dat zelf wel kon doen. En dat is toen alsnog gebeurd.
Dat meisje moet dan toch wel gek op mij zijn geweest, anders doe je dat toch niet. Maar het is niets geworden omdat zij gereformeerd was en in die tijd was dat nog een bezwaar en kon je niet met andersdenkenden omgang hebben. Gelukkig is dat nu veranderd. Het was overigens wel een net meisje, maar zij wilde mij al meteen inpalmen voor haar kerkje en dat was fout, daar ik veel te vrijzinnig ben in mijn levensovertuiging.
Omdat er bij baas Siem vele dienstmeisjes zijn geweest,

heeft hij dat geintje nog eens herhaald en weer trapte dat dienstmeisje erin, maar dat ging weer heel anders. Het was in het najaar. Ik had een kies laten trekken en daar was ik behoorlijk ziek van en was toen thuis gebleven. Toen het dienstmeisje mij op de timmerwinkel mistte, vroeg zij aan baas Siem waar ik was en die nam zijn kans weer waar en zei dat ik hard ziek was en dat ik naar haar had gevraagd, "of je hem eens op komt zoeken". Ook zij trapte erin en diezelfde avond werd er bij mij thuis gebeld. Ik was al weer aardig beter en zat met mijn broers te kaarten. Mijn moeder zei dat er een jonge dame voor mij aan de deur was. Ik zei "laat maar boven komen", niet wetende wie dat kon zijn. Met in haar hand een grote zak Jaffa's stapte het dienstmeisje van baas Siem naar binnen. Verbaast zag zij dat ik zat te kaarten en dat ik niet zo ziek was als baas Siem had verteld. Ik bleef gewoon doorkaarten, want misschien niet zo beleefd tegenover haar was, maar ik wist ook niet wat daarachter zat. Ik was nog te groen in die dingen.
Zij is dan ook weer weggegaan maar ook met haar ben ik nog een avondje wezen stappen, maar ook dat is niets geworden. Meestal door de andere categorie, maar bovendien was de tijd er niet naar om een vaste verbintenis aan te gaan, daar was ik wel wat voorzichtig mee.

Dat waren dan de geheimzinige 'lessen' van baas Siem, waarbij hij in zijn vuistje lachte.

Doodkisten.

De dood behoort bij het leven en is niet daarvan te scheiden, hoe moeilijk men dat ook kan aanvaarden. Het is harde werkelijkheid! Zo moesten wij voor diverse klanten die zelf waren overleden, of voor familieleden van hen,

de doodkist maken. Zo verdiende je nog aan je klanten als ze waren overleden.
Zo'n kist maken moest in een dag tijds gebeuren en al het andere werk werd daarvoor stil gelegd. De dood ging dan vóór het leven. De kisten werden gemaakt van Japans eikenhout, want dat was goedkoper en het ging toch altijd nog om de prijs. Eén der bazen ging de overledene opmeten en daarna was het in de houtloods het hout uitzoeken: vijfkwartduimse schaaldelen.
Dat vooraf opmeten was wel noodzakelijk omdat een overledene altijd uitrekte en dan kon de kist wel eens te klein zijn.
De planken werden geschaafd en op maat gezaagd. Om een beetje model erin te maken werd het hoofeinde hoger en breder dan het voeteneinde. Eerst werd de romp inelkaar gespijkerd, maar vooraf waren dan de wanden aan de binnenzijde al bekleed met linnen. Daarna werd de kist met de serrogant wat uitgedraaid en werd er een stempeltje tussengezet, zodat er een zeeg of buik in de kist kwam. De kist werd vervolgens omgedraaid om de bodem erop te maken. Ook daar ging eerst het linnen op en dat werd met vertinde halfpondjes, kleine doeknageltjes, op de zijkanten van de kist vastgespijkerd. Daarna ging er zaagsel op, zodat de bodem een ronding verkreeg en het zaagsel zou dan het eventuele vocht van de overledene op kunnen vangen. Nu werd de bodem erop gespijkerd en die was van gewoon vurenhout, geploegd en geschaafd. De kist werd nu weer omgedraaid en het stempeltje verwijderd.
Nu was het deksel aan de beurt en dat kon men dan goed afschrijven. Daar kwam een lijst aan die over de kist heen sloot. Langs de bovenkant, in de rondte van de kist, kwam nog een zwart bandje met verzilverde lauwertakjes als afwerking.
De plinten werden aan de onderkant aangebracht en aan de

Eén der schuren van de "Kortedijkwerf". Op deze plaats bouwde Wim van Vliet het blok verdiepinghuizen dat er nu nog staat. Ter oriëntatie: het huis links op de foto bestaat nu nog en staat nog op de oude rooilijn.

bovenzijde van de plint werd tot versiering een 'doodholletje' ingeschaafd. Dat was eigenlijk een 'knieholletje', maar omdat het bij déze kisten werd toegepast noemde men het 'een doodholletje'. De spijkergaten werden gestopt met stopverf en wat geelsel en de gehele kist werd in de was gezet en opgewreven. De mooi verchroomde handgrepen werden er vervolgens aangeschroefd en de doodkistnagels pasgemaakt. De mooie vernikkelde knoppen werden met een speciale houten sleutel vastgedraaid. Het doodkussentje, waarop de woorden "Rust zacht" stonden, werd met zaagsel gevuld. Vele malen heb ik dat gedaan. Het lijkt misschien wel wat luguber, zo'n doodkist maken, maar als je er aan bezig bent dan is het werkelijk "doodgewoon".
Als de kist voor een boer gemaakt was, dan werd die opgehaald met paard en wagen. Was het in de stad, dan werd hij op de handwagen vervoerd, met een kleed er overheen.
Baas Piet vroeg wel eens of ik mee wilde gaan om de overledene te helpen kisten, maar daar voelde ik niet voor. Hij begreep dat ook wel dus ik hoefde niet mee. Ik was nog wel wat te jong voor dat werk, zei hij.
Bij de doodkisten behoorden ook de doodkisten-schraagjes die gebruikt werden bij het opbaren. Zodra de overledene het sterfhuis had verlaten moest ik die schraagjes op gaan halen en dan ving ik meestal een fooitje, vaak een gulden en dat was niet mis in die tijd.

De Kortedijkwerf.

Dat baas Wim een goede zakenman was bleek meer dan eens. Op sommige dingen had hij een goede kijk. Dat bleek ook toen hij de voormalige scheepswerf van Van der Windt aan de Kortedijk had opgekocht. Bij die koop behoorde ook de terzijde gelegen scheepshelling en nog een klein woninkje

dat ook door de werf werd gebruikt. Aan de andere zijde stond nog een oud dubbelpand, dat nu nog steeds wordt bewoond. Op de voormalige werf stonden nog schuren en daarachter een zeer grote houten loods waarin vroeger de loodskotters werden gebouwd. Door de koop door baas Wim had onze timmerwinkel ook weer werk. Vele weken heb ik er met mijn broer gewerkt, want van die grote loods moest een stuk af en er moest een nieuwe gevel vóór komen: alles van hout en vooral van het afkomende materiaal, en dat waren balken van bijzonder zwaar formaat. Bij de bouw van de gevel hebben nog twee jonge timmerlieden geholpen. De oude afkomende ramen werden er weer in geplaatst en de houten gevel werd bekleed met rabatdelen en alles werd in de carbolineum gezet. Dat de schuur verkort moest worden had als reden dat er aan de Kortedijk nieuwe woningen zouden worden gebouwd en de schuur stond daarvoor in de weg.
Baas Wim kwam regelmatig naar het werk kijken. Hij liep er altijd als een heer bij. Roken deed hij niet zoveel als zijn broers, een enkel keer een sigaar. Hij had kennelijk een goede neus om goedkoop aan materiaal te komen, want de loodsen aan de Kortedijkzijde waren nog niet eens gesloopt, toen de dakpannen voor de te bouwen huizen er al stonden. Maar ze stonden in de weg en mijn broer, ikzelf en Huib, de zwager van baas Wim, zouden ze verplaatsen. Dat werd met de steenwagen gedaan en Huib zou ze wel even wegrijden. Baas Wim had aangegeven waar ze moesten komen en ze gingen allemaal door onze handen.
Omdat wij als jongens wel van een geintje hielden, vroegen wij aan Huib waarom hij nog niet was getrouwd. "Daar zijn de tijden te slecht voor", zei hij. En dat was inderdaad zo. Maar wij vroegen "Alleen door de slechte tijden ?" en weer verder "Het is niet te begrijpen, zo'n flinke knappe verschijning, daar moet jij toch geen

moeite mee hebben". Huib fleurde helemaal op van deze opmerking en zei "Ja, dat is waar, dan moet ik toch maar eens over denken". Vooral omdat wij gezegd hadden dat hij zo flink was! En toen ís hij toch gaan werken! Wij moesten hem afremmen, want hij viel met de steenwagen geladen met pannen tegen de grond, zodat er flink wat breuk was. Het was maar goed dat baas Wim er niet was, want anders had er beslist wat gezwaaid. Wij maanden hem tot kalmte, want anders kon dat zijn ontslag bij zijn zwager wel eens worden. Toch was hij goed opgefleurd en voelde zich nu een hele vent. Bij iedere stap die hij deed liet hij een opmerkelijk geluid horen en dat was steeds "Hiejt, hiejt" en met deze geluiden kwamen dan toch die dakpannen op een andere plaats en Huib was ook weer klaar met zijn werk. Het was eigenlijk maar een tobberd. In de bouwerij kon men zo iemand eigenlijk ook niet gebruiken, want hoewel baas Wim hem meestal de panden schoon liet vegen, zat hij toch ook wel met deze zwager. Ja, als je trouwt, dan trouw je vaak ook de familie!
Om maar werk te houden hebben wij daar op die werf zelf veel gesloopt. Er is toen veel oud ijzer bij elkaar vergaard en dat werd verkocht aan mijn buurman, de opkoper. Mijn broer en ik kregen ook wat uit die oud-ijzer pot. Het afkomende oude hout ging naar achter de timmerwinkel en veel daarvan is aan de boeren verkocht of wij gebruikten het weer bíj de boeren. Spoedig was daar de bouwdrukte. Er kwam een mooi blok woningen. Ik heb er niet aan gewerkt, want ik hoorde nu eenmaal op de timmerwinkel en dat was voor mij toch maar het mooiste.

Het loon.

Als je het naar de zin hebt en de werkzaamheden plezierig

zijn, dan vergoed dat geestelijk veel. Dan werk je nimmer voor niets en dat doet de baas ook niet. Het typische was dat ik nooit om loonsverhoging behoefde te vragen, dat ging altijd automatisch. Ik ging namelijk op de avondtekenschool en die was met 1 april afgelopen en dat wist baas Siem mieters goed. Meestal vroeg hij dan naar het resultaat en dat was telkenjare gunstig. Als het dan zaterdag was kreeg ik prompt weer wat bij mijn loon en baas Siem zei dan "Want je verdient dat krijg je" en verder "Vergeet nooit dat ieder die hier zijn opleiding heeft gehad, goed in de maatschappij terecht komt". Ik bedankte hem voor mijn opslag en met veel voldoening toonde ik thuis dat ik nu meer ging verdienen. Opvallend was wel dat toen Siem, de zoon van baas Piet bij ons werkte, hij wel eens met minder loon naar huis ging dan ik en dat terwijl hij toch een paar jaar ouder was dan ik. Dat vond Siem natuurlijk niet zo leuk. Hij sprak er met zijn vader over en die zij "Dat is ten gunste voor het bedrijf en voor de toemomst". "Alles goed en wel" zei Siem, "maar ik moet thuis wel kostgeld betalen en nu verdien ik minder dan ik thuis af moet geven". Zijn vader wist het zo te draaien dat er toch niets meer bij kwam, hij durfde er met zijn broer niet over te praten. Was ik dan bevoorrecht ? Ik weet het niet, maar slecht heb ik daar in mijn opleiding niet verdiend, al waren er toen geen jeugdlonen. Als ik dan zo om mij heen keek en van anderen hoorde wat die verdienden, dan was ik zeer zeker de minste niet!

Verhuizingen.

Het gezin van baas Siem werd met de jaren talrijker, want ieder jaar moest ik naar Keetje de Kok, de oude, nog in Vlaardingse klederdracht lopende baker, om melding ervan

te maken dat het gezin van baas Siem uitgebreid zou worden. Baas Siem deed dus zijn best en hoewel laat getrouwd, haalde hij de schade wel in!

Hij woonde nu naast de werkplaats, maar het huis werd nu wel wat krap met zo'n stel koters. De mooie en grote woningen die baas Wim aan de overzijde had gebouwd, waren gereed gekomen en hij is met zijn gezin toen overgestapt naar een grote bovenwoning daar. Waarschijnlijk ook met het oog op de toekomst, want daar kon hij nog meer kinderen bergen! Het huis naast de werkplaats was toen leeg en baas Piet besloot om daar maar in te gaan wonen en dat gebeurde ook, maar dat was niet naar de zin van moeder Krijntje. Zij kon het er niet wennen, want tenslotte kwam zij uit een prachtig huis aan de Irisstraat, waar ze ruimer en mooier woonde. Zij liep dan ook altijd te mopperen op dat huis en wilde weer weg. Tenslotte zwichtte baas Piet daarvoor en zij verhuisden naar Merellaan 31, ook een huis dat baas Wim had gebouwd. Er moest nog wel wat aan dat huis gedaan worden, want het zakte weg, vermoedelijk omdat het op een sloot was gebouwd, die niet goed was uitgediept en met zand aangeplempt. Nu moest de woning worden opgevangen om verdere verzakking te voorkomen. Dit zal wel de reden zijn geweest waarom baas Piet zo in dat huis ging wonen: baas Wim heeft het waarschijnlijk niet kunnen verkopen. Maar er werden goede voorzieningen getroffen en het is toen niet verder verzakt, hoewel het altijd toch wat scheef is gebleven.
Met baas Piet samen heb ik de plafonds hersteld, waarna hij tot grote vreugde van moeder Krijntje is verhuisd.
In het pand naast de timmerwinkel is toen de familie Van der Stoep komen wonen, die er nog jaren hebben gewoond.

Naar de bouwerij.

In november 1937 was er zo weinig te doen in de winkel dat ik werd ondergebracht op de bouwerij van baas Wim aan de Frins Bernhardlaan. Daar werden toen drie dubbele herenhuizen gebouwd, de eerste grote woningen die hij in Vlaardinger-Ambacht bouwde. Ik kon geen nee zeggen, ik was blij dat ik werk had, maar ik was toch liever op de timmerwinkel gebleven, maar ja als er geen werk is. Baas Siem zei dat het voor mij wel eens goed was op de nieuwbouw te werken en achteraf moet ik dat wel beamen. Het heeft mij geen kwaad gedaan en zo zag ik ook dat oudere mensen daar toch wel kijk op hebben.
De winter naderde en dan is het niet zo leuk om met dat gure weer op de bouwerij te werken. Maar je word er wel door gehard en je hebt dan ook zelden last van kou. Toen ik mij in de bouwkeet melde bij uitvoerder Gerrit de Bloois, was het nog donker in de keet. Er kwamen steeds meer bouwers de keet in, zodat die snel overvol was met timmerlieden en metselaars. Mijn eerste werk was de uitvoerder te helpen met de boeidelen en de vloertjes van de erkers. Deze man was een goed vakman en bovendien een kalme man en ik kon van hem nog wat leren. Daarna moest ik de loodgieter en de electricien helpen met sleuven in de balklaag maken. Toen ik hieraan ging beginnen wist ik de waarschuwing van baas Siem nog goed en het was dus opletten geblazen om de sleuven niet te groot en niet te diep te maken. De loodgieter was trouwens Cor Kabel, die in de oorlog nog in het concentratiekamp heeft gezeten. Zijn jonge hulpje was Toon de Boer die nog in het Maassluisse V.D.L.heeft gevoetbald. Maar ook aan dit werk kwam een eind en ik moest een timmerman gaan helpen met het aanbrengen van gootlijsten en boeidelen. En, of de duivel er mee speelde, wie was dat ? Helaas de timmerman

waarover ik al eerder schreef en waarmee ik eigenlijk niet wilde werken! Wat een sujet was dat. Ik geloof dat er maar weinigen waren die met hem op konden schieten. Misschien wel op hem schieten, maar dan wel letterlijk! Maar gelukkig bleef het alleen maar bij de gootlijsten en boeidelen en dat vond ik al lang genoeg.
Intussen was er nog een feestje in de bouwkeet want er ging een opperman trouwen, ene Weber. Ik meen dat hij Arie van zijn voornaam heette en hij was een zoon van een vakbekwame opperman, Tienus Weber, die algemeen bekend was in de woningbouw.
Omdat het winterdag was vreesde men steeds dat het zou gaan vriezen en als de vorst kwam dan lag ook de bouwerij stil en dat betekende weer dat men tot werkloosheid was gedoemd. En dus géén inkomsten had! Maar gelukkig bleef men er die winter voor gespaard.

Toen de kappen erop gingen was het een drukte en dat ging snel ook: dakken, de tengels erop en dan panlatten en zo kroop men omhoog naar de nok. Vervolgens kwamen de dakpannen en daar moesten alle bouwvakkers aan helpen en dat ging eveneens snel: steeds twee dakpannen omhoog steken en doorgeven. Ik geloof dat baas Wim toen dakkoorts had, hij was niet van de bouw weg te slaan. Je moest hem dan ook niet in de weg lopen, dat kon hij toen niet hebben. Jaren later begreep ik pas hoe dat kwam, waarom hij die dakkoorts had. De bouw wordt namelijk meestal in termijnen betaald en als de kap erop zit dan kan een bouwer ook een termijn vangen en nu was dat een termijn van 6 woningen en dat kon wel eens een kapitaal zijn. Dus hoe eerder zo'n termijn gevangen kon worden, zoveel te minder renteverlies dat geeft. Kijk, dat zag baas Wim als zakenman dus ook wel zeer goed en hij verdiende dan ook geld met geld.

Tijdens deze nieuwbouw, op maandag 31 januari 1938 werd Prinses Beatrix geboren en dat was in de vroege morgen. De meeste werklieden wilden een vrije dag en de uitvoerders gingen daarover met baas Wim overleggen, maar die was geenszins van plan om een vrije dag uit zijn portemonnaie te betalen. Er werd toen besloten tot wel een vrije dag, maar die moest dan dagelijks ingehaald worden met een half uur langer werken. Waarom was men toch zo vurig voor die vrije dag ? Want er was totaal niets te doen en alle bouwers zaten maar bij de kachel, dus zij hadden zichzelf de das om gedaan en hadden die dag beter kunnen blijven werken. Voor mij was het niet zo'n bezwaar, want ik heb die hele periode van langer werken niet uitgediend, want in de maand februari werd ik weer naar de timmerwinkel teruggeroepen. Ik was daar niet rouwig om, integendeel, van binnen vierde ik een feestje, zó blij was ik dat ik weer op mijn oude stekje terug was. Er was weer werk losgekomen en ik ging weer met baas Piet mee naar de boerderijen en naar de school in de Emmastraat.

Ook van "De Werkmanswoning" kwam nu veel werk los. De halfwastimmerman kwam weer in dienst, want er moesten vele muren worden beraggeld en met jute bekleed. Stoffeerder Henneveld had daar dan het behangwerk weer van.
Zelf ging ik nu ook veel alleen op karwei voor kleine werkzaamheden voor "De Werkmanswoning". En met baas Piet samen repareerde ik de waranda bij loodgieter Van Aggelen in de Arnold Hoogvlietstraat. Een gezellig karwei, waaraan ik met veel plezier heb gewerkt. Ik groeie in mijn werk en de dagen vlógen om.

Houtaanvoer.

Een timmerwinkel zonder hout is ondenkbaar en daarom werd er regelmatig hout aangevoerd en opgeslagen en dat ging meestal met 8 à 10 kubieke meters tegelijk want dat was voor de inkoop voordeliger. Vooraf kwamen de houthandelaren hun zaken doen. Houthandel van der Elst uit Schiedam was meestal de grootste leverancier, maar er was veel concurrentie, hoewel van der Elst zeer goed bekend stond voor zijn kwaliteit. Soms kwam het hout ook van Donkers uit Zaandam of van Hoeken uit Leiden, maar van de laatst genoemde zijn de bazen wel teruggekomen, want de kwaliteit van het hout was niet wat er van verwacht werd. De prijs was er dan ook naar: 28 gulden de kubieke meter en daar werd het nog voor thuis gebracht ook!
Als er dan zo'n vracht werd aangevoerd daar was je daar toch wel de gehele dag mee bezig, want alles moest gesorteerd op zijn plaats komen te liggen. De houtwagen van Van der Elst, nog een paardentractie, kwam voorrijden en het hout dat naar de loodsen moest ging meteen op de handwagen en werd tijdelijk beneden neergelegd, om eerst de houtwagen leeg te kunnen maken. Daarna werd alles soort bij soort op zijn plaats gelegd en zoals altijd de ronde kanten boven en de koppen gelijk. Dat gaf een verzorgd gezicht als men de houtloodsen binnenkwam en daar werd door de bazen dan ook zeer goed op gelet.
Het gebeurde ook wel eens dat een vracht van houthandel Donkers uit Zaandam per schuit werd aangevoerd. Die schuit lag dan aan de Wedde, waar nu het Politiebureau is. Dan werd er menigmaal met de handwagen heen en weer gereden en daar was men zéker een dag mooi mee.
Wij hadden de opdracht om, als er slecht hout tussen zat, dat meteen te verwijderen en terug te sturen, zoals hout met veel losse kwasten of met veel spint. "Brandhout moet

ik niet", zei baas Siem dan, "dat maken we zelf wel".
Er zat van alles bij in zo'n vracht: geploegde delen, ruwe en geschaafde vlotdelen, panlatten, tengels, grenen dubbele en ruiflatten, mooie geschaafde grenen raamregels, grenen kozijnhout, drie-en-vieren en twee-en drieën. Het was een hele sortering. Maar ook dit behoorde bij het timmervak, want je kreeg meteen oog voor goed en slecht hout en ook voor de benamingen en afmetingen. Zo kreeg je een goede scholing, die op een ambachtsschool nooit te verwezelijken is.
Als je op karwei ging en de handwagen had geladen dan kwam baas Siem eerst altijd nog even kijken wat voor hout je had opgeladen. Dan kon het wel eens gebeuren dat hij het hout verwisselde, want, zei hij dan "het mooiste hout moet je in de etalage leggen en het lelijkste onderop. Onthoud dat goed: nooit mag je lelijk hout in het gezicht leggen". En ook daar had hij weer gelijk in.

Naar De Lier.

Er was een grote verbouwing in De Lier, op een boerderij aan de Lierweg. De boer ervan heette Piet Oosthoek, familie van de Vlaardingse Oosthoeken. In het begin werd het werk daar gedaan door baas Piet en zijn beide zoons Arend en Siem en door Toon en Cor van der Lugt, de metselaars van baas Wim en Jaap Roodenburg als opperman. Later heb ik daar ook nog een paar weken gewerkt en dan ging ik 's morgens met Siem de metselaar mee. Op de fiets over het Jaagpad via Schipluiden en dan weer langs een vaart naar De Lier. Daar staken wij de grote weg over en kwamen op de Lierweg met zijn twee rijen populieren. Het was een echte boerderij en we hebben er veel plezier beleefd.
De dochter van de boer ging regelmatig met een koe naar

de stier in het land om hem te laten dekken en baas Piet vond dat een machtig gezicht: zo'n jonge deern met een koe bij de stier. Ach, niets was daar vreemd, want het bleef daar niet alleen bij de koe en de stier. Er gebeurde daar veel meer, want ook de paarden werden bereden en daar was de boerendochter ook bij. Ook de beer werd bij de zeug gezet, maar dat duurde wel een paar dagen en ook dat vond baas Piet een machtig gezicht en hij vroeg dan of ik nog even mee ging kijken naar de beer. Ik zei geen nee, want tenslotte ben ik toch ook geen dooie diender en soms had ik nog meer schik om baas Piet dan om die beer, want de baas genoot zichtbaar van het tafereel. Ach, als je niets van het leven maakt en meemaakt dan wordt het ook een saaie beweging en ook die dingen moet je meemaken en beleven anders valt er nooit wat te verhalen.
Ook baas Siem kwam daar nog wel eens een dag werken. Ongeveer een maand ben ik daar geweest en dat was toch iedere dag een hele rit met de fiets en meestal had je wind tegen.

De mengmolen.

In de Stationsstraat was een meelmalerij, maar die was stilgelegd door de tijdsomstandigheden. Daar stond een mengmolen voor het mengen van veevoeders en dat was een grote ronde kuip of cylinder met een trechter aan de onderzijde en met een schuif voor de uitlaat. Deze molen was aangekocht door meelmalerij Dorsman op de Markt. Wij moesten hem demonteren en overbrengen naar Dorsman. De meelauto van Dorsman zorgde voor het vervoer. De demontage kostte nogal wat tijd en tijdens het werk kreeg ik een ontzettende kiespijn: er moest een kies uit en daar was ik zo beroerd van dat ik een dag ben thuis

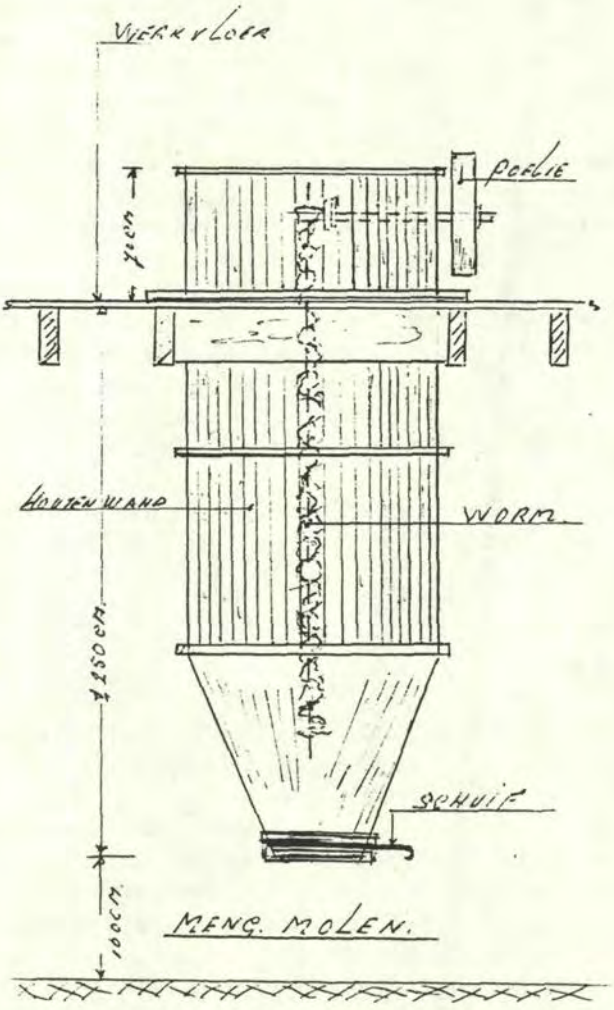
VLEKKVLOER
POELIE
HOUTEN WAND
WORM
SCHUIF
MENG. MOLEN.

gebleven. (De dag dat baas Siem zijn dienstmeisje met jaffa's naar mijn ziekbed stuurde).
Bij de opbouw van de mengmolen moest eerst de verdiepingsvloer versterkt worden en in de zeer harde zijmuur moest ik gaten hakken en tijdens dat hakken stootte ik met mijn arm regelmatig tegen een stalen bint, waarbij ik prikkelingen in mijn arm kreeg. Ik vroeg mij af wat dat was. Het kwam regelmatig terug, maar nog geen erg, totdat bleek dat die bint onder stroom stond. Nadat dat door een electricieën was verholpen, werd de molen geplaatst, waarbij baas Piet ook voor het mechanisme zorgde en de omvang van de poelie's berekende. Een 'poelie' is de houten schijf waar de drijfriemen overheen lopen. Ook hierin was hij kundig. Het molentimmerman zijn is toch een vak apart. Voor mij onbegrijpelijk dat zulke vakmensen in de maatschappij niet beter betaald werden. Ze zijn goud waard, maar worden te weinig gewaardeerd.
De mengmolen deed goede diensten en liep zeer soepel. Er was weer een karwei gereed gekomen.

Oorlogsdreiging.

Alweer was er veel werk voor de woningstichting "De Werkmanswoning" en dat hield in een achteruitgang maken tussen de Bilderdijkstraat en de Da Costastraat. Daar moesten veel tuintjes voor worden ingekort en ook sommige schuurtjes die daar achter in de tuinen stonden. Bij iedere achteruitgang kwam een draaihekje en in de bredere stegen die er al waren, moesten nieuwe schuttingen komen. Het meeste werk daar heb ik samen met mijn broer gedaan. Wij waren bezig aan de schuttingen van de Bilderdijkstraat naar de Da Costastraat toen er op een morgen een bewoner van het eerste pand, ene Elsacker, naar ons toekwam die ons de ochtendkrant liet zien en zei "Nu

jongens, het ziet er niet zo best uit, want er is een voormobilisatie afgekondigd en de Algemene Dienstplicht is ingevoerd". Die Algemene Dienstplicht begon bij de lichting 1939 en dat verraste mij wel, omdat ik daar ook onder viel, zodat ik eertsdaags wel opgeroepen zou kunnen worden. Dus ik zou wel soldaatje gaan worden en dat was dan wel weer een uitkomst voor de nieuwe krullenjongen die zo pas in dienst was gekomen, want dan kon hij op de timmerwinkel blijven. Maar als men rekent dan moet men dikwijls overrekenen, want het verliep toch geheel anders dan de mensen wel dachten.
Iedereen dacht dat Nederland neutraal zou blijven, ook de nieuwe krullenjongen. Die jongen, ene Piet de Ruiter, is op een avond, hoewel hij niet mocht, gaan zwemmen in de Vlaardingse Vaart ter hoogte van de toenmalige taanderij. Hij mocht niet, maar ging toch ... en verdronk, net zeventien jaar oud! Nu wilde het toeval dat baas Piet met zijn vrouw, aangelokt door het mooie zomerweer, een eindje waren wezen fietsen en toen daar langs kwamen en zij zo het gebeurde meemaakten. Deze twee mensen zijn er dagen kapot van geweest en voor mij en mij broer was het ook een domper die op de timmerwinkel goed waarneembaar was.

Mobilisatie.

Zoals ieder jaar, moesten wij ook nu weer voor de Oranjevereniging Vlaardinger-Ambacht de muziektent en de andere attributen plaatsen. Zij het nu op een ander feestterrein, want op het vroegere terrein was men nu de Bethelkerk aan het bouwen, terwijl de Sportlaan ook al gedeeltelijk was bebouwd en wel op het vroegere voetbalveld van "Fortuna". Maar nu was het feestterrein gelegen op een stuk land waar nu de Van Hogendorplaan is. De

ingang was ter hoogte van het huidige kruispunt bij de Kethelweg.
Wij gingen met goede zin naar dat nieuwe terrein om één en ander weer op te bouwen en er waren al veel kermisattracties, dus dat zou me een feest worden! Het was op 28 augustus, de muziektent was vrij vlot overeind gekomen, toen om één uur het bericht kwam dat de mobilisatie was afgekondigd en na dat bericht werden alle festiviteiten afgelast en de bioscopen gesloten! Dat was een slag voor iedereen, maar er heerste een sterke eensgezindheid onder de bevolking.
Mijn oudste broer was die dag jarig, maar moest de volgende dag onder de wapenen komen. Er was trouwens geen gezin dat er niet mee te maken had.
Wij kregen de opdracht om de muziektent maar weer af te breken (om nooit weer opgebouwd te worden!). Er heerste neerslachtigheid onder de kermisklanten. Een clown liep doelloos rond, want ook hij moest onder de wapenen.
Sommigen waren wel blij met deze mobilisatie en dat waren de vele werklozen, die nu de opengevallen plaatsen konden innemen. Alleen de doelstelling was verkeerd. Het had ook anders gekund, maar de mens blijft immers dom, vandaar dat het ook het "mensdom" is.

Het verplaatsen van een hooiberg.

Bij Tinus Ham aan de Vijfsluizen, dat was de middelste boerderij, moest een hooiberg worden afgebroken om hem bij de laatste boerderij, die van Dijkshoorn, weer te herplaatsen.
Baas Siem stuurde mij en mijn broer daarheen om de berg alvast te slopen en de roede te strijken. De berg had een vierkante kap met stalen golfplaten. Alle onderdelen werden gemerkt en vervoerd naar de nabijgelegen woning.

De boerderij van Tinus Ham aan de Schiedamsedijk. Ter plaatse ligt nu het Shell Sportpark.

Toen alles vervoerd was dachten wij dat één der bazen ons bij de opbouw zou komen helpen, maar dat hadden wij dan verkeerd gedacht. Baas Siem vond dat wij nu groot genoeg waren, "Dat werk heb je al zo dikwijls gedaan, nu moeten jullie het zelf maar eens zien te klaren". Nu, hij is goed overeind gekomen, die hooiberg en hij heeft nog jaren dienst gedaan. De roeden werden nog in beton gestort en het jaartal 1939 werd erin gekrast. Het was wel één van mijn laatste werken, daar ik voor de militaire dienst werd goedgekeurd.

Met een strenge winter in het vooruitzicht ging ik onder de wapenen en het afscheid van mijn leermeesters naderde. Op de timmerwinkel kwam regelmatig een oude man buurten, ene Van der Berg, oud-directeur van Timmerfabriek "De Akerboom". Hij was een vurig aanhanger van het Oranjehuis en commandant van de Vlaardingse Burgerwacht. Toen ik hem vertelde dat ik in dienst moest sprak hij mij vaderlijk aan en ik kreeg een flinke fooi van hem. Hij stopte zowaar een bedrag van ... een kwartje in mijn handen! Dát was een gulle, Vaderlandslievende gave! Misschien heeft hij zelf die nacht wel niet kunnen slapen van dat kwartje.

Zo verliet ik dan het timmerbedrijf en ik wist niet of dat van kortere of langere duur zou worden. Ik nam afscheid van de bazen, met dank voor wat zij voor mij hadden gedaan.

Oorlogstijd.

Toen ik onder de wapenen stond, ging ik tijdens mijn verlofdagen regelmatig buurten op de timmerwinkel. Het bleef mij toch altijd trekken. Als ik er was dan stopte

baas Siem mij altijd wel wat in handen en dát extraatje was dan wel beduidend groter dan dat van de oude Oranjeklant. De bazen wisten immers dat een soldaat niet veel soldij kreeg, want dat was maar 1 gulden per week, en daar ging nog wat af voor het aardappelschillen! Maar gelukkig was ik niet zo'n uitgaander of café-bezoeker en hield ik het maar op de cantine, met een kop koffie en een spritskoek: samen een dubbeltje. Ik moest er maar wat van zien te maken, het was niet anders.
Het kwam onverwachts. Niemand had er op gerekend want de regering had gezegd "gaat maar rustig slapen". Toch vertrouwden er maar weinigen op, men had een soort voorgevoel. En dat voorgevoel had ik ook, want ik zat daar op de negende mei nog met een heel lief meisje op een bankje te genieten, toen om negen uur de taptoe over het wondermooie stadje Schoonhoven klonk. Dat klonk altijd zo wondermooi en het was nu net of het mij wat te vertellen had. Ik was er zo stil van dat het meisje vroeg waaróm ik ineens zo stil was. Ik zei dat dit de laatste taptoe was, "want morgen zitten ook wij in de oorlog". Het meisje vond dat wel vreemd, maar later vertelde ze mij toch dat mijn woorden waren bewaarheid!
De dagen daarop ben ik naar Rotterdam gedirigeerd om daar het hele oorlogsgebeuren van het begin tot het bittere einde mee te moeten maken. Zoals men weet is de stad toen gebombardeerd en Nederland moest capituleren. Daarna was ik eigenlijk een vrije krijgsgevange, die met meldingsplicht in zijn garnizoen moest blijven. In de maand juni kon ik naar huis, daar ik toch niet op kosten van de gemeenschap kwam. De eerste maanden heb ik nog op de scheepswerf van De Jong gewerkt en nog met plezier ook, samen met mijn broer en met "het roodborstje", en ook dook daar de mij niet zo sympathieke timmerman met zijn eeuwige grijns weer op. Die hebben wij nog eens goed

afgetroefd, want wij gingen beiden weer terug naar de timmerwinkel en hij moest het werk van ons overnemen. Dat was aan buitenbruggen van loggers. Hij, die altijd alles beter wist, kawm ons vragen hoe dat werk gedaan moest worden! Nu, dat heeft hij geweten, wij zeiden: "Jij bent toch altijd zo'n goede timmerman en dat laat je altijd zo blijken, nu bekijk het dan maar". En daar kon hij het mee doen, al vond hij dat niet zo leuk.

Terug op de oude stek.

Op onze oude stek terug, bleek ook Arend daar aanwezig te zijn en met hem zijn we naar een boer in de Holyweg gegaan om de woning wat op te knappen. Dat was bij de zogenaamde "water en melkboer". Jaren was daar niets aan de woning gedaan omdat de financieên ontbraken, maar nu ging dat wat gemakkelijker.
Op de schuurzolder stond een blauw geverfde kaaspers. Hij stond daar niet voor niets, want als er wat te verdienen was dan wisten de boeren wel raad. Maar ook was daar rogge en tarwe, iets waar ik later pas achter kwam, want Arend had iedere dag wat rogge en tarwe meegenomen als hij naar huis ging. Dus die wist wel waar Abraham de mosterd haalde. Waar hij het precies vandaan haalde heb ik nooit geweten, maar met een vrolijke lach zei hij altijd "Piet, ik heb weer wat".
Zo waren wij al enkele weken bezig toen de zoon van de boer naar ons toe kwam en zei dat wij niet hard genoeg werkten. Dat lieten wij er niet bij zitten en ik zei dan ook tegen die boerenzoon "Nu jullie in de zwarte handel zitten heb je praats gekregen, omdat daarmee wat extra geld te verdienen is". Hij schrok kennelijk van dit onverwachte antwoord, maar hij ontkende in de zwarte handel te zitten. Ik vroeg daarop wat zij dan deden met

die kaaspers op de schuurzolder. "Het is beter dat je ons een kaas geeft, dan dat gezeur van niet werken". Dat deed blijkbaar de deur dicht en prompt kreeg ik voor 5 gulden een hele kaas en wij hadden nooit meer gezeur. Of Arend ook nog kaas heeft gekregen weet ik niet. De zoon werd met de dag vriendelijker en de koffie beter. Het was beslist geen slootwater meer, zoals vóór de oorlog.
Na dit karwei ging ik met mijn broer naar Schiedam, naar een oude boerderij op De Dam, waar wij vele kozijnen moesten repareren, nieuwe dorpels en vele lassen. Ook ramen moesten worden vernieuwd. Toen kon alles nog op de fiets worden gedaan, tenminste: je reed de banden maar af want nieuwe waren er al niet meer te krijgen of je moest ze zwart kunnen kopen.
De morgenschaft kon nog gehouden worden, maar 's middags was het hopeloos, daar brood reeds op de bon was. Wij vroegen om de boer om melk bij ons eten en dat kon dan wel, maar wij moesten het wel betalen. Gek, krenterig en inhalig vonden we dat beiden, maar we betaalden wel en zonder dat hij het wist betaalde hij het weer ruimschoots aan ons terug. Want wij gingen in het vervolg tussen de middag naar huis om te eten en die tijd werd dóór geschreven. Baas Siem was hiermee accoord en zo betaalde die boer de melk weer terug.

Daarna gingen wij naar Bijdorp, onder de rook van Schiedam. Daar moesten wij een glazen afdak maken, met houten glasroeden of markels. Ik had de maten aan baas Piet doorgegeven en die zou de roeden voor ons klaarmaken. Maar terug op het werk ontdekte ik dat ik de lengte verkeerd had opgegeven. Ik hoopte maar dat baas Piet ze nog niet had gemaakt, want ik zat er over in de war, want het zou een schadepost zijn. Als de weerga fietste ik naar de timmerwinkel om baas Piet te waarschuwen en

gelukkig, hij had er nog niets aan gedaan en er wáren al een paar dagen overheen gegaan. Zo zie je maar weer dat ook ik fouten kon maken en waarom ook niet. Altijd als er een werk voor mij voor de wind ging, dan zei ik tegen mijzelf niet te overmoedig te worden, want anders kon het weleens verkeerd gaan en dan remde ik mijn overmoedigheid als het ware wat af.

In de Broekweg was een schilder bezig op de boerderij van Piet Hoogendam, waarin nu de padvindersboerderij is. Schildersbaas Kal uit de Callenburgstraat stond daar niets vermoedend rustig het luik van het hooivenster af te branden, maar het hout daarvan was zo slecht dat hij er doorheen brandde, met het gevolg dat de hele kap in brand vloog. Ja, daar stond het arme schildersbaasje. Maar er moest toch weer een nieuwe kap op en de gebroeders Van Vliet kregen daar de opdracht voor. Baas Siem vond dat een mooi karwei voor mij, maar dat vond ik vreemd omdat er ook nog een oudere timmerman op de winkel was. Ik zei dat dan ook, maar baas Siem zei resoluut "Niks mee te maken, hier heb je de tekening en ga er maar aan beginnen". "Maar dan ga ik de tekening eerst controleren met het oude werk", zei ik. Maar dat was volgens de baas niet nodig, "want de tekening is goed". Tóch ben ik eerst gaan kijken en toen bleek dat de tekening tóch fout was: er zat zo maar 15 centimer verschil in! Toen ik dat tegen baas Siem vertelde was hij verwonderd, maar zei ook "Zie je nu wel dat jij het wel kan! Ga nu je gang maar". En daarop begon ik dan om mijn eerste kap geheel zelfstandig te maken en dat was op 21 jarige leeftijd.
Het was uitslaan en kapspanten maken en berekenen hoe de panlatverdeling goed uitkwam, zowel in de goot als bij de nok, want dat is zeer belangrijk en bovendien had ik een

oudere timmerman onder mij staan! Het was een vrij grote schuur en daar moest ook nog een 'hooivenster' in, een groot kozijn waarin een normale deur was aangebracht om daardoor het hooi op de zolder te brengen. Van dat hooivenster maakte ik een schrapje en ging daar mee naar baas Piet, want hij zou dat venster op de winkel voor mij maken. Nu moest ik dus zelfs mijn leermeester opdracht geven en aan het werk zetten! Maar dat ging in goede harmonie, want ik behoefde hém niets meer te leren!
De kap met toebehoren is dan ook op een plezierige wijze tot stand gekomen en ik heb daar ook weer van geleerd. Het wonderlijke was wel dat daarna meer en meer leiding ging geven en later nooit meer als timmerman heb gewerkt. Ik werd namelijk uitvoerder en daarvoor heb ik ook mijn papieren gehaald.

Door de miserabele oorlogsomstandigheden werden de werkzaamheden toch steeds minder. De Duitsers legden alles steeds meer aan banden, vooral het materiaal werd schaarser. Baas Wim had zijn broers al aangeraden om veel materiaal in te kopen, want die had die situatie al voorzien. In de grote houten loods op de werf aan de Kortedijk had hij dan ook vele kubieke meters hout opgeslagen, als was dat dan ook niet meer van de beste kwaliteit. In zijn pakhuis aan de Asterstraat lagen zeker 200 balen cement, afgedekt met een zeil. En op het zoldertje had hij nog vele ijzerwerken en draadnagels in voorraad. Maar baas Wim was financieel veel sterker dan zijn broers, dus die konden zich tegenover hun bedrijf niet zulke grote inkopen veroorloven. Maar ook zij hebben toch nog van de voorraad van baas Wim geprofiteerd, want menigmaal is er wat van verhuisd naar en verwerkt op de timmerwinkel. Onderling hadden de broers dikwijls onenigheid, maar als de nood aan de man kwam dan hielpen zij

elkaar uit die nood.
Daar ik persoonlijk ook bij inventaris behoorde, werd ik weer eens naar baas Wim gedirigeerd om daar met het timmerwerk te gaan helpen. De woningbouw was immers geheel stil komen te liggen en personeel had baas Wim niet meer en zo kon ik dan steeds aan het werk blijven door dan weer op de winkel en dan weer voor baas Wim te werken. Mijn broer en ik kregen van baas Wim de opdracht om een pand aan de Kethelweg te gaan opknappen. Het was het toen laatste en nogal grote pand, net voor de oprijlaan naar het "Nieuwland". Dat pand stond leeg en er moest nogal wat aan vertimmerd worden. In de achterkamer moest een eiken toog worden gemaakt, die toen modern was en die de nieuwe bewoners er graag in wilde hebben. Die nieuwe bewoner was een dochter van steenhouwer De Vries, die toen ging trouwen met een schoolmeester. Die eiken toog was een leuk en mooi werkje voor ons beiden, maar op een dag, baas Wim was ook aanwezig, zei de toekomstige bewoner tegen baas Wim dat zijn timmerlieden niet hard genoeg werkten. Baas Wim werd toen wel even kwaad en hij zei "Ben je nou helemaal man, dat zijn de beste timmerlieden van Vlaardingen die ik je heb gegeven!". Wij stonden beiden toch wel perplex van de woorden van baas Wim, want zoiets zei hij toch niet gauw. Opvallend was wel dat, al waren de Van Vlieten kwaad, ik hun maar zelden heb horen vloeken. Dat stond niet in hun woordenboekje.
Doordat de werkzaamheden steeds minder werden kwam ik steeds meer bij baas Wim te werken, want voor het onderhoud aan zijn vele woningen had hij toch een timmerman nodig. Uiteindelijk kwam ik bij hem op de loonlijst, wat voor hem voordeliger was dan mij steeds weer van zijn broers te lenen. Dat was dan weer het zakelijke van zijn kant. Hoewel hij geheel anders was dan

De Rozenlaan gezien vanaf het Burg.De Bordesplein. Uiterst rechts de boekhandel van de familie Middendorp.

zijn broers kon ik toch redelijk met hem overweg en wij begrepen elkaar goed.

De Duitsers hadden het kleuterschooltje "Prinses Juliana" gevorderd en nu stonden de kleuters op straat en dat was natuurlijk niet de bedoeling van het schoolbestuur. Maar in de Sportlaan stonden twee woningen van baas Wim leeg en die werden nu als kleuterschool ingericht en aan die inrichting heb ik nog meegewerkt. Een huis normaal bewonen of als school gebruiken is toch wel een heel verschil en de panden gingen er in geen geval op vooruit. Maar het was nu eenmaal oorlog en alles was voor iedereen even vreemd. Wij Nederlanders wisten eigenlijk niet wat oorlog was, daarom konden wij alle veranderingen maar moeilijk aanvaarden.
In een pand aan de Rozenlaan was binnenshuis de riolering stuk. En dat was een moeilijke zaak, want men kon niet bij die riolering komen omdat er een terrazzo-vloer was en niet vrijdragend, dus op klei en zand gemaakt. Baas Wim vond het zonde om die mooie vloer te slopen en bovendien was daar de lekkage niet mee opgelost, want die zat onder het toilet. De enige oplossing was om ónder de vloer in de bouwmuur een gat te hakken en dan naar de riolering een gat te graven. En zo gebeurde het. Het werk nam een dag in beslag en ik leek wel een mol die zich door de grond een weg baande, ik heb die dag geen daglicht gezien, maar het is gelukt. De standpijp werd bereikt en de riolering gerepareerd. Het was overigens toch een verloren dag geweest, want het stortregende die dag.
Zo doet een timmerman de vreemdste karweitjes, maar dat behoort echt bij het onderhouds- en burgerwerk. Een timmerman is dan een "manusje van alles".

Toch was er nog steeds een wisselwerking bij de bazen. Dán was ik op de Kortedijk dán weer bij baas Wim, al naargelang de werkzaamheden zich ontwikkelden. Mijn broer en ik moesten in het zaaltje "Emous", alwaar kerk- en verenigingswerk werd gehouden, een nieuw plafond gaan maken. Triplex of 'preswood', een oude benaming voor hardboard, was al lang niet meer te krijgen, maar er was een soort surrogaatartikel verschenen dat de wonderlijke benaming droeg van "Kratex". Eigenlijk was het samengeperst karton met een roodachtige kleur en boterzacht. Daarvan moest het plafond worden gemaakt. Op het eerste gezicht was het wel aardig en toen na enkele dagen het plafond gereed was was iedereen er tevreden over. Maar na een paar weken werd er alarm geslagen want het hele plafond dreigde naar beneden te komen. Hadden wij het niet goed gemaakt ? Toch wel, maar de plafondplaten waren verschrikkelijk gaan krimpen en ze trokken door de draadnagels heen! Wat een zonde van ons mooie werk! Toen moesten wij alles met plinten en latjes gaan bekleden.
Ja, het tekort aan materialen deed zich goed voelen. Een goed zagenvlijtje was al niet meer te verkrijgen. Wel konden we de oude vijltjes opnieuw laten kappen en dat ging vrij goed, maar je deed er minder lang mee dan met nieuwe vijltjes. In Rotterdam werden vele heipalen uit de grond getrokken en dat hout werd weer gebruikt door er planken en balken van te zagen. Natuurlijk was dat van slechte kwaliteit, want het waren dennenpalen en ze waren blauw van het vocht, maar het werd toch grif gebruikt.

Baas Piet en ik waren eens op de molenzolder bezig met werkzaamheden en door het raam keken we de Schiedamsedijk op. Daar kwam een colonne Duitse soldaten met hun zware laarzen en met veel gezang aangemarcheerd. Zij gingen altijd luid zingende door de straten en met het zware

gestamp van hun laarzen wilden zij zeker laten horen dat zij er waren. Het was overigens wel opvallend dat je nooit werd lastig gevallen door een passagierende Duitse soldaat. Dat komt waarschijnlijk door welke categorie en groepering zij in Nederland hadden geplaatst. Alleen het regiem en de vervolging was een verschrikking en ook de soldaten die de opdracht hadden een razia uit te voeren. Uiteraard kon een bezetter ondergrondswerk tegen zich niet tolereren, daar was het oorlog voor. Met andere woorden: als je tegen de bezetter was, dan moest je ook de gevolgen aanvaarden, dat wist je vooruit. Natuurlijk was ook ik tegen de bezettende macht en als burger zou ik mij verweren tegen de bezetting en dat is mij nog gelukt ook, maar dat is een ander verhaal.
Terwijl ik dan vanaf die meelzolder die Duitsers aan zag komen dacht ik terug aan mijn schooltijd, als wij vaderlandse geschiedenis hadden en de Spanjaarden door de lage landen marcheerden. Zou die geschiedenis zich herhalen en ook vele jaren duren ? Maar nooit zou er in de geschiedenis geschreven kunnen worden dat groepjes Duitse soldaten zo maar gingen plunderen en vrouwen gingen verkrachten, althans niet in Nederland. Ach, voor die Duitse soldaten waren er immers liefjes genoeg en die liefjes beschermden dan eigenlijk de andere vrouwen en zo moet men het dan maar zien, al wilde men er toen, tijdens de bezetting, niet aan.

Baas Wim op de boerderij.

Het oude bloed verloochent zich toch niet, want in deze beroerde tijd ging baas Wim vanzelfsprekend ook de boer op, al was het alleen maar voor wat extra voedsel. Zo ging ik met hem mee naar een boerderij in de tweede Veenweg en daar moest een bocht met een afdak worden

gemaakt. Nu kwam zijn houtvoorraad goed van pas. Wij hebben samen aan dat karwei gewerkt en er zijn er maar weinigen die baas Wim hebben zien timmeren en ik maakte dat mee. Wel liet hij bijzonder veel aan mij over, maar hij was daar ook graag, want tussen de middag hadden wij daar heerlijk te eten en dat was meer dan goud waard in die dagen. Op die boerderij waren ze zeer gastvrij. Het was een Van der Ende, naar ik meen een zoon van de boer van "Zuiderhuyse". Met het werk werd niet veel haast gemaakt en zo had ik baas Wim eigenlijk nooit gezien: stilstaan was er bij hem nooit bij geweest. Maar dat waren de tijdsomstandigheden.
Zo werd en verder geworsteld en iedere dag was anders. Voor een vrouw die naast architect Snijders woonde moest ik veel koperwerk onder de grond stoppen, waaronder ook een geheel koperen trapleuning. Koper werd door de Duitsers gevorderd, want die grondstof hadden zij hard nodig voor de oorlogvoering. De man van die mevrouw was officier bij de koopvaardij en ze zei dat ze beslist niet wilde dat haar man een kogel kreeg van hun eigen koper. Dit was een vertrouwelijk karwei, waar baas Wim mij de opdracht voor had gegeven. Alles werd in de vaseline gezet en goed in papier verpakt ging het onder de grond. Zo werd het verzet ook in kleine details uitgevoerd.

De bakkerij.

Baas Wim moest een bakkerij gaan bouwen voor de heer Moerman uit de Voorstraat, wiens oude bakkerij niet meer aan de eisen voldeed en veel te klein was geworden. Die nieuwe bakkerij moest komen achter een woning die toen nog dienst deed voor sociale zaken van Vlaardinger-Ambacht. Deze woning zou spoedig leegkomen, daar de gemeente Vlaardinger-Ambacht was opgegaan in de gemeente

Vlaardingen. In het pand zou de nieuwe winkel komen en op de grote tuin erachter de bakkerij. De vergunning werd vlot verleend, daar een bakkerij voor de voedselvoorziening zorgde en dat had bovenal voorrang. Naast het pand was een brede, eigenlijk dubbele steeg, dus daar konden de bakkerswagens ruimschoots door naar de bakkerij rijden. Aan de andere zijde van de steeg was de textielwinkel van de vrouw van baas Arie.
De nieuwe bakkerij werd gebouwd samen met Toon van der Lugt, die altijd het metselwerk voor baas Wim uitvoerde. Meer mensen kwamen er niet aan te pas, omdat ik daar timmerman en tegelijk opperman was. Het werk was eigenlijk te klein om er meer mensen op te zetten. Ook moest ik helpen bij de steigerbouw en ook daar leerde ik van, evenals van de opperdiensten en ik had daar helemaal geen bezwaar tegen. Alleen, het levensmiddelenpakket werd met de dag schaarser en schaarser. Van thuis kreeg ik geen brood meer mee omdat er niet voldoende was en wij hadden nu de arbeidstijd zo ingedeeld dat wij alleen tussen de middag naar huis gingen om wat te eten. Wel vroegen wij aan de bakker om een extra broodje, maar nee, daar kon hij niet aan beginnen. Maar nu had ik een schoolvriend van de Avondtekenschool die ook timmerman was, maar door de oorlogsomstandigheden niet als timmerman aan de slag kon komen. Dus ik was nog steeds een boffer dat ik, ondanks het feit dat ik ook ging opperen, toch nog werk had. Nu was hij bij de bakkerij van Van der Meer & Schoep werkzaam en die bakkerij bevond zich toen in de Asterstraat, daar waar eerst nog een melkfabriek is geweest. Het voordeel voor hem was dat hij als broodbezorger, dus werkend voor de voedselvoorziening, niet naar Duitsland hoefde. Hij kwam dagelijks met zijn bakkerskar voorbij ons bouwwerk en dat was gunstig, want elke dag had hij wel wat voor ons. Hetzij puntbroodjes, gevulde

koeken of wat anders. In ieder geval konden onze magen nu wat meer gevuld worden, want die knaagden steeds meer.
Dankzij die dagelijkse maagvulling vorderde het werk gestadig en de kap met de muurplaten waren nu aan de beurt. In het pakhuis had ik de kapspant al gemaakt, maar om alléén de kap er op te maken, met het dakbeschot, dat was niet uit te voeren. Maar daar had baas Wim ook een oplossing voor: zijn broer Piet kwam mij helpen, want voor die metselaar was dat toch niets, hoewel Toon ook wel van wanten wist. Maar baas Wim wilde niet dat hij hielp en zo kwam dan mijn leermeester naar de bouw en samen hebben wij die kap erop gezet. Zo, nu had ik wel een vakman bij me en hij vroeg nu aan mij wat hij moest doen. En dat klonk toch zó gek, dat mijn leermeester dat vroeg, terwijl ik hem toch niets wijs hoefde te maken. Ik was dan wel wat volwassener geworden, maar ik beschouwde hem toch altijd als mijn meerdere en dat zou ik blijven doen, hoe oud ik ook zou worden.
Toen dat karwei achter de rug was ging baas Piet weer terug naar zijn stekkie op de timmerzolder. Alles hadden wij in goede harmonie gedaan en ook hij smulde van de puntbroodjes of van de gevulde koeken die mijn schoolvriend dagelijks kwam presenteren.
Ik ging daarna de vloeren van de meelzolder leggen en de trapopgang maken. Toon van der Lugt legde de tegelvloeren en de voeger Ploos van Amstel deed het voegwerk. Onderwijl maakte ik een schuifwand voor afsluiting van de steeg.
De oven werd gebouwd en ook de schoorsteen, maar die kwam maar net een meter boven het dak uit en dat bleek later te weinig te zijn. Ik moest nog een werkbank met laden maken voor de banketbakker, die een afdeling voor zichzelf had. De bakkerij kon nu gaan draaien en dat gebeurde zonder enige festiviteit. Zelfs bij het bereiken

van het hoogste punt werd er door die bakker totaal niets gedaan en dat vonden wij maar onaangenaam. Waar dacht die bakker nu wel aan ? Aan zijn bonnen en zijn geld ? Ik weet het niet. Ik heb hem dan ook vrijwel nooit zien lachen en áls dat gebeurde dan gleed zeker zijn gezicht uit, zodat het een ongelukje was.

Nog niet alles was klaar, want voor de verzekering moest er boven de oven een eternit plafond worden gemaakt en er was maar een tussenruimte van circa 65 centimeter, dus dat moest dan maar liggende gebeuren, terwijl de oven behoorlijk warm was. Dat plafond deed ik samen met de nieuwe timmermansleerling Gilles van der Windt en wij wisten van wanten, want wij hadden balen suiker, krenten en amandelpitten ontdekt en daar werd dan ook heerlijk van gesnoept. Ook van de puntbroodjes die wij van de banketbakker kregen, als bakker Moerman even naar huis was om koffie te drinken. Maar de kwaliteit van de broodjes was toch niet zo goed, er zat een zoete smaak aan en het was net of je daar een opgezette maag van kreeg. Maar er waren nog meer voorraden en baas Wim kwam nu ook regelmatig naar de bakkerij, kwasi om naar ons werk te kijken, maar hij was ook een ontzettende liefhebber van sukade, en hij had een blik met dat glibberige groene spul ontdekt. Steeds kwam dat kleine zakmesje te voorschijn en daarmee sneed hij er steeds wat vanaf, om het vervolgens heerlijk op te peuzelen. Vooral die bittere amandelen, daar bleef je van snoepen!
Tussen de middag gingen wij dus naar huis om te eten en Gilles, mijn broer en ik stapten dan gedrieën naar huis. Gilles woonde in één der Nieuwlandstegen, dus die verloren wij onderweg, want wij woonden toen in de Vettenoordsepolder. Na de vleesloze maaltijd, maar toch met een volle maag groenten en aardappelen gingen wij

weer terug, waarbij we Gilles van huis ophaalden. Vooraf was er nog even een gezellig samenzijn in dat keukentje, waar genoeglijk werd gebabbeld. Het was daar oer gezellig, om nooit te vergeten. Niet alleen zijn moeder, maar ook zijn vader was een gezellige vent en het ging iedere middag weer hetzelfde, dus wij moesten wel goed oppassen om niet te laat op ons werk te komen.
Op een middag zouden we Gilles weer ophalen, maar hij was knap ziek en niemand wist eigenlijk waarvan. Zelf voelde ik mij ook niet zo prut, maar ik dacht dat het aan die zoete puntbroodjes lag, want daar hadden wij die ochtend weer heerlijk van gesmuld. Maar het had een andere oorzaak. 's Avonds vertelde ik mijn moeder één en ander en zij vroeg wat wij nog meer hadden gegeten. Ik vertelde haar van de krenten en van de bittere amandelen. Ze zei dat dat niet goed was, want in die amandelen zit veel blauwzuur en de ziekte van Gilles was dus gewoon een voedselvergiftiging. Gilles bleef inderdaad van de amandelen eten, maar hij was 17 jaar en zo'n jonge kerel vraagt dan wel om meer voedsel, maar het was er niet. Gelukkig is alles nog goed afgelopen en wij waakten er wel voor niet zo veel amandelen meer te eten.

Zoals ik al zei was de schoorsteen van de bakkerij te laag en vele buren hadden zich beklaagd want hun wasgoed werd zo vuil van het roet, dat in vlokken naar beneden kwam. De schoorsteen moest 2 meter hoger worden. Nu was ik weer met Toon van der Lugt samen om dat karwei te klaren. Steigers bouwen, opperman zijn. Toon was een grote vent en had, zoals iedereen trouwens, steeds honger. Hij vroeg of de bakker nu eens wat broodjes voor ons zou hebben. "Ik wil ze nog graag betalen ook". Wij naar bakker Moerman en alweer: daar begon hij niet aan. Ik voelde mij gelijk een bedelaar die honger had en in

wezen was dat ook zo. Nu wist ik ongeveer op welke tijd de bakker naar de winkel ging voor de koffie en toen hij weg was ben ik naar de banketbakker gegaan en heb aan hem om wat broodjes gevraagd. "Natuurlijk" zei hij en gaf mij wat broodjes mee. Er zat ook nog gebak bij. Toon, boven op de steiger keek verbaast en vroeg zich af hoe ik daar nu opeens aan kwam. "Dat geeft niet, maar wij hebben brood op de plank en morgen is het weer zo". En dat was zo, want ik gaf die banketbakker, die overigens bij mij in de buurt woonde, een tabaksbonnetje en dat was een gewild artikel. Met zo'n bonnetje kon je alle kanten uit. En onder het genot van gebak en droog brood, hebben wij samen die schoorsteen gebouwd.

Ook baas Piet en Siem waren verwoedde rokers en zij hadden het dan ook beslist moeilijk. Maar ik wist dat de zuiveraar op de Kortedijk tabaksstof gebruikte voor de ongediertebestrijding. Ik ben naar Wapenaar toegegaan en heb tabaksstof gehaald. Met een fijne koperen zift heb ik het stof gezeefd en daar bleven nog wat tabaksdraadjes over die welkom waren bij de bazen. Nu konden zij weer even lustig hun pijp roken. Voor mijn broer nam ik ook wat mee en die draaide er nog sigaretjes van ook. Maar ook de zuiveraar kreeg geen grondstoffen meer en toen hield dat dus ook op. Zelf was ik geen roker en toch heb ik die mensen er een plezier mee gedaan.

Mijn oudste broer werkte als bedrijfsleider bij de machinale kuiperij van Van Büüren van Heyst in het 'Waaigat' en daar moesten enige werkzaamheden worden verricht. Voor dat werk was nogal wat hout nodig, maar dat bedrijf had zelf een grote houthandel aan de Galgkade, maar mijn broer zei echter dat ik daar geen hout mocht gaan halen, want zijn directeur had gezegd dat

het daar veel duurder was dan bij een ander. Zo ging ik hout halen bij Van der Burg en Valk in het Emaus. Het is toch wel een rare gewaarwording als je eigen directeur zegt dat bij hem het hout duurder is dan bij een ander. Hier en daar was nog wel wat timmerhout, maar het was wel schaars en vaak allen voor de vaste klanten en dan moest je soms nog bedelen.

Ik kwam weer op de bakkerij terecht voor diverse karweitjes: broodplanken en rekken maken. Ik overleg met baas Wim maakte ik die op de timmerwinkel, want daar hadden ze er de machine's voor. Voor het onderhoud van de huizen van baas Wim, maakte ik ook de ramen op de timmerwinkel.
Ook via baas Wim moest ik voor architect Snijders vele onderhoudswerkjes gaan doen. Er werd altijd gezegd dat dat zo'n lastige man was, en misschien kwam hij zo over, maar persoonlijk heb ik van hem nooit last gehad en tegenover mij was hij medelevend en vriendelijk.
Net als bij baas Siem was het op zaterdag, om één uur, uitbetaling van het loon. Dan moest ik bij baas Wim op zijn kantoor komen en onder een gezellig praatje, wat veelal over de oorlogstoestand ging, werd mijn loon ook hier over de toonbank uitbetaald. Dat gaf voldoening, je was dankbaar, want je had het verdiend.
Hoevele malen heb ik daar uit die keuken de sleutel van het pakhuis in de Asterstraat van de spijker gehaald ? Ik zou het niet weten. Ik zag regelmatig de vrouw des huizes en die had voor mij altijd een vriendelijk woord en de kinderen zag ik opgroeien, want het waren toen nog allemaal schoolgaande kinderen, waarvan Wim de jongste was.

Bonen halen.

Op een dag kwam baas Wim vragen of ik met hem mee wilde gaan om bonen te halen voor de inmaak bij een tuinder aan de Vlaardingse Vaart onder Schipluiden. Natuurlijk wilde ik dat wel, maar ik had geen fiets, tenminste ik hád er wel één, maar de banden waren op en om nieuwe te verkrijgen was moeilijk. Je moest er een bon voor hebben, maar al had je die dan had je toch nog geen banden, want zij waren er gewoon niet! Maar een fiets had hij wel en samen gingen we op weg. Ik had hem wel gezegd dat alle risico's voor hem waren en hij zei meteen met zijn jarenlange vaste stopwoord "Inderdaad". Je mocht immers geen grote kwantums voedsel vervoeren zonder vergunning. We ontvingen bij de tuinder twee zakken met sperciebonen. Die gingen achter op de fietsen en over het smalle fietspaadje langs de vaart ging het weer terug naar Vlaardingen. Nog maar net op de fiets zag ik in de verte een grote marechaussee staan. Dat ging natuurlijk niet goed. Het was stoppen geblazen, controle! Ik zei tegen baas Wim dat wij de zakken maar achter de heg moesten gooien om ze later weer op te halen. Dat gebeurde en wij gingen verder. Het waren twee van die grapjassen, waarvan één een grote kerel met een boevengezicht. Hij zei dat ik de zakken die ik achter de heg had gegooid eens moest pakken. Maar ik zei dat ik daar wel voor uitkeek, "er kan wel een bom inzitten". Die grote marechausee werd kwaad en zei "Je moet niet zo brutaal worden, anders zullen we jou wel eens meenemen". Was was ik tóen blij dat ik in dienst had gestaan en onderscheidingen geleerd had. Ik had namelijk een rood kroontje op zijn linkermouw ontdekt en dat verkreeg je voor zes jaren trouwe dienst aan de Koningin en ik dacht "wat een smeerlap is dat". Ik vroeg hem toen hoe hij aan dat kroontje op zijn linkermouw

DIENST
DEPARTEMENT VAN
SOCIALE ZAKEN

DEN HEER / Mw. P. Sorsdrager

Landelstr. 18

No. 1290

Dir. v. h. Gew. A. B.
Bijkantoor VLAARDINGEN

te

VLAARDINGEN

Model IV
A 25816 - '42
K 983

Gewestelijk Arbeidsbureau ..... **Bijkantoor** .....

- 9 NOV. 1942

Hierbij verzoek ik U a.s. Vrijs dag des voor middags tusschen 10 en 11 uur op het GEWESTELIJK ARBEIDSBUREAU / BIJKANTOOR te VLAARDINGEN Afd.: MIGRATIE te willen komen.

De Directeur,

Medebrengen:

1. **Deze kaart en inschrijvingskaart**
2. **Trouwboekje**
3. **Rentekaart, ontslagbewijs en getuigschriften**
4. **Machtiging inontvangstneming loon**
5. **Bondsboekje en/of ondersteuningskaart**

kwam. "Is het nu zo dat de ene soldaat de andere gaat verraden aan een vreemde mogendheid ?". Daar had hij niet van terug en hij zei "Smeer hem maar gauw". Zo kon ik gaan, maar baas Wim zijn naam werd genoteerd. Hij was zijn zakken bonen kwijt en kreeg later nog een boete van 10 gulden. Kijk, dat waren nu echte landverraders en dat was misschien niet eens een NSB-er. Zij hadden de eed van trouw aan de Koningin en het Vaderland afgelegd, maar deden wel dienst voor de Duitsers en durfden hun uniformen niet aan de kant te gooien. Het waren gevaarlijke mensen, want men wist nooit wat je aan die kerels had. Zo zie je maar dat beroepsmilitairen met alle regiems meegaan. "Zo de wind waait, zo waait mijn jasje". Natuurlijk waren er wel serieuze knapen onder, maar deze was het beslist niet en het ging niet eens om dat tientje boete, maar waar zijn die bonen naar toe gegaan ? Misschien heeft hij zelf er nog wat aan verdiend!

Naar Duitsland ?

Plotseling kwam er een einde aan de arbeidverhouding met de gebroeders Van Vliet: mijn broer en ik werden net als zovele jonge kerels opgeroepen om in Duitsland te gaan werken en er moest dan vooraf gekeurd worden. Zo'n keuring was eigenlijk maar een formaliteit en wij gingen er samen heen. Er waren nog veel meer jonge mannen die gekeurd moesten worden voor een zogenaamde "Migratie naar het derde Duitse en Fascistische Rijk". Ik voelde er totaal niets voor. Ik had het volste vertrouwen in de geallieerden en ons land vocht immers ook nog steeds door. Ook ik was een strijdbare jongeman, die zich geenszins gewonnen gaf. Ach, je hebt een principe en een doelstelling voor het leven of niet. Zo wilde ik dan ook beslist niet naar Duitsland en mede omdat ik vrijgezel

was, kon ik dat gemakkelijker waar maken dan een man met een gezin. Dan was weigeren wel heel erg moeilijk en daarom zal ik nooit iemand veroordelen omdat hij verplicht voor de Duitsers is gaan werken.
De Arbeidsbeurs, waar gekeurd werd, was toen gevestigd aan het Westerhoofd, in het voormalige pand van de familie Sterk. Een grote trap aan de voorzijde met een ruime hal, waar vele wachtende waren voor inschrijving en keuring. Vele gezichten stonden somber. Steeds werden groepjes jongeren binnen gelaten in een kamer, waar de handlangers van de Duitsers zaten die de inschrijvingen verzorgden. Er viel mij iets op, namelijk dat steeds als er iemand werd ingeschreven hij zijn persoonsbewijs moest laten zien en daarvan werden de gegevens overgenomen. Het bewijs zelf werd op een stapeltje gelegd en zodra de keuring voorbij was kreeg je het weer terug. Dat was al een door Duitsers gepleegde vrijheidberoving die ik niet kon tolereren en ik waarschuwde mijn broer en zei "Dat persoonsbewijs geven wij niet af. Kijk maar wat ik doe en dat doe jij ook". Ik kwam aan de beurt en gaf het persoonsbewijs over voor de inschrijving en die ambtenaar legde dat ook op het stapeltje, maar "rits", ik greep het weg en stak het in mijn zak. Die ambtenaar kwaad en zei dat ik het terug zou krijgen na de keuring. Nee, zei ik, "dat persoonsbewijs is van mij, daar heb ik voor betaald en ik mag het alleen afgeven aan politie en u bent de politie niet!". Mijn broer deed insgelijks en dat tot ongenoegen van die Duitse handlangers. Er stond trouwens op het bewijs dat alleen de politie het in kon nemen.
We werden natuurlijk goedgekeurd en daarmee hadden we aan onze oproep voldaan. Buiten vroegen bekenden aan ons "Goedgekeurd ?". Nee, zeiden wij "afgekeurd". Wij hadden immers onze persoonsbewijzen nog, maar diegenen die het op gingen halen werden meteen ingeschreven voor uitzen-

ding naar Duitsland. Onze administratie was echter in de war geraakt en het duurde minstens vier weken voor ik een tweede oproep kreeg en juist die vier weken had ik hard nodig, want ik zat intussen niet stil. Er was een geheimzinnig stilzwijgen dat van mij uitging, zowel thuis als bij onze vrienden, maar ook tegenover de gebroeders Van Vliet, want het was in die tijd zeer gevaarlijk als er iets uit zou lekken. In die vier weken zorgde ik er namelijk voor dat twee van mijn broers en ik zelf een onderduikplaatsje hadden. En dat terwijl het woord 'onderduiken' nog niet eens bestond. Dat kwam pas in zwang toen in mei 1943 de militairen weer in krijgsgevangenschap moesten terugkeren. Het was een gevaarlijke onderneming, maar het moest, want noch ik, noch mijn broers en vele anderen wilden voor die Duitsers werken en ín Duitsland al helemaal niet. Maar je verraders sliepen niet, vandaar het algehele stilzwijgen.

Afscheid.

Daar ik toch mijn arbeidsverhouding moest opzeggen, heb ik tot het laatst gewacht en alleen baas Siem heb ik in vertrouwen genomen en hem verteld wat ik ging doen. Misschien dat de andere bazen dat mij kwalijk hebben genomen, maar het moest nu eenmaal zo. Van baas Siem kreeg ik een prachtig getuigschrift, waar ik nog steeds trots op ben. Ik bedankte hem voor het vertrouwen en voor al hetgene wat ik bij de gebroeders had geleerd.

Van de Arbeidsbeurs zijn ze nog een keer bij baas Siem geweest, maar dat was pas een klein jaar later. Mijn broer en ik kwamen echter nog steeds voor uitzending naar Duitsland in aanmerking. Zij vroegen toen aan baas Siem waar die jongens van Borsboom waren en die gaf die gasten

262

GEBRS. VAN VLIET - VLAARDINGEN

Timmerlieden en Aannemers

KORTEDIJK 44 — TELEFOON 3419

VLAARDINGEN, November 1942

Ondergeteekenden Verklaren hiermede, dat den Heer. P. Borsboom bij ons. van af zijn schooltijd, met enkele tusschen poze. wegens minder werk in het bedrijf, bij ons werkzaam is geweest. in het timmerwerk. nieuw werk, onderhoud woningen boeren timmerwerk enz.

Dat boven genoemde, bij ons bekend staat. als. verstandig, yverig, eerlijk en kundig voor zijn werk.

Gebrs van Vliet

Van Vliet.

ten antwoord "Die jongens van Borsboom ? O, die zijn al zolang in Duitsland. Die hebben jullie zelf bij ons vandaan gehaald!". Dat vonden zij gek en veronderstelden toen dat het wel een fout in de administratie zou zijn en men gaf een kras door het formulier! Een verstandige zet van baas Siem. Het terugnemen van onze persoonsbewijzen is toch misschien onze redding geweest, zodat ze mij niet hebben gezocht. Hoewel ik later toch in de knoop kwam voor het krijgsgevangenschap. Nu, ik moet nóg gaan, want ook daar heb ik nooit gehoor aan gegeven.

Zo kwam er in december 1942 een einde aan de arbeidsverhouding met de gebroeders Van Vliet. Door de droeve oorlogsomstandigheden ben ik er nooit meer teruggekeerd. Veel is er in die jaren kapot gemaakt dat nimmer hersteld zou kunnen worden.

Maar ach, er komen steeds nieuwe generatie's en anderen die weer anders denken dan de oudere generatie. Daar moet men mee leven en zo ploetert de wereld maar door en nimmer zullen er zulke vakmensen meer komen als de heren Gebroeders Van Vliet zijn geweest. Zij waren eenvoudig en verstandig, met veel eerbied voor hun vak, waar zij voor leefden.
Veel heb ik aan hen te danken. Ik zal hen altijd blijven eren en verdedigen, ook nu nog, nu zij al zo lang in de eeuwige rust zijn ingegaan.

Tot besluit.

Zo heb ik getracht mijn levensloop bij de heren Gebroeders van Vliet te beschrijven. Ik hoop dat ik er in geslaagd ben mijn herinneringen zo goed mogelijk weer te geven.

Ik schreef dit verhaal speciaal voor de nazaten van deze voor mij zo belangrijke mannen, als waardering voor de mooie tijd die ik bij hen heb doorgebracht.
Gerust, zij aaiden mij niet over mijn bolletje, maar zij hebben mij grootgebracht in het vak dat ook mij zo dierbaar werd.

Hartelijk dank,
Graag gedaan, Piet Borsboom,
mei 1986.

LEDEN WERVEN LEDEN!

Geeft u dit en voorgaande Tijd-Schriften en ook de fraaie Historische Jaarboeken eens ter lezing aan uw familie, vrienden en kennissen die nog geen lid zijn van de Historische Vereniging Vlaardingen. In de meeste gevallen zal dat tot resultaat hebben dat u onderstaande bon voor hen kunt invullen!!

hierlangs afknippen

Voor de betaling van de contributie wordt een acceptgiro-kaart toegezonden. Als welkomstgeschenk ontvangen nieuwe leden, zolang de voorraad strekt, het laatst verschenen Tijd-Schrift, anders een voorgaand nummer.

hierlangs afknippen

Ondergetekende,

.....

Adres

.....

Postcode en woonplaats

.....

geeft zich hierbij op als lid van de

HISTORISCHE VERENIGING VLAARDINGEN

tegen een contributie van ƒ 28,- per jaar.

Datum: .....

Handtekening:

Nog geen lid van de

HISTORISCHE VERENIGING VLAARDINGEN ?

Maar wel geïnteresseerd in publikaties zoals dit Tijd-Schrift ?

Invullen en opsturen van onderstaande kaart zorgt ervoor dat u de verenigingspublikaties, zoals Historisch Jaarboek en Tijd-Schrift, als lid krijgt toegezonden!

Als briefkaart frankeren

HISTORISCHE VERENIGING VLAARDINGEN

secretariaat

Lepelaarsingel 374

3136 PK VLAARDINGEN

Verantwoording:

De schetsen zijn door de auteur gemaakt.
De familiefoto's werden ter beschikking gesteld door de familie Van Vliet.
De overige foto's komen uit de verzameling van het Stadsarchief.

HISTORISCHE VERENIGING VLAARDINGEN

Sekretariaat:	Lepelaarsingel 374 3136 PK VLAARDINGEN Telefoon: 010 - 474 80 25
Postgiro:	750978 t.n.v. de penningmeester
Rabobank:	12.54.25.465 t.n.v. de penningmeester

Redaktie-adres Tijd-Schrift:

Markt 7, 3131 CR VLAARDINGEN
Telefoon: 010 - 434 33 46